

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SERBEST DOLAŞIM KAPSAMINDA GERÇEKLEŞEN
İŞÇİ GÖÇLERİNİN AB EMEK PİYASALARINA
ETKİLERİ: BÜYÜK BRİTANYA ÖRNEĞİ**

**DOKTORA TEZİ
Yasin Kerem GÜMÜŞ**

Enstitü Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve End. İliş.

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Cihangir AKIN

ARALIK 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SERBEST DOLAŞIM KAPSAMINDA GERÇEKLEŞEN
İŞÇİ GÖÇLERİNİN AB EMEK PİYASALARINA
ETKİLERİ: BÜYÜK BRİTANYA ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ
Yasin Kerem GÜMÜŞ

Enstitü Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve End. İliş.

Bu tez 22/12/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Cihangir AKIN

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Prof.Dr. Adem UĞUR

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç.Dr.Kemal İNAT

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç.Dr. Kenan ÖREN

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç.Dr. Tuncay Güloğlu

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yasin Kerem GÜMÜŞ

22 Aralık 2010

ÖNSÖZ

“Serbest Dolaşım Kapsamında Gerçekleşen İşçi Göçlerinin AB Emek Piyasalarına Etkileri: Büyük Britanya Örneği” konusu, günümüzün tartışmalı konularından biri olması nedeniyle ve Türkiye’nin AB üyeliği müzakerelerinde en önemli başlıklarından biri olan işçilerin serbest dolaşımı bağlamında önem arz etmesi nedeniyle üzerinde durulmaya değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Cihangir AKIN’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Yasin Kerem GÜMÜŞ

22 Aralık 2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: AVRUPA BİRLİĞİNDE SERBEST DOLAŞIM.....	13
1.1.Avrupa Birliğinde İşçilerin Serbest Dolaşımı.....	13
1.1.1.Birlik Hukukunda İşçilerin Serbest Dolaşımı Hakkı.....	14
1.1.1.1.Roma Anlaşması	15
1.1.1.2.Maastricht Anlaşması.....	16
1.1.1.3.1612/68 Yönetmeliği.....	18
1.1.1.4.1251/70 İkamet Hakkı Yönetmeliği.....	21
1.1.1.5.2004/38/EC Direktifi.....	23
1.1.1.6.Üçüncü Ülkeden Gelenlerin Durumu.....	24
1.1.1.7.Schengen Anlaşması.....	25
1.1.1.8.Kurucu Anlaşmalarda Değişiklik Getiren Anlaşmalar.....	28
1.2.Yasal Metinlerde İşçilerin Serbest Dolaşım Hakları.....	29
1.2.1.İşçi Kavramı.....	29
1.2.1.1.Ekonomik Faaliyet.....	30
1.2.1.2.Ücretler.....	31
1.2.1.3.Bağlılık İlkesi.....	31
1.2.2.İş Arayanların Durumu.....	32
1.2.3.İşçilerin Hakları.....	33
1.2.4.İşçilerin Aile Üyelerinin Hakları.....	39
1.2.5.Serbest Dolaşıma Getirilen Kısıtlamalar.....	42
1.2.5.1.Kısıtlamanın İçeriği.....	42
1.2.6.Serbest Dolaşım Hakkının Güvenceleri.....	43
1.2.7.İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkına Yönelik Ayrımcılığın Kaldırılması ve Ayrımcılıkla Mücadelenin Sınırları.....	45
1.2.7.1.Ayrımcılık Yasağı.....	45

1.2.7.2.Ayrımcı Olmayan Kısıtlamalar.....	47
1.2.7.3.Yeni Birlik Üyesi Olan Ülkelerle İlgili Kısıtlamalar.....	48
1.2.7.4.Kamu Hizmeti ile İlgili Sınırlamalar.....	50
1.2.8.Avrupa Vatandaşlığı ve Serbest Dolaşım.....	53
1.2.8.1.Genel Olarak Avrupa Vatandaşlığı.....	53
1.2.8.2.Yasal Düzenlemeler.....	53
1.2.9.Avrupa Birliği Anayasası ve Serbest Dolaşım.....	55
1.2.10.Lizbon Antlaşması.....	55
1.2.11.Mesleki Nitelikler ve Diplomaların Tanınması- Serbest Dolaşım Üye Devletler Arası Uyumun Sağlanması.....	56
BÖLÜM 2: İŞÇİ GÖÇLERİ	58
2.1.İşçi Göçleri, Kabul Eden Ülke Açısından Nedenleri ve Sonuçları.....	58
2.1.1.Avrupa ve Büyük Britanya Emek Piyasalarının Durumu.....	59
2.1.1.1.Avrupa Emek Piyasalarının Durumu: Yaşlanma ve Azalma.....	59
2.1.1.2.Büyük Britanya Emek Piyasasının Durumu: Yaşlanma	61
2.1.2.Demografik Değişimin Sonuçları.....	64
2.1.3.Demografik Değişime Karşı Politika Seçenekleri.....	68
2.1.3.1.Doğurganlık Oranlarını Arttırmaya Yönelik Politikalar.....	69
2.1.3.2.İşgücüne Katılımı Arttırmaya Yönelik Politikalar.....	70
2.1.3.3.İşgücü Göçü.....	71
2.1.4.Uluslar arası İşçi Göçleri ve Demografik Değişim	72
2.1.5.İşçi Göçü Taraftarları ve Karşıtları.....	74
2.1.6.Göçmen İşçilerin İşverenler Açısından Önemi.....	82
2.1.6.1.Göçmen İşgücü İstihdam Etme ve Etmeme Nedenleri.....	83
2.1.6.2.Göçmen İşgücü İstihdam Etmenin Fayda ve Zararları.....	84
2.1.7.Avrupa Birliği'nin Göç İhtiyacı ve Göçler Konusundaki Tutumu.....	86
2.1.8.Büyük Britanya'nın İşçi Göçleri Karşısında Tutumu ve Son Göçler.....	93
BÖLÜM 3: 2004 SONRASI GÖÇLERİN BÜYÜK BRİTANYA EMEK PIYASASINA ETKİLERİ.....	99
3.1.Büyük Britanya İşgücü Piyasası.....	99
3.2.A-8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Özellikleri.....	101

3.3.Göçlerin İstihdam Ve Ücret Rakamlarına Etkisi Ölçümü Uygulaması.....	110
3.3.1.Çalışmanın Ana Kütlesi (Evreni).....	111
3.3.2.Çalışmanın Kısıtları	111
3.4.Uygulama Analizleri	111
3.4.1.A-8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Tüm Büyük Britanya İşgücü Piyasası Çıktıları Üzerine Etkisinin Analizi.....	111
3.4.1.1. 2004-2008 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon Ve Regresyon Analizleri.....	112
3.4.1.2. 2004-2009 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon ve Regresyon Analizleri.....	116
3.4.2. A-8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Londra İşgücü Piyasası Çıktıları Üzerine Etkisinin Analizi.....	127
3.4.2.1. 2004-2008 Arası Londra Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri Korelasyon Analizleri.....	128
3.4.2.2. 2004 İle 2009 Yılları Londra Şehri Bağımlı Ve Bağımsız Değişkenler Arası Regresyon Analizi.....	131
3.5. A-8 Göçlerinin Avrupa İşgücü Piyasası Üzerine Etkisi.....	136
3.6. A-8 Göçlerinin Büyük Britanya Emek Piyasasına Etkisi.....	137
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	142
KAYNAKLAR.....	146
ÖZGEÇMİŞ.....	166

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AB-10	: AB'ne üye olan ilk on ÷lke
AB-15	: AB'ne üye olan ilk on beş ÷lke
A-8	: AB'ne 2004 Mayıs ayında üye olan sekiz ÷lke
A-10	: A-8 ÷lkelerine ilaveten Bulgaristan ve Romanya'yı kapsayan on ÷lke
ASHE	: Yıllık Çalışma Saatleri Anketi
ATAD	: Avrupa Adalet Divanı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğunun
ATİDM	: Avrupa Toplulukları İlk Derece Mah-kemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
COREPER	: Daimi Temsilciler Komitesi Konsey'in
CBI	: Britanya Sanayi Konfederasyonuna
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ECSC	: Avrupa Kömür ve Çelik Birliği
EDC	: Avrupa Savunma Birliği
EEC	: Avrupa Ekonomik Birliği
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
ECOFIN	: Ekonomik ve Mali İşler
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması
GB	: Büyük Britanya
G7	: Sanayileşmiş ÷lkeler grubu
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
JSA	: İş Arayanlar Ödeneği
LFS	: İşgücü Anketi
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NES	: Yeni Kazançlar Anketi
ONS	: Ulusal İstatistik Kurumu
OEEC	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Organizasyonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UGO	: Uluslar arası Göç Organizasyonu

WTO : Dünya Ticaret Örgütü
WB : Dünya Bankası
WRS : İşçi Kayıt Sistemi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 : G-7 Ülkeleri 1997-2007 Arası Ortalama Büyüme Oranı (Binde).....	99
Tablo 2 : % Olarak İstihdam Oranları 2004/2005, (GB, AB-15, EU-25, A-8, G-7)..	100
Tablo 3 : % Olarak İşsizlik Oranları 2004/2005, (GB, AB-15, EU-25, A-8, G-7)...	101
Tablo 4 : Yıllara Göre A-8 Ülkelerinden Gelen Göçler.....	103
Tablo 5 : Mayıs-2004 İle Aralık 2007 Arası Gelen Göçmenlerin Yaş Profili.....	105
Tablo 6 : A-8 Ülkelerinden Gelen İşgücünün Çalıştığı Meslek Grupları.....	106
Tablo 7 : Tüm İşgücünün ve A-8 Göçmenlerinin Yeteneklerine Göre Çalıştıkları İşler (10.000.....	107
Tablo8 : A-8 Ülkelerinden Gelen Göçmenlerin İstihdam Edildikleri Bölgeler.....	108
Tablo 9 : A-8 Ülkelerinden Gelen Göçmenlerin Büyük Britanya'da Süre Olarak Kalma Sayı ve Yüzde Olarak Planları.....	109
Tablo 10: A-8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar Korelasyon Tablosu.....	113
Tablo 11: A-8 Göçleri İle Tüm GB Korelasyon Tablosu.....	114
Tablo 12: A-8 Göçleri İle Tüm GB İşsizlik Rakamları Korelasyon Tablosu.....	115
Tablo 13: A-8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar Korelasyon Tablosu.....	117
Tablo 14: A-8 Göçleri İle Tüm GB Ücretler Korelasyon Tablosu.....	118
Tablo15 : A-8 Göçleri İle Tüm GB İşsizlik Rakamları Korelasyon Tablosu.....	119
Tablo 16: Model Özeti	120
Tablo 17: ANOVA Testi Tablosu.....	121
Tablo 18: Katsayılar	121
Tablo 19: Model Özeti	122
Tablo 20: ANOVA TABLOSU.....	123
Tablo 21: Katsayılar Tablosu.....	124
Tablo 22: Model Özeti	125
Tablo 23: ANOVA TABLOSU.....	126
Tablo 24: Katsayılar Tablosu.....	126
Tablo 25: Londra A-8 Göçleri İle İşsizlik Oranı Korelasyon Tablosu	129
Tablo26: Londra A-8 Göçleri İle Ücretler Korelasyon Tablosu.....	129
Tablo 27: Londra A-8 Göçleri İle İstihdam Oranı Korelasyon Tablosu.....	130
Tablo 28: Model Özeti	131

Tablo 29: ANOVA TABLOSU.....	132
Tablo 30: Katsayılar Tablosu.....	132
Tablo 31: Model Özeti.....	134
Tablo 32: ANOVA TABLOSU.....	134
Tablo 33: Katsayılar Tablosu.....	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Diğer Göçler İçerisinde A-8 Ülkelerinin Payı.....	104
Şekil 2: A-8 Ülkelerinden Gelen, Giden ve Net İşgücü Tahmin Çizelgesi (04-09)....	105

Tezin Başlığı: Serbest Dolaşım Kapsamında Gerçekleşen İşçi Göçlerinin AB Emek Piyasalarına Etkileri: Büyük Britanya Örneği

Tezin Yazarı: Yasin Kerem Gümüş

Danışman: Prof. Dr. Cihangir AKIN

Kabul Tarihi: 22.12.2010

Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 166(tez)

Anabilim dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

İşçi göçleri konusu günümüzde Avrupa Birliği içinde yapılan politik tartışmaların başında gelen konulardan biridir. Bunun başlıca nedenleri olarak Avrupa devletlerinin yaşadığı demografik sorunlar (nüfusun yaşlanma ve azalması) ve işgücü kıtlığı sonucu olarak işçi göçlerin bir kurtarıcı unsur olarak görülmesidir. Günümüzde demografik sorunların ve işgücü kıtlığının giderilmesinde en etkili ve kısa seçenek olarak işçi göçleri gelmektedir. Bu bağlamda yeni AB üyesi olan ülkelerden demografik sorunlar yaşayan Batı Avrupa'ya olan işçi göçleri bu sorunların giderilmesinde önemli bir fırsat gibi gözükmektedir.

Bilindiği gibi 2004 yılı Mayıs ayında, sekiz Orta ve Doğu Avrupa ülkesi Avrupa Birliği üyesi olmuştur. Bu ülkelerin birliğe üye olmalarından itibaren İsveç ve İrlanda'yla beraber Büyük Britanya yeni üye olan bu ülkelerden işçilerin serbest dolaşımına ve emek piyasalarına tam olarak girmelerine izin vermiştir. Çalışmanın amacı Büyük Britanya'ya A-8 ülkelerinden 2004 sonrası gelen göçlerin bu iş piyasasındaki ücretler ve istihdam üzerine etkilerini ölçmektedir.

Çalışma A-8 ülkelerinden Birleşik Krallığa olan göçler ile yerel iş piyasası sonuçları arasında anlamlı bir korelasyon olup olmadığı üzerinde kurgulanmıştır. Bu amaçla A-8 ülkelerinden gelen işgücünün özelliklerine ait eğitim düzeyi, yaş ve sayı gibi veriler ile Birleşik Krallık yerel işgücü piyasası verileri internet üzerinden İngiliz Devlet İstatistik Kurumlarından ve literatür çalışmalarından elde edilmiştir. Çalışmada, elde edilen veriler 3'er aylık veriler halinde SPSS istatistik programına sırasıyla girilmiş olup, bu veriler çok değişkenli korelasyon tekniği ve regresyon analiz vasıtasıyla işlenerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İşçi Göçleri, İşçilerin Serbest Dolaşımı, Demografik Değişim, Büyük Britanya Emek Piyasası, A-8 Ülkeleri

Title of the Thesis: The effects of Labour Migration within the Scope of Free Movement on EU Labour Markets: The Case Study of UK	
Author: Yasin Kerem Gümüş	Supervisor: Prof. Dr. Cihangir AKIN
Date: 22.12.2010	No. of pages: x (pre text) + 166 (main body)
Department: Labour Economics and Industrial Relations	
<p>Labour migration is one of the most debated political subjects within the EU. The main reason for this is the fact that labour migration is regarded as a most effective solution for demographic challenge of Europe, namely population decline and ageing, and labour shortage. Within this context, the labour migration from newly accepted eight members from Eastern and Central Europe to the Western Europe can be seen as an opportunity to solve aforementioned challenges.</p> <p>As known, eight states from Eastern and Central Europe (the Czech Republic; Estonia; Hungary; Latvia; Lithuania; Poland; Slovakia; and Slovenia) have been accepted to the EU in 2004. In contrast to other member countries, together with Ireland and Sweden, the UK Government allowed the nationals of these countries full access to its labour market. The aim of the thesis is to assess the effects of labour migration from aforementioned countries on the UK' employment rates and wages within the labour market.</p> <p>The thesis is to design to assess whether there is a meaningful correlation between labour migration to the UK and local labour markets results. With this aim, specifications of labour migration from A-8 countries to the UK such as education level, age and number of migrant have obtained from literature study and national statistics institutions of the UK. In the thesis, the figures obtained from the institutions have been entered to the SPSS computer programme within the quarterly periods and it is aimed to reach the result by multivariate analysis method of correlation and regression method.</p>	
Key Words: Labour Migration, Free Movement of Workers, Demographic Challenge, UK Labour Markets, A-8 Countries	

GİRİŞ

Avrupa Birliği içinde yapılan politik tartişmaların başında işçi gçleri meselesi gelmektedir. Bunun başlıca nedenleri olarak Avrupa devletlerinin yaşadığı demografik sorunlar (nüfusun yaşlanma ve azalması) ve işgücü kıtlığı sonucu olarak işçi gçlerinin bir kurtarıcı unsur olarak grlmesi sayılabilir.

Avrupa tarihi boyunca işçi gçleri tartişmalı konulardan biri olmuştur ve çoğu zaman toplum ve ekonomi üzerinde bir yük olarak grlmştr. Ancak 21.yüzyılın başlarından itibaren Avrupa, yaşadığı demografik sorunlar nedeniyle işçi gçlerini yeniden tartişmaya başlamıştır. Mevcut demografik sorunlar (nüfusun azalması ve yaşlanması) temelde yüksek yaşam standartları, uzun yaşam beklentisi ve düşük doğum oranları sonucu ortaya çıkmıştır ve günümüzde bu süreç hızlanarak devam etmektedir.

Birleşmiş Milletlerin 2000 yılında hazırladığı ‘‘Gçler: Azalan ve Yaşlanan Nüfus için bir çözüm m’’ adlı rapora gre Avrupa, içinde bulunduğu demografik sorunlardan kurtulmak, azalan işgücünü ikame etmek ve sosyal güvenlik sistemi üzerindeki yükü azaltmak için büyük miktarda işgücü gne ihtiyaç duymaktadır. Bu rakam 2000–2050 dnemi için yıllık 13 milyon yeni gmendir.

Avrupa devletleri her ne kadar yaklaşık son 30 yıldır bu sorunun farkında olsalar da, cevap vermekte geç kalmışlardır ve işçi gçleri dışındaki seçenekleri gündemlerine almışlardır. Devletlerin daha çok yoğunlaştığı seçenekler doğum oranlarını arttırmak, işgücü katılımını arttırmak veya sosyal güvenlik sistemleri reformları olmuştur. Bu noktada sorulması gereken ana soru bu seçeneklerin gerekli olan büyük lekli işgücü ihtiyacını tam olarak ve kısa sürede karşılayıp karşılayamayacağıdır. Geçmiş tecrübeler bu seçeneklerin bu bağlamda yetersiz kaldıklarını gstermektedir. Günümüzde işçi gçleri, demografik sorunların ve işgücü kıtlığının giderilmesinde en etkili ve kısa vadede sonuç veren bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda demografik sorunlar yaşayan Batı Avrupa’ya yeni AB yesi olan ülkelerden gerçekleşen işçi gçleri, bahsi geçen sorunların giderilmesinde nemli bir fırsat gibi gzkmektedir. Bu noktada sorulması gereken soru, bu glerin gerçekten g edilen ülkedeki işgücü eksikliğini karşılayıp karşılamayacağı ve emek piyasalarını olumlu etkileyip etkilemeyeceğidir. Büyük Britanya, İrlanda ve İsveç hariç diğer Avrupa lkeleri bu fırsata karşı ihtiyatlı davranmış ve geçiş dnemi uygulamaya karar vermiştir.

Bilindiği gibi 2004 yılı Mayıs ayında, sekiz Orta ve Doğu Avrupa ülkesi (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovakya ve Slovenya) Avrupa Birliği üyesi olmuştur. Bu ülkelerin birliğe üye olmalarından itibaren İsveç ve İrlanda'yla beraber Büyük Britanya yeni üye olan bu ülkelerden işçilerin serbest dolaşımına ve emek piyasalarına tam olarak girmelerine izin vermiştir (Doyle vd., 2006). İşçi kayıt sistemine göre 2004-2008 yılları arasında yaklaşık olarak 768.000 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi vatandaşı Büyük Britanya emek piyasasına katılmıştır. Bu rakam Büyük Britanya'daki toplam istihdamın %5 gibi bir oranına denk gelmektedir ki bu rakam Büyük Britanya tarihindeki en yüksek rakamdır. Bu derece yüksek sayıdaki göçün istihdam ve ücretler üzerindeki etkisi incelenmesi gereken önemli bir konudur ve 2004 yılından bu yana Avrupa Birliğinin genişlemesi ile ilgili yapılan tartışma konuları arasında başı çekmektedir. Günümüzde, 2004 sonrası gerçekleşen bu göçlerin etkileri ile ilgili çok sınırlı oranda bilgiye sahibiz (Dustmann vd., 2005 ve 2007; Drinkwater vd., 2006; Home Office, 2007). Bu tezin literatüre katkısı bu eksikliği doldurmak ve gündeminde yeni genişlemeler olan Avrupa Birliğinin karar mekanizmasında yer alanlar için bir referans olmaktır.

Çalışmanın Amacı

Tez çalışması, Büyük Britanya'ya yabancı literatürde A-8 olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovakya ve Slovenya'dan 2004 yılında kaldırılan sınırlamalar ile birlikte gelen göçlerin Büyük Britanya işgücü piyasasındaki cari ücretler ve istihdam üzerine etkilerini ayrı başlıklar altında araştırmaktadır.

Kaldırılan sınırlamalar serbest dolaşım hakkını sağlamış ve 2004 yılından itibaren Büyük Britanya'ya A-8 ülkelerinden güçlü bir işgücü akımına neden olmuştur. Avrupa Birliğinin bu manada sadece bir ticari ortaklık olmadığı aynı zamanda serbest dolaşımı da garanti eden bir ortaklık çeşidi olduğu da bu süreçte daha güçlü ortaya çıkmıştır. (Portes ve French, 2005: 3).

Serbest dolaşım hakkının verdiği imkânı kullanmanın dışında makro ekonomik iklimi ve yüksek hayat standartları Büyük Britanya'yı bu ülkelerin göçmenlerine çekici kılan sebeplerdir (Balanchflower, 2007: 6).

A-8 'li göçmenlerin Büyük Britanya'ya göçü daha yoğun şekilde tercih etmelerinin bir diğer sebebi de diğer ülkelerin dil, kültür ve sayı açısından göçmenleri bazı kısıtlamalara tabi tutmalarıdır (Pollard vd., 2008: 12).

Doğu Bloğu ülkelerinin vatandaşları son yıllarda kendi ülkelerinden başka ülkelerde yaşamlarını devam ettirmede belirli bir ivmeye sahiptir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı raporlarına göre son 10 yıl içerisinde dünya çapında kendi ülkesi dışında yaşayanların sayısı 75 milyondan 191 milyona çıkmıştır ve bunun yarıya yakınından Sovyetler Birliğinin yıkılması ile ortaya çıkan devletler sorumludur (Home Office, 2007: 5). A-8 ülkeleri de bu devletlerarasındadır.

Tez çalışmasının amacı Büyük Britanya'ya A-8 ülkelerinden 2004 sonrası gerçekleşen göçlerin bu iş piyasasındaki ücretler ve istihdam üzerine etkilerini ölçmektedir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılmıştır;

1. A-8 Göçlerinin Büyük Britanya emek piyasasına etkisi ne oldu?
2. İşçi göçleri AB devletlerinin yaşadığı demografik sorunlara çare olabilir mi?

Çalışmanın Önemi

2004 yılında Büyük Britanya tarafından A-8 ülkelerinden göçmenlere serbest dolaşım hakkı tanınmasının ardından gerçekleşen göç miktarı daha önce Büyük Britanyanın tecrübe etmediği kadar yüksek bir seviyededir. Dolayısıyla, bu derece yüksek sayıdaki göçün istihdam ve ücretler üzerindeki etkisi incelenmesi gereken önemli bir konudur ve 2004 yılından bu yana Avrupa Birliğinin genişlemesi ile ilgili yapılan tartışma konuları arasında başı çekmektedir. Yapılan bu tartışmalar da göz önünde tutularak bu tez çalışmasında, Büyük Britanya'nın A-8 ülkelerinden gerçekleşen yüksek orandaki işgücü göçlerinden yerel piyasalardaki ücret ve istihdam yapısının ne ölçüde ve hangi yönde etkilendiği ortaya konulmuştur.

Çalışmanın Metodolojisi

İşgücü piyasası üzerinde etkiye sahip olabilecek pek çok faktör mevcuttur. Bunlar arasında mali ve iktisadi politikalarda olan değişimler, işgücü piyasalarına olan göçler, enflasyon, ihracat ve ithalat rakamları, dış politika stratejileri gibi daha pek çok faktör sayılabilir. Her ülkenin işgücü piyasasında zamanla yukarıda sayılan faktörlerin etkisi görülmüştür.

Örneğin Almanya’da 2. Dünya Savaşı sonrası atılan ağır sanayi hamlesi stratejisi özellikle çok nitelikli olmayan ya da ara eleman diyebileceğimiz işgücü ihtiyacını doğurmuş ve işgücü piyasasında bu yönde bir açık meydana getirmiştir. Diğer çarpıcı bir örnek ise teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde büyüyen hizmet sektörünün ağırlığının artmasından doğan teknolojiyi yetkin bir şekilde kullanabilen nitelikli eleman ihtiyacının son yıllarda artmış olmasıdır. Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere işgücü piyasası pek çok faktörün etkisi altındadır ve yapısı son yıllarda çarpıcı değişkenlikler göstermektedir.

Bunlardan Büyük Britanya’ya özellikle 2004 yılı sonrasında gerçekleşen yoğun işgücü akımını temsil eden göç hareketleri diğer faktörlerden ayrılarak çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu faktörün seçilmesinin sebebi Büyük Britanya’nın diğer Avrupa Birliği ülkelerinden farklı olarak piyasalarını A-8 ülkelere hiçbir kısıtlama olmadan açması, çok kısa sayılabilecek bir zaman zarfında bu kadar çok sayıda işgücünün göç etmesinin nadir görülmesi ve bunun etkilerinin ampirik çalışmalarla ortaya konmasının daha ölçülebilir olmasıdır.

Tez çalışması A-8 ülkelerinden Büyük Britanya’ya olan göçler ile yerel iş piyasası sonuçları arasında anlamlı bir korelasyon olup olmadığı üzerinde kurgulanmıştır. Bu amaçla A-8 ülkelerinden gelen işgücünün özelliklerine ait eğitim düzeyi, yaş ve sayı gibi veriler ile Büyük Britanya yerel işgücü piyasası verileri İngiliz Devlet İstatistik Kurumlarından ve literatür çalışmalarından elde edilmiştir. Bu verilerin hangi kaynaklardan alındığı ve muhtevası hakkında bilgi ileri aşamalarda verilecektir.

Elde edilen veriler 3’er aylık veriler halinde SPSS istatistik programına sırasıyla girilmiş olup, bu veriler çok değişkenli korelasyon tekniği ve regresyon analizi vasıtasıyla işlenerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Sınırları

Tez çalışmasında 2004-2009 yılları arasında sekiz Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden Büyük Britanya'ya gerçekleşen göçlerin emek piyasası üzerindeki etkileri ücretler, işsizlik ve istihdam rakamları üzerinden incelenecektir.

Veri Kaynakları

Çalışmada kullanılan çeşitli veri kaynakları sırasıyla şunlardır;

İşçi Kayıt Sistemi (Worker Registration Scheme-WRS) : Büyük Britanya'ya göç edenler arasından bir ay veyahut daha fazla bir işte çalışma imkânı bulanların kayıt olması ve kendileri hakkında gerekli tüm bilgileri vermek zorunda olduğu çalışmanın adıdır. Home Office¹ adlı kurum tarafından yönetilmektedir. Bu kayıt programı yasal bir zorunluluk olduğundan ve sosyal yardımları da beraberinde getirdiğinden dolayı katılım yüksek olmuştur. Sadece Mayıs 2004-Mayıs 2006 yıllarındaki kayıt oranı 560.000 civarında olmuştur (Blanchflower vd., 2007). İşçi Kayıt Programı oldukça geniş ve eş zamanlı bilgi sağlamaktadır. Milliyet, adres, yaş, cinsiyet, bağımlı kişilerin başvuru tarihi, ülkeye giriş tarihi, işe başlama tarihi, saatlik ücret oranları, çalışılan saatler, sektörler ve meslekler açısından ülkeye giriş yapanların bilgilerini kayıt altına almaktadır. Tezin çalışma alanı Avrupa Birliğine 2004 tarihinde üye olan sekiz ülkeyle (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Lituanya, Polonya, Slovenya, Slovakya) sınırlandırılmıştır. Çünkü Malta ve Güney Kıbrıs'ın zaten AB emek piyasalarına giriş hakkı kısmı olarak tanınmıştır. İşçi Kayıt Programından elde edilen bilgiler sadece ülkeye giriş yapanları kapsamaktadır. Çünkü göçmenler ülkeyi terk ederken kayıtlarını sildirmek zorunda değillerdir.

İşgücü Anketi (The Labour Force Survey-LFS): Eğitim, yetenek seviyesi, gelir, maluliyet gibi işgücü hakkında çeşitli konuların sürekli ve düzenli bir şekilde araştırıldığı, elde edilen sonuçların kamuoyuna sunulduğu çalışmadır. 3 ayda bir yapılan çalışma 59.000 adres üzerinden ve yaklaşık 138.000 kişi üzerinde uygulanmaktadır.

İş Arayanlar Ödeneği (Job Seekers Allowance-JSA): Bu ödenek Çalışma ve Emeklilik Departmanı tarafından hazırlanır. Bu ödenekten yararlanmak için kayıt

---

¹ Home Office, Türkiye'deki İç İşleri Bakanlığına denk gelen ve kamu düzeni, kamu güvenliği ve göçlerden sorumlu devlet birimidir.

zorunlu olduğundan kayıt oranının %100'e yakın olduğu söylenebilir. İş Arayanlar Ödeneği, İşçi kayıt Programında olduğu gibi geniş, eş zamanlı bilgi ve bölge ve aylara göre dağılımları vermektedir. İş Arayanlar Ödeneği adres, cinsiyet, yaş, aranan meslekler, talep edilen başlama tarihleri ve ayrılma tarihleri gibi bilgiler sunmaktadır.

Yıllık Çalışma Saatleri Anketi (Annual Survey of Hourly Earnings-ASHE) : Devlet İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilir. Yıllık Çalışma Saatleri Anketi işverenlerden elde edilen bilgilere dayanmaktadır ve işçilerin %1'lik kısmını ve her yıl 160.000 cevabı kapsar. Adres, cinsiyet, yaş, saatlik ücretler, çalışılan saatler, meslek ve sektör gibi bilgileri içerir.

Yeni Kazançlar Anketi (New Employment Survey-NES): İngiltere, İskoçya ve Galler'de çalışanların haftalık kazançları ve çalışma saatleri ile ilgili yapılan yıllık ankettir.

Eurobarometre: Avrupa Birliği tarafından yapılan, arasında işgücü piyasası araştırmalarının da olduğu pek çok piyasa araştırmasını ihtiva eden çalışmadır.

Eurostat: Tüm Avrupa Birliği ülkeleri ile ilgili belirli dönemlerde araştırmaların yapılip istatistikî olarak bulguların kamuoyuna sunulduğu veri kaynağıdır. Çalışmasında Büyük Britanya'ya olan göçler ile ilgili verilerden bu kaynak vasıtasıyla faydalanılmıştır.

Ulusal İstatistik Kurumu (The Office For National Statistic-ONS): Büyük Britanya'nın Ulusal İstatistik Ofisidir. Bu kurum ülkeye ait ekonomik ve sosyal verileri Lordlar kamarasına uygun formatta hazırlayarak sunar. Tez çalışmasında bu kaynaktan Büyük Britanya da ki istihdam oranları, boş iş sahaları gibi veriler temin edilmiştir.

Devlet İstatistik Kurumu : www.statistik.gov.uk adresinden çalışma esnasında pek çok veri elde edilip bunlardan tablolar oluşturulmuş ve derlenmiştir.

Literatür Taraması

İşgücü göç hareketlerinin yerel işgücü piyasalarına çok farklı yönlerde olan etkileri zaman içerisinde pek çok akademisyen ve devlet destekli araştırmacılar tarafından araştırıla gelmiştir. Teorik çalışmalarda işgücü göç hareketlerinin yerel işgücü piyasaları üzerinde etkilerinin araştırılmasında farklı araştırma modelleri uygulanmıştır.

Bu çalışmalardan biri Dustman, Fabrii ve Prestonn'un birlikte kaleme aldıkları çalışmadır. Dustman ve arkadaşlarına göre göçlerin ülkelerin işgücü piyasalarına etkileri farklı olabilmektedir. Örneğin ABD ile Büyük Britanya ya gerçekleşen göçlerin işgücü piyasalarına etkileri yerel piyasaların mesleki açıdan dağılımına göre değişmektedir. Bu yazarlara göre özellikle üstün özelliklere sahip göçmenler işgücü piyasalarında istihdam üzerinde pozitif etkiye sahip olmaktadır. Göçlerin yoğun olduğu zamanlarda farklı özelliklere ve yeteneklere sahip yerel ve göçmen işgücü piyasalarda kısa dönemler için dengesizlikler oluşturmakta, bu da farklı ücret ve beceri seviyelerinde kısa dönemler için istihdama gidilmesi sonucunu doğurmaktadır. Yani işgücünün farklı yoğunluktaki yetenek kompozisyonları arz ve talepte dengesizliklere yol açmakta fakat bunun ücret ve istihdam üzerindeki etkisi kısa süreli olmaktadır. Uzun dönemde ise göçler herhangi bir dengesizliğe yol açmamaktadır (Dustman vd., 2005: 3).

Dustmann ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir diğer çalışma ise göçlerin istihdam ve ücretler üzerinde bir etkiye sahip olsa bile bunun istatistiksel olarak zayıf ve küçük çaplı olduğunu belirlemiştir.

Diğer bir çalışma ise Avrupa Birliği Komisyonu'na aittir. Komisyonun hazırladığı rapora göre (2005: 8) son göçlerin en önemli karakteristik özelliği göçlerin geçici bir süreliğine gerçekleştirilmesidir. Göç edenler genellikle ya birkaç haftalığına ya da birkaç yıllığına özellikle gelişmiş Avrupa ülkelerine göç etmekte ve göç edenlerin büyük çoğunluğu hiçbir zaman hayat boyu kalma amacı taşımamaktadır. Bunun en çarpıcı örneği Büyük Britanya'da yaşanmaktadır. 2004 sonrası A-8 vatandaşı olup bu ülkeye çalışmak üzere göç edenler tekrar kısa süre içerisinde ülkelerine geri dönmüşlerdir (Avrupa Komisyonu, 2008:8).

Longhi ve arkadaşlarının 2005 yılında Amerika, Almanya, Hollanda, Fransa, Norveç, İsrail ve Avustralya'da yaptığı araştırma sonucuna göre işgücündeki göçmenlerin oranının %1 artması ücretleri %0.119 oranında azaltmaktadır (Longhi, 2005: 472).

Avustralya ve Kanada da yapılan çalışmalar işgücü piyasası üzerinde göçlerin olumsuz etki yarattığını göstermekte başarısız olmuşlardır. Constant (2005) Fransa için yaptığı araştırmada işçi göçlerinin çok düşük oranda bir etki yarattığını tespit etmiştir.

Zorlu ve Hartog (2005) göçlerin Büyük Britanya, Norveç ve Hollandalı işçilerin ücretleri üzerindeki etkiyi araştırmış ve çok küçük bir etki yarattığını bulmuştur.

Altonji ve Card (1991) Amerika da göçmenlerin nüfuslarındaki %1'lik artışın ücretlerde %1,2'lik bir düşüğe neden olduğunu ve işsizlik oranlarını etkilemediğini tespit etmiştir. Card'a göre (2005) "göçlerin düşük kalifiyeli yerel halkın iş fırsatları üzerindeki etkisi oldukça düşüktür". Ücretler üzerindeki bu düşük etki aynı zamanda Friedberg ve Hunt (1995), Borjas (1999) ve Card ve Lewis (2005) tarafından da bulunmuştur.

Frijters vd., (2005)'e göre göçmenlerin resmi yollardan iş bulma imkanları yerlilere göre daha düşüktür. Göçmenler daha çok gayri resmi yollardan iş aramaktadırlar ve dolayısıyla yerlilerle rekabet güçleri düşüktür. Bu durum ise neden göçün yerli halkın istihdam oranları üzerinde düşük bir etkisi olduğunu açıklamaktadır.

Lalonde ve Topel'e göre (1991) göçlerin artışı ücretlerde, göçmenlerin kazançlarında ve göçmenlerle aynı niteliklere sahip yerli halkın ücretlerinde düşüğe neden olur, ancak bu düşüş yüksek oranda değildir. İşgücünün emek piyasası üzerindeki etkisi nicel olarak çok düşüktür.

Pischke ve Velling 1997 yılında yaptığı bir araştırmada 1985 ve 1989 yılları arasında Almanya'ya özellikle Türkiye'den olmak üzere gerçekleşen göçlerin etkileri üzerinde çalışmıştır. Bu yıllar arasında Türklerin nüfus içindeki oranı %1,6 ila %1,9 arasında değişmiştir. Toplam göçmen sayısındaki artış %4,9 ila %5,6 arasında olmuştur. Sonuçlar "yerli halk için göçün istihdam açısından etkisinin düşük" olduğunu göstermiştir (Pischke ve Velling, 1997: 603).

Winter-Ebmer ve Zweimüller (1996, 1999) Yugoslavya'nın yıkılışından sonra gerçekleşen yüksek orandaki göçün etkileri üzerinde çalışmışlardır. Yaptıkları çalışmaya göre, 1988 ve 1991 yılları arasında Avusturya emek piyasasındaki yabancı işçilerin payı %5,4'den %9,0'a yükselmiştir. Winter-Ebmer ve Zweimüller'e göre elde edilen sonuçlar göçlerin 35 yaş altındaki yerli işçilerin işlerinden olmalarıyla ilgili sadece çok düşük oranda bir risk yarattığını göstermektedir.

İngiliz hükümeti tarafından yapılan bir çalışmaya göre ise Doğu Bloğu Ülkelerinden gelen son göçlerin, kesin kanıt bulunmamakla birlikte, özellikle düşük ücretliler üzerinde etkiye sahip olabileceğine değinilmektedir (Stationary Office, 2008).

Friedberg ve Hunt (1995) tarafından yapılan çalışma ise göçlerin ücretler, istihdam ve gelişmişlik üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Bu yazarlar çalışmalarında göçlerin

ücretler ve istihdam imkânları üzerinde ters etkiye sahip olduğuna dair popüler inancın gerçeği yansıtmadığını kaydederler. ABD ve pek çok ülke de yapılan çalışmaların sonucunda göçlerde meydana gelen % 10'luk bir artışın yerli vatandaşların ücretlerinde en fazla % 1'lik bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.

Uluslar arası Göç Organizasyonunun (IOM) 2006 yılında hazırladığı bir rapora göre göçlerin diğer bir etkisi göçmenler ve yerel işgücü arasında pek çok meslekte gerçekleşen rekabettir. Çalışma göçlerin etkisinin pozitif fakat aynı zamanda küçük olduğu ile ilgili verilere sahiptir. Çalışmada ayrıca yerel piyasalarda göçlerden en fazla zarar görenlerin düşük yeteneklere sahip olan işgücü olduğu belirtilmiştir.

Borjas ise (2006) yılına ait çalışmasında göçlerin ücretler üzerinde negatif etkiye sahip olduğunu iddia etmektedir. Yazar Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirdiği ve 1980–2000 yıllarını kapsayan çalışmasında, göçler nedeniyle yerli işgücünün ücretlerinde % 3'lük bir düşüş gerçekleştiğini tespit ettiğini vurgulamaktadır.

Borjas'ın (1994) diğer bir çalışmasında ise düşük yetenekli göçmenlerin ücretleri düşürücü etkiye sahip olduğu, öte yandan yüksek ücretli olanların ise ücretleri yükseltici etkiye sahip olduğu görüşü yer almaktadır. Borjas'ın bu bulgusuna Home Office (2007) tarafından yapılan bir yorumda ise “bu çalışma periyodunda çalışma konusu olan göçmenlerin yerlilere oranla ortalama olarak daha yüksek yeteneklere sahip oldukları” konusunda bir görüş vardır.

Cortes ise (2005) Amerika Birleşik Devletlerinde yaptığı bir çalışmasında ortalama göçmen sayısındaki % 10'luk artışın göçmenlerin yoğun çalıştığı hizmetçilik ve bahçıvanlık gibi mesleklerin ücretlerinde düşüşe sebep olduğunu belirtmiştir. Düşüş oranı ise yerli çalışanlarda % 0,6 gibi düşük oran iken, göçmenlerde ise daha yüksek olup bu oran %8'dir.

Angrist ve Kugler (2005) Avrupa'da bazı ülkelerde yaptıkları çalışmada göçmenlerin sayısında % 10'luk bir artışın yerel istihdamda ülkelere göre %0,2 ile %0,7 arasında değişen oranlarda neden olduğu düşüşlerden bahsetmişlerdir. Bu yazarlara göre göçlerin daha yüksek oranlarda olduğu ve daha az esnek olan piyasalarda yerel işgücü kaybı daha belirgin bir durum arz etmektedir.

Home Office (2007) tarafından hazırlanan bir raporda ise, “göçler iş piyasalarına katkıda bulunmalarına rağmen, ücretler talep dalgalanmalarına karşı daha az hassastır” şeklinde bir görüş vardır. Göçlerin, yoğunlaştığı sektörlerdeki ücretler üzerinde etkili olabileceği belirtilmekte bununla birlikte kanıtlarının güçlü olmadığı vurgulanmaktadır.

Gilpin (2006) ve arkadaşları 2004–2006 yılları arasında göçlerin işgücü piyasasında ne tür bir etkiye sahip oldukları üzerine yaptıkları çalışmada, A–8 ülkelerinden gelen göçlerin işsizlik üzerinde fark edilebilir bir etkiye sahip olduğuna dair kuvvetli bir kanıt bulamadıkları konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Portes ve French (2005) konu ile alakalı yaptıkları literatür taraması sonucunda göçlerin iş piyasaları üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkiye sahip olmadığını ve belirgin fakat kuvvetli olmayan bir düzeyde az yetenekli çalışanlar üzerinde bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Göçlerin belirli bir takım sektörlerin genişlemesine yardımcı olduğu ve bu sektörlerdeki ücret ve istihdam üzerinde yine çok belirgin olmayıp fakat diğerlerine göre istatistikî olarak daha belirgin bir etkiye sahip olduklarını çalışmalarında belirtmişlerdir. Yani etki mikro seviyede ve diğerlerine nazaran daha belirgindir. Bu yazarların yaptığı çalışmanın sonucuna göre göçler ücretleri düşürmez. Yüksek ücret göçmenleri çeker ve bu ücretleri bir miktar düşürür. Fakat bu negatif bir korelasyona sebep olmayacak düzeydedir. Yerel işsizlik ve göçler arasında gözlemlenebilir bir korelasyon bulunamamıştır. Göçler toplam üretimi artırıcı etkide bulunmuştur.

Lemos ve Portes ise (2008) A–8 ülkelerinden Büyük Britanya’ya gerçekleşen göçlerin işgücü piyasasını nasıl etkilediği üzerinde durmuştur. Çalışma meslekler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yaptıkları çalışmada makine operatörlüğü mesleğinde maaşların daha hızlı arttığını tespit etmişlerdir. Bunun sebebi olarak ise inşaat sektöründeki canlanma ile göçlerin eş zamanlı olarak gerçekleşmesi gösterilmektedir. Bu yazarların yürüttükleri çalışmanın sonucuna göre göçlerin işsizlik başvurularını artırıcı etkiye sahip olduğuna dair bulgular vardır, fakat istatistikî olarak oldukça zayıftır. Ücretlerde de aynı yönde bir sonuç bulunmuştur. Buna göre göçlerin ücretler üzerinde pozitif fakat önemsiz derecede etkisi söz konusudur. Bu çalışmada elde edilen önemli bulgulardan biride göçlerin yerel şartlara göre kanalize olup şekillendiği, yerel çalışanların ise yüksek mobiliteleri ile bu göçlere cevap verdikleridir.

Card ve Lemieux (2001) yaptıkları çalışma da Büyük Britanya’da eğitimli işgücü arzının eğitimsiz işgücü arzına göre göçlerden daha az etkilendiğini belirlemiştir. Bu yazarlar yetenekli işgücü arz ve talebinin ücret yapısı üzerindeki dağılımlarını değerleyecek bir model üzerinde çalışmışlardır.

Ottaviano ve Peri (2006) ise çalışmalarında, göçmenler ile yerel işgücünü yaş ve eğitim gruplarına göre sınıflandırarak bunların birbirinin yerini yetersiz bir şekilde alabileceklerine dair kanıtlara ulaştıklarını iddia etmişlerdir. Göçmen sayısındaki % 10’luk bir artış bu yazarların çalışmasına göre yerel işgücünün ücret dağılımında % 2’lik bir oynamaya neden olmaktadır.

Manacorda ve arkadaşları 2006 yılında Büyük Britanya’ya gerçekleşen son göçler üzerinde çalışma yapmış ve bu çalışma sonucunda yerli çalışanlar ile göçmenlerin birbirlerinin yerine uyumlu bir şekilde geçemeyecekleri hususunda istatistikî olarak yeterli kanıtlar bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışmada hali hazırdaki göçmenlerin ücretlerinin, yerli çalışanlarınkine göre yeni göçlerden daha fazla etkilendiği belirtilmiştir. Bu yazarlar yaptıkları literatür taramasında da göçlerin yerli işgücü pazarı çıktılarını üzerinde belirgin bir kuvvetli etkiye sahip olduklarına dair bir bulguya rastlamamışlardır.

Literatür kısmında kayda değer son çalışma De New ve Zimmermann’a (1994) aittir. Yapılan çalışmada Almanya işgücü piyasasındaki göçlerin ücretlere olan etkisi tüm işgücü piyasalarında araştırılmış ve çalışmanın sonucunda bütünsel olarak Almanya’ya olan göçlerin ücretler üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu fakat bununla beraber çok belirgin ya da dramatik olarak ifade edilebilecek seviye de olmadığı ifade edilmiştir.

Çalışmanın Araştırma Soru ve Hipotezleri

Doktora tez çalışmasının araştırma sorusu “Orta ve Doğu Avrupa’dan Büyük Britanya’ya 2004 sonrası gerçekleşen işçi göçlerinin Büyük Britanya emek piyasası, özellikle ücretler ve istihdam üzerindeki etkisini” ölçmektir.

Tezin temel hipotezleri şunlardır;

1. İşçi göçleri göç edilen ülkelerin emek piyasaları üzerinde (istihdam, işsizlik ve ücretler) ciddi oranda olumsuz bir etki yaratmaz,

2. Uzun vadede ise özellikle Avrupa devletlerinin yaşadığı işgücü kıtlığı sorununa ve sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanan sorunlara bir çare olabilir.

Bununla ilgili ayrıntılı istatistikî hipotezler 3. bölümde verilmiştir.

Tezin İçeriği

Tez üç bölüm olarak tasarlanmıştır. Tezin ilk bölümünde Avrupa Birliğinin temel unsurlarından biri olan işçilerin serbest dolaşımı hakkının hukuki yapısından bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise Avrupa ve Büyük Britanya'nın yaşadığı demografik sorunlar, bu sorunların çözümünde bir seçenek olarak karşımıza çıkan işçi göçleri, işçi göçlerinin kabul eden ülkeler açısından neden ve sonuçları ve 2004 sonrası gerçekleşen işçi göçleri karşısında Avrupa ve Büyük Britanya'nın tutumundan bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, Büyük Britanya'ya yabancı literatürde A-8 olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Lituanya, Letonya, Slovakya ve Slovenya'dan 2004 yılında kaldırılan sınırlamalar ile birlikte gelen göçlerin işgücü piyasasındaki cari ücretler ve istihdam üzerine etkileri ayrı başlıklar altında araştırılmıştır.

BÖLÜM 1. AVRUPA BİRLİĞİNDE SERBEST DOLAŞIM

1.1. Avrupa Birliğinde İşçilerin Serbest Dolaşımı

Avrupa Birliğinde kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı en temel haklardan sayılmaktadır. Bu haklara birliğin temel antlaşması olan Roma antlaşmasında yer verilmiştir ve Avrupa Adalet Divanı da birçok kez kararlarında sayılan bu haklara verdiği önemi vurgulamıştır. Kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı Birliğin sağladığı temel haklardandır, çünkü bu haklar Avrupa Birliğinin daha zengin, rekabetçi, sürdürülebilir ve enflasyonsuz bir büyüme, daha iyi yaşam standartları, ekonomik ve sosyal yakınlaşma¹ gibi amaçlarını gerçekleştirmek için iyi bir araçlardır. Bu özgürlüklerin temelinde üretim faktörlerinin yani sermaye, işgücü ve girişimcilerin hiçbir yasal engelle karşılaşmaksızın ticari amaçlarla kendisi için en uygun yere taşınabilmesini sağlamak yatmaktadır. Bunun geri dönüşümü ise uygun üretim koşulları dolayısıyla, düşük üretim maliyetleri, kalifiye işgücüne daha kolay ulaşma, yüksek kazanç, rekabet edebilme gücü, sürdürülebilir ve enflasyonsuz bir büyüme ve daha iyi yaşam standartlarıdır. Bununla beraber, üretim faktörlerinin serbest dolaşımının birlik üyesi ülkeler ve genel olarak Avrupa Birliğinin nüfus dağılımını olumsuz bir şekilde etkilememesi için bu haklar sosyal, bölgesel ve uyum politikaları ile desteklenmektedir (Ayhan, 2003: 1).

25 Mart 1957 Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma anlaşmasının 2. başlığı Avrupa Topluluğuna ortak bir pazar oluşturma görevi yüklerken, aynı anlaşmanın 3. başlığı üye devletler arasında hizmet, sermaye, kişiler ve malların serbest dolaşımını etkileyen engellerin ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir.

Avrupa Birliğinin temel haklardan biri olan kişilerin serbest dolaşımı, ilk önce işçilerin serbest dolaşım haklarını ifade eder. İşçilerin serbest dolaşım hakkı, serbest dolaşımın yasal şartları, ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve diğer sınırlamalar gibi konuları içermektedir.

Kişilerin serbest dolaşımı, yapılan işin niteliğine göre farklılık gösteren üç'lü bir temel ayrıma tâbi tutulabilir (Eren, 2005:4);

---

¹ Avrupa Birliği Antlaşması 2. Başlık; 1993,

- a) İşçilerin serbest dolaşımı: Bağımlı bir işte, başka birisi için çalışan ve bu çalışma karşılığında maaş veya ücret alan kişileri kapsar.
- b) Yerleşme özgürlüğü: Serbest meslek erbabı ile şahıs şirketleri ve ortaklıkların iş kurma veya şube açma şeklinde, risk alarak, kendi hesaplarına faaliyet göstermelerine imkân sağlar.
- c) Hizmetlerin serbest dolaşımı: Yerleşme şartı aranmaksızın verilecek müteahhitlik hizmetleri gibi hizmet edimlerini kapsar.

İşçilerin Birlik içinde serbest dolaşımı ise kısaca herhangi bir üye ülkeden bir işçinin iş aramak amacıyla başka bir üye ülkeye giriş yapması ve 6 aya kadar burada kalabilmesi anlamını taşımaktadır (Duran, 2006; 4).

Avrupa Birliği'nin Ekonomik ve Sosyal Konsey'i 1998 yılının Mayıs ayında, serbest dolaşımın teşvik edilmesi ile ilgili hazırladığı bir Eylem Planı'nda, "işgücünün serbest dolaşımının Ortak Pazarın en önemli sütunlarından biri olduğunu vurgulamıştır (Eren,2005;4).

Birlik içerisinde işgücünün serbest dolaşımı sadece birliğe üye devletlerin vatandaşları için geçerlidir. Eğer işçi iş bulursa, göç edilen üye devlet bu kişiye gerekli çalışma ve ikamet izinlerini vermek zorundadır.

1.1.1.Birlik Hukukunda İşçilerin Serbest Dolaşımı Hakkı

Avrupa Adalet Divanı aldığı kararlarda birlik hukukunun üye devletlerin ulusal hukuklarının üstünde olduğunu ve üye devletlerin birlik hukukuna uyma zorunluluğuna vurgu yapmıştır¹. Dolayısıyla, serbest dolaşım hakkının dayanağı olan 1957 tarihli Roma antlaşması, 1992 tarihli Maastricht antlaşması, 1612/68 sayılı Toplulukta işçilerin

---

¹ Costa/Enel davasında (Avrupa Adalet Divanı, 1964, No: 6/74) Avrupa Adalet Divanı işçilerin serbest dolaşım hakkı açısından eğer ulusal hukuk ile birlik hukuku arasında bir anlaşmazlık olursa birlik hukukunun uygulanacağı ve ulusal hukukun geçersiz sayılacağına vurgu yapmıştır. Van Duyn davasında (Avrupa Adalet Divanı, 1975, No: 41/74) ise Avrupa Adalet Divanı Avrupa Ekonomik Topluluğunun işçilerin serbest dolaşım hakkıyla ilgili olan 48. başlığının üye devletlerin ulusal hukukları üstünde doğrudan uygulanabilirliğini açıkça belirtmiştir. Buna ilaveten Avrupa Topluluğu antlaşmasının 48. başlığının sadece devlet kurumları üzerinde değil aynı zamanda özel kuruluşlar ve işverenler üzerinde de doğrudan etkiye sahip olduğunu kararlarında belirtmiştir (Ayhan, 2003: 3).

serbest dolaşımı hakkında Yönetmelik, 68/360 sayılı üye devlet işçileri ve aileleri için Toplulukta dolaşım ve ikamet kısıtlamalarının kaldırılması hakkında Direktif, 1251/70 sayılı İkamet hakkı Yönetmeliği, 2004/38/EC sayılı Avrupa Birliği vatandaşlarının ve ailelerinin birlik içinde serbestçe dolaşma ve ikamet hakları ile ilgili Direktif, serbest dolaşım ile ilgili üye devletlerin uymak zorunda oldukları temel yasal dayanaklardır.

İşçilerin serbest dolaşımında temel prensip eşit muameledir. Bu da herhangi bir üye ülkenin vatandaşının diğer bir üye ülkede, o ülkenin kendi vatandaşına uygulanan kurallar çerçevesinde, ücretli bir işe başlamak hakkına sahip olması anlamına gelmektedir.

1.1.1.1.Roma Antlaşması

Avrupa Birliğinin serbest dolaşım ile ilgili dört hakkından biri olan kişilerin serbest dolaşım hakkının temel dayanağı 1957 tarihli Roma antlaşmasıdır. Bu anlaşma üye devletler içinde kişilerin serbest dolaşım hakkını sağlayan başlıklar içermektedir.

Antlaşmanın 48. Başlığı (şuan 39) şu maddeleri içermektedir;

1. İşçilerin birlik içinde serbest dolaşımı garanti altına alınmıştır,
2. İşçilerin serbest dolaşım hakkı üye devletlerde istihdam, ücret ve diğer alanlarda milliyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını da beraberinde getirmektedir,
3. İşçilerin serbest dolaşım hakkı, kamu politikaları temelinde bazı sınırlamalar olabileceği göz önünde tutularak, bu kişilerin kamu güvenliği ve kamu sağlığını da beraberinde getirmektedir.
4. Çalışma amacıyla birlik içinde serbestçe seyahat edilebilir,
5. Çalışma amacıyla üye devletlerin herhangi birinde ikamet edilebilir,
6. Bu başlığın maddeleri kamu sektöründe istihdam için geçerli değildir.

Antlaşmanın 51. Başlığı şu maddeleri içermektedir;

Konsey, 251. maddede bahsi geçen prosedürlere uygun olarak, sosyal güvenlik alanında işçilerin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bunlar;

- Çalışan kişinin değişik ülkelerin yasal düzenlemeleri altında geçirdiği tüm sürelerin ve kazanımların hesaplanması,
- Üye devletler sınırları içinde ikamet eden hak sahibine kazanımlarının ödenmesi,

1.1.1.2.Maastricht Antlaşması

Maastricht anlaşması 07 Şubat 1992 yılında imzalanmış olan ve var olan önceki anlaşmalarda çeşitli yenilikler getiren anlaşmadır. Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Dış İşleri ve Parasal Birlik, Adalet ve İç İşlerinde İşbirliği olmak üzere üçayaklı bir hukuksal düzen getirmiştir. Anlaşmanın serbest dolaşım ile ilgili maddeleri şöyledir;

Antlaşmanın 18. maddesine göre;

1. Birlik vatandaşları bu antlaşmada belirtilen şartlar ve kısıtlamalara bağlı olarak üye devletlerin sınırları içinde serbestçe dolaşma ve ikamet hakkına sahiptir.
2. Bu antlaşmanın belirlenen bu hedefi gerçekleştirmek için yeterli gücü birliğe sağlayamaması durumunda, Konsey 1. Paragrafta belirtilen hakların uygulanmasını kolaylaştırmak için yeni yasal hükümler getirebilir. Konsey 251 maddede belirtilen hükümlere uygun hareket etmek zorundadır.
3. İkinci paragrafta belirtilen hükümler pasaport, kimlik kartları, ikamet hakları veya sosyal güvenlik ya da sosyal korunma gibi herhangi bir diğer belge için uygulanamaz.

Antlaşmanın 39. Maddesine göre;

1. İşçilerin serbest dolaşımını birlik içinde güvence altına alınmıştır.
2. Bu tür bir serbest dolaşım hakkı, üye devletlerin işçileri arasında istihdam, ücret, iş ve istihdam şartları ile ilgili, milliyete dayalı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırır.

3. Serbest dolaşım hakkı, kamu güvenliği, kamu hizmeti ve kamu sağlığı temelinde belirlenen sınırlar dâhilinde şu hakları sağlar;
  - a) İş teklifini kabul etme,
  - b) Bu amaçla üye devletlerin sınırları içinde serbestçe dolaşma,
  - c) Seyahat edilen ülkenin, kanunları, yönetmelikleri ve idari faaliyetleriyle kendi vatandaşlarının istihdamını düzenlediği hükümlerin sınırları içinde kalarak istihdam edilme amacıyla bu ülkede ikamet etme,
  - d) Seyahat edilen ülkede istihdam edildikten sonra bu üye devletin topraklarında kalma,
4. Bu maddelerin hükümleri kamu hizmetinde istihdam edilmek için uygulanamaz.

Antlaşmanın 40. Maddesine göre;

Konsey, 251. maddede belirtilen prosedürlere uygun bir şekilde hareket ederek ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye danıştıktan sonra 39. maddede tanımlanan işçilerin serbest dolaşımını hayata geçirmek için direktifler ve yönetmelikler hazırlayabilir.

Özellikle;

- a) Ulusal istihdam kuruluşlarıyla yakın işbirliği sağlayarak,
- b) Üye devletlerarasında daha önce imzalanan anlaşmalar veya ulusal yasalardan kaynaklanan istihdam edilebilmek için yeterlilik şartlarıyla ilgili dönemleri, idari uygulamaları ve idari prosedürleri ortadan kaldırarak,
- c) Üye devletlerarasında daha önce imzalanan anlaşmalar veya ulusal yasalardan kaynaklanan süre ve diğer kısıtlamaları ortadan kaldırarak,
- d) Çeşitli bölgeler ve endüstrilerde istihdam seviyesi ve yaşam standartlarına karşı doğabilecek tehlikeleri önleyecek şekilde iş piyasalarında arz ve talep arasındaki dengenin sağlanmasını kolaylaştıracak ve iş arayanlarla işverenleri bir araya getirecek mekanizmaları kurarak.

Antlaşmanın 41. Maddesine göre;

Üye devletler, ortak programlar çerçevesinde, genç işçilerin değişimini teşvik etmelidirler.

Antlaşmanın 42. Maddesine göre;

Konsey 251. maddede belirtilen hükümlere uygun olarak, sosyal güvenlik alanında işçilerin serbest dolaşımı için gerekli olan tedbirleri alacaktır. Konsey bu konularda göçmen işçiler ve bakmakla sorumlu olduğu kişilerle ilgili şu düzenlemeleri yapacaktır.

- a) Farklı ülkelerin hukukları altında geçen süreler dikkate alınarak kazanılan hakları ve bu hakların maddi miktarlarını hesaplayarak bir araya getirmek,
- b) Üye devletlerin topraklarında ikamet eden kişilerin sosyal yardımlarını ödemek.

Konsey 251. maddede belirtilen prosedürler doğrultusunda oy birliği ile hareket edecektir

1.1.1.3. 1612/68 Yönetmeliği

1612/68 sayılı yönetmelik Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın 39. maddesinin uygulanması için hazırlanmıştır. 1612/68 sayılı yönetmeliğin başlangıcında belirtildiği gibi, işçilerin serbest dolaşımı hakkının sağlanması, devletlere giriş ve ikamet, istihdam, ücret, istihdam ve çalışma şartlarıyla ilgili üye devletlerin çalışanları arasında milliyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını gerektirir.

Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) 1612/68 numaralı yönetmeliği önsözünde şunu belirtmektedir; “Birlik içinde işçilerin serbest dolaşımı işçilere, yaşam şartlarını ve çalışma şartlarını iyileştirme ve sosyal gelişimlerini sağlama imkânının garanti edildiği araçlardan biri olmalıdır”.

Yönetmelik maddeleri şu konularla ilgilidir;

1-6. maddeler istihdam hakkı,

7-9. maddeler istihdam ve eşit muamele,

10-12. maddeler işçi aileleri.

1612/68'in 1.maddesi şöyledir;

- İkamet yerinden bağımsız olarak, herhangi bir üye devletin vatandaşı, o devletin kanunları, yönetmelikleri ve idari kararları tarafından belirlenen istihdama dair kurallar çerçevesinde üye herhangi bir devlette istihdam edilebilir.
- Herhangi bir üye devletin vatandaşı diğer üye devletlerde o ülkenin vatandaşlarıyla aynı şartlarda istihdam edilme hakkına sahiptir.

2.madde şöyledir;

Üye bir devletin bir vatandaşı ve üye bir devletin sınırları içinde iktisadi bir faaliyet gösteren bir işveren bir araya gelerek ayrımcılık yapmama kuralına aykırı olmaksızın kanun, yönetmelik veya idari eylemlerle getirilen hukuka uygun olarak iş akdi imzalayabilirler.

3.madde şöyledir;

Bu yönetmelikle, üye bir devletin kanun, yönetmelik ve idari eylemleriyle getirdiği hükümler şu durumlarda uygulanamaz;

- a) İş imkânları ve iş talebi veya diğer üye ülkelerden vatandaşların iş arama hakları kısıtlandığı takdirde,
- b) Milliyet temelli olmasa bile, ana amacı diğer üye devletlerin vatandaşlarını iş imkânlarından uzak tutmak olduğu takdirde. Bu madde istihdam edilecek iş için gerekli olan dil bilgisiyle ilgili şartlara uygulanamaz.

4.madde şöyledir;

Üye bir devletin yabancı bir devletin vatandaşının istihdam oranını ya da sayısını kısıtlayan kanun, yönetmelik veya idari eylemi Birlik üyesi devletlerin vatandaşlarına uygulanamaz.

5.madde şöyledir;

Üye bir devletin bir vatandaşı diğer bir üye devletin sınırlarında o ülkenin vatandaşları iş ararken devletin hangi yardımlarından yararlanıyorsa aynı yardımları alacaktır.

6.madde şöyledir;

Üye bir devletin vatandaşının bir iş için istihdamı, aynı işi sürdürmek isteyen diğer bir üye devletin vatandaşlarıyla karşılaştırıldığında, sağlık, meslek ya da milliyete dayalı herhangi bir koşula dayanamaz.

7.madde şöyledir;

- Herhangi bir üye devletin vatandaşına, diğer bir üye devletin sınırları içinde, istihdam ve iş koşulları açısından, özellikle eşit ücret ve işten çıkarma açısından, milliyeti nedeniyle o ülkenin vatandaşlarından farklı şekilde davranılamaz.
- O ülkenin vatandaşlarıyla aynı sosyal ve vergi avantajlarından yararlanır.
- Ayrıca aynı hakların sonucu olarak ve o ülkenin işçileriyle aynı şartlar altında, mesleki okullarda ve eğitim merkezlerinde eğitim hakkına sahiptir.
- İstihdam edilebilme, eşit ücret veya işten çıkarmayla ilgili toplu ya da özel bir anlaşmanın bir maddesi eğer diğer üye devletlerin işçileri açısından ayrımcılık yapan bir madde içeriyorsa hükümsüz kalacaktır.

8 madde şöyledir;

Üye bir devletin vatandaşı olan ve başka bir üye ülkenin sınırlarında istihdam edilen bir işçi sendika üyeliği açısından ve üyeliğe bağlı oy kullanma gibi hakların kullanımı açısından eşit davranılma hakkına sahiptir.

9.madde şöyledir;

Üye bir devletin vatandaşı olan ve başka bir üye ülkenin sınırlarında istihdam edilen bir işçi, ev sahibi olmayı da kapsayan ikametle ilgili ve o ülkenin vatandaşlarına tanınan her türlü hak ve avantajlardan yararlanır.

10.madde şöyledir;

Aşağıda sayılanlar, milliyetlerinden bağımsız olarak, üye bir devletin vatandaşı olan ve başka bir ülkenin sınırlarında istihdam edilen bir işçiye bağlı olarak aynı haklardan yararlanır;

- Eşi ve 21 yaşın altındaki bakmakla yükümlü olduğu kişiler

- İşçinin veya eşinin aynı soydan gelen bağlı akrabaları

11.madde şöyledir;

Üye bir devletin bir vatandaşı üye diğer bir devletin sınırları içinde işçi veya serbest meslek çalışanı olarak bir faaliyet gösteriyorsa, bu kişinin eşi, 21 yaşın altındaki çocukları veya bu kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişiler aynı devletin sınırları içinde işçi olarak çalışma hakkına sahiptirler. Bu hak eğer bu kişiler üye bir devletin vatandaşı olmasa bile geçerlidir.

12.madde şöyledir;

Üye bir devletin vatandaşı olan ve diğer bir üye devletin sınırlarında istihdam edilen birinin çocukları, eğer o ülkenin sınırları içinde ikamet ediyorsa, o ülkenin vatandaşlarıyla aynı şartlarda ülkenin genel eğitim, çıraklık ya da mesleki eğitim kurslarına kabul edilecektir. Üye devletler bu tür çocukların en iyi şartlar altında bu kurslara katılmaları için her türlü çabayı gösterecektir.

Son olarak, istihdam edilmek ve işçi taleplerini karşılamakla ilgili 16. madde şöyledir;

Üye bir devletin iş bulma kurumuna bildirilen ve üye devletin kendi içinde karşılayamadığı işçi talebi, birlik içinden karşılanabilir ve bu durum belirtilen iş sahasında gerekli işgücüne sahip olduğunu bildiren üye devletin yetkili iş bulma kurumlarına bildirilir.

1612/68 yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle işçilerin içinde serbest dolaşımı büyük ölçüde aşağıda belirtilen alanlarda gerçekleşmiştir.

- İstihdam edilirken eşit muamele
- Diğer üye devletin vatandaşları için “çalışma izni” şartının kaldırılması

1.1.1.4. 1251/70 İkamet Hakkı Yönetmeliği

Üye bir devletin sınırları içinde istihdam edilen vatandaşların ikamet hakları 1970 tarih ve 1251/70 sayılı yönetmelikle düzenlenmiştir.

1251/70'in 2. başlığı şöyledir;

Aşağıda belirtilenler üye bir devletin sınırları içinde sürekli olarak kalma hakkına sahiptir;

- İşinden ayrıldığında, üye devletin kanunları tarafından belirtilen emeklilik maaşı için gerekli yaşa ulaşan, en az son 12 aydır üye ülkede istihdam edilen ve en az 3 yıldır kesintisiz olarak üye ülkede ikamet eden bir işçi,
- Üye devletin sınırları içinde iki yıldan fazla kesintisiz ikamet ettikten sonra sürekli iş göremezlik durumundan dolayı işten ayrılan bir işçi. Bu yetersizlik eğer emeklilik için üye devletin kısmen ya da tamamen sorumlu olduğu işyeri kazası ya da meslek hastalığı sonucu ise ikamet süresiyle ilgili hiçbir şart dayatılamaz,
- Üye bir devlette üç yıl kesintisiz istihdam ve ikamet ettikten sonra, başka bir üye devletin sınırları içinde istihdam edilen ve aynı zamanda ikametgâhını, kural olarak, her gün ya da en az haftada bir döndüğü ilk ülkede sürdüren işçi,
- Mevcut düzenlemeler aracılığıyla, geçerli bir kimlik kartı ve pasaportu olan bütün Avrupa Birliği vatandaşları, hiçbir vizeye ihtiyaç duymadan veya üç aydan daha az süre kalışlarda hiçbir bir bildirim ihtiyacı duymadan üye devletlerarasında dolaşabilir ve ikamet edebilir.

Altı aydan fazla kalışlarda vatandaşlar belirli şartları yerine getirmelidirler. Müracaat edenler;

- Ekonomik bir faaliyette bulunmalı (işçi ya da serbest çalışan olarak),
- Veya kalışı süresince üye devletin sosyal güvenlik kurumlarına yük olmayacağını garanti eden sağlık sigortası ve maddi kaynağa sahip olmalı,
- Veya öğrenci olarak mesleki eğitim almalı,
- Veya yukarıdaki kategorilerin birine uygun düşen bir birlik vatandaşının ailesinden biri olmalı,

Diğer bir üye devlette altı aydan fazla kalma niyetinde olan bir üye devletin vatandaşı, misafir olunan ülkenin şartlarını kabul ettiğine dair bildirim yapma ve pasaport ya da kimliğini sunarak kayıt olmak zorundadır.

Bir üye devlette kesintisiz beş yıl ikametten sonra bir vatandaş, üye devletin sınır dışı kararı gibi istisnai durumlar haricinde, sürekli ikamet hakkı kazanır.

1.1.1.5. 2004/38/EC Direktifi

2004/38/EC sayılı Avrupa Birliği vatandaşlarının ve ailelerinin birlik içinde serbestçe dolaşma ve ikamet hakları ile ilgili direktifi Avrupa Birliği ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) üyesi üç ülkeyi kapsayan (İzlanda, Norveç ve Liechtenstein) Avrupa Ekonomik Bölgesi vatandaşlarının serbest dolaşım haklarını düzenler. Direktifin konu ile ilgili daha önce var olan yönetmelikler ve direktifleri bir araya getiren bir yapısı vardır ve aynı zamanda evli olmayan çiftlerle ilgili yeni bir düzenleme getirmiştir.

Direktif seyahat edilen ülkeye beklenmeyen bir yük getirmediği sürece ve kapsamlı bir hastalık sigortası olduğu sürece bütün Avrupa Ekonomik Topluluğu vatandaşlarının serbest dolaşım hakları olduğunu belirtir. Beş yılın sonunda, ikamet hakkı sürekli hale gelir ve başka bir ön şart gerekli değildir. Bu direktif Avrupa Vatandaşlığının yerleştirilmesinde ana araçlardan biridir.

Direktife göre, serbest dolaşım hakkından tam olarak yararlanabilmek için, birlik vatandaşlarının anlaşmalardan doğan dört haktan birini yerine getirmeleri gereklidir. Bunlar;

- a) Bir işçi olarak çalışmak (makul bir zaman sınırı içinde iş arayanları da kapsar,
- b) Serbest çalışma,
- c) Öğrenim görme,
- d) Emekli ya da kendi kendine yeter durumda olmak.

Bu haklar Roma anlaşmasında yer alan işçilerin serbest dolaşım hakkını düzenleyen maddesinden kaynaklanmaktadır. Bu haklar zaman içinde süre olarak arttırıldı ve kendi kendine yeter olma durumu bu listeye eklendi. Devlet yardımlarına dayanmamak şartıyla düzenli geliri ya da yeteri kadar parası olan ve kapsamlı sağlık sigortası olan bir

kişi de serbest dolaşım hakkına sahiptir. Bu şartları yerine getirmeyenlerin serbest dolaşım hakları üç ayla sınırlıdır.

Direktife göre, aile üyeleri de bu haktan yararlanabilmektedirler. Direktife göre aile üyesi olarak tanımlananlar şunlardır;

- a) Eş
- b) Yasal aynı cinsiyetten partnerler
- c) 21 yaşın altındaki çocuklar
- d) Bağımlı çocuk ya da anne-baba

Bu hakkın elde edilmesi şartların yerine getirilmesiyle otomatik olarak kazanılır ve herhangi bir idari süreç ya da işleme gerek yoktur. Kimi üye devletler seyahat edenlerden ilgili kurumlara kayıt olmalarını isteyebilmektedirler.

Direktif, doğrudan uygulanabilir değildir. Ulusal mevzuatların bu direktife uyarlanması gereklidir. Direktif temel hakları tanımlar, ancak üye devletler bu hakların hangi şekilde sağlanacağını belirleyebilirler. 2008 Aralık ayında Avrupa Komisyonu üye devletlerin direktifi ulusal mevzuata geçirme performanslarıyla ilgili bir değerlendirme raporu hazırlamıştır. Buna rapora göre “Kimi ulusal yasalar birlik vatandaşlarına Avrupa Birliğinin istediğinden daha iyi muamele etseler de, hiçbir üye ülke direktifi tamamıyla etkili ve doğru bir şekilde kendi ulusal mevzuatına aktaramamıştır. Hiçbir direktif maddesi de yine etkili ve doğru olarak ulusal mevzuata aktarılamamıştır. Sonuç olarak Direktifin ulusal mevzuata aktarımı oldukça hayal kırıcıdır”¹.

1.1.1.6.Üçüncü Ülkeden Gelenlerin Durumu

Kişilerin serbest dolaşımı bağlamında diğer önemli bir konu ise Türkiye gibi üçüncü ülkelerden gelen işçilerin hukuki statüleridir. Kural olarak kişilerin, serbest dolaşım hakkından yararlanabilmeleri için herhangi bir Birlik üyesi devletin vatandaşı olmaları gerekir. Kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili antlaşma hükümleri sadece birlik üyesi devletlerin vatandaşları için düzenlenmiştir.

¹ Avrupa Komisyonunun Üye Devletlerin Uygulamalarını Değerlendirme Raporu, 10.12.2008.

Bununla beraber Avrupa Birliği, 25 Kasım 2003 tarihinde beş yıl boyunca aralıksız ve yasal olarak Birliğe üye bir devlette ikamet eden üçüncü ülkelerden gelenlerin durumunu düzenleyen 2003/109/EC sayılı bir yönetmelik çıkarmıştır. Yönetmelik, birlik içinde üye devletlerin kanunlarını yakınlaştırmak ve eşit muameleyi sağlamak amacıyla çıkartılmıştır.

Yönetmelik gereği uzun süreli ikamet hakkı kazanan kişi, üye devletlerin vatandaşlarıyla eşit bir şekilde şu haklardan yararlanır;

- a) Eşit istihdam edilme ve eşit çalışma şartları,
- b) Eğitim (genel ve mesleki), mesleki niteliklerin tanınması, öğrenci bursları,
- c) Aile yardımı, emeklilik ve hastalık sigortası gibi haklar,
- d) Sosyal yardımlar (asgari gelir desteği, ücretsiz sağlık hizmetleri),
- e) Bir dernek ya da sendikaya üyelik ve temsil hakkı,

Vatandaşlık konusunda değinilmesi gereken önemli bir husus ise üye devlet vatandaşlığı kavramının nasıl tanımlandığı meselesidir. Avrupa Topluluğunu kuran antlaşmanın 39. maddesi sadece üye devletlerin vatandaşlarını kapsamaktadır, fakat üye devletin vatandaşı olup olunmadığı ise her ülkenin kendi hukukuna bırakılmıştır. Dolayısıyla kimin vatandaş sayılacağı belirlenmesi üye devletlere aittir ve üye devletler vatandaşlığın tanınmasıyla ilgili ek koşullar ortaya koyabilir (Yüksel,2007;23).

1.1.1.7. Schengen Antlaşması

Schengen antlaşması 14 Haziran 1985 yılında imzalanmıştır ve bu antlaşmayla Schengen bölgesi oluşturulmuştur. Schengen bölgesi, kişilerin serbest dolaşımının garanti altına alındığı bir bölgeyi ifade etmektedir. Antlaşmayla, bu antlaşmaya imza koyan ülkeler aralarındaki iç sınırlar kaldırılmış ve tek bir dış sınır belirlenmiştir. Bu tarihten sonra üye devletler kısa süreli vizeler, iltica ve sınır kontrollerinde ortak kural ve prosedürler uygulamaya başlamışlardır. Schengen bölgesinde güvenliğin tesis edilmesi amacıyla, güvenlik güçleri ve adli makamlar arasında da işbirliğine gidilmiştir.

Üye devletlerarasındaki kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili görüş ayrılıkları ve bölgeselleşmesinin etkisi, Haziran 1985'de Fransa, Almanya, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda tarafından Lüksemburg'da imzalanan Schengen Anlaşmasının ardındaki ana

itici güç olmuştur. “Anlaşmanın amacı, hiçbir kontrol olmaksızın, “Schengen bölgesi” denilen alanda iç sınırları serbestçe geçmeyi mümkün kılmaktır” (Glockler,1998: 326).

Schengen anlaşması ile aynı zamanda Schengen bilgi sistemini kurulmuştur. Bu sistem üye devletlere yabancılar, mülteciler, suçlular ve ülkelerin güvenlik birimleri tarafından takip edilenler hakkında bilgi saklama ve paylaşma için uluslar arası ve bilgisayar ortamında bilgi veri tabanı oluşturmuştur. Bu sistemin amacı polis ve konsolosluk birimlerine şüpheli kişiler, kayıp veya çalıntı eşyalar hakkında bilgi paylaşımı imkanı vermektir. Bu bilgi sistemi bir güvenlik önlemi olarak görülebilir. Büyük orandaki bu bilgi paylaşımıyla beraber, suçluların takibi konusunda polis teşkilatları arasında önemli bir koordinasyon kurmuştur (Duran, 2006;15). Bu anlaşma polise, diğer ülkelerin sınırları içinde, fakat belirli bir noktaya kadar (yerel polisin suçluları takibe devam edeceği nokta), “sınır ötesi sıcak takip” yapma imkânı da sağlamıştır (Gelatt, 2005: 4).

Schengen anlaşmasına 1990 da İtalya, 1991 de Portekiz, 1992 de İspanya ve Yunanistan, 1995 de Avusturya, 1996 da Finlandiya, İsveç ve Danimarka katılmıştır. Çek cumhuriyeti, Estonya, Lituanya, Letonya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya 2007 yılında ve İsviçre ise 2008 yılında antlaşmaya dahil olmuşlardır. Bulgaristan, Kıbrıs ve Romanya henüz Schengen bölgesi kapsamında değildir. Avrupa Birliği Konseyi tarafından iç sınırların kaldırılması için gerekli şartların yerine getirildiğine karar verilene kadar adı geçen bu üye devletlerle müzakereler sürdürülecektir.

1997’de Amsterdam Antlaşmasının imzalanmasıyla birlikte, Schengen anlaşması ve ilgili yönetmelikler Avrupa Birliği hukukunun bir parçası olmuştur. Amsterdam antlaşmasının 1999 yılında yürürlüğe girişiyle birlikte karar verme yetkisi Avrupa Birliği Bakanlar Konseyine geçmiştir. Fakat bazı üyeler Schengen müktesebatının uygulanmasında farklı bir yol izlemiştir. Büyük Britanya uygulama dışında kalmış ve sınır kontrolleri ile ilgili eski uygulamalarına devam etmiştir. Bu uygulama İrlanda tarafından da takip edilmiştir. Bununla beraber, bu iki ülke Schengen bilgi sistemine dâhil olmuşlardır.

Schengen anlaşması ilk 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. 1995 den itibaren hiç kimse Schengen ülkelerinde seyahat ederken sınırlarda pasaport ve vize kontrolünden

geçmemiştir. Schengen kapsamında birçok tedbir alınmıştır. Bu tedbirler şu şekilde sıralanabilir;

- Dış sınırlardan geçişte ortak kurallar ve prosedürlerin uygulanması,
- Hava limanlarında Schengen bölgesinden gelenler ve diğer ülkelerden gelenler arasında ayrıma gidilmesi,
- Kısa dönemli ziyaretler için giriş kurallarının uyumlaştırılması,
- Sınır kontrollerinde görevli idareler arasında koordinasyon,
- Nakliyecilerin faaliyet sınırlarının kaçak göçle mücadele için belirlenmesi,
- Avrupa Birliği dışından gelen vatandaşlara getirilen bildirimde bulunma zorunluluğu,
- Sığınmacılar için kuralların oluşturulması (Dublin Anlaşması, 2003 de Dublin II ile değiştirildi),
- Schengen ülkelerinde sınırlar arası takip ve “sıcak takip”e yönelik yeni hakların tanınması,
- Suçluların iadesinin daha hızlı sağlanması ve yargı kararlarının uygulanmasıyla ilgili daha hızlı bilgi paylaşımı yoluyla hukuki işbirliğinin güçlendirilmesi,
- Schengen Bilgi Sisteminin kurulması¹,

Avrupa Birliği, Türkiye'nin üyeliği² ile birlikte birliğin iç ve dış sınırlarının kontrolünün daha zor olacağını farkındadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği, alanının yıldan yıla genişlediğini de göz önünde tutarak bilinen ya da şüpheli suçlular için araç tanımlama ve parmak izlerinin ve DNA bilgilerinin saklanması için ortak ulusal bilgi bankasını da kapsayan yeni Schengen bilgi sistemini oluşturmaya çalışmaktadır (Duran, 2006;17).

¹ Schengen anlaşması ve Avrupa Birliğine dahili, www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l33020.html, 17 Şubat 2009

² Türkiye Avrupa Birliği içindeki en geniş alan olacaktır.

1.1.1.8.Kurucu Anlaşmalarda Değişiklik Getiren Anlaşmalar

1.1.1.8.1.Avrupa Tek Senedi

Kurucu anlaşmalarda en önemli değişiklik 17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da ve 28 Şubat 1986'da Lahey'de imzalanan ve 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren ATS ile olmuştur. ATS'nin temel felsefesi üye devletlerarasındaki ilişkilerin bir birliğe dönüşmesiydi(Köktaş,1999:16).

Avrupa Tek Senedi ile (8a maddesi) 31 Aralık 1992 tarihine kadar iç pazarın aşamalı olarak kurulması hedeflenmiştir. Bu Antlaşma ile parlamentonun yetkileri artırıldığı gibi ATAD'ın iş yükünü azaltmak için bir ilk derece mahkemesi kurulmuştur. Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi (ATİDM) adı verilen bu mahkeme 15 yargıçtan oluşur. Bu yargıçlar altı yıl için üye devletlerin onayı ile atanırlar. Avrupa Topululukları Adalet Divanının aksine Hukuk Sözcülüğü (Advocate General) öngörülmemiştir. ATİDM'nin yetkileri AT Antlaşmasının 168 A maddesi ile belirlenmiştir. ATİDM kararlarına karşı ATAD'da temyiz yoluna başvurulabilir. ATAD'ın kararı bozması halinde duruma göre dosyayı ATİDM'ye geri gönderebilir ya da kendisi karara bağlar. Bütün bu düzenlemelerin amacı uyumlulaşma sürecinin (harmonisation) hızlandırılmasıdır.

1.1.1.8.2. Maastricht Anlaşması

Antlaşma Topluluğun adını resmen değiştirmiş ve üye devlet vatandaşlarının AB vatandaşı olduğunu belirtmiştir. Antlaşmanın işçilerin serbest dolaşımını ilgilendiren değişikliklerine bakıldığında, 8a maddesi ile her birlik yurttaşının AT Antlaşmasında ve ikincil mevzuatta öngörülen şart ve sınırlamalara tabi olarak üye devlet topraklarında serbestçe dolaşması ve ikamet edebilmesi öngörülmüştür¹. Ayrıca Maastricht Antlaşması ile AET Antlaşmasına eklenen 100c maddesi ile Konseye hangi üçüncü ülke yurttaşlarına vize uygulaması yapılacağına karar verme yetkisini de vermiştir (Barnard, 1996: 167).

---

¹ Maastricht Anlaşmasının orijinal metninde bu husus "madde 18 (eski 8a); Her birlik yurttaşının birlik içinde serbest dolaşım ve yerleşme hakkı olduğu, fakat bunun bu Anlaşmayla belirlenen koşul ve sınırlarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu anlamda birlik yurttaşlığı kavramının evrimsel ve aşamalı gelişimi kaydeden bir karakteri bulunduğu ifade edilir (Beaumont and Weaherill, 1999;623)..

1.1.1.8.3.Amsterdam Anlaşması

Antlaşma 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanmıştır. İlk olarak Amsterdam Antlaşması ile içerikleri değişmeksizin Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Toplulukları Antlaşmasının maddeleri yeniden numaralandırılmış ve iki antlaşmaya da yeni hükümler eklemiştir. Antlaşma ile Schengen Müktesebatı AB çerçevesine entegre edilmiş ve anılan müktesebatın İngiltere ve İrlanda dışında tüm Avrupa Birliği üyelerinde uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca Amsterdam Antlaşması saydamlık ve antlaşma metinlerinin sadeleştirilmesi kaygısından yola çıkarak AT Antlaşmalarında rakamların yanında harf konulmasıyla oluşturulan numaralandırma sistemi yerine yeni bir sistem getirmiştir.

1.1.1.8.4.Nice Anlaşması

Nice Antlaşması 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanmıştır. Bu Anlaşmayla yapılan temel değişiklik nitelikli çoğunluk ilkesinin uygulama alanının genişletilmesiyle birliğin eylem kapasitesinin artırılmasıdır. Ancak nitelikli çoğunluk ilkesinin genişletildiği alanlarda ortak karar prosedürünün öngörülmemiş olması Avrupa Parlamentosu açısından demokrasi açığının arttığı biçiminde değerlendirilmektedir.

1.2.Yasal Metinlerde İşçilerin Serbest Dolaşım Hakları

İşçilerin serbest dolaşım haklarının yasal dayanaklarını Avrupa Birliği Anlaşması, ikincil nitelikteki yasal metinler ve Avrupa Adalet Divanı kararları oluşturur. Bu yasal dayanaklar ilk olarak işçi kavramını, işçilerin serbest dolaşım hakkını ve serbest dolaşımı kısıtlayan yasal sınırları tanımlar.

1.2.1.İşçi Kavramı

İşçilerin serbest dolaşım hakkından yararlanacak olanlar işçiler ve işçilerin aileleridir. Antlaşmalarda işçi tanımı tam olarak yapılmamış, fakat çeşitli hukuki kaynaklarda nadiren bu kavrama göndermeler yapılmıştır. Antlaşma metinlerinde kavramın kapsamı net bir şekilde ifade edilmediğinden Avrupa Adalet Divanının kararları bu kavramın açıklığa kavuşturulmasında önemli konuma gelmiştir (Köktaş,1999;116). Bu kavramla ilgili en açık tanımlamayı Avrupa Adalet Divanı yapmıştır. Buna göre “işçi, başka birinin yararına ve idaresi altında, belirli bir süre için ve belirli bir ücret karşılığında

faaliyet gösteren kişidir”¹. İşçi tanımlamasına girmek için gerekli olan ilave şartlar ise “ekonomik bir faaliyetin gerçekleştirilmesinde gerçek ve etkili”² olmaktadır.

Avrupa Adalet Divanı işçi kavramının içeriği ile ilgili kararlarında, kavramı geniş bir açıdan ele almıştır. Divan Hoekstra davasında³ “işçi” kavramının anlamının her üye devletin iç hukuklarında bu kavrama verilen anlamdan bağımsız olduğuna ve bu kavramın kapsamının her bir üye devletin birbirinden farklı ulusal hukuklarınca belirlenemeyeceğine; Levin ve Kempf davasında⁴ kısmi süreli (part-time) çalışanlarında işçi olarak kabul edileceğine, Lawrie-Blum davasında stajyer öğretmenlerinde işçi statüsünde olduğuna karar vermiştir.

Sonuç olarak yukarıda verilen tanım ve dava kararları sonucu, bir kişiye işçi statüsünün verilebilmesi için gerekli şartları kuşkuyla yer vermeyecek şekilde tanımlamak mümkündür. Bu şartlar; gerçek ve etkili ekonomik faaliyet, ücret ve bağlılıktır”.

1.2.1.1.Ekonomik Faaliyet

“Ekonomik faaliyet” ifadesinin işçilerin serbest dolaşımı kapsamında hangi anlama geldiği ve gerekli şartların neler olduğu açıkça ifade edilmesi gerekmektedir. Kararlarından birinde Avrupa Adalet Divanı ekonomik faaliyeti, “ilgili pazarda mal veya hizmet sunmayı hedefleyen faaliyet” şeklinde tanımlanmaktadır⁵.

Gerçekleştirilen faaliyetin ekonomik bir değeri olması gerekir, fakat ekonomik bu faaliyetin getirisinin sektör ortalamasının altında olması, kişinin kısmi süreli çalışması veya üretkenliğin derecesi işçi statüsünün kazanılmasında belirleyici bir rol oynamaz (Yüksel, 2007;20-21). Dolayısıyla işçi kavramının kısmi süreli çalışanları, stajyerleri, çırakları ve sporcuları da kapsadığı söylenebilir.

Adalet Divanı ayrıca, bir başka ülkedeki ticari faaliyetleri uluslar arası hukukun özel şartları tarafından düzenlenen bir kişiye de işçi statüsü hakkını vermektedir. Buna ilaveten Adalet Divanına göre, “bir kişinin ilgili ülkeye girişi ve kalışı uluslar arası bir kuruluşun ve üye bir ülkenin devlet başkanları arasında imzalanan uluslar arası bir

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1986, Lawrie-Blumm Davası, No: 66/85

² Avrupa Adalet Divanı, 1982, Levin Davası, No: 53/81

³ Avrupa Adalet Divanı, 1964, Hoekstra Davası, No:75/63

⁴ Avrupa Adalet Divanı, 1986, Kempf Davası, No:139/85

⁵ Avrupa Adalet Divanı, 1998, No: C- 35/96

anlaşmayla düzenlenip düzenlenmemesi ve uluslar arası bir kuruluş için çalışıp çalışmamasından bağımsız olarak” bu kişi işçi statüsünü kaybetmez¹.

1.2.1.2.Ücretler

İşçi statüsünün kazanılması için, İşçi tarafından bağımlılık ilişkisi kapsamında gerçekleştirilen gerçek ve etkili bir ekonomik faaliyetin ücret karşılığı olması gerekir. Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın 141. maddesi ücretle ilgili olarak şu tanımlamaya yer verir; “ücret ödemesi, işçinin işvereninden doğrudan ya da dolaylı, nakit ya da aynı, asgari veya çıplak maaş ya da diğer durumlar” anlamına gelir.

İşçi statüsünün kazanımı açısından belirleyici bir rolü olan ücretin miktarı ve kaynağı bu anlamda önem arz etmemektedir. Adalet Divanı, işçinin devletin ilgili çalışma alanı ya da sektör için belirlediği asgari ücretin altında çalışıp çalışmadığının işçi statüsünü kazanmada herhangi bir sonuç doğurmayacağına hükmetmiştir. Daha öncede bahsedildiği gibi, işçilerin serbest dolaşımını düzenleyen topluluk yasaları aynı zamanda kısmi süreli çalışan ve düşük ücret alan kişileri de kapsamaktadır².

Değnilmesi gereken bir diğer nokta bir işçinin diğer faaliyetlerinden elde ettiği ilave gelirdir. Bu ilave gelir Avrupa Topluluğu yasalarına göre işçi statüsü kazanımı açısından herhangi bir sonuç doğurmamaktadır. Mesela, Avrupa Adalet Divanı kararına göre “bir işçinin geçimini sürdürmek için kısmi zamanlı olarak çalıştığı bir işten elde ettiği gelire, aile üyelerinden birinin herhangi bir işyerinde çalışması sonucu ya da herhangi bir mülkten elde edilen ek gelir arasında herhangi bir ayırım yapılamaz”³.

1.2.1.3.Bağlılık İlkesi

Adalet Divanının aldığı bir karara göre, “işçi statüsü, yapılan iş karşılığında ücret alınan diğer bir kişiye “bağlılık” altında çalışan” kişileri kapsar⁴. Diğer bir yargı kararında mahkeme, yukarıdaki kararın paralelinde, işçi statüsünün kazanımı için bir başka kişinin emri altında çalışılmasının gerekli olduğu yönünde karar almıştır⁵.

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1989, Moritz Davası, No:387/87

² Avrupa Adalet Divanı, 1982, Levin Davası, No: 53/81

³ Avrupa Adalet Divanı, 1982, Levin Davası, No: 53/81

⁴ Avrupa Adalet Divanı, 1986, Lawrie-Blumm Davası, No: 66/86

⁵ Avrupa Adalet Divanı, 1989, Betray Davası, No:344/87

Bağlılık kavramı iki farklı şekilde değerlendirilmektedir; bir kişinin ekonomik olarak bir diğerine bağımlı olduğu ve gelirinin tamamını bu kişiden sağladığı ekonomik bağlılık ve işin yapısıyla ilgili olarak emirler veren, gerçekleştirilen faaliyetin verilen emirlere uygunluğunu ve kalitesini kontrol eden işverenin emri altında çalışılan yasal bağlılık. Adalet Divanı ikinci tip bağıllığı, yani emir vermeye ve emirlerin yerine getirilmesi ya da getirilmemesi durumunda ödül veya ceza vermeye yetkili diğer bir kişinin emri altında gerçekleştirilen faaliyeti ifade eden yasal bağıllığı kararlarında dikkate almaktadır (Tissie, 2002: 92). Bu tip bağıllık Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmada da ifade edilen “işveren yararına gerçekleştirilen bir faaliyet için işverenin ücret ödemesi ve yapılan faaliyetin gerçek ve etkili olması” şartlarıyla uyumludur (Tissie, 2002: 89).

1.2.2. İş Arayanların Durumu

İş arayan kimseler, iş aramak amacıyla üye devlerin topraklarında serbestçe hareket etme hakkına sahiptirler (Yüksel, 2007;23). Bir mahkeme kararı temelinde, Adalet Divanı geçici olarak işsiz kalmış fakat iş arayan yabancı bir ülkenin vatandaşının da işçi olarak kabul edilebileceği istisnasına karar vermiştir¹. İş aramak amacıyla bir başka ülkenin topraklarında serbestçe hareket etme hakkı süre bakımından belirli bir sınırlamaya tabi tutulmuştur. Avrupa Adalet Divanı bu sürenin, işçinin iş aradığını bildirmesi, mesleki kabiliyetine uygun bir iş teklifi alması ve iş için gerekli görüşmeleri yapması için gerekli makul bir süre olmasını gerektiğini kabul etmiştir (Yüksel, 2007;23).

Yukarıdaki açıklamalar değerlendirildiğinde şu sonuca ulaşabiliriz; işçi statüsü, ekonomik faaliyetin getirisinin sektör ortalamasının altında olup olmamasından, kişinin kısmi süreli çalışıp çalışmadığından, üretkenliğin derecesinden, ücretin kaynağı ve miktarından bağımsız olarak bir başkasına bağıllık kapsamında ücret karşılığı gerçekleştirilen gerçek ve etkili ekonomik faaliyetin olduğu durumlarda kazanılır. Adalet Divanı kararlarından birinde, işçi ve işveren arasındaki ilişkiyle ilgili olan bu üç özelliğin daha geniş bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir² ve ayrıca “Avrupa Topluluğunun işçilerin serbest dolaşımı ile ilgili kurallarını uygulaması

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1998, Martinez-Sala Davası, No: C-85/96

² Avrupa Adalet Divanı, 1986, Lawrie-Blumm Davası, No:66/86

işverenin bir işletme statüsüne sahip olması zorunluluğu anlamına gelmemektedir. Tek zorunlu unsur, yasal bir ilişki ve bu tür bir ilişkinin kurulmasına yönelik niyettir”¹.

Bu konuyla ilgili ortaya çıkan bir sorun ücret ve yasal bağlılık arasındaki karşılıklı ilişkidir. Örneğin Fransız hukukunda, yasal bağlılığın belirleyici unsuru iş akdidir. Bir işverenin faaliyetlerinin yürütülmesinde yasal ticari bir kurumun yöneticisi ücret alır, fakat yasal bağlılık kapsamına girmeyebilir. Bu örnekteki yasal durum Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın “şirket ve firmalar gibi teşebbüslerin idaresi hakkını” düzenleyen ve şirket kurma hakkını düzenleyen 43 maddesi temel alınarak açıklanabilir. Buna göre “hissedarı olduğu şirketin yöneticisi bağlılık kapsamı altında faaliyetlerini sürdürmez ve bundan dolayıdır ki Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın 39.maddesinde tanımlanan “işçi” olarak kabul edilmez².

1.2.3.İşçilerin hakları

Serbest dolaşım hakkı her şeyden önce bir işçinin vatandaşı olmadığı üye bir devletin topraklarına serbestçe girmesini ve iş kurmak amacıyla burada ikamet etmesini kapsamaktadır.

Avrupa topluluğu bahsi geçen bu hakların yasal olarak düzenlenmesi amacıyla birçok önemli düzenleyici anlaşmayı yürürlüğe sokmuştur. Bunlar;

1. Roma Anlaşması 48.-51. başlıklar
2. İşçilerin topluluk içinde serbest dolaşım hakkıyla ilgili 15 Ekim 1968 tarihli 1612/68 numaralı ve 68/360 sayılı Avrupa Konseyi Yönetmeliği,
3. 29 Haziran 1970 tarih ve 1251/70 sayılı İkamet Hakkı Yönetmeliği,
4. 14 Haziran 1971 tarihli ve 1408/71 sayılı ve 21 Mart 1972 tarih ve 574/72 sayılı İşçi ve ailelerine yönelik sosyal güvenlik hakkı Yönetmeliği
5. 28 Haziran 1990 tarihli ve 90/365 sayılı İkamet Hakkı Yönetmeliği,
6. Avrupa Parlamentosunun 2004/38/EC sayılı ve Avrupa Konseyinin 29 Nisan 2004 tarihli birlik vatandaşlarının ve aile üyelerinin üye devletlerin sınırları

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1996, Bosman Davası, No:C-419/93

² Avrupa Adalet Divanı, 1999, Meeusen Davası, No:C-337/97

içinde serbestçe dolaşma ve ikamet hakları ile ilgili olan ve 1612/68 numaralı yönetmeliğini değiştiren direktifdir.

Daha eski direktifler tarafından düzenlenen yönetmeliklerde değişiklik yapan ve 30 Nisan 2006'da yürürlüğe giren Avrupa Parlamentosunun 2004/38/EC sayılı Direktifi ayrıca serbest dolaşım hakkının uygulanmasını sağlayan “Avrupa Birliği Vatandaşlığı” konseptini getirmiştir.

Buna göre serbest dolaşım hakkı, istisnalar saklı kalmak kaydıyla şu hakları kapsamaktadır;

- a) Üye bir devletin topraklarına girme ve serbestçe yer değiştirme hakkı,
- b) Üye bir devletin topraklarında ikamet hakkı.

a) Üye Bir Devletin Topraklarına Girme ve Serbestçe Yer Değiştirme Hakkı

Roma Antlaşması'nda, işçilerin serbest dolaşımı “Kişilerin, Hizmetlerin ve Sermayenin Serbest Dolaşımı” başlığı altında düzenlenmiştir. Roma Antlaşması'nın 48. Maddesi şöyledir;

“Topluluk içinde işçilerin serbest dolaşımı en geç geçiş döneminin sonunda sağlanır. Serbest dolaşım, üye devletlerin işçileri arasında, istihdam, iş kazancı ve işin diğer koşulları bakımından, milliyet temelinde tüm ayrımcı işlemlerin kaldırılmasını içerir. Serbest dolaşım, kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığının haklı kıldığı sınırlamalar saklı kalmak üzere, sunulan işleri kabul etmek, bu amaçla üye devletler ülkesinde özgürce yer değiştirmek, ulusal işçilerin çalışmasını düzenleyen yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak, bu işi yapmak amacıyla üye devletlerin birinde kalmak, bir üye devlet ülkesinde, bir işe girdikten sonra, Komisyonca bir uygulama tüzüğü ile belirlenecek koşullar içinde oturmak hakkını içerir. Anılan madde hükümleri kamu yönetimindeki işlere uygulanmaz.”

Bu maddeye göre, işçilerin serbest dolaşımı, “özgürce yer değiştirmek”, “çalışmak” ve “ikamet etmek” hakkını kapsamaktadır. Yine bu madde uyarınca üye devletler, ulusal yasalarından ve imzaladıkları uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan ve işçilerin serbest dolaşımını önünde engel teşkil eden uygulamalarını aşamalı olarak kaldırmakla yükümlü kılınmıştır.

1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile “Avrupa Birliği Vatandaşı” konsepti oluşturulmuştur. Böylece, üye devletlerin vatandaşları aynı zamanda AB vatandaşıdır. Bu Antlaşmanın 18. maddesi ile, Birlik vatandaşlarının bütün üye devletlerin topraklarına girme ve ikamet etme özgürlüğü olduğu vurgulanmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere, işçilerin serbest dolaşımı ikincil mevzuat ile ayrıntılı düzenlenmiştir.

İşçilerin serbest dolaşımına ilişkin 15 Ekim 1968 tarih ve 1612/68 numaralı Konsey Yönetmeliği ile;

- a) Üye ülkelerdeki iş imkânlarından tüm üye devlet vatandaşlarının eşit olarak yararlanacağı,
- b) Bir üye ülkede, o ülke vatandaşı ile diğer üye ülke vatandaşı işçilerin aynı haklara sahip olduğu,
- c) Aynı koşullar altında çalışması gerektiği,
- d) Bir üye ülkede çalışan diğer üye ülke vatandaşı işçilerin, çalıştıkları üye ülkenin kendi vatandaşı olan işçileri ile aynı sosyal haklardan ve vergi avantajlarından yararlanacağı hususları,
- e) Ve ayrıca üye ülke vatandaşı işçilerin, çalıştıkları üye ülkeye ailelerini getirme hakkı düzenlenmiştir.

15 Ekim 1968 tarih ve 68/360 sayılı Yönetmelikle ise,

- a) İşçilerin ve aile bireylerinin geçerli kimlik kartı veya pasaporta sahip olmaları halinde, üye devletlere girişlerine izin verilmek zorunda olunduğu,
- b) Üye bir devletin vatandaşı olmayan aile bireyleri dışında kalanlardan giriş vizesi veya eşdeğerde belge istenemeyeceği,
- c) Herhangi bir üye devlet vatandaşı olmayan aile üyelerinden ise vize istenebileceği,
- d) Üye devletlerin, üye bir devletin vatandaşı olmayan aile bireyelerine gerekli olan vize için kolaylık sağlamakla yükümlü oldukları

- e) Ev sahibi ülke tarafından düzenlenen ikamet izninin, en az 5 yıl geçerli olacağı, yenilenebileceği ve ev sahibi üye devletin ülkesinin tamamında geçerli olacağı hususları düzenlenmiştir.

1251/70 sayılı Yönetmelikle ise, bir üye ülke vatandaşı işçinin, çalışmakta olduğu diğer üye ülkede sürekli ikamet etme koşulları düzenlenmiştir. Böylece, emeklilik yaşına gelmiş veya çalışamayacak durumda olan üye ülke vatandaşı işçilere, çalıştığı üye ülkede sürekli ikamet hakkı sağlanmıştır.

29 Nisan 2004 tarihli direktif daha önceki Birliğe üye vatandaşların serbest dolaşım ve ikamet haklarını düzenleyen iki yönetmelik ve dokuz direktifi birleştiren ve uygulamasını kolaylaştıran bir direktiftir. Bu direktifle;

- a) Geçerli bir kimlik kartına veya pasaporta sahip bütün birlik vatandaşlarının diğer bir üye ülkeye giriş hakkının olduğu,
- b) Giriş ve çıkışlarda vize zorunluluğunun olmadığı,
- c) Seyehat için bahsedilen gerekli belgelere sahip olmayan üye devlet vatandaşına, bu belgeleri sağlamaları veya göndermeleri hususunda her türlü kolaylığı gösterilmesi gerektiği,
- d) Üye bir devletin vatandaşı olmayan İşçi ailesinin de aynı hakka sahip olduğu,
- e) Bu kişilerden kısa süreli vize talep edilebileceği,
- f) Üç aydan kısa süreli kalışlarda, üye devlet vatandaşı için gerekli tek belgenin geçerli bir kimlik kartı veya pasaport olduğu,
- g) Üye devletin makul ve ayrımcı olmayan bir süre içinde işçiden kayıt olmasını isteyebileceği hususları düzenlenmiştir.

b) Üye Bir Devletin Topraklarında İkamet Hakkı

“İkamet hakkı” ise Roma Antlaşması’nın “bir üye devlet vatandaşlarının başka bir üye devlette yerleşme özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, geçiş dönemi sürecinde zamanla kaldırılır...” hükmünü içeren 52. maddesi ile düzenlenmiştir.

Ayrıca, Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın 39. maddesine göre, kamu sağlığı, kamu güvenliği ve kamu politikası temelinde belirlenen sınırlamalara bağlı kalarak bu hak “kanunlar, yönetmelikler ya da idari kararlarla belirlenen, vatandaşların istihdam

koşullarını içeren, kurallara uygun bir şekilde üye bir devletin topraklarında istihdam edilme amacıyla kalma” hakkını içerir. Ayrıca üye bir devlet bahsedilen hakkın kullanılması için gereken şartları oluşturur, ancak onun yasal değerlendirmesini yapamaz. “İkamet hakkı sağlama bu hakkın temeli olarak kabul edilemez, fakat bundan ziyade topluluk hukuku kurallarına uygun bir şekilde diğer bir üye devletin vatandaşının kişisel statüsünün kurulmasını sağlar”¹.

İşçilerin serbest dolaşım haklarının uygulanmasının yasal şartlarıyla ilgili ana metin Avrupa parlamentosunun 2004/38/EC sayılı direktifidir. Bu direktife göre ikamet hakkı, üye devletlerin topraklarında 3 aydan daha fazla süreli kalışlar anlamına gelirken, bundan daha az süreli kalışlar kimlik kartı ya da pasaport dışında bir formalite gerektirmemektedir.

Diğer bir üye devletin topraklarında üç aydan fazla bir süre için kalma belirli şartların mevcut olmasını gerekir. Bunlar;

- a) İşçi veya serbest çalışan olarak ekonomik bir faaliyette bulunmak,
- b) Üye devlette kalışları süresince, üye devletin sosyal güvenlik sistemine yük olmayacağını kanıtlar yeterli finansal kaynağa ve sağlık sigortasına sahip olmak,
- c) Öğrenci olarak mesleki eğitim almak,
- d) Bu kategorilerden birine giren işçinin aile üyesi olmak,

Bu direktifle, üye bir devletin topraklarında ikamet durumunda kimlik kartı veya pasaportun gösterilmesi zorunluluğuyla ilgili şart değiştirilmemiştir ve asgari bir şart olarak korunmuştur.

Bu direktif, işverenin işçinin istihdamı ile ilgili beyanına vurgu yapmamaktadır. Bu yeni direktif, sosyal yardım sistemi daha zayıf olan üye devletlerden yeterli finansal kaynağı olmayan işçilerin göçü problemini düzenlemek ve seyahat edilen ülkenin sosyal yardım sistemine yük olmasını engellemek amacıyla daha fazla önem vermektedir.

Adalet Divanının aldığı bir karara göre, üye bir devlet geçerli bir kimlik kartı sunan işçinin kendi ülkesinde kalma hakkını tanımak zorundadır². Bir işçinin serbest dolaşım hakkı, Avrupa topluluğunu kuran anlaşmanın 39. maddesine göre “istihdam teklifini

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1976, Royer Davası, No:48/75

² Avrupa Adalet Divanı 1991, No:C-376/89

kabul etme” hakkını ifade eder. Fakat bu maddenin dar bir şekilde yorumlanması, işçinin istihdam ilişkisine dair bir kanıt göstermesi gerekliliğini ortaya çıkarır. Fakat Adalet Divanı “serbest bir iş veya bir mesleğin icrası imkânlarını aramak amacıyla” bir diğer ülkeye bir kişinin girişini bu kapsamda görerek işçilerin serbest dolaşım hakkını kuvvetlendirmiştir¹.

Bu görüş, Adalet Divanının “iş arayan kişinin işçi olarak kabul edileceği”² ve “iş bulma ihtimalinin yokluğunun ikamet hakkını ortadan kaldırmayacağı”³ ile ilgili kararlarıyla desteklenmiştir.

Bu direktifin 7. maddesi uyarınca, işçi statüsü kendi isteği dışında işsiz olan kişiler tarafından tekrar kazanılabilir. İsteği dışında işsiz kalınması durumu şu şekilde olabilir;

- a) Bir önceki yıl çalışan, fakat şuan iş bulma kurumunda işsiz olarak kayıtlı olma,
- b) Süreli bir iş akdi ile çalışmış ve şuan bir iş bulma kurumu aracılığıyla iş arama (bu durumda bir işçinin statüsü 6 aydan az olmamak kaydıyla sürdürülebilir),
- c) Mesleki eğitim alma ve bu eğitimin daha önceki işiyle bir bağının olması.

2004/38/EC sayılı Avrupa Topluluğu Direktifi ikamet hakkının uygulanmasıyla ilgili var olan yasalardaki birçok maddeyi kısmen değiştirmiştir. Bu direktif işçi adına çıkarılan kayıt belgesi getirmiştir. Bu kayıt belgesi kayıt olan işçinin ismini, adresini ve kayıt tarihini içermektedir ve üye devlet tarafından ücretsiz olarak çıkartılmaktadır. Ayrıca, 2004/38/EC sayılı direktifin 16. maddesi eğer AB vatandaşları 5 yıllık bir dönemde yasal olarak bir üye devletin sınırlarında kaldılarsa bunlara sürekli ikamet izni sağlamıştır.

Her ne kadar yasal metinlerde üye bir devletin sınırlarında işçilerin kalma hakkı detaylı olarak anlatılmışsa da, Avrupa Komisyonu bu hakkın uygulanmasında bir çok şikâyet aldığını ve uygulamada sorunlar yaşandığını belirtmektedir; “birlik hukukunun izin verdiği belgeler dışında kişilerden vergi iadesi, sağlık belgeleri, ücret bordrosu, elektrik faturası gibi belgelerin istendiği yönünde bir çok şikâyet alınmaktadır”⁴. Yine Avrupa Komisyonu, çalışma izninin ikamet izni şartına bağlı olmadığını belirtmiştir. AB vatandaşlarının şikâyetlerine göre, ikamet iznine sahip olunması topluluk hukukuna

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1976, Royer Davası, No:48/75

² Avrupa Adalet Divanı, 1998, Martinez-Solo, No:C-85/96

³ Avrupa Adalet Divanı, 1993, Tsiotras Davası, No:C-171/91

⁴ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, 11 Aralık 2002, COM (2002) 694 Final

aykırı olarak bir işçinin belirli bir faaliyeti gerçekleştirmesi için bir ön şart olarak sunulmaktadır¹.

1.2.4.İşçilerin Aile Üyelerinin Hakları

İşçilerin serbest dolaşım hakkı ile ilgili birlik hukuku aynı zamanda, tanımlanmış niteliklere sahip aile bireylerini de kapsamaktadır. İşçilerin aile bireylerinin hakları 2004/38/EC yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Bu hakkın sağlanmasındaki amaç “sadece işçilerin serbest hareketini değil, kişilerin normal aile hayatının sürdürülmesini” sağlamaktır (Dubouis ve Blumann,2001: 50).

1612/68/EC sayılı daha önceki yönetmeliğin 2. maddesinde aile üyesi tanımını verilmiştir, fakat zaman içinde aile üyesi tanımında çeşitli değişiklikler yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu yönetmelik aile üyelerini, işçinin eşi, işçi ve eşinin 21 yaşından küçük veya bakmakla yükümlü oldukları füren hısımları (evlatlıklar ve torunlar dâhil bütün çocukları), işçinin ya da eşinin bakmakla yükümlü oldukları usulen hısımları olarak tanımlamıştır. Aynı yönetmeliğin 10. maddesi ise üye devletlere, bu kapsama girmeyen işçinin bakmakla yükümlü olduğu veya onunla o ülkede aynı çatı altında yaşayan kişilerin ülkeye girişini kolaylaştırma sorumluluğunu vermiştir. Bu yönetmeliğe göre aile üyeliği kavramı, mevcut ahlaki değerlerin kurulması çabaları doğrultusunda evli olmayan partnerleri kapsamamaktadır.

2004/38/EC yönetmeliği yukarıda bahsi geçen yönetmelikte değişiklik yapmıştır ve aile üyeliği kavramını genişletmiştir. Evli olmayan partnerler de, seyahat edilen ülkenin kanunlarının izin verdiği durumlarda aile üyeliği kavramı kapsamına alınmıştır.

2004/38/EC sayılı yeni direktif, eski direktifte bir işçi ile aynı evi paylaşan olarak tanımladığı kişiyi aile üyesi olarak kabul etmektedir. Ayrıca direktifte yapılan değişiklikle ev paylaşma ilkesi önemini yitirmiştir. Hastalığı nedeniyle bir işçinin kişisel bakımına ihtiyaç duyan kişiler de aile üyesi kapsamına dâhil edilmiştir.

Avrupa devletlerinde izin verilen aynı cinsiyetten iki kişinin evliliği durumlarında bu kişilerin aile bireyleri olarak kabul edilip edilmeyeceği konusu önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Komisyon, kendisine sorulan aynı cinsiyetten iki kişinin evliliği durumunun serbest dolaşım hakkıyla ilgili geleneksel evlilik oluşumuyla aynı statüde

¹ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, 11 Aralık 2002, COM (2002) 694 Final

kabul edilip edilmeyeceği sorusuna kesin bir cevap bulamamış ve üye devletlerarasında bu tür bir evliliğin geleneksel evlilik kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda herhangi bir görüş birliğine varılamamıştır. Ancak, Avrupa Adalet Divanı kararları göz önünde bulundurularak şu söylenebilir ki, “işçilerin serbest dolaşımı ile ilgili Birlik hukukuna göre bu tür bir evliliğin üyeleri geleneksel ailenin üyeleri ile aynı haklara tam olarak sahip değillerdir”¹.

Bir işçinin aile üyeleri 2004/38/EC direktifi gereğince serbest dolaşım hakkından yararlanmaktadır. İşçi ve aile üyeleri kimlik kartı ve pasaport göstermek şartıyla vatandaşı olduğu üye devletten bir başka devletin topraklarına taşınabilir². Üye devletlerin vatandaşları ve bunların ilgili devletlerin sınırlarına giremeyen üye olmayan bir devletin vatandaşı olan aile üyeleri için farklı prosedürler oluşturulmuştur. Birlik vatandaşı vizeye ihtiyaç duymazken üye bir devletin vatandaşı olmayan aile üyeleri için vize zorunludur³. Direktife göre bu tür vizeler en kısa zamanda hızlı ve açık bir prosedürle ücretsiz olarak verilmelidir. Bununla beraber ilgili devlet, gerekli seyahat belgesine sahip olmayan birlik vatandaşını veya bir ailenin birlik vatandaşı olmayan üyesini geri çevirmeden önce şu hakları tanımak zorundadırlar;

- a) gerekli seyahat dokümanlarını getirmeleri için her türlü imkânı vermek,
- b) yeteri kadar zaman tanımak,
- c) serbest dolaşım hakkına sahip olduklarını diğer belgelerle ispat etmelerine imkân vermek.

Hem işçiler hem de aile bireyleri geçerli bir kimlik kartı ya da pasaport sunmaları şartıyla 3 aya kadar bir üye devletin topraklarında kalma hakkına sahiptir. 3 aydan daha fazla süreli kalışlarla ilgili olarak “ikamet kartı” belgesinin birlik vatandaşı olan kişinin aile üyelerine verilmesi gerekmektedir. Böyle bir karta sahip olmak için aile bireyinin;

- a) Geçerli bir kimlik kartı veya pasaporta,
- b) Evlilik belgesine,
- c) “Yasal partnerlik” belgesine ve seyahat edilen devletteki kayıt belgesine, bunun olmadığı durumlarda işçinin seyahat edilen ülkedeki ikamet belgesine sahip olması gerekir.

¹ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, 11 Aralık 2002, COM (2002) 694 Final

² 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 6 I. madde, 7 I. madde

³ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 7 II. madde

İkamet kartı, üye bir devletin vatandaşı olmayan ve üye bir devletin sınırlarında yasal olarak kesintisiz 5 yıl kalan ve bu nedenle sürekli oturma hakkı kazanan kişileri de kapsayacak şekilde aile üyelerine verilir. Yeni yönetmelik gerekli belgelerle ilgili belirli değişiklikler getirmiştir. Özellikle, aile üyeliği konusunda, kişiler aile ile bağımlı ve ilgili işçinin kişisel bakımına ihtiyaç duyulduğu ağır hastalık durumlarında bu durumu ispat etmeleri gerekmektedir.

İşçinin ölümü, terk ya da boşanma durumlarıyla ilgili olarak yasal düzenlemeler, eşin birlik üyesi olup olmaması arasında bir ayrıma gitmiştir ve bunları farklı kurallara tabi tutmuştur. 2004/38/EC yönetmeliğine göre “birlik vatandaşının ölümü ya da seyahat edilen ülkeyi terk etmesi birlik vatandaşı olan ailesinin ikamet hakkını etkilemez”¹. Bir sonraki paragrafta ise açık bir şekilde ilgili kişilerin bir işçinin ikamet hakkı için gerekli şartları yerine getirmeleri gerektiği söylenmektedir.

Aynı kurallar birlik vatandaşı olmayan aile üyeleri içinde geçerlidir. Ancak ilave olarak en az bir yıl süreyle ölen birlik vatandaşı olan kişinin aile üyesi olarak seyahat edilen ülkede kalmış olması gereklidir. Boşanma ya da hukuki birlikteliğin bitirilmesi durumlarında ikamet hakkının uygulanması birlik vatandaşını ilgilendiren ve birlik üyesi olmayan bir vatandaşı ilgilendiren şekilde ayrı ayrı düşünülmelidir.

Ayrılık, boşanma veya hukuki birlikteliğin bitirilmesi üye bir devletin vatandaşı olan aile bireylerinin haklarını etkilemez. Ancak bir işçinin ikamet hakkı için gereken şartları yerine getirmeleri gerekmektedir.

Birlik üyesi bir devletin vatandaşı olmayan aile üyeleriyle ilgili olarak, evliliğin sonlanması ya da hukuki birlikteliğin ortadan kalkmasıyla ikamet hakkı son bulmaz. Buradaki şartlar²;

- a) Evliliğin ya da hukuki birlikteliğin boşanma davası açılmadan veya tarafların karşılıklı anlaşması sonucu oluşan hukuki birlikteliğin bitmesinden önce en az bir yılı seyahat edilen ülkede olmak kaydıyla üç yıl sürmesi,
- b) Birlik üyesi devletin vatandaşı olmayan tarafın birlik üyesi devletin vatandaşı olan tarafın çocuğunun mahkeme kararı, karşılıklı anlaşma ya da aile içi şiddete maruz kalma durumlarında velayet hakkını kazanmasıdır.

¹ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 5 IV. madde,

² 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 5 IV. madde,

1.2.5.Serbest Dolaşıma Getirilen Kısıtlamalar

İşçilerin serbest dolaşım hakları sınırsız değildir. Avrupa topluluğunu kuran anlaşmanın 39. maddesi çerçevesinde işçilerin serbest dolaşımı “kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı” temelinde yapılabilecek kısıtlamalara tabidir ve bu, üye devletlere diğer üye devletlerin vatandaşlarının serbest dolaşımını kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı temelinde kısıtlama yetkisini verir. Bu kısıtlama hakkının ayrımcılık yapılmadan uygulanması ve işçilerin haklarının korunması için gerekli mekanizmalar ve yasal korumalar oluşturulmuştur.

1.2.5.1.Kısıtlamanın İçeriği

Avrupa Birliği antlaşmasının 39. maddesinde düzenlenen işçilerin serbest dolaşım hakları, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı temelinde sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma antlaşma metinleri, ilgili yönetmelikler ve Avrupa Adalet Divanı kararları çerçevesinde ortaya konan belirli kural ve şartlarda gerçekleştirilebilir.

Serbest dolaşım ilkesinin suiistimal edilmesine yönelik olarak “kamu düzeni” konseptinin açıkça tanımlanması önem taşımaktadır. Avrupa Birliği antlaşmasında kamu düzeni temelinde yapılabilecek bir kısıtlamanın kapsamı ve bu kavramın tanımı ayrıntılı olarak yer almamaktadır. 2004/38/EC sayılı direktif kamu düzeni temelinde serbest dolaşımın sınırlarını çok detaylı olarak ele almamakla beraber yer vermiştir. 2004/38/EC sayılı direktife göre, serbest dolaşım hakkının kısıtlanması ilkesi kişinin toplumun temel ortak menfaatlerinden birine gerçek ve ciddi bir tehlike yarattığı zaman kamu düzenini korumak amacıyla uygulanır¹. Fakat bu kavramlar daha ayrıntılı bir şekilde tanımlanma ihtiyacı duymaktadır. Bu noktada Adalet Divanının kararları önemli bir kaynak konumundadır.

Avrupa Adalet Divanının aldığı bir karara göre kamu düzeni kavramının kapsamının belirlenmesi, birlik organlarından bağımsız şekilde üye devletlerin inisiyatiflerine bırakılamaz.² Ayrıca kısıtlamalar kişisel davranış temelinde yapılabilir, genel nitelikte ve önlem almak amacıyla yapılan sınırlamalar yasaklanmıştır³. Bununla beraber, üye devletler kendi vatandaşlarına yasak olmayan bir davranıştan dolayı, diğer üye

¹ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 27 II. madde,

² Avrupa Adalet Divanı, 1974, Van Duyn Davası, No:41/74

³ Avrupa Adalet Divanı, 1974, Bonsignore Davası, No:67/74

devletlerin vatandaşlarının serbest dolaşım haklarına kamu düzeni temelinde sınırlama getiremezler¹.

Avrupa Adalet Divanı aldığı bir kararında, kamu düzeni temelinde gidilebilecek kısıtlamanın içeriğini belirlemiştir. Buna göre birlik üyesi devletler, bir üye devlet vatandaşının bir başka üye devlete girmesine, orada yerleşmesine veya o ülkede dolaşmasına, “toplumun temel menfaatlerini etkileyen gerçek ve yeterince ciddi bir tehlikenin” olması durumunda sınırlama getirebilirler². Adalet Divanı bu kısıtlama gerekçelerini diğer bir kararında daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. Buna göre, kamu düzeni kavramına başvurulması “her durumda, toplumsal düzende huzursuzluk yaratılmasına neden olan hukuk kurallarının her hangi bir şekilde ihlal edilmesine ek olarak, toplumun temel menfaatlerinden birini etkileyen kamu düzeninin gereklerine gerçek ve yeterince ciddi bir tehlikenin varlığını ön koşul olarak” kabul eder³. Üye devletler ayrıca, ülkeye girişleri ve ikametleri kamu sağlığı açısından tehlike yaratabilecek kişilerin ülkeye girişlerini veya ülkede ikametlerini sınırlandırma hakkına sahiptirler⁴.

1.2.6.Serbest Dolaşım Hakkının Güvenceleri

2004/38/EC sayılı direktif kamu düzeni temelinde serbest dolaşıma getirilebilecek kısıtlamalar durumunda işçilerin haklarının korunması için bir dizi güvence sağlamaktadır. Bu güvenceler şöyle sıralanabilir;

- a) Bir devletin sınırlarından kovulma sadece kişisel bir eyleme karşı uygulanabilir⁵. Yani müteselsil sorumluluk ilkesi doğrultusunda, bir grup için uygulanamaz.
- b) Bu yeni direktifle alınacak önlemler, diğer devletlerin vatandaşları üzerindeki etkiyi önleyecek şekilde alınamaz⁶. Mesela bir devletin sınırlarından çıkarılmak kişinin bir başka ülkede iş edinmesi gibi ekonomik faaliyet göstermesine engel olmamalıdır⁷.

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1982, Adoui ve Cornuaille Davası, No:115–116/81

² Avrupa Adalet Divanı, 1975, Rutili Davası, No: 36/75

³ Avrupa Adalet Divanı, 1977, Bouchereau Davası, No: 30/77

⁴ Avrupa Adalet Divanı, 1986, Emir Gül Davası, No: 131/85

⁵ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 27 II. madde,

⁶ Avrupa Adalet Divanı, 26 Şubat 1975, Bansignore Davası, No:6/74

⁷ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 27 I. madde,

- c) İlgili kişinin daha önceki cezai hükümleri bir devletin topraklarından çıkarılması için temel teşkil etmez¹. Fakat kamu düzenine yönelik açık bir tehdit varsa, ilgili devlet ilgili kişiyi topraklarından çıkarma hakkını saklı tutar².
- d) Serbest dolaşımın kısıtlanması şeklinde verilen ceza, suç ile orantılı olmalıdır. Suçun cezalar ile orantılılığı ilkesi 2004/38/EC sayılı direktifle güçlendirilmiştir. Direktifin 5.V ve 9 II maddelerine göre kendi toprakları içinde işçinin ailesini bildirmemesi ve aile üyelerinin ikamet izinlerinin bulunmaması yukarıda bahsedilen tedbirlerin ilgili devlet tarafından uygulanmasıyla sonuçlanabilir, fakat bu suç ile cezanın orantılılığı ilkesine tam olarak uygun şekilde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca aynı direktifin 27 II ve 35 maddelerinde kamu düzeni ya da kamu güvenliği temelinde alınacak tedbirlerin orantılılık ilkesiyle tam olarak uygun olması gerektiğini belirterek bu ilkeyi sağlamlaştırmıştır. Serbest dolaşım hakkında bağımsız olarak, işçiler ve aileleri bütün üye devletler tarafından uygulanan kayıt sistemine tabidir. Eğer işçi bu şartı gerçekleştirmediği takdirde müeyyide ile karşı karşıya kalır, ancak bu ceza suçla orantılı olmalıdır. Adalet Divanının aldığı bir karara göre kamu düzeninin bozulması temelinde uygulanmadığı sürece bu durum ülkenin topraklarından çıkarılmayı gerektirmez³. Adalet Divanı aldığı diğer bir kararda, yabancıların ülkeye giriş, ikamet izni ve yer değişiklikleri ile ilgili olarak öngörülen prosedürleri yerine getirmemelerinin kamu düzeni ve güvenliğini tehlikeye sokmadığı, dolayısıyla sınır dışı edilmek için bir neden oluşturmadığını belirtmiştir⁴.
- e) Kamu güvenliğine aykırı olmadığı sürece kişi hakkında verilen kararın yazılı olarak bildirilmesi gereklidir⁵. Aynı zamanda Adalet Divanı, bu yazılı bildirim bildirim kişiye dava süresince kendini tam olarak savunmak için hazırlık yapmasına imkân verecek şekilde “tam ve yeterince açık” olması gerektiğini söylemektedir. Bu ilke genel bir kaideyi ifade eder ve sadece sınır dışı edilme durumlarında değil ikamet izninin çıkarılmasında da geçerlidir⁶.

¹ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 27 II. madde,

² Avrupa Adalet Divanı, 1977, Bucherau Davası No:30/77

³ Avrupa Adalet Divanı, 1976, Watson Davası No:118/75

⁴ Avrupa Adalet Divanı, 1976, Jean Noel Royer Davası, No:48/75

⁵ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 30. madde,

⁶ Avrupa Adalet Divanı, 1975, Rutili Davası No:36/75

- f) İlgili kişi kendi hakkında verilen karara karşı temyiz hakkına sahiptir. 64/221/EC sayılı eski direktifte, temyiz hakkı açık bir şekilde ifade edilmemiştir. 2004/38/EC direktifi açık bir şekilde ilgili devletin hukukunun temyiz mekanizmasını sağlamadığı durumlarda bu imkânı sağlamaktadır. Ayrıca bu yeni direktif idari ve yargı tazminat prosedürlerinden de bahsetmektedir¹.
- g) Üye devletler kendi vatandaşlarına yasak olmayan bir davranıştan dolayı, diğer üye devletlerin vatandaşlarının serbest dolaşım haklarına kamu düzeni temelinde sınırlama getiremezler².

1.2.7.İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkına Yönelik Ayrımcılığın Kaldırılması ve Ayrımcılıkla Mücadelenin Sınırları

İşçilerin serbest dolaşım hakkı Avrupa Topluluğunu kuran anlaşma ve ikincil nitelikteki yasalar tarafından güvence altına alınmış ve çeşitli yargı kararlarıyla bu durum güçlendirilmiştir. Fakat antlaşma metinleri, mevzuat ve yargı kararlarına rağmen üye devletler çıkarlarını korumak amacıyla ortak pazar oluşturma hedefini sekteye uğratan ve serbest dolaşım hakkının uygulanmasını tehdit eden belirli sınırlamalar getirmektedirler. Bu engellerin kaldırılması amacıyla, Avrupa Topluluğu ikincil nitelikte yasalar getirmiş ve bu Adalet Divanı kararlarıyla desteklenmiştir.

1.2.7.1.Ayrımcılık Yasağı

Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın 12. maddesi milliyet temelli ayrımcılığı kesin bir dille ve her şeklini yasaklamıştır; “Bu anlaşmanın uygulama alanı içinde milliyet temelli her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır”. 39. maddede ise “milliyet temelli olarak istihdam veya iş şartlarında, ücret ve istihdam edilmeye ilgili olarak üye devletler ya da işçiler arasında her türlü ayrımcılığın yasaklandığı” ifade edilmektedir. İstihdam, ücret ve çalışma koşulları kapsamına, çalışma süreleri, ücret ve sosyal güvenlik koşulları, hizmet sözleşmesi, kıdem hesaplanması, işten ayrılmalar (Lenaerts ve Nuffel, 2005; 181) dışında doğum izni, yaşlılıkta verilmesi garanti edilen minimum ücret, vergi indirimleri, çocukların eğitimi, yurtdışı bursları gibi sosyal avantajlarda girmektedir (Evans, 1998; 289-290).

¹ 2004/38/CE sayılı, 29 Nisan 2004 tarihli Direktif, 27 II. madde,

² Avrupa Adalet Divanı, 1982, Adoui ve Cornuaille Davası, No:115–116/81

1612/68 numaralı düzenlemenin 71. başlığı da bahsedilen ilkeyi teyit eder ve “üye bir devletin vatandaşı olan bir işçinin, iş veya istihdam şartlarıyla ilgili olarak milliyeti temelinde yerel işçilerden farklı muamele göremeyeceğini” ifade eder.

Kararlarından birinde Adalet Divanı düzenleyici hükümlerin kaynağının önemsiz olduğuna vurgu yapmıştır. Aldığı bu karar Uluslararası Bisiklet Birliğinin bisiklet takımlarının oluşumuyla ilgili düzenlemesiyle ilgiliydi. Adalet Divanı, “ayrımcılık yasağının sadece kamu kurumlarının faaliyetlerine uygulanamayacağını fakat toplu olarak maddi kazanç içeren bir istihdamı düzenlemeyi amaçlayan herhangi bir yapının kurallarını da kapsayacağını” belirterek bu yasağın uygulanmasını kuvvetlendirmiştir¹.

Ayrıca Adalet Divanı “eğer serbest dolaşımın önündeki engellerin kaldırılması kamu hukuku tarafından ya da görevdeki yasal otorite tarafından yönetilmeyen kurumlar veya birliklerin uygulamaları ile zarar görürse, üye devletlerin kişilerin serbest dolaşımın önündeki engellerin ortadan kaldırılması konusunda uzlaşmaya varabilecekleri” konusuna defalarca vurgu yapmıştır².

Fransız denizcilik yönetmeliğiyle ilgili dava milliyetçilik temelli ayrımcılıkla ilgili bir örnektir. Kamu düzenini korumak amacıyla, denizcilik yönetmeliği Fransız bandıralı gemilerde yabancı milletten işçilerin istihdamını yasaklamıştır. Avrupa Komisyonu milliyet temelli bu yasağın işçilerin serbest dolaşım ilkesini zedeleyeceği görüşüne varmıştır. Fransız hükümeti Avrupa Komisyonunun bu görüşünü dikkate almamış ve bunun üzerine Avrupa Komisyonu Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın ihlali suçlamasıyla Adalet Divanına başvurmuştur. Dava sonucu Adalet Divanı “ milliyet temelli olarak istihdam veya iş şartlarında, ücret ve istihdam edilmeyeyle ilgili olarak üye devletler ya da işçiler arasından her türlü ayrımcılığı yasaklayan” 39. maddeye vurgu yapmış ve işçilerin serbest dolaşım haklarının topluluk için önemini belirten bir karar almıştır. Aynı zamanda yargı “ayrımcılığın yasaklanması amacı temelinde, bu tür sınırlamaların ikincil yapıda olduğu durumlarda ve eşit istihdam ve diğer çalışma şartlarıyla ilgili olduğu durumlarda bile ayrımcılığın yasaklandığından” bahsetmiştir³. Adalet Divanı ayrımcılığın yasaklanmasıyla ilgili birçok temyiz davasını görmüştür.

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1975, Walrove/Koch Davası No:36/74

² Avrupa Adalet Divanı, 2000, Christelli-Deliege Davası No:C-51/96

³ Avrupa Adalet Divanı, 1974, No:167/73

Mesela Parma Üniversitesi yabancı profesörleri artan öğrenci kapasitesini karşılamak için üniversitesine İngiliz ve İspanyol profesörleri davet etti. Fakat anlaşma gereği yabancı uyruklularla yapılan kişisel anlaşmaların beş yıl boyunca her yıl yenilenmesi gerekmesine rağmen, bahsi geçen profesörlerin anlaşmaları yenilenmedi. Profesörler bu sınırlamanın Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın 39. maddesini ihlal edip etmediğini öğrenmek için Adalet Divanına başvurdular. Adalet Divanı açıklamasında 39. maddenin açık bir şekilde milliyete dayalı ayrımcılığı ya da aynı sonucu doğuran herhangi bir şekildeki gizli ayrımcılığı yasakladığını belirtmiştir¹. Bu karardan anlaşılıyor ki ayrımcılık doğrudan ya da dolaylı yoldan olabilir.

1.2.7.2. Ayrımcı Olmayan Kısıtlamalar

Yukarıda bahsedilen ayrımcı kısıtlamalar AB antlaşmaları ve AB ikincil nitelikteki kanunları temelinde vatandaşlara verilen serbest dolaşım hakkının uygulanmasında diğer üye devletlerin vatandaşlarını açıkça engelleyen ve açıkça üye devletlerin düzenleyici faaliyetlerinde yer alan ayrımcılık biçimlerini ifade eder. Ayrıca, işçilerin milliyetlerine dayalı olmayan fakat muamele eşitliği ilkesine aykırı olan ve ayrımcılık yaratan uygulamalarda yasaklanmıştır.

Ayrımcı olmayan kısıtlamaların en tanınmış olanı Bosman davası olarak bilinen davadır. Problem, Uluslar arası Futbol Federasyonu tarafından konan kurallara uygun olarak, anlaşması biten ve kulübün anlaşmayı uzatmaması sonucu transfer listesine konan oyuncuyla alakalıdır. Bu olayda bu oyuncuyu transfer etmek isteyen kulüp daha önceden belirlenen kriterlere göre hesaplanan oyuncunun “yetiştirilme” parasını ödemek zorunda bırakıldı. Ayrıca, Avrupa futbol kulüpleriyle ilgili diğer bir kısıtlama bu kulüplerin Avrupa Birliğine üye devletlerin vatandaşlarından sadece 3 oyuncuyu takımlarında tutabilmeleridir. Bu kural nedeniyle maddi zarara uğradığını iddia eden Belçikalı futbolcu Bosman Belçika mahkemesine başvurdu ve zararın tazminini talep etti. Bunun üzerine Belçika mahkemesi Adalet Divanından bu konuyla ilgili görüşünü istedi. Adalet Divanı görüşünde bu tür uygulamaları, kendi vatandaşları da dâhil olmak üzere milliyetten bağımsız olarak her kişi için geçerli olsa bile, işçilerin serbest dolaşım

---

¹ Avrupa Adalet Divanı, 2 Ağustos 1989, No:33/88

haklarına aykırı buldu ve bahsi geçen uygulamayı iş piyasalarında serbestliğin uygulanması önünde bir kısıtlama olarak kabul etti¹.

Devletlerin ortaya koyduğu kısıtlamalarla ilgili olarak milliyetten bağımsız olma ifadesi burada önem taşımaktadır. İngiltere de eğitim görmüş bir Federal Alman vatandaşının, Alman yasalarına göre kendi vatandaşları da dâhil olmak üzere her kişi için yurt dışından alınan diplomaların yurt içinde kullanılabilmesi için onay alınması gerekliliği nedeniyle ülkesinde mesleğini sürdürememesi üzerine açtığı dava neticesinde Adalet Divanı, bu durumun “milliyet temelinde ayrımcılık olmaksızın serbest dolaşımı engelleme ya da birlik vatandaşları için daha az çekici hale getirmesi muhtemel alınabilecek yerel önlemlerin anlaşmanın ilgili maddesine aykırı” olduğuna karar vermiştir².

1.2.7.3. Yeni Birlik Üyesi Olan Ülkelerle İlgili Kısıtlamalar

1 Mayıs 2004 ve 1 Haziran 2007de Birliğe üye olan ülkeler için belirli kısıtlamalar getirilmiştir. Taraflar arasında imzalanan Birliğe giriş anlaşmasına dayanarak getirilen geçiş dönemi 15 eşit üyeye 1 Mayıs 2011 tarihine kadar ki bu AB’ye girişten sonraki 7 yılı kapsar, Avrupa Topluluğunu kuran anlaşma ve diğer yasal uygulamalar temelinde işçilerin serbest dolaşımına belirli kısıtlamalar getirme hakkı tanımıştır. Bu kısıtlamalar Malta ve Kıbrıs hariç Birliğe yeni üye olan ülkeler için getirilmiştir. Bu sınırlamaların uygulanması piyasalar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilecek muhtemel işçi akımından kendi pazarlarını korumak isteyen ülkelerin inisiyatifine bırakılmıştır.

Birliğe giriş anlaşması tarafından öngörülen 7 yıllık geçiş dönemi kendi içinde daha küçük dönemlere bölünmüştür. İlk iki yıllık dönemde üye devletler işçilerin serbest dolaşım haklarıyla ilgili olarak ilgili devletlerle karşılıklı anlaşmalar yapabilir ya da bazı önlemler uygulayabilmektedirler. Bunun anlamı yeni üye olan devletler eski üye devletlerde istihdam edilebilmeleri için belirli özel bir izin almaları gerekmektedir. Bu izin için gerekli şartlar ve prosedürler üye devletlerin yerel kanunlarında belirtilmiştir. Bununla beraber birliğe yeni üye olan devletlerde, birliğe üye eski devletlerden gelebilecek işçilere benzer sınırlamalar getirme hakkına sahiptirler.

Ayrıca, üye devletler 1 Mayıs 2006 yılından sonra kendi bölgelerindeki bu geçiş dönemi uygulamaları ile getirilen istihdam kısıtlamaları kararlarını yeniden gözden geçirme ve

¹ Avrupa Adalet Divanı, 15 Aralık 1985, No:C-415/93

² Avrupa Adalet Divanı, 31 Mart 1993, Kraus Davası No:C-19/92

uygulamasını değiştirme hakkına sahip oldular. Ayrıca şu da belirtilmelidir ki, birliğe yeni üye olan devletlerin işçilerin serbest dolaşımı hakkında 2004de getirilen kısıtlamalar aynı yıl Büyük Britanya, İrlanda ve İsveç tarafından, 1 Mayıs 2006da İspanya, Finlandiya, Yunanistan ve Portekiz tarafından, 1 Temmuz 2006 ise İtalya tarafından kaldırıldı. Avusturya ve Almanya tam bir sınırlamayı halen uygularken, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Danimarka bu sınırlamaların etkisini azaltmıştır.

2006'dan sonra üye devletler 2009'a kadar 3 yıllık bir dönem için kısıtlamaları devam ettirebildiler ve bu kısıtlamaları işçilerin serbest dolaşımı nedeniyle iş piyasalarının olumsuz etkilenmesi ihtimali durumunda son dönem olan 2011 yılına kadar devam ettirme hakkına sahiptirler.

Ayrıca 1 Nisan 2007'den itibaren Bulgaristan ve Romanya da 31 Aralık 2013 tarihine kadar bahsedilen ilke temelinde 3 aşamalı uygulamaya tabidir. Bulgaristan ve Romanya'ya uygulanan kısıtlamalar Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Slovakya, Slovenya, Kıbrıs, Polonya, Finlandiya ve İsveç tarafından tamamen kaldırılmış, bu ülkelerden işçilerin serbest dolaşımı Fransa, İtalya ve Macaristan tarafından kısmen kısıtlanmıştır. Bulgaristan ve Romanyadan işçilerin serbest dolaşımı Büyük Britanya, Belçika, Danimarka, Almanya, İspanya, İrlanda, Yunanistan, Malta, Hollanda, Lüksemburg, Avusturya ve Portekiz tarafından tamamen kısıtlanmıştır.

şubat 2006'da Avrupa Komisyonu, 1 Mayıs 2004 den 30 Nisan 2006'ya kadar olan geçiş döneminin işleyişiyle ilgili bir değerlendirme raporu hazırlamıştır. Raporda değinilen konulardan bazıları Birliğin eski üye devletlerinde yeni üye olan devletlerin vatandaşlarının yüzdesel olarak oranları; yeni üye devletlerden kişilerin serbest dolaşımı ve geçiş dönemi düzenlemeleri tarafından getirilen kısıtlamalar arasındaki bağ; işçi göçlerinin göç edilen ülkenin ekonomisi üzerinde yarattığı olumlu etki; kayıt dışı istihdamın kayıtlı istihdama dönüşmesiyle devletlerin gelirlerinde yaşanan artış ve eski üye devletlerde belirli sektörlerde yaşanan işçi azlığı sorunun azalmasıdır¹. Aynı raporda Avrupa Komisyonu, üye devletlerden sosyal taraflarla bir araya gelerek kısıtlamaların ikinci aşamasına geçilip geçilmeyeceği konusunda ve kısıtlamaların karşılıklı anlaşmalarla hafifletilmesi konusunda karara varmalarını, sınırların kaldırılmasının ardından ortaya çıkabilecek olumlu ya da olumsuz sonuçları analiz

¹ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, COM (2006) 48 Final

etmelerini ve Avrupa Birliği hukukunun mu tam olarak uygulanacağı ya da yerel yasal önlemlere mi devam edileceği konusunda karara varıp Komisyonu bilgilendirmelerini istemiştir. Yine aynı raporda Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliğinin sağlıklı bir şekilde işlemesi için işçilerin serbest dolaşımının çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Avrupa Komisyonunun raporunun ardından, 5 Nisan 2006 da İstihdam ve Sosyal İşler Direktörlüğünün hazırladığı raporu temel alarak Avrupa Parlamentosu bir rapor hazırlamıştır. Bu belge Avrupa Birliğine yeni üye olan ülkelerden işçilerin faaliyetlerinin bazı diğer devletlerde anlaşmanın izin verdiğinden daha sıkı bir şekilde uygulandığına vurgu yapmıştır ve bu tür uygulamaların Avrupa Birliğinin ana ilkelerinden olan işçilerin serbest dolaşımı ilkesini maddi olarak yaraladığını ifade etmiştir. Avrupa Parlamentosu ayrıca üye devletleri bahsedilen kısıtlamaları 2009'dan sonra kaldırmaya davet etmiştir¹.

1.2.7.4. Kamu Hizmeti ile İlgili Sınırlamalar

Avrupa Birliğini kuran anlaşmanın 39 IV maddesine göre, işçilerin serbest dolaşımı hakkı “kamu hizmetinde istihdam için geçerli değildir”. Bu istisna Adalet Divanı tarafından kesin bir surette izah edilmiştir ve bu, üye devletlere kamu hizmetinde sadece kendi vatandaşlarını istihdam etme imtiyazını vermektedir.

Kararlarından bir tanesinde Adalet Divanı, “kamu yararının korunması ve devlet gücünün kullanılması ile ilgili istihdam alanlarında sadece kendi vatandaşlarını kullanma hakkının olması üye devletin yasal menfaati gereği” olduğunu söylemiştir². Adalet Divanı ayrıca, “Konunun yerel hukuk alanında kamu hizmeti açısından yorumlanması sonucu Avrupa hukukunun sekteye uğramasına yol açabilecek anlaşma hükümlerinin işçilerin serbest dolaşımı ve üye devletlerin vatandaşlarının eşitliği ilkeleri ile ilgili kısıtlamalar getirmesi makuldür” şeklinde bir açıklama getirmiştir.

Adalet Divanının ilgili kararına göre, kamu hizmeti konseptinin yorumlanması hakkı tamamen üye devletlere bırakılmış değildir. Bu karara göre anayasal olanlarda dâhil bütün yerel yasal hükümlerin uygulanmasında asli genel bir kural göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca Avrupa Birliğinin yasal metinlerinin uygulanmasını engelleyici hükümler kabul edilemez ve bu topluluk hukukunun etkinliğini ve

¹ Avrupa Parlamentosu Raporu, 2006/2036 (INI)

² Avrupa Adalet Divanı, 17 Aralık 1980, No:C149/79

bütünlüğünü zedeleme riski taşır¹. Aynı kararda Adalet Divanı, kamu hizmeti konseptinin ortak bir tanım ve eşit bir uygulama gerektirdiğini açıklamıştır.

Adalet Divanı, anlaşmanın 39 IV maddesinin “devletin özellikle iç ve dış güvenliği ve ulusal menfaatleri ile ilgili olan şahıslar hakkında karar verecek bir otoritenin varlığının gerekli olduğu” durumlarla ilgili olduğunu ifade etmiştir². Adalet Divanı bahsi geçen anlaşmadan kaynaklanan kamu hizmeti konseptini detaylı, açık ve dar bir şekilde tanımlamıştır. Avrupa Adalet Divanı bu çerçevede, bu istisnanın kamu sektöründeki bütün işleri kapsamadığına ve bir kez atandıktan sonra üye devlet vatandaşı işçilere, çalışma ve ücret bakımından vatandaşlığa dayalı bir ayrımcılık yapılamayacağına hükmetmiştir³. Aynı zamanda Adalet Divanı “kamu güvenliği ve idari birimlere yönelik bir tehdidin varlığı bu türlü bir sınırlamanın uygulanmasının garantisini vermediğini” ifade etmiştir .

Anlaşmanın 39 IV maddesinin kapsamına bir faaliyetin girebilmesi için bu faaliyetin yerine getirilmesinde, devlet gücünün kullanılması ve devletin genel menfaatlerini koruma sorumluluğunun varlığı gereklidir. Adalet Divanı kamu hizmeti olarak tanımlanamayacak durumları açık ve detaylı bir şekilde belirtmiştir. Bir davada, Yunan hükümeti tarafından getirilen yasağın açıkça anlaşmanın ihlali olduğuna karar verilmiştir. Ancak devlet gücünün kullanılması ve devletin genel menfaatlerini korumayı içermeyen işler için ve “su, gaz ve elektrik dağıtımı, sivil amaçlarla yapılan bilimsel araştırmalar, şehirlerarası veya bölgeler arası taşımacılık, posta işleri, telekomünikasyon” gibi işler için kamu hizmeti konseptinin tanımlanması gereklidir⁴. Ayrıca, devlet otoritesinin kullanılmasıyla ilgili özel sektör kapsamındaki bu tür işler kısıtlama kapsamından çıkarılmıştır. Ayrıca Adalet Divanı bu kısıtlamaların özel güvenlik alanında uygulanmasını gereksiz görmüştür⁵.

Adalet Divanı diğer bir kararında, niteliksiz işçilik, demiryolu işçiliği, hemşirelik, su tesisatçılığı, elektrikçilik gibi işlerde merkezi ve yerel yönetimleri içine alan kamu

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1980, No:C149/79

² Avrupa Adalet Divanı, 1980, No:C149/79

³ Avrupa Adalet Divanı, 1987, No:C225/85

⁴ Avrupa Adalet Divanı, 1996 , Kraus Davası No:290/94

⁵ Avrupa Adalet Divanı, 2001, No:C-283-99

sektöründe çalışmak için aradığı Belçika vatandaşlığı koşulunu birlik hukukuna aykırı bulmuştur. Kararında, kamu sektörü kavramını şöyle tanımlamıştır¹;

“Kamu hukukundan kaynaklanan yetkiler ve devletin genel çıkarlarının korunması amacıyla düşünülmüş olan görevlerin uygulanmasında doğrudan ya da dolaylı olarak yer alan bir dizi iş Birlik hukuku anlamında kamu sektörünü oluşturur”.

Avrupa Adalet Divanı kararlarına göre, kamu istisnası kapsamına giren işler yerel yönetimlerde istihdam edilen müfettişlik, gece nöbetçiliği ve mimarlık gibi işler, merkezi yönetimde müdürlük ve devlete bilimsel ve teknolojik danışmanlık olarak tanımlanırken, savaş dönemleri hariç demiryolu işçiliği, devlet hastanelerinde hemşirelik, stajyer öğretmenlik, dil öğretmenliği ve orta dereceli okul öğretmenliği, bahçivanlık ve boyacılık sektörü bu istisnanın dışında tutulmuştur².

Ayrıca Avrupa Adalet Divanı aldığı bir kararda kişinin işçi, hizmetli veya memur olarak ya da kamu hukuku veya özel hukuktan kaynaklanan bir ilişki ile istihdam ediliyor olmasının bir öneminin olmadığını ifade etmiştir³

Kamu hizmeti konseptinin açık bir şekilde tanımlanması konusunda “Anlaşmaların Koruyucusu” sıfatıyla Avrupa Komisyonu da sorumluluk sahibidir. 1988’den başlayarak Avrupa Komisyonu kamu hizmeti olarak tanımlanan dört alanda; taşraya yönelik hizmetler, sağlık, eğitim ve bilimsel faaliyetlerde üye devletlerin vatandaşlarının perspektiflerini genişletmek için uğraşmaktadır. Komisyon anlaşmayı ihlal eden ülkelere karşı Adalet Divanına başvurmaktadır ve Adalet Divanında alınan kararlar doğrultusunda birçok devlet kamu hizmeti alanında diğer ülke vatandaşları için getirilen kısıtlamaları aşama aşama kaldırmaktadır.

Avrupa Komisyonu “Kamu sektörünün açıkça tanımlanmış bazı alanlarında üye devletler tarafından milliyet temelli olarak uygulanan kısıtlamaları ortadan kaldırmayı amaçladığını” vurgulamaktadır⁴. Komisyon Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın 39 IV maddesinin işçilerin serbest dolaşımına getirdiği istisnai kısıtlamaların “devletin belirli faaliyetlerini ve onunla özdeşleştirilen silahlı ordu, polis kuvvetleri, yargı kurumları, diplomatları ve mali kurumları” ayrıca “devlet bakanlıklarının, bölgesel

¹ Avrupa Adalet Divanı, 1980, No:C149/79

² Avrupa Adalet Divanı, 1980, No:C149/79 - 1987, No:C225/85 – 1989, No: 33/88 – 1980, No: C307/84.

³ Avrupa Adalet Divanı, 1974Sotgiu Davası, No:C149/79

⁴ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, 18 Mart 1988 COM (1988)

hükümetlerin, bunların idari birimlerinin ve kanunların oluşturulması ve uygulanması gibi devlet otoritesinin kullanımıyla ilgili olduğu zamanlar merkez bankasının işlerini” kapsadığını ifade etmektedir¹.

Avrupa Komisyonu 2002 yılında yayınladığı bir dokümanla kamu hizmeti ile ilgili getirilen kısıtlamalara yönelik daha sıkı bir denetim yapacağını belirterek bu bağlamda konumunu güçlendirmiştir. Adalet Divanı bir görüşünde “ devlet otoritesinin kullanılması ve devlet çıkarlarının korunması ile ilgili idari ve karar verme fonksiyonlarını kapsayan bir kamu hizmeti içindeki bir görevi ilgili devletin kendi vatandaşlarına ayırabileceğini, ancak bunun aynı alandaki bütün görevler için geçerli olmayabileceğini” belirtmiştir.

1.2.8. Avrupa Vatandaşlığı ve Serbest Dolaşım

1.2.8.1.Genel Olarak Avrupa Vatandaşlığı

Herhangi bir üye devletin vatandaşı yasal bir prosedüre tabi olmaksızın kendiliğinden Avrupa vatandaşıdır. Bir kişinin Avrupa vatandaşı olması onun üye bir devletin vatandaşı olmasını etkilemez. Avrupa vatandaşlığı ulusal vatandaşlığın yerine geçmez, sadece onu tamamlar. Genel olarak Avrupa vatandaşlığı üye devletlerin sınırlarında serbest dolaşım, dilekçe, Avrupa Parlamentosuna şikâyet, oy ve kendi ülkesinin birlik dışındaki devletlerde diplomatik temsilciliği yoksa üye bir devletin diplomatik temsilciliği tarafından korunma hakkı sağlar.

Avrupa vatandaşlığı, tam olarak serbest dolaşımın sağlanması, bu hakkın bütün Avrupalı vatandaşlar tarafından kullanılması ve serbest dolaşım önündeki doğrudan veya dolaylı engellerin kaldırılmasıyla tam olarak oluşturulmuş olacaktır.

1.2.8.2.Yasal Düzenlemeler

Avrupa vatandaşlığı 07 Şubat 1992 yılında imzalanan Maastricht anlaşmasıyla oluşturulmuştur. Anlaşmanın Avrupa vatandaşlığı ile ilgili maddeleri şöyledir;

---

¹ Avrupa Komisyonu İletişim Genel Direktörlüğü, 18 Mart 1988 COM (1988)

17.madde şöyledir;

- a) Avrupa vatandaşlığı bu anlaşmayla oluşturulmuştur. Üye bir devletin vatandaşı olan her kişi Birlik vatandaşıdır,
- b) Birlik vatandaşları bu anlaşmayla belirlenen haklardan yararlanır ve burada belirtilen sorumluluklara tabidir,

18.madde şöyledir;

1. Birlik vatandaşları bu antlaşmada belirtilen şartlar ve kısıtlamalara bağlı olarak üye devletlerin sınırları içinde serbestçe dolaşma ve ikamet hakkına sahiptir.
2. Bu antlaşmanın belirlenen bu hedefi gerçekleştirmek için yeterli gücü birliğe sağlayamaması durumunda, Konsey 1. paragrafta belirtilen hakların uygulanmasını kolaylaştırmak için yeni yasal hükümler getirebilir. Konsey 251. maddede belirtilen hükümlere uygun hareket etmek zorundadır.
3. İkinci paragrafta belirtilen hükümler pasaport, kimlik kartları, ikamet hakları veya sosyal güvenlik ya da sosyal korunma gibi herhangi bir diğer belge için uygulanamaz.

19.madde şöyledir;

Vatandaşı olmadığı üye bir devletin sınırları içinde ikamet eden her birlik vatandaşı oy hakkına ve ikamet ettiği devletin vatandaşlarıyla aynı şartlar içinde belediye seçimlerinde aday olma hakkına sahiptir. Bu hak Komisyon teklifi ve Parlamentonun olumlu görüş bildirmesinden sonra, Konsey tarafından oybirliği ile kabul edilen 31 Aralık 1994 yılında yürürlüğe giren detaylı düzenlemelere tabidir.

20.madde şöyledir;

Her birlik vatandaşı, vatandaşı olduğu ülkenin temsil edilmediği üçüncü bir ülkenin sınırlarında, bahsi geçen üye ülkenin vatandaşlarıyla aynı şartlarda üye bir devletin diplomatik koruma hakkına sahiptir.

1.2.9. Avrupa Birliği Anayasası¹ ve Serbest Dolaşım

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin hükümetlerince 2004 yılında Roma da imzalanan uluslar arası bir anlaşmayla oluşturulan anayasadır. Anlaşmaya imza atan taraflarca yerel düzeyde onaylanmadığından uygulamaya geçmemiş olsa da, birliğin bu konuda bir kararlılık göstermesi bakımından önemlidir.

Bu anlaşma işçiler, iş yaşamı ve serbest dolaşım ile ilgili genel hükümleri kapsar. Anlaşmanın 1.- 4. maddelerini içeren “Temel haklar ve ayırım yapmama” başlığı altında şu hususlar düzenlenmiştir;

- a) Anayasa gereğince birlik içinde kişilerin, hizmet, malların ve sermayenin serbest dolaşımı ve yerleşme serbestisi birlik tarafından garanti altına alınmıştır,
- b) Anayasa maddeleri dâhilinde milliyet temelli her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır.

Ayrıca Anayasanın 1-10. maddelerinin 2a ve b paragraflarındaki düzenlemelerde, işçilerin üye bir devletin sınırları içinde serbest dolaşım hakkına, oy verme ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aday olma hakkına ve ayrıca ikamet edilen üye devletin vatandaşlarıyla aynı şartlar altında belediye seçimlerinde aday olma hakkına sahip oldukları vurgulanmaktadır.

III-75. maddeyle sağlanan temel hak ve özgürlükler ve ilkeler, Anayasa tarafından aynen benimsenmiştir. Bu maddeye göre bütün vatandaşlar mesleklerini seçme hakkına sahiptirler. Bu hakkın tamamlayıcı unsuru olarak, bütün birlik vatandaşları herhangi bir üye devlette iş arama, hizmet sunma ve hizmet işletmesi kurma hakkına sahiptir.

1.2.10. Lizbon Antlaşması

13 Aralık 2007 de imzalanan ve 01 Aralık 2009 itibariyle yürürlüğe giren Lizbon antlaşması Avrupa Birliğinin hukuki temelini oluşturan iki antlaşmada (Roma antlaşması ve Maastricht antlaşması) değişiklikler yaparak birlik için yeni bir hukuki

¹ Avrupa Birliği Anayasası anlaşması diğer bütün anlaşmaları tek bir çatı altında toplayarak Avrupa Birliği için konsolide bir anayasa oluşturmayı amaçlayan, henüz onaylanmamış bir anayasadır. 29 Ekim 2004 yılında 25 üyeli birlik devletlerince imzalandı. Şuana kadar 18 üye tarafından onaylandı. Mayıs 2005’de Fransa ve Haziran 2005’de Hollanda’da yapılan halk oylamasıyla anlaşmanın kabul edilmemesinin ardından süreç durdu. Bunun üzerine Anayasa anlaşmasında değişiklik getiren Lizbon Antlaşması 13 Aralık 2003 yılında imzalandı ve 01 Aralık 2009 da yürürlüğe girdi. İşçilerin serbest dolaşımı ile ilgili Avrupa Anayasasında yer alan maddeler Lizbon antlaşmasında herhangi bir değişikliğe uğramadı.

temel oluşturan antlaşmadır. Birlik organlarını daha şeffaf ve etkili bir duruma getirme, Birliğin aldığı kararların demokratik meşruiyetini artırma ve temel hakların Birlik alanında korunması konusunda iyileştirmeler sağlama Lizbon Reform Antlaşması'nın erişmek istediği en önemli hedeflerdir.

Lizbon Antlaşması'nın AB'ye temel olarak aşağıdaki hususlarda katkı sağlaması beklenmektedir:

- a) Avrupa Birliği'ndeki karar alma mekanizmalarının hızlandırılması yolu ile üye sayısı artan Birliğin işleyişinin iyileştirilmesi,
- b) Avrupa Parlamentosu'nun ve ulusal parlamentoların AB karar alma sürecine katılımlarının artırılarak Birliğin daha demokratik bir hale getirilmesi,
- c) Dış politika alanında AB'nin etkinliğinin artırılması yolu ile Birliğin küresel rolünün güçlendirilmesi.

Serbest dolaşım konusu antlaşmanın 45. (eski 39. Madde) ve 48. maddeleri (eski 42. Madde) arasında düzenlenmiştir. Serbest dolaşım açısından bu yeni antlaşmanın getirdiği yeniliklerden en önemlisi Avrupa Birliğinin “sosyal” yönünün genişletilmesi ve hakların genişletilmesidir. İnsan Hakları alanında ayrıntılı düzenlemeler getiren Temel Haklar Şartı, Lizbon Antlaşması'nda yapılan bir atıfla hukuki olarak bağlayıcı hale getirilmiştir. Ayrıca, bu antlaşma ile Avrupa vatandaşlığı kavramı, Avrupa demokrasisinin yaratılmasında “merkez unsur” olarak tanımlanmıştır.

1.2.11. Mesleki Nitelikler ve Diplomaların Tanınması- Serbest Dolaşımda Üye Devletler Arası Uyumun Sağlanması

Mesleki nitelikler ve diplomaların tanınması Birlik içinde standartların ve uygulamaların birliği açısından önemlidir. Buna ilaveten serbest dolaşımın önündeki “gizli engellerden” birini ortadan kaldırması açısından da önem taşımaktadır. Üye bir devlet tarafından belirli bir meslek için konulan belirli nitelikler diğer üye devletlerce de tanınmalıdır. Diplomaların tanınmasıyla ilgili 89/49 sayılı Direktif asgari üç yıllık eğitim şartı koymaktadır.

Bu konuyla ilgili Adalet Divanının aldığı kararlar mevcuttur. Heylens davası¹ diplomaların tanınmasıyla ilgili bir örnektir. Hollanda vatandaşı bir futbol eğitmeni olan Heylens Fransa'da bir takımın koçluğunu yapmak istemiştir. Ancak Hollanda devleti tarafından verilen diploması Fransız yetkililerce tanınmamıştır. Bunun üzerine Avrupa Adalet Divanı, bir meslek direktiflerce düzenlenmemiş olsa da, üye devletlerin kapsam dışı mesleklerle ilgili eylemlerinde hukuku ve eşitlik ilkesini temel almaları gerektiğini ve üye devletlerdeki yasal engellerin her zaman “adalet” açısından denetleneceğine vurgu yapmıştır.

Diğer bir konuda üye devletler dışında kazanılmış mesleki nitelik ve diplomaların tanınması konusudur. Gül davası² bu duruma bir örnektir. Tıp doktorluğu diplomasını Türkiye'den alan ve Almanya'da çalışan bir İngiliz'le evli olan Gül'ün mesleğini bu ülkede sürdürme talebi Alman makamlarca reddedilmiştir. Avrupa Adalet Divanı, göçmen bir işçinin eşi olarak, bahsi geçen ülkenin vatandaşlarıyla aynı şartlar altında hizmet verme hakkına sahip olduğu ve diplomasının tanınması gerektiği şeklinde karar vermiştir.

---

¹ Avrupa Adalet Divanı, 12 Aralık 1975, Heylens Davası No:C-222/86

² Avrupa Adalet Divanı, 12 Aralık 1975, Walrove/Koch Davası No:131/85

BÖLÜM 2: İŞÇİ GÖÇLERİ

2.1. İşçi Göçleri, Kabul Eden Ülke Açısından Nedenleri ve Sonuçları

İşçi göçleri günümüz yerel ve uluslar arası politik gündeminde giderek artan bir şekilde yer almaya başlamıştır. Öneminin bu derece artmasında özellikle Avrupa’da yaşanan demografik değişim, diğer bir ifadeyle nüfus azalması ve yaşlanması önemli bir rol oynamaktadır. Nüfusun azalması ve yaşlanmasının anlamı nüfusun ekonomik olarak aktif kısmının azalması, yani işgücünün azalmasıdır. Bunun doğal sonucu ise, işgücü açığı, sosyal sistemlerin sürdürülebilirliği problemi, düşük verimlilik, düşük üretim, maliyet artışı, rekabet gücünde düşme ve sonuç olarak düşük ekonomik büyümedir.

Avrupa Birliği Lizbon stratejisinde kendisine “daha fazla ve kaliteli istihdam ve sosyal uyuma sahip, sürdürülebilir, dinamik, rekabet edebilir, bilgi temelli bir ekonomi”¹ olma hedefini belirlemiştir. Böyle bir amaç ancak istihdam edilecek, üretim yapacak ve sosyal güvenlik sistemine katkı yapacak insan gücüyle mümkündür. Dolayısıyla Avrupa Birliğinin bu hedefi gerçekleştirebilmesi nüfusunun oranı ve yaş dağılımına bağlıdır (Niessen ve Schibel, 2002: 12). Ancak demografik göstergeler Avrupa devletlerinin nüfuslarının hem azaldığını hem de yaşlandığını göstermektedir.

Nüfusun yaşlanması ve azalması olarak ortaya çıkan değişim devletler için ciddi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar ulusal ve uluslar arası güvenlik, ekonomik güç dengelerinin değişmesi ve sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı gibi konuları kapsamaktadır. Özellikle emeklilik ve sağlık gibi sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı, işgücü açığı ve düşük ekonomik büyüme devletleri demografik değişime karşı politikalar üreterek cevap vermeye zorlamaktadır (Niessen ve Schibel, 2002: 12). Politika seçeneklerinden biri işgücü göçüdür. 1990’lardan itibaren işgücü göçü demografik değişimin ekonomik olumsuzluklarını ortadan kaldırmak için bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, işgücü göçü Avrupa Sosyal politikası içinde üzerinde en çok tartışılan konuların başında yer almaktadır. Kimi politikacı ve bilim adamları işgücü göçünü işgücü açığını kapatmak için tek mantıklı yol olarak görürken (Saczuk, 2003; Boswell, 2004; Grant vd., 2004; Coleman, 2001), bir kısmı da işgücü göçünün Avrupa’nın yaşadığı nüfus azalması ve yaşlanma problemini erteleyemeyeceği ya da çözemeyeceği, dolayısıyla bir politika seçeneği olarak düşünülmemeyeceğini (Keely,

¹ Lizbon Antlaşması Başkanlık Sonuç Bildirgesi, 23–24 Mart 2000.

2001; OECD, 1991), sadece kısa vadede faydalı olduğunu iddia etmektedir (Höhn, 1993; Börsh-Supan, 1993; Straubhaar/Zimmermann, 1993).

Bu bölümde Avrupa'nın yaşadığı nüfusun yaşlanması ve azalması sorunu ve sonuçları, bu sorunun önüne geçmek için uygulanabilecek politika seçeneklerinden biri olan işgücü göçü ve işgücü göçü karşısında Avrupa devletlerinin ve Büyük Britanya'nın bakış açıları üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Avrupa ve Büyük Britanya Emek Piyasalarının Durumu

2.1.1.1. Avrupa Emek Piyasalarının Durumu: Yaşlanma ve Azalma

Demografik değişim uluslar arası ve yerel politika alanında en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Günümüz modern toplumlarının karşılaştığı ana sorunlardan ikisi yaşlanma ve nüfus azalmasıdır (Nimwegen, 2007: 1). Nüfusun yaşlanması orta yaşlı nüfusun oranının artması ya da yaşlı nüfusun oranının genç nüfusa olan oranında görülen yükselme şeklinde tanımlanabilir (Wright, 2005;1) Nüfusun yaşlanmasının ve azalmasının temel olarak üç ana faktörden kaynaklandığı söylenebilir; düşük doğurganlık, düşük ölüm oranları ve göçler. Fakat ana faktörler olarak karşımıza düşük doğurganlık ve düşük ölüm oranları çıkmaktadır (Wright, 2005;1). Dünyadaki birçok ülkede doğurganlık oranı düşük ya da nüfus ikame oranının¹ altındadır. Bunun sonucu olarak birçok ülke orta yaşlı grubun ve 65 yaş üstü grubun toplam nüfusun içindeki oranının artışı sorunuyla yüz yüze gelmektedir (Müenz, 2007: 3). Demografik değişim olarak adlandırılan nüfusun yaşlanması ve azalması genel olarak birçok ülkede görülmekle beraber, en fazla kuzey Avrupa ülkelerinde hissedilmektedir (Holzmann, 2005: 4).

Birleşmiş Milletlerin tahminlerine göre, bahsi geçen bu demografik değişim 21. yüzyılda da devam edecektir. Nüfusun ve işgücünün azalması ulusal ve uluslar arası güvenlik, ekonomik güç dengelerinin değişmesi ve emeklilik ve sağlık gibi sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı gibi birçok konuda endişelerin artmasına neden olmuştur (Holzman, 2005: 5). Ortaya çıkabilecek sonuçlar açısından beş sosyal ve ekonomik sorun alanı tanımlanabilir (Walker, 1999: 390–391); emeklilik sonrası ekonomik güvencenin sağlanması, nesiller arası dayanışmanın sürdürülmesi, yaş ayrımı

¹ Nüfus ikame oranı, mevcut nüfusu muhafaza etmek için kadın başına düşen çocuk sayısını ifade eder. Bu oran 2,1'dir. Avrupa ortalaması ise 1.53'dür.

nedeniyle oluşabilecek sosyal dışlanma ile mücadele, aile yapısındaki değişimler sonucu uzun dönemli bakım hizmetlerinin sağlanması ve yaşlıların sosyal ve ekonomik hayata tam olarak katılımıdır. Özellikle emeklilik ve sağlık gibi sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı, işgücü açığı ve düşük ekonomik büyüme devletleri demografik değişime karşı politikalar üreterek cevap vermeye zorlamaktadır (Niessen ve Schibel, 2002: 12).

Nüfus azalmasının temel nedenleri olarak doğurganlığın azalması ve yaşam beklentisinin hızla artması gösterilebilir (Carone vd., 2005: 16-17). Nüfusun kendini ikame edebilmesi için kadın başına düşen çocuk sayısı 2.1 iken, Avrupa Birliği ortalaması 1.53'tür. Bu oran Norveç'te 1.8, İsveç'te 1.7, Avusturya, Almanya ve İsviçre'de 1.4, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da 1.4'tür. Türkiye 2.4 ile bu oranın üstünde olan tek Avrupa ülkesidir. Doğurganlığın azalmasının yapısal nedenleri olarak doğum kontrolü, bayanların eğitim seviyesinin artması ve işgücüne daha fazla katılımı gibi nedenler gösterilebilir (Carone vd., 2005: 16). Doğurganlıkta görülen bu azalışa ilaveten yaşam beklentisi de artmaktadır. 65 yaş ve üstünün toplam nüfus içindeki oranı 1998 yılında %16 iken, 2025 yılında %22 olması beklenmektedir. 80 yaş ve üstü insanların oranı da aynı şekilde hızla artmaktadır. Bunun anlamı daha fazla sayıda emeklinin sosyal destek almasıdır ve bunu finansal açıdan karşılayacak daha fazla çalışana ihtiyaç duyulmasıdır. Bugünkü nüfusun azalma ve yaşlanma sürecinin devam etmesi halinde Avrupa Birliği çalışan nüfusunun 2050 yılına kadar 40 milyon azalması ve yaşlı bağımlılık oranının¹ %24'den %49'a çıkması beklenmektedir (Carone vd., 2005;24).² Bunun emek piyasaları açısından anlamı daha fazla sayıda emeklilik yaşının üstünde insanın çalışanlar tarafından finanse edilmesidir.

Rakamlara göre, 2000'li yıllardan itibaren Avrupa nüfusu "negatif momentum"³ meydana getirmeye başlamıştır. Negatif momentum'un etkisi bugün için az hissedilmekle beraber, her geçen on yıl göç gibi dengeleyici politikaların uygulanmaması durumunda Avrupa'nın nüfusunun 25 ila 40 milyon arasında azalması anlamını taşımaktadır (Lutz vd., 2003: 1991).

¹ Bu oran çalışan bir kişinin ürettiğinin ortalama kaç kişi tarafından tüketildiğini gösterir.

² Rakamlar AB-15 ülkelerini içermektedir ve Avrupa Komisyonunun 18 Mart 2002 tarihinde "Yaşlanma" üzerine düzenlediği toplantı sonuç raporundan (COM (2002) 143 final) alınmıştır.

³ 30 yılı aşkın bir süredir düşük doğurganlık oranı nedeniyle genç nüfusun toplam nüfusa oranındaki azalma eğilimini ifade etmektedir.

Bu noktada Avrupa devletlerinin bahsi geçen nüfus değişimini farklı oranlarda ve farklı zamanlamayla yaşayacaklarını belirtmekte yarar vardır. Genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 13 ülkede %20'den fazla olacaktır (Almanya, Yunanistan, İspanya, İtalya, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Lituanya, Letonya, Polonya, Slovakya ve Slovenya). Yaşlı bağımlılık oranının ise en fazla artacağı ülkeler Portekiz, Lüksemburg, İtalya ve İsveç olarak sıralanabilir. AB25 ülkelerinde 2050 yılına kadar 65 yaş üstü nüfusun sayısı 58 milyon (%77) artacaktır. 80 yaş üstü grubun sayısı ise 32 milyon (%174) artacaktır. Eurostat verilerine göre AB25 devletlerinin nüfusu 2050'de daha az ve yaşlı olacaktır. Göçlerin olmaması durumunda nüfus 2010 tarihinden itibaren azalmaya başlayacağı ve 2050 yılında 444 milyon olacağı öngörülmektedir (Eurostat, 2008). Bu dönemde Almanya nüfusunun %-6, İtalya nüfusunun %-7 ve Polonya nüfusunun %-12 azalması beklenmektedir. Avrupa Birliğine 2004 sonrası üye olan Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri bu değişimin en fazla yaşanacağı devletler olacaktır. Bulgaristan ve Letonya nüfusunun %-28, Çek Cumhuriyeti nüfusunun %-24 azalması beklenmektedir (BM, 2000: 6).

2.1.1.2. Büyük Britanya Emek Piyasasının Durumu: Yaşlanma

Büyük Britanya nüfusu bir yandan özellikle göçler nedeniyle artarken, diğer yandan nüfusun yaşlanması açısından Avrupa ile birlikte aynı problemleri yaşamaktadır. Birleşmiş Milletlerin 2009 yılında yaptığı Dünya Nüfus tahminlerine göre 2050 yılına kadar Büyük Britanya nüfusu 61 milyondan 72 milyona çıkararak Avrupa'nın en kalabalık ülkesi haline gelecektir. Aynı dönemde Almanya'nın 82 milyondan 71 milyona düşmesi beklenmektedir (BM, 2008). Büyük Britanya nüfusunun bu oranda artmasında göçlerin büyük rol oynadığını belirtmekte fayda vardır. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2050 yılına kadar bu ülkeye giren net göç oranı yıllık 174.000 olarak hesaplanmaktadır. Bu oran Avrupa devletleri arasında en yüksek, Dünya devletleri arasında üçüncü en yüksek değeri ifade etmektedir. Büyük Britanya Ulusal İstatistik Kurumu ise bu oranı yıllık 190.000 olarak hesaplamakta ve 2028 yılında nüfusun 70 milyonu bulmasını beklemektedir. İstatistikçilere göre önümüzdeki 20 yıl içinde yaşanacak nüfus artışının %70'inden göçler sorumlu olacaktır (Johnston, 2007). Devlet Aktüerya Kurumu (GAD) rakamlarına göre 2014 yılından itibaren Büyük Britanyaya net göç oranı yıllık 190.000 olacaktır (GAD, 2005). 2007-2012 yılları arasında Avrupa Birliğine yeni üye olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göç ile bu oran artacaktır. Bu ülkelerin Birliğe üye

oldukları 2004 Mayıs ayından 2007 Ocak ayına kadar geçen dönemde net göç oranı yıllık 215.000 olarak gerçekleşmiştir.

Büyük Britanya nüfusunun yaşadığı problem esasen nüfusun azalması değil, bir çok Avrupa ilkesinde görüldüğü gibi yaşlanmadır. İngiliz ekonomist Edmund Conway'a göre “Büyük Britanya’nın ekonomik anlamda karşısında duran tehlike mevcut finansal kriz değil, nüfusun yaşlanmasının gelecekte bütçe üzerinde yaratacağı baskıdır” (Conway, 2010).

Büyük Britanya Ulusal İstatistik Kurumunun çalışmasına göre Büyük Britanya halkı geçmişe oranla daha uzun yaşamaktadır ve ölüm oranları daha düşüktür, bunun sonucu olarak nüfus yaşlanmaktadır (ONS, 2008). Yine aynı rapora göre 2016 yılında devletten emekli maaşı alanların sayısı 16 yaşın altındaki çocuklardan 400.000 daha fazla olacağı ve 2031 yılında bu farkın 2 milyondan fazlaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Aktüaryal denge¹ 2006 yılında 3.3 iken, bu oranın 2031 yılında 2.9'a düşmesi beklenmektedir.

Büyük Britanya’da yaşanan bahsi geçen nüfusun yaşlanmasının iki önemli nedeni olduğu söylenebilir; daha uzun yaşam ve daha düşük doğum oranları. Büyük Britanya’da yaşam beklentisi rakamları son 160 yılda tıp alanındaki gelişmeler, daha iyi yaşam ve çalışma şartları ve düşük çocuk ölümleri dolayısıyla artmaktadır. DWP (İngiliz Çalışma ve Emeklilik Departmanı) verilerine göre 65 yaşında yaşam beklentisi 1960 yılında erkekler için 12.1, kadınlar için 15.3 iken, bu rakamlar 2007 yılında erkekler için 16.0, kadınlar için 19.0 olmuştur.

Daha önce belirtildiği gibi Büyük Britanya’nın nüfusu artmaktadır ve bu artışta göçler büyük rol oynamaktadır. Esasen Büyük Britanya doğurganlık oranları nüfusun kendini ikame etmesi için gerek rakamdan (2.1) 1970’li yıllardan bu yana oldukça düşüktür ve uzun dönemli tahminlere göre bu rakam ortalama 1.74’olacaktır (GAD, 2002: 18). Bu rakam diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında yüksek gelebilir ancak bu rakamların nispeten yüksek olmasında göçlerin rolünün olduğu belirtilmelidir. 2007 yılında 690.013 olan doğum oranında %23,1’ük pay Büyük Britanya doğumlu olmayan kadınlara aittir, Bu oran 2006 yılında %22, 1997 yılında ise %13’dü. Dolayısıyla eğer

¹ Kaç çalışanın kaç emeklinin sosyal güvenlik ihtiyaçlarını karşıladığını ifade eden orandır. Uluslar arası standartlara göre aktüaryal denge 4 çalışana karşılık 1 emekli ile sağlanır.

1.74'lük doğurganlık oranı aynı seviyede kalır ve ülkeye net göç girişi olmazsa Büyük Britanya nüfusunun düşmesi beklenmektedir (House of Lords Report, 2003;8).

Yaşam beklentisi ve doğum oranlarındaki gelişmelerin sonucu Büyük Britanya nüfusu hızla yaşlanmaktadır ve bu sürecin önümüzdeki yarım yüzyıl boyunca şuan kinden daha hızlı bir şekilde devam edeceği öngörülmektedir. 2001 yılında 38 olan ortalama yaşın, 2041 yılında 44'e ulaşması ve bu seviyede kalması beklenmektedir. 16 yaşın altındaki nüfusun 2011 yılına kadar %6.5 düşmesi ve önümüzdeki 20 yıl boyunca nüfusun sadece %17'sine tekabül eden 11.3 milyon civarında kalması beklenmektedir. 60 yaşın üstü grup 2001 yılında nüfusun %20'sini oluştururken 2031 yılında %30'unu oluşturması, 2050 yılında %31 seviyelerinde sabitlenmesi öngörülmektedir. Aynı dönemde 75 yaş üstü grubun genel nüfusa oranının iki katına çıkarak %14'e ulaşması beklenmektedir (Dunnel, 2000: 3).

Nüfusun yaşlanmasıyla çalışma çağındaki nüfusta hızla yaşlanmakta ve kalifiye işgücü ihtiyacı artmaktadır. 1998 yılında 13.3 milyon olan 30–44 yaş aralığındaki grubun 2021'de 12.1 milyona gerilemesi, 10.8 olan 45-59 yaş grubunun ise 10.8 milyondan 13.3 milyona çıkması beklenmektedir (Dunnel, 2000;3). Nüfusun yaşlanmasının emek piyasaları açısından önemli sonuçları vardır. Bu sonuçlar arasında şunlar sayılabilir (Dixon, 2003: 72);

1. İşverenin ücret yükünün artması,
2. Verimliliğin düşüşü,
3. Meslekler arası gönüllü mobilitenin azalması,
4. İşten ayrılmaların artması,
5. Düşük bölgeler arası mobilite,
6. İşgücünün bilgi ve yeteneklerinde düşüş.

Diğer yandan ülkenin kalifiye işgücüne olan ihtiyacı da artmaktadır. Büyük Britanya çapında 2004 yılında 70.000'den fazla işletmede yapılan bir araştırma sonucuna göre işletmelerin mevcut işgücü açığı 766.000 (toplam istihdamın %14), doldurulması zor

mevkiler için¹ bu rakam 517.000 (%12) dir. Kalifiye açığı² ise araştırma yapılan işletmelerde ortalama %23 olarak gerçekleşmiştir ki, bu toplam istihdamın %9'una tekabül etmektedir (Keep, 2004).

Uluslar arası işçi göçleri yaşlanan emek piyasaları için bir çözüm olarak görülmektedir. Britanya Sanayi Konfederasyonuna (CBI) göre düşük ve yüksek seviyede kalifiye işçi göçleri mevcut işgücü sıkıntısını giderebilir, ekonomik büyümenin sürdürülmesini sağlayabilir ve yerli çalışanlar için önemli bir olumsuz etki yaratmamaktadır. Londra Üniversitesinden Prof.David Blake'in işçi göçlerinin aktüaryel denge üzerindeki etkisi üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre, mevcut dengenin korunabilmesi için 2010 yılından itibaren piyasaya yıllık net 500.000 işçi girişine ihtiyaç duyulacaktır. Göçün olmaması durumunda 2006–2031 yılları arası Büyük Britanya işgücü sayısının 2 milyon azalması beklenmektedir (Ermish, 2008: 12).

2.1.2. Demografik Değişimin Sonuçları

Bir yüzyıldan fazladır, Avrupa devletlerinin kamu politikaları üzerinde yapılan tartışmalarda demografik değişimin muhtemel olumsuz sonuçlarının ekonomiler üzerindeki etkileri ana konulardan biridir (Zimmerman, 1993: 1). Daha çok nüfusun yaşlanması ve azalması olarak karşımıza çıkan demografik değişim Avrupa'nın sosyal ve ekonomik geleceği açısından önemlidir. Rakamlara göre demografik değişim mevcut düşük doğurganlık oranları, yüksek yaşam beklentisinin devam etmesi ve göç gibi önlemlerin alınmaması durumunda kaçınılmaz görünmektedir. Peki, bu değişim hangi oranda Avrupa ekonomilerini ve toplumlarını etkileyecek? Bu değişimin sonuçlarını hangi alanlarda ve kimler daha fazla hissedecekler?

Şu herkesçe kabul edilen bir gerçektir ki gelişmiş ülkelerin nüfus yapılarındaki bu değişim ekonomilerini etkileyecektir. OECD hazırladığı bir raporda bu konuya şöyle dikkat çekmektedir; “daha fazla emekliyi desteklemek zorunda kalan daha az işçi finansal sorunlara ve nesiller arası adaletsizliklere yol açacaktır” (OECD, 1998:9; Tinker, 2002: 731). Talep yapısı, insan kaynaklarının kullanımı, tasarruf ve yatırım

¹ İşverenler tarafından gereken tecrübe ve bilgi dolayısıyla başvuru azlığı nedeniyle doldurulması zor olarak ifade edilen pozisyonları ifade eder.

² İşverenler tarafından işçilerin işin gereğini tam olarak karşılayamadıklarını söyledikleri pozisyonları ifade eder.

eğilimi, uluslar arası yatırımlar, ücretler, verimlilik (Johnson,1993;40), ekonomik büyüme, rekabet gücü (Lutz, 2003;1992), işgücü kalitesi, toplam faktör verimliliği (Carone vd.,2005: 10-13) gibi ekonominin bir çok unsuru bu değişimden etkilenecektir.

Avrupa Birliği Ekonomik Politika Komitesinin Nüfus Yaşlanması Çalışma grubunun 2001 yılında kamu harcamalarının sürdürülebilirliği üzerine hazırladığı raporda, nüfusun yaşlanmasıyla ilgili hangi yollarla ekonomi üzerinde olumsuz etki yarattığından (ikinci bölüm), istihdam, ekonomik büyüme, GSMH üzerindeki etkilerinden (üçüncü bölüm), emek piyasaları üzerindeki etkilerinden ve Lizbon hedeflerinden (dördüncü bölüm) önemle bahsedilmektedir. Nüfus yaşlanmasıyla ilgili bütçe üzerindeki etkileri üzerine Avrupa Konseyi Ekonomik ve Finansal İşler Konseyi'nin 2006 yılında hazırladığı diğer bir rapor yaşlanmanın bütçe üzerinde yaratacağı maliyetler üzerine daha ayrıntılı bilgiler vermektedir. Bahsedilen raporların üzerinde durduğu ve nüfus yaşlanmasıyla ilgili ekonomi üzerindeki etkileri şu şekilde özetlenebilir (Carone vd., 2005);

- a) Nüfusun yaşlanması ve azalması neticesinde işgücü miktarı azalmakta, bu durum ise ücretlerin yükselmesine, sermayenin ve yatırımların azalmasına yol açmaktadır.
- b) Nüfusun yaşlanmasıyla çalışan nüfusun yaş ortalaması yükselmekte ve yükselen yaş ortalaması neticesinde verimlilik düşmektedir. Hallerstein vd., (1999) yaptığı bir araştırmaya göre 55 yaş ve üstü çalışanların verimlilikleri daha genç yaşta çalışanlara göre çok daha düşüktür. Skirbekk'in (2005) yaptığı bir araştırmaya göre ise, verimlilik ters U şeklindedir ve 50'li yaşlardan itibaren düşüş gösterir.
- c) Azalan ve yaşlanan işgücü toplam faktör verimliliğini de olumsuz etkilemektedir. Yaşlı işgücünün mobilitesi düşük olduğundan, yeni görevleri ve eğitimleri kabul etmede daha isteksiz olduğundan, bu durum yeniliği, teknik ilerlemeyi ve işletmelerin esnekliğini azaltmaktadır.
- d) Nüfusun yaşlanması ile birlikte devletin yaptığı sağlık ve emeklilik harcamaları artmaktadır. Bu durum vergilerin, sosyal güvenlik kesintilerinin artmasına, dolaylı olarak ise GSMH'yı etkilemektedir.

Dixon ise nüfusun yaşlanmasıyla ilgili ekonomi üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralamaktadır; işçi ücretlerinde artış, ekonomik aktivite oranında düşme, işletmeler arası işçi mobilitesinde düşme, yaşlılar için iş kayıpları, işçilerin coğrafi mobilitesinde

düşme, bilgi ve kalifiye eleman eksikliği ve bunların sonucu olarak ekonomide verimliliğin düşmesi (Dixon, 2003; 70-72).

Bahsi geçen bu faktörlerin ekonomi üzerindeki etkilerinin uzun dönemde daha şiddetli olacağı beklenmektedir. Avrupa Komisyonunun 2002 yılında hazırladığı bir rapora göre (Avrupa Komisyonu, 2002e) 2000-2050 yılları arasında AB-15 ülkelerinin gayri safi milli hasılları Amerika ile karşılaştırıldığında nüfusun yaşlanması neticesinde 0.4 daha düşük olacaktır. OECD'nin yaptığı bir diğer araştırmaya göre ise Almanya ve Fransa'nın kişi başına düşen gayri safi milli hasılları önümüzdeki elli yıl içinde ortalama 0.2 ila 0.3 oranında azalacaktır.

Demografik değişimin ilk etkileyeceği alanlardan biri emek piyasalarıdır. Nüfusun azalması ve yaşlanması çalışan nüfusun verimliliğin ve ekonomik büyümenin azalması anlamını taşımaktadır. Rakamlar, doğurganlık oranındaki azalmanın sonucu olarak, Avrupa Birliği üyesi bütün devletlerde ekonomik olarak aktif olan nüfusun yaş ortalamasının yükseldiğini göstermektedir. Eurostat Emek Piyasası Raporuna göre, önümüzdeki 10 yıl içinde çalışan nüfusun yaş yapısı büyük oranda değişecektir; 15-19 yaş aralığındaki nüfusun oranının yaklaşık 1 milyonun üzerinde (%-5) azalması, 20-29 yaş aralığındaki nüfusun yaklaşık 9 milyon (%-17) azalması, 50-59 yaş aralığındaki nüfusun 5.5 milyon (%+12) artması ve 60-64 yaş grubunun yaklaşık 1 milyon artması beklenmektedir. Bu değişiklikler daha fazla yaşlı çalışan ve daha az çalışma çağındaki nüfus anlamını taşımaktadır.

Mevcut durumun devam etmesi halinde, Lizbon konferansında AB ülkeleri için 2010 yılına kadar ulaşılması hedeflenen istihdam rakamlarına¹, AB15 ülkelerinin 2015 yılında, Euro bölgesinin 2035 yılında ulaşması, AB10 ülkelerinin ise hiçbir zaman ulaşamayacağı beklenmektedir. Yapılan tahminlere göre AB ülkeleri istihdam oranları 2025de %69.5'la zirveyi gördükten sonra, 2050'de %67 seviyesine inecektir. Euro bölgesindeki gecikme ise AB10 ülkelerinin %70'lik hedefi tutturamamasından kaynaklanmaktadır (Carone, 2005: 27).

---

¹ Mart 2000 yılında düzenlenen Lizbon Avrupa Konseyi Toplantısında devlet başkanları, AB devletleri için 2010 yılına kadar ulaşılması hedeflenen toplam istihdam oranını %70, kadınlar için %60 olarak belirlemiştir. 2001 Mart ayında düzenlenen Stockholm Avrupa Konseyi Toplantısı bu hedeflere aynı tarihe kadar %50 yaşlı istihdam oranını eklemiştir.

Avrupa Komisyonu Avrupa Birliği devletlerinde işsizlik oranlarının yüksek olmasına rağmen işgücü kıtlığının devam edeceği ve bunun Avrupa'nın büyüme kapasitesini büyük oranda kısıtlayacağını kabul etmektedir (Avrupa Komisyonu, 2001a: 45). Üye devletlerin istihdam üzerinde hazırladıkları Ulusal Eylem Planları hakkında Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyinin hazırlamış olduğu “Ortak İstihdam Raporu” konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi sunmaktadır. 2001 tarihli Ortak istihdam Raporunda İsveç, Danimarka, İrlanda, Hollanda ve Kuzey İtalya'nın özellikle ileri teknoloji alanlarında nitelikli eleman sıkıntısı çekeceği, İtalya, Finlandiya, İsveç ve Büyük Britanya'da işgücü kıtlığının belirli meslek ve sektörlerde yoğunlaşacağı, İrlanda ve Hollanda'nın hem nitelikli hem de niteliksiz eleman konusunda büyük oranda sıkıntı çekeceği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2001b: 24). Ayrıca yine aynı raporda “birçok üye devlette bu problemin ekonomik ve demografik öngörüler temelinde kısa ve orta vadede ciddi boyutlara ulaşacağını” tahmin edildiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2001b: 24).

Nüfus değişiminin emek piyasaları üzerindeki bir diğer etkisi de verimlilik artışı üzerinde, dolayısıyla devletlerin rekabet etme gücü üzerinde görülecektir. Yenilik için gerekli olan bilginin eksikliği ve yatırım yapma isteğindeki azalma verimlilik üzerindeki etkinin ana nedenleri olarak sayılabilir.

Demografik değişimin doğrudan etkileyeceği alanlardan biri de sosyal güvenlik sistemleridir. Bu konudaki ana sorun mevcut sistemlerle sosyal devletin gereklerinin artık karşılanamayacağıdır (Svallfors ve Taylor, 1999: 2). Demografik değişimin sonucu olarak ortaya çıkan sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanı konusundaki endişeler daha çok yaşlı bağımlılık oranının artması çerçevesinde ele alınmaktadır. Avrupa Birliğinde bu oranın 2040 yılına kadar $\frac{1}{4}$ den $\frac{1}{2}$ den daha az bir orana gerileyeceği, emekli maaşlarının sosyal güvenlik için yapılan toplam giderin %40 ila %50 sini oluşturacağı tahmin edilmektedir (BM, 2000b: 93). Bu düşüş elbette ki emeklilik ve sağlık hizmetleri reformunun yeniden ciddi anlamda düşünülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Kimi çalışmalar 65 yaş üstü bir kişiyi desteklemenin maliyetinin 20 yaş altındaki bir kişiyi desteklemenin maliyetinden daha fazla olduğunu göstermektedir (BM, 2000b: 93)

Avrupa'daki mevcut emeklilik sistemi “dağıtım modeli” (pay-as-you-go)¹ yöntemine dayanmaktadır ve bu sistem gelişmiş ülkelerin çoğunda çalışan nüfusun %90'lık kısmını kapsamaktadır. Bu emeklilik sistemi düşük oranda emekli ve bunları destekleyen yüksek oranda çalışan grubunu gerekli kılar. Ancak, 2025 yılına kadar İtalya'da emeklilerin sayısının çalışan nüfusun %40ları seviyesine, Belçika, Almanya, Fransa ve İsveç'te %36lar seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 1996).

Demografik değişimin sağlık sistemi üzerindeki etki ve yükünün yüksek oranda olması beklenmektedir. Bilindiği üzere yaşam şartlarındaki iyileşmeler ve sağlık hizmetlerindeki gelişmeler yaşlı nüfusunun oranının artışına neden olmuştur (Milijova,2002). Bu durum bir Avrupa devletinde sağlık harcamalarının toplam gelir artışından daha fazla olmasına neden olmuştur. Ekonomik Politika Komitesi nüfusun yaşlanmasının Avrupa devletlerinde kamu harcamaları üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırma raporu hazırlamıştır. Bu rapora göre kişi başı sağlık harcaması kişi başı Gayri Safi Yurt İçi hâsılanın %15 ila %20'lik kısmını oluştururken, 2050 yılında bu oranın %30 ila %40 seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yine aynı rapora göre 2050 yılına kadar demografik değişimin sağlık harcamalarında Gayri Safi Milli Hasılanın %1.5 ila %4'ü oranında bir artışa neden olacağı tahmin edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2003;25).

Mevcut şartların devam etmesi halinde, sosyal güvenlik sistemini finanse etmek için gerekli vergi oranları yükseltmek zorunda kalacaktır. Devlet için daha fazla sosyal güvenlik sistemi harcaması daha fazla bütçe açığı anlamına gelirken, çalışanlar için ise “daha fazla öde, daha uzun çalış, daha az kazan” (Bolkestein, 2001) anlamı taşımaktadır. Sonuç olarak, Avrupa devletlerinde sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliği tartışılır hale gelecektir.

2.1.3. Demografik Değişime Karşı Politika Seçenekleri

Yukarıda bahsedilen demografik değişimin finansal baskılar, emeklilik ve sağlık sistemlerinin sürdürülebilirliği, işgücü kıtlığı, düşük ekonomik büyüme gibi olumsuz sonuçları devletleri bu konuda önlem almaya zorlamaktadır. Önlemler vergilerin tabana yayılması ve finansal problemleri çözmek için ekonomik büyümeye yönelik çabalardan, işgücü transferi, ailelerin çocuk sahibi olma kararlarını etkilemeye yönelik politikalar,

¹ Sosyal yardımların mevcut çalışanlardan kesilen vergilerle finanse edildiği modeldir.

sağlık politikaları, kadınların iş ve ev hayatını beraber yürütmelerini sağlayıcı politikalara kadar çeşitlilik arz etmektedir (Grant vd., 2004: 3). Literatürde demografik değişime karşı politika seçenekleri üç başlık altında toplanmıştır; doğurganlık oranlarını arttırmaya yönelik politikalar, işgücüne katılımı arttırmaya yönelik politikalar ve işgücü göçü.

2.1.3.1. Doğurganlık Oranlarını Arttırmaya Yönelik Politikalar

Demografik değişimin etkilerini azaltmanın yollarından bir tanesi doğurganlık oranını arttırarak nüfus ikame oranına ulaşmaktır. Bu seçenek uzun vadede işgücü seviyesini makul seviyelere çekebilir ve nüfus artışı sağlayabilir.

Konu önemine rağmen bütün Avrupa devletlerinde açıkça tartışılmamaktadır. Konu Almanya ve Büyük Britanya'daki güncel konulardan biriyken, Avusturya ve İtalya'da düşük doğurganlık oranına tartışmalarda yeteri kadar yer verilmemektedir (Stark ve Kohler, 2000). Aslında Avrupa da aile politikaları tartışmalı bir konudur ve aile politikaları ile ilgili önemli bir çaba yoktur denilebilir. Hatta Avrupa antlaşmalarında aile ile ilgili resmi bir tanım dahi bulunmaz (Avrupa Komisyonu, 2002: 3). Bununla beraber, 2000 yılında Avrupa Komisyonun başkanlığında düzenlenen bir seminerde doğurganlık oranları ile ilgili şu sonuca varılmıştır; "Doğurganlık oranlarının şuan ki düşük seviyesinde kalması muhtemel gözüküyor, çünkü nüfusun yaşlanması sonucu hükümetler bu konuda bir şeyler yapmak zorunda kalacaktır" (Bagavos and Martin, 2000: 45).

Ancak bu hedef kişilerin evlenme, boşanma, beraber yaşama, kadınların iş hayatına katılma, konut/kira yardımı, aile yardımı gibi ekonomik teşviklerle ailelerin çocuk sahibi olma gibi konularda alacakları kararları etkileme yoluyla başarılabilir.

Bu yöntem işgücü seviyesini arttırarak demografik değişimin etkilerini azaltmada etkili bir yöntemdir ancak zaman alıcıdır. Etkisini emek piyasalarında görmek için yaklaşık 20 yıl kadar beklemek gerekmektedir. Ayrıca, özellikle cinsiyet eşitliği ile ilgili kültürel ve davranışsal değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat bu yönde uygulanan aile dostu politikalar doğurganlığın artışı garantisi edememektedir. Norveç'te uygulanan aile dostu politikalar işe yararken, İsveç'te doğurganlığın artmasını sağlayamamıştır. Dolayısıyla, aile dostu politikaların doğurganlığın artması için gerekli olduğu, ancak

yeterli olmadığı söylenebilir (Ronsen, 2001). Ailelerin çocuk sahibi olma kararları daha çok ekonomik şartlar tarafından oldukça fazla etkilenmektedir. İşsizliğin fazla olması ve yeteri kadar iş imkânlarının olmaması kişilerin çocuk sahibi olma kararlarını olumsuz etkilemektedir.

2.1.3.2. İşgücüne Katılımı Arttırmaya Yönelik Politikalar

Demografik değişimin önüne geçmek ve işgücü açığını kapatmanın bir diğer yolu ise işgücüne katılım oranını arttırmaktır. Ancak bu tür bir politika seçeneği işgücüne düşük katılıma neden olan birçok faktörü dikkate almak zorundadır. Bu faktörler gençler açısından uzun eğitim dönemi; yaşlılar için erken emeklilik veya hastalık; kadınlar için kadınların çalışmasına yönelik var olan geleneksel bakış açısı ya da ayrımcılık, ev veya iş hayatının bir arada sürdürülmesinin zorluğu; göçmenler için topluma uyum gibi sorunlardır (Niessen ve Schibel, 2002: 9). Bu nedenle işgücü katılımını arttırmaya yönelik oluşturulan politikalar esnek çalışma şekilleri, hayat boyu öğrenme, erkek ve kadınlar arasındaki ücret farklılıkları ve göçmenlere yönelik ayrımcılıkları içermelidir.

65 ve üstü yaş gruplarını da kapsayacak şekilde yaşlı çalışanların işgücüne katılımı bu anlamda önem arz etmektedir ve AB üyesi devletlerin ana politika hedeflerinden biridir. Bu hedefe ulaşmanın kolay olduğu söylenemez. Çünkü vergi, sosyal güvenceler ve ücret gibi finansal yardımlar bu grup için iş hayatında kalmak için yeterli değildir. Bunların yanında yaşlılar için uygun iş seçenekleri, ayrımcılığa karşı politikalar, sürekli öğrenme, esnek emeklilik seçenekleri, sağlıklı çalışma şartları da dikkate alınmalıdır (Carone vd., 2005: 42). Avrupa Komisyonu 2002’de düzenlenen Avrupa Konseyi için hazırladığı “işgücü katılımının artırılması ve aktif yaşlanma” adlı raporda bu politikaları desteklediği belirtmektedir (Avrupa Komisyonu, 2002a).

Ancak şu belirtilmelidir ki, bu grubun iş piyasalarına katılım oranı bu grup için var olan iş imkânlarıyla sınırlıdır. Birleşmiş Milletler ve AB’nin çeşitli raporlarında vurguladığı gibi bu kapsamda önemli nokta “iş piyasalarının imkânlarıdır. Birleşmiş Milletlerin 2002’de “yaşlanma” üzerine hazırladığı uluslar arası Madrid eylem planı “bütün yaş grupları için toplum konseptini” işlemektedir ve “çalışmak isteyen yaşlılar için istihdam imkânları” hedefini koymuştur. AB seviyesinde ise ayrımcılıkla bağlantılı olarak haklar temelinde yaşlıların iş piyasasına dâhil olması ve Lizbon’da ortaya konan hedefler belirlenmiştir.

İstihdam ve Sosyal İşler Direktörlüğü tarafından hazırlanan bir rapora göre kadınların işgücüne katılımı en önemli işgücü kaynakları arasında gösterilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2002a; 64). Bununla beraber aynı raporda “cinsiyet eşitliğinin önemi vurgulanmakta ve Avrupa Birliğinin sadece emeklilik ve sağlık sistemlerini değil sosyal sistemlerini sürdürebilmesi için gerekli ekonomik gelişmeyi başarmak istiyorsa, daha fazla kadının işgücüne katılması gerektiği belirtilerek, bunun ancak kadınlara yönelik sosyal güvence seviyesinin sürdürülmesi ile mümkün olabileceğinden bahsedilmektedir.

İşgücü katılım oranlarının artırılmasının emek piyasaları üzerindeki etkisi genel kabul gören bir konudur. Ancak dikkat çekilmesi gereken konu Avrupa devletlerinin işgücü potansiyelinin ya da bir başka deyişle “aktif olmayan kişi” miktarının demografik değişimi dengeleyebilecek düzeyde olmayışdır. Avrupa için, aktif olmayan nüfusun nedenleri kişisel veya ailevi sorumluluklar (%20), hastalık veya özürülük (%9), eğitim (%27, 14–25 yaş için %90), emeklilik (%16, 55–64 yaş için yaklaşık %90)’dir (Avrupa Komisyonu,2002b). Görüleceği gibi aile ve eğitim bu faktörler arasında önemli bir yeri kapsamaktadır ve devletlerin bu konudaki etkisi oldukça sınırlıdır. Ayrıca düşük kalitede ve düşük ücretli işlerin varlığı da aktif olmayan nüfusun nedenleri arasındadır. Her ne kadar işgücü katılım oranını arttırmak kısa ve orta vadede işgücü açığını azaltabilirse de, tek başına uzun vadeli bir çözüm olduğu söylenemez, sadece sorunun ötelenmesini sağlar. Dolayısıyla, doğurganlığın artırılması ve göç gibi diğer yöntemlerle beraber düşünülmesi gereklidir.

2.1.3.3. İşgücü Göçü

Demografik değişimin önüne geçmek ve işgücü açığını kapatmanın yollarından bir diğeri ise işgücü göçüdür. Günümüzde ulusal hükümetlerin ve Avrupa Komisyonu gibi uluslar üstü kuruluşların işçi göçleri gibi politikaları yeniden gündeme almaya başladıklarına dair birçok işaret vardır. 2000 yılında Birleşmiş Milletlerin hazırladığı “Uluslar arası Göç: Yaşlanan ve azalan nüfus için bir çözümü” adlı rapor Avrupa’nın büyük oranda bir işçi göçüne ihtiyacı olduğu ve bu göçlerin, sayısı hızla artan yaşlılar için oluşturulan sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanını sağlayabileceğini ve işgücü ihtiyacını giderebileceğini belirtmektedir.

2.1.4. Uluslar arası İşçi Göçleri ve Demografik Değişim

Uluslararası işçi göçleri demografik nedenlerle akademik ve politik çevrelerce uzunca bir süredir tartışılmaktadır. Özellikle 1990'lardan itibaren işçi göçleri demografik değişimin olumsuz ekonomik sonuçlarını azaltmak için bir politika seçeneği olarak ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletlerin hazırladığı “İkame Göç: Yaşlanan ve azalan nüfus için bir çözüm mü” adlı raporda 2050 yılına kadar yapılan çeşitli öngörüler sonucunda göçün kısa dönemde yaşlanan ve azalan nüfus için bir çözüm olduğu, çünkü doğum oranlarının artırılması gibi politik seçeneklerin sonuçlarının uzun dönemde alınabileceği belirtilmiştir.

2003 yılında Avrupa Nüfus Çalışmaları Birliği tarafından Varşova'da düzenlenen 2003 Avrupa Nüfus Kongresinin ana konuları arasında uluslar arası işçi göçü, nüfusun yaşlanması ve “nüfus ve politikalar” yer almıştır. Avrupa Konseyi Nüfus Komitesi tarafından yapılan birçok çalışmada iş piyasaları ve göç politikaları arasındaki bağın önemi vurgulanmıştır. Yapılan çalışmalardan biri emeklilik politikaları ve iş ve aile hayatının beraber götürülmesi gibi politikalar yanında işçi göçlerini de nüfusun yaşlanması probleminin çözümü için bir seçenek olarak sunmaktadır.

Üye devlet hükümetlerince ve AB kurumları tarafından da uluslar arası işçi göçleri demografik değişimle daha fazla ilişkilendirilmekte ve bu sorunun çözümü için oluşturulan politikalar arasına girmektedir. Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geniş Ekonomik Politika Rehberinde¹ yaşlanma, yeni sağlık politikaları ve cinsiyet eşitliği ile ilgili faaliyetler giderek daha fazla iş göçünü içermektedir. İşgücü göçü ile demografik değişiklikleri ilişkilendiren bir diğer AB belgesi Avrupa komisyonunun 2001 yılında emeklilik üzerine hazırladığı belgedir. Avrupa Komisyonun hazırladığı bu belgede “göç mevcut nüfusun ve işgücü miktarının korunması için önemli bir katkı sağlayabilir” ve “hiç bir makul seviyede bir göçün çalışan nüfusun emeklilere oranındaki düşüşün önüne geçemez” denilmektedir.

---

¹ Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geniş Ekonomik Politika Rehberi (BEGP) Konseyin bir tavsiye belgesidir ve üye devletlerin ekonomik politikalarının koordinasyonunda merkezi bir rol oynar. Avrupa Birliği üye devletlerindeki ekonomik gelişmeleri gözlemler ve gözlemlerini bir rapor olarak sunar.

Benzer bir şekilde 2002 yılında hazırlanan sosyal durum raporuna göre işçi göçlerinin, Avrupa emek piyasalarındaki belirli açıkları durdurabileceği, fakat Avrupa'daki nüfusun yaşlanması sürecini hiçbir zaman tersine döndüremeyeceği veya durduramayacağı belirtilmektedir. Görüldüğü gibi bu belgeler işgücü göçünü bir politika seçeneği olarak görmekte ancak diğer taraftan güçlü bir şekilde desteklemek tendesi çekinmektedirler (Niessen ve Schibel, 2003: 67). Niessen ve Schibel'e göre politikacıların işgücü göçü hakkındaki bu tereddütleri üç nedenden kaynaklanmaktadır; göç edenlerin nitelikleri, yüksek oranda iş göçünün sosyal bakımdan sürdürülebilirliği ve göçün yaşlanma üzerindeki etkisinin sürdürülebilirliği (Niessen ve Schibel, 2003: 67).

Düşük veya azalan nüfusun önüne geçmek amacıyla bir başka ülkeden işgücü “ithal” etmenin sayısal basit bir mantıkla düşünüldüğünde birçok doğrudan faydası vardır. İlki, geleneksel olarak göç edenler 25 ila 30 yaşları arasındadırlar ve dolayısıyla işgücü oranını yükseltir, yaşlı bağımlılık oranını azaltır ve sosyal güvenlik sistemine katkı yapar. İkincisi, gelişmekte olan ülkelerden gelebilecek göçmenlerin sayı ve niteliklerindeki çeşitlilik göz önüne alındığında göç alan ülkenin hem nüfus hem de kalifiye işgücü ihtiyacını azaltır. Üçüncüsü, uygun özendirici politikalarla göç edenlerin bir kısmı gerekli görüldüğünde ülkelerine geri gönderilebilir (Holzmann, 2005: 9). Ancak bu faydaların gerçekleşebilmesi için; öncelikle göçmenlerin kayıtlı ekonomi içinde çalışıyor olmaları, dolayısıyla vergi ve sosyal güvenlik sistemine katkıda bulunuyor olmaları, emeklilik sisteminin aktüaryal dengede olması (aksi halde ödemeler sosyal güvenlik sisteminin gelecekteki finansal ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyecek ve emeklilik sistemi sürdürülebilir olmaktan çıkacaktır) ve göçlerin göç edilen ülkenin kalifiye emek piyasalarının ihtiyaçlarına uygun olmaları gerekir (Avrupa Komisyonu, 2005a). Ancak göçmenlerin istihdam oranı yerlilere göre daha düşük ve işsizlik oranı ortalama 2-3 kat daha fazla olma eğilimindedir (Avrupa Komisyonu, 2005b)

Kimi yazar ve politikacılar göçün en azından geçiş döneminde kullanılabileceğini söyleyerek işgücü göçünü savunmaktadırlar (Höhn, 1993; Börsch-Supan, 1993; Straubhaar/Zimmermann,1993). Zimmermann ve Johnson'a göre “Avrupa işgücünün yaşlanması emek yapısını büyük oranda değiştirmiştir ve bu işgücü göçü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Büyük oranda işgücü göçü, işgücünün azalması ve yaşlanması için makul bir politika olabilir” (Zimmermann ve Jhonson, 1993: 17). Höhn'e göre “işgücü

göçü Avrupa'daki nüfus sorunlarını tersine çevirebilecek tek mantıklı çözümdür ve kontrolsüz işgücü göçü ve göçmenlerin entegrasyonu ana politik gündem olmalıdır” (Höhn, 1993: 17).

Diğer taraftan, kimi yazar ve politikacılara göre işgücü göçü Avrupa'da yaşanan nüfusun yaşlanmasını durduramaz ve dolayısıyla bir politika seçeneği olamaz (Keely, 2001; Saczuk, 2003; Boswell, 2004; Coleman, 1992; OECD, 1991). Keely'e göre “nüfusun azalması ve yaşlanmasını önlemek, yaşlanan nüfusun sağlık ve emeklilik masraflarını karşılamak için işgücü sağlamak amacıyla işgücü göçü mevcut durumda iyi bir seçenek değildir” (Keely, 2001; 108). Coleman'a göre ise “uzun dönemde sadece doğum oranlarının artışı mevcut demografik durumu düzeltebilir” (Coleman, 2001: 28).

2.1.5.İşçi Göçü Taraftarları ve Karşıtları

İşçi göçleri konusunda bilim adamları, politikacılar, sendikalar ve işverenler konuya farklı açılardan yaklaşmakta ve dolayısıyla farklı görüşleri benimseyebilmektedirler. İşverenler, hem sayı hem de nitelik olarak yaşadıkları “işgücü açığı” nedeniyle işçi göçlerine olumlu bakarken, sendikalar iş gücü açığının öncelikle mesleki eğitim yoluyla yerli kaynaklar kullanılarak giderilmesini savunmaktadırlar. Devlet adamları ise işçi göçlerinin ekonomi üzerindeki olumlu etkileri yanı sıra politik ve sosyal sonuçlarını da düşünerek konuya daha temkinli yaklaşmaktadırlar. Bilim adamları ise konuyu bütün yönleri ile kapsamlı ele alarak bilimsel bir zemine oturtmaya çalışmaktadırlar. İşçi göçleri hakkındaki görüşler genel itibariyle destekleyenler, karşı çıkanlar ve tek başına yeterli olmayacağı, dolayısıyla diğer politika seçenekleri ile birlikte uygulanması gerektiğini savunanlar şeklinde üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

İşçi göçlerini destekleyenlerin en çok dillendirdiği konular, Avrupa'nın yaşadığı büyük çaptaki nüfusun azalması ve yaşlanması gerçeği, bu durumun doğurganlık ve emek piyasalarına katılım aracılığıyla giderilemeyeceği, hatta işçi göçlerinin bile yetersiz kalabileceğidir.

Birleşmiş Milletlerin hazırladığı “İkame Göç: Yaşlanan ve azalan nüfus için bir çözüm mü” adlı raporda “ikame göç” yaşlanan nüfus ve düşük doğum oranlarının olumsuz etkilerini dengelemek için bir araç olarak görülmektedir. Avrupa'daki nüfusun yaşlanması ve azalması sorununun göçün olmaması durumunda 2050 yılına kadar

artarak ve hızlanarak devam edeceği öngörülmektedir. Birleşmiş Milletlerin raporu dikkate alındığında, Avrupa'nın aktif işgücü miktarının dengelenmesi için 2010 yılına kadar 550.000 ve 2050 yılına kadar ise ilave 1,6 milyon işçi göçüne ihtiyaç olduğu öngörülmektedir. Avrupa'nın nüfusun azalmasının önüne geçebilmesi için 2050 yılına kadar 68 milyon net göçmene ihtiyaç duyulmaktadır (Lorant, 2005;13).

Müenz'e göre “Şuan ki işgücüne katılım oranlarının sürdürülmesi ve göç alınmaması durumunda, Avrupa'nın işgücününün 2005–2025 yılları arasında 26 milyon, 2005–2050 yılları arasında ise 66 milyon düşeceği tahmin edilmektedir. İşçi göçleri bahsi geçen bu açığı tamamen kapatabilir” (Müenz, 2007;10).

Kyrieri'e göre “Avrupa Birliğinin “demografik motora” artık sahip olmadığını düşünürsek, işçi göçleri bugün ile 2025 yılları arasında yaşanacak nüfusun azalmasının ortaya çıkaracağı olumsuz etkileri telafi edebilir” (Kyrieri, 2007; 21).

Birleşmiş Millet Nüfus dairesi başkanı Joseph Chamie'e göre “işverenler düşük ücretli daha fazla işçiye, insanlar daha fazla hizmete ihtiyaç duymaktadır. Ancak mevcut yaşlanan nüfusla bunun nasıl gerçekleşeceğini söylemek çok zordur. Avrupa göçlere ne kadar erken bir çözüm olarak bakarsa, buna uyum sağlamak o kadar kolay olur” (Lorant, 2005;13).

Almanya'nın göçler üzerine kurulu bağımsız Süssmuth Komisyonun hazırladığı 2001 tarihli rapora göre “Almanya'ya göçe ihtiyacımız var, çünkü nüfus yaşılanıyor, yaşam beklentisi artıyor, aile başına düşen çocuk sayısı düşüyor ve doğum oranları azalıyor” (Süssmuth Komisyonu, 2001: 11).

Ratnesar (2000)'e göre “Avrupa'nın sınırlarını açmak iyi niyetten öte bir şeydir. Bu aynı zamanda kendi menfaati gereğidir. Avrupa fazladan işgücü çok fazla ihtiyaç duymaktadır. Yeni işgücü Avrupa piyasalarına girerek hem Avrupalıların beğenmediği düşük ücretli boş istihdamları doldururlar, hem de Avrupa'nın sahip olmadığı teknik bilgiyi piyasalara sokarlar” (Lorant, 2005;13).

Kahanec ve Zimmermann şöyle söylemektedir “İşçi göçlerinin emek piyasalarında ücretler ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerinden söz etmek zordur. Esasen, göçler emeğin uygun dağılımını sağlayarak AB'nin büyüme hedefine katkıda bulunmaktadır” (Kahanec ve Zimmermann, 2008; 37-38)

Birleşmiş Milletler eski genel sekreteri 29 Ocak 2004 yılında Avrupa Parlamentosunda yaptığı konuşmada, her ülkenin göçmen kabul edip etmeme kararı konusunda serbest olduğu, fakat kapıları kapamanın Avrupalılar için mantıklı bir yol olarak görünmediğini vurgulamıştır. *“Bu sadece Avrupa’nın uzun dönemli ekonomik ve sosyal geleceğine zarar vermez. Bu aynı zamanda daha fazla kişinin iltica ya da yasadışı insan ticareti aracılığıyla arka kapıdan ülkeye girme çabalarını arttırır. Kapalı bir Avrupa daha bencil, daha fakir, daha zayıf ve daha yaşlı bir Avrupa, açık bir Avrupa ise daha adil, daha zengin, daha güçlü ve daha genç bir Avrupa demektir”* (Lorant, 2005;13).

İşgücü göçü, işgücü açığını dengelemek için kimi yazarlar tarafından “tek mantıklı yol” (Saczuk, 2003: 3) olarak görülmektedir. Boswell'e göre *“eğer devletler mevcut yaşam standartlarını ve ekonomik büyümelerini sürdürmek istiyorlarsa, işçi göçleri tek uygulanabilir yol olarak görülmektedir”* (Boswell, 2004: 3).

David Card'a göre göçlerin göç alan ülkenin ekonomisini düşük kalıfıyedeki işçilerin istihdam olanaklarını ve ücretlerini azaltarak olumsuz etkilediği görüşü tam olarak doğru değildir. Özellikle esnek emek piyasalarına sahip ülkelerde, yerel işçilerin istihdam olanakları ve ücretlerinde düşüşe yol açtığı düşüncesi abartılıdır (Card, 2005).

Clement'e göre *“Göçler şuan Avrupa’daki nüfus artışının ana kaynağıdır. Çünkü Avrupa’da 1960’lardan buyana doğum oranları düşerken, göç oranları artmaktadır”* (Clement, 2008;7).

Diğer taraftan işçi kıtlığı yaşayan işverenlerde hükümetleri yabancı işçilerin ülkelerine girmeleri için yeni kanallar açmaları yönünde çağrıda bulunmaktadır. Avrupalı Sanayicilerin 2003 ilkbaharındaki Avrupa Konseyine mesajı şöyledir *“Göç kısıtlamaları kalifiye elemanlar içinde kaldırılmalıdır”* (Lorant, 2005;13).

Bonin'e göre *“İşçi göçleri emek piyasalarındaki dengesizliği ve kalifiye eleman sıkıntısını gidererek, emek piyasalarına yenilik ve girişimcilik getirerek piyasaları olumlu şekilde etkileyebilir ve bu problemlerin çözümü AB dışından işçi göçleri ile mümkündür”* (Bonin vd., 2008; 6).

Holzmann'a göre *“Göçmen işçi alan ülkeler için bu durum büyük avantajlar sağlamaktadır. İlk olarak, göç edenler çoğunlukla 25-35 yaşlarında olacağından işgücünü hemen etkileyecektir. İkinci olarak, böyle bir politika hem sayı hem de nitelik*

olarak emek piyasalarının açığını giderecektir. Son olarak ise, uygun politikalarla göçmenlerin belirli bir süre sonunda geri dönüşleri sağlanabilir” (Holzmann, 2005:9).

Kyrieri’ye göre “Emek piyasalarındaki kısıtlamaları kaldırarak, AB Mavi Kart uygulamasını başlatarak, göçmen işçilerin eğitimini sağlayarak ve iş bulmalarında onlara yardımcı olarak, kalifiye göçmenlerin emek piyasalarına girişi sağlanabilir ve bu belirli alanlarda işgücü açığını kapatabilir” (Kyrieri, 2007; 21).

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu sekreteri Philippe De Buck’a göre Avrupa Birliği Amerika’daki gibi göçmenleri çekebilecek fırsatlar yaratmalıdır; “emek piyasalarını yenilememiz gereklidir. Bunun için Avrupa’da çalışmak için daha fazla kişiyi çekmek zorundayız” (EurActive, 2007).

İşçi göçünü destekleyenlerin dillendirdikleri konulardan biri diğer politika seçeneklerinin yetersiz olduğu, tek başlarına Avrupa’nın yaşadığı nüfusun azalması ve yaşlanması sorununa çare olamayacakları, dolayısıyla işçi göçlerinin kaçınılmaz olduğudur.

Hoem’e göre “Avrupa’nın nüfusu nüfus piramidinin hem tepesinden hem de altından yaşanmaktadır; eğer devletler Fransa ve İsveç’in 1990’larda izlediği doğurganlık oranını arttırmaya yönelik politikaları izleseler bile, nüfus azalması devam edecek gibi görünüyor” (Hoem, 1990: 50).

Holzmann, doğum oranlarının artmasının tek başına çare olamayacağını, politikacıların kısa dönemde doğum oranlarını büyük oranda arttırmasının bile yeterli olmayacağı, çünkü bu yükselişin sonucunun ancak 15–20 yıllık bir süreçte alınabileceğine vurgu yapmaktadır (Holzmann, 2005: 95).

Coleman’a göre “Doğum oranlarında artış sağlamak nüfus ikame oranını üçten daha fazla yukarıya çıkaramaz ve uzun dönemdir düşük doğum oranı yaşayan ülkelerde bulunan nüfus azalmasını önleyemez” (Coleman, 2001: 5).

Grant vd.’ne göre, doğum oranlarını arttırmak nüfusa katılan yeni bireylerin sayısını arttırır. Ancak bu yeni bireylerin işgücüne katılmaları 18–25 yıl alacaktır ve bu süre zarfında aktif olmayan bağımlılar olarak nüfus içinde yer alacaklardır. Ancak işçi göçlerinin, göç edenlerin büyük kısmı çalışma çağına oldukları için emek piyasalarındaki etkileri hemen ortaya çıkacaktır. İşçi göçleri aynı zamanda, eğer göç

edenler geleneksel olarak yüksek doğum oranlarına sahiplerse, gelecekte ülkenin nüfus yapısı üzerinde de etkiye sahip olabilirler (Grant vd., 2004: 13).

Coleman'a göre *“Doğum oranlarında artış sağlamak nüfus ikame oranını üçten daha fazla yukarıya çıkaramaz ve uzun dönemdir düşük doğum oranı yaşayan ülkelerde bulunan nüfus azalmasını önleyemez”* (Coleman, 2001: 5).

Konuyla ilgili örnek vermek gerekirse, 1976 yılında Doğu Almanya da bir kadının hamile olması durumunda çocuk yardımı, finansal yardımlar, devlet destekli konut yardımını içeren bir dizi politika paketi yürürlüğe konulmuştur. Bu politikanın sonucu olarak çocuk doğum oranları anne başına 1,5'den 1,9'a yükselmiş ve ortalama çocuk sahibi olma yaşı 25'in altında kalmıştır. Ancak günümüzdeki pronatalist politikalar (nüfus artışı destekleyici politikalar) desteklenmemekte ve bu kısmen kadınlar tarafından bu tür politikaların kariyerlerine devam etmelerine engel olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Günümüz Avrupa'sındaki aile politikaları daha çok kariyer ve çocuk bakımının beraber götürülebileceği seçenekler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak bu politikaların doğum oranları üzerinde yarattığı etkinin düşük olduğunu belirtmek gerekir.

İşgücü göçünü destekleyenler son dönemde yaşanan göçlerin ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına olan sınırlı etkilerini iddialarını desteklemek amacıyla örnek olarak vermektedirler. Mevcut literatür, 2004 Mayıs ayında AB üyesi olan sekiz Orta ve Doğu Avrupa ülkesinden gerçekleşen göçlerin Büyük Britanya emek piyasaları üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığı, ücretler ve istihdam üzerinde baskı oluşturmadığını göstermektedir (Gilpin vd., 2006; Blanchflower vd. 2007; Lemos ve Portes, 2008). Blanchflower ve Lawton'a göre A-8 ülkelerinden Büyük Britanyaya yönelik göçler sadece *“düşük nitelikli çalışanların ücretlerinde doğrudan bir etki yaratmıştır”* (Blanchflower ve Lawton, 2009). Göçler karşısında esasen yeni üye devletlerde *“işsizlik korkusu”* artmıştır (Blanchflower ve Shadforth, 2009). Blanchflower vd., mikro ekonomik açıdan Büyük Britanya işsizlik oranlarındaki artışın yapısal kaynaklı olduğuna dair hiçbir delil olmadığını ve AB'ne yeni üyelerden gelen göçlerin enflasyonist baskıları azalttığını iddia etmektedir (Blanchflower vd., 2007).

İstihdam ve sosyal işlerden sorumlu komisyon üyesi Vladimir Spidla yeni üye olan ülkelere sınırlarını açan ilkelerin daha hızlı büyüdüğünü, işsizlik oranlarının azaldığını ve iş imkânlarının arttığını söylemektedir (EurActive, 2007).

İşgücü göçüne nüfusun yaşlanmasından doğan problemlerin çözümünde güvenilemeyeceği ve yüksek oranda göçmen alımının uygun bir politika seçeneği olmadığı konusunda oldukça geniş bir literatürün olduğunu söylemek gerekir.

Lutz vd.,'ne göre *“Büyük oranda göçmen işçi alımları politik olarak kabul edilebilir olmadığından, doğurganlık oranlarının artırılması artan bir şekilde bir politika seçeneği olarak düşünülebilir”* (Lutz vd., 2003;1992).

Coleman, *“demografik nedenlerle göçleri destekleyenlerin göçlerin yaratacağı dolaylı ekonomik maliyetleri, sosyal, kültürel ve politik sonuçları gözden kaçırdığını”* söylemektedir (Coleman, 2000).

Cooper'a göre *“İşçi göçleri tek başına nüfus azalmasının yarattığı problemleri çözmede daha az elverişlidir”*(Cooper, 2001;5).

İşgücü göçüne karşı olanlara göre, işgücü göçlerinin nüfusun yaşlanması problemini kısa dönemde yavaşlatıp yavaşlatamayacağı kesin değildir ve sadece problemi ertelemekten ibarettir. Lesthaeghe'ye göre *“Avrupa'nın ihtiyacı olan yüksek oranda göçmen ve kısmen doğum oranlarındaki artış değil, yüksek oranda doğum oranlarının artırılması ve düşük oranda işgücü alımıdır”* (Lesthaeghe, 1988: 33).

Bonin vd., tarafından işçi göçlerinin tartışmalı bir konu olduğu ve ekonomi üzerinde bazı olumsuz etkilerinin olacağı dillendirilmektedir. Emek piyasalarında rekabetin artmasına ve ücretlerde düşüşe yol açarak mevcut çalışanların refahını olumsuz etkileyebileceği, sosyal güvenlik sistemleri üzerinde yük olabileceği, yerli çalışanlar arasında işsizliği arttırabileceği, ve göç veren ülkeler açısından “beyin göçü” dolayısıyla olumsuz bir durum yaratabileceği belirtilmektedir (Bonin vd., 2008; 5-6).

Zimmermann'a göre göçler, göç alan ülkenin vatandaşlarının ücretlerini düşürür ve işsizliğe yol açar (Zimmerman, 1993: 238). Bu nedenle, birçok bilim adamına göre, işçi göçlerinin göç alan ülkenin emek piyasaları üzerindeki etkisi oldukça düşüktür ve göç alan ülke vatandaşlarının ücretlerinin düşmesine yol açar (Lalonde ve Topel, 1997: 820).

Avrupa Sendikalar Birliği Konfederasyonu (ETUC) emek piyasalarındaki gerginliklerin sadece demografik problemler ve yetersiz işgücünden değil, aynı zamanda mesleki eğitimdeki aksaklıklar ve çalışma koşullarındaki kötüleşmeden kaynaklandığını, dolayısıyla dışarıdan işçi alımı yerine öncelikle bu alanlarda iyileşme kaydedilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Sosyal güvenlik ve adaletten sorumlu konfederasyon üyesi Beatrice Hertog konuyu şu şekilde dile getiriyor; “*dışarıdan göçmen işçileri çağırmadan önce şirket bazında olmasa bile, sektör bazında taraflar arasında bir anlaşma yapılmasını istiyoruz*” (Hertog, 2002).

Kimi bilim adamları işçi göçlerinin etkisinin kısa olduğu, sadece kısa vadede bir çözüm olabileceğini düşünmektedirler. Rowthorn’a göre “*göçmenlerde görülen doğum oranları birkaç nesil sonra göç edilen ülkenin doğum oranlarına yaklaşmaktadır. Şuan ki göçmenlerin önemli bir kısmı geniş ailelere sahiptirler, ancak gelecekteki nesilleri bu kadar geniş ailelere sahip olmayacaklar. Yeni nesiller yerel nüfus gibi davranmaya başlayacağından dolayı, yeni göç dalgalarına ihtiyaç duyulacaktır. Bu yeni göç dalgalarının nüfusu gençleştirme etkisi de zamanla azalacağından yeni bir göç dalgasına ihtiyaç duyulacak ve bu ihtiyaç döngüsü durmadan devam edecektir*” (Rowthorn, 2004: 11).

Kimi bilim adamları ise göçmen işçilerin sosyal güvenlik sistemi üzerinde oluşturacağı ek yük üzerinde durmaktadır. “*Düşük ücretle çalışan göçmenlerle rekabet etmek zorunda kalan yerli işgücü için ekonomik açıdan olumsuz bir duruma yol açmaktadır ve işsiz ve ekonomik açıdan aktif olmayan nüfus yaşlılıklarında devlet desteği ve bakımına ihtiyaç duyduklarında göç alan ülkenin nüfusu üzerinde oldukça ağır bir vergi yükü oluşturmaları muhtemeldir*” (Rowthorn, 2004: 3).

Kimi bilim adamları, Avrupa’nın 1960’lar ve 1970’lerde yaşadığı göçlerin sosyal refah, eğitim ve konut alanlarındaki maliyetlerine vurgu yapmaktadırlar. Coleman’a göre 1960’larda yaşanan göçler nüfusun yaşlanmasının önüne geçememiştir. Ayrıca, emek piyasalarının mevcut yapıları o döneme göre değişmiştir ve ihtiyaç kalifiye olmayan elemandan kalifiye elemana kaymıştır (Coleman, 2001).

İşçi göçleri konusundaki bir diğer görüş ise, nüfus azalması ve yaşlanmasının önüne geçmek için ortaya konulan politika seçeneklerinin tek başlarına bir anlam ifade

etmediklerini ve bu seçeneklerin bir arada kullanılması yoluyla bir sonuca ulaşılabilirdir.

Boswell'e göre 1950'lerden itibaren Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan büyük orandaki işgücü göçleri hükümetleri ve seçmenleri bir araç olarak işgücü göçü hakkında temkinli davranmaya sevk etmektedir. İşgücü kıtlığına işgücü göçünün esnek bir çözüm sunduğu görüşü birçok ülkede güvenilirliğini kaybetmiştir. Bu nedenle, Avrupa da yaşanan nüfus problemini çözmeye yönelik olarak ortaya konulan işgücü göçü seçeneği, hükümetler tarafından sadece bir paketin (işgücüne katılım oranlarının arttırılması, doğum oranlarının arttırılması, sağlık ve emeklilik sistemlerinde reform gibi) bir ayağı olarak düşünülmekte ve ilk eylem olarak yerel kaynakların kullanılması ön plana çıkartılmaktadır (Boswell, 2004: 4).

Holzmann'a göre *“Ampirik çalışmalar devletlerin doğurganlık oranlarını yükseltmek için çok sınırlı enstrümana sahip olduklarını gösteriyor. Emek piyasalarına katılımın arttırılması ise devletlerin küreselleşen dünyanın sorunlarıyla boğuştuğu şu dönemde, daha başarılı emek piyasası politikaları gerektirir. Göçmen işçi alımı ise yerel politikaların her yıl gözden geçirilmesi ve entegrasyon politikalarını gerektirir. Dolayısıyla, bu politika seçenekleri tek başlarına demografik açığı kapatmaya yardımcı olamazlar”* (Holzmann, 2005,101–102).

Müenz'e göre *“Nüfusun yaşlanması kaçınılmazdır. Fakat çalışan nüfusun azalması sadece demografik dinamiklerle açıklanamaz. Bu durum Avrupa toplumlarına emeklilik yaşının yükseltilmesi, kadınların işgücüne katılımının yükseltilmesi ve göçmen işçi alımları gibi politika seçeneklerini sunmaktadır. Bu seneler birbirlerinden ayrışık değildir, fakat birbirlerine dayanmaktadırlar”* (Müenz, 2007;11).

Kyrieri'ye göre *“İşçi göçleri yaşlanan nüfus ve azalan işgücü ile baş etmenin tek yolu değildir. Fakat kısa dönemde bunun etkilerini azaltabilir. Avrupa'daki demografik açığı ve Lizbon stratejisinin hayata geçirilmesi hedefi emek piyasalarının şuan ki ve gelecekteki ihtiyaçlarını gidermede ve ekonomik sürdürülebilirlik ve büyümeyi sağlamada işçi göçlerini gerekli kılıyor”* (Kyrieri, 2007; 21) ve *“İşçi göçleri ekonomik büyümenin doğal bir unsurudur ve bugünkü politika “daha az göçmen için daha fazla büyüme”den “daha fazla büyüme için işçi göçlerinin daha iyi yönetimine kaymıştır.*

Ancak, uluslar arası göçler nüfusun azalması ve yaşlanmasını sadece erteler, fakat engelleyemez” (Kyrieri, 2007; 25).

Winter’e göre *“Gelişmiş ülkelerdeki demografik değişim kaçınılmaz bir şekilde daha çok vurgu gerektiriyor. Göçler bu konuda önemli bir role sahiptir. Göçler yoluyla nüfusun katlanması ne mantıklıdır, ne de bu konuda yardımcıdır. Fakat, gelişmiş devletler dışarıdan alınacak göçmenlerin yararlarını göz ardı edemezler” (Winter, 2006; 72).*

Castle’ye göre *“İşçi göçleri tek başlarına azalan ve yaşlanan nüfusa uzun dönemli bir çözüm getiremez, fakat daha geniş çaplı politikaların parçalarından biri olabilir. Kısa dönemde ise demografik değişimin etkilerini azaltmaya yardımcı olabilir” (Castle, 2006; 8).*

Avrupa Reform Merkezi direktörü Alasdair Murray’a göre göçler kısa vadede yardım sağlayabilir, fakat uzun vadede çözüm getirebilecek yollar bulunmalıdır; *“göçler belirli sektörlerde kalifiye eleman sıkıntısını giderebilir ve ekonomiyi canlı tutabilir. Fakat yaşlanmanın altında yatan asıl sorunları çözemez. Göçmenlerde yaşlanacaktır ve AB daha fazla sayıda göçmen çekmeye çalışacaktır” (Bianchi,2005)*

Sonuç olarak şu söylenebilir; işgücü göçlerine karşı olan bu gruba göre yaşlanan ve azalan nüfusun ve işgücü kıtlığının yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldırmaya yönelik olarak sunulan politika seçeneklerinden biri olan işgücü göçleri hem demografik açıdan hem de ekonomik açıdan etkisizdir, ciddi kültürel, sosyal ve politik zorluklar yaratabilir, ekonomik açıdan maliyetlidir. Dolayısıyla bu politika seçeneği güvenilir bir seçenek değildir ve diğer politika seçenekleriyle beraber eşgüdüm içinde kullanılması gerekmektedir. Sonuç olarak bu grubun üyelerine göre, bir politika seçeneği olarak işgücü göçleri Avrupa’nın tecrübe ettiği nüfusun yaşlanması ve azalması sorununa çare değildir, sadece nüfusun yaşlanma ve azalmasının işgücü üzerindeki etkilerinin hafifletilmesinde faydalı olabilir.

2.1.6. Göçmen İşçilerin İşverenler Açısından Önemi

Günümüzde Büyük Britanya emek piyasalarında, özellikle tarım, inşaat ve hizmet sektörlerinde işgücünün önemli bir kısmını yabancı işçiler oluşturmaktadır. Göçmen işgücünün işverenler açısından önemi esasen istihdam edilen işçi sayısına ve işverenin

diğer işgücü kaynaklarına ulaşma derecesine bağlıdır. Günümüzde işverenlerin göçmen işgücüne olan talebinin artması yerel kaynakların yeterli olmayışından ve düşük nitelik gerektiren işlerde çalışacak kişi bulunamamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum ise yerli işçilerin mevcut çalışma şartları ve ücretlerinde çalışmak istememelerinin sonucudur.

2.1.6.1. Göçmen İşgücü İstihdam Etme ve Etmeme Nedenleri

Göçmen işçi çalıştıran farklı sektörler ve bölgelerden işverenlerin çoğunlu, bunun nedeni olarak düşük nitelik gerektiren işler için yerli işçilerin başvurmaması dolayısıyla yeteri sayıda işgücü bulamamalarını göstermektedir. Örnek olarak, Hizmet sektöründen bir işveren, esnek çalışma saatlerinin yerli işgücü için uygun olmadığı, ancak göçmen işçilerin bu tür işleri tercih ettiklerini söylüyor (Solutions, 2005);

“Britanyalı bir işçi sabah 9 akşam 5 çalışmak ve hafta sonu tatili istiyor. Göçmen işçiler ise akşamları ya da geceleri çalışmak istiyor, çünkü gündüzleri okuyor”.

Ancak şu da dikkate alınmalıdır ki; işverenlerin çoğu göçmen işçileri ucuz ve daha uyumlu görmekte ve yerli işçi kaynaklarını tam olarak ve ciddi anlamda araştırmadan göçmen işçilere yönelebilmektedirler. Diğer bir sorun ise yerli işçilerin işin zorluğundan, çalışma şartlarından ve düşük ücretler nedeniyle tarım sektörü gibi kalifiye olmayan elemanlara ihtiyaç duyan sektörlerde çalışmak istememeleri, çalışmaya başladıktan kısa süre işi bırakmaları ve işsiz olarak devletten işsizlik parası almayı tercih etmeleridir. Diğer bir konu ise göçmen işçilerin yerli işçilere nazaran daha güvenilir ve çalışkan olarak görülmeleridir. Bir tarım acentesinin bu konuyla ilgili ifadesi şöyledir (Solutions, 2005);

“göçmen işçi çalıştırmaktan başka çaremiz yok. İngilizler fabrikalarda çalışmayı tercih ediyorlar ya da işsizlik parası talep etmeyi”.

İnşaat sektöründe işverenlerin göçmen işçi aramalarındaki ana neden daha çok kalifiye eleman bulma sıkıntısından kaynaklanmaktadır. Özellikle Polonyalılar bu sektördeki eksiği kapatma konusunda işverenlerin taleplerin karşılamaktadırlar.

Kalifiye elemanların istihdam edildiği çeşitli sektörlerde vardır. Bunlardan bir tanesi Finans ve Muhasebe sektörüdür. Bir işverenin ifadesiyle, bu alanda çok sınırlı kalifiye eleman mevcuttur. Ayrıca, işverenler hem kalifiye, hem de uluslar arası pazarlara

ulaşabilmek amacıyla uluslar arası işgücü istihdam etmektedirler. Çünkü uluslar arası işgücü yerli işgücüne göre daha hareketlidir (mobile). Nitelik gerektirmeyen işler için ise işgücünün mevcudiyeti önem taşımaktadır. Bu sektörlerde işverenlerin göçmen işçi çalıştırmalarının ana nedeni çalışacak yerli işgücü bulamamalarıdır.

Bu noktada değinilmesi gereken bir nokta, düşük nitelik gerektiren ve düşük ücretli işlerde göçmen işçilerin neden yerli işçilere göre daha fazla çalışkan ve motive olabildikleridir. Çünkü göçmen işçiler için yerli işçilerin çalışmak istemediği rakamlar genellikle kendi ülkelerinde kazandıklarından daha fazladır. Hizmet sektöründen bir işverenin ifadesiyle (Solutions, 2005);

“göçmen işçiler yerli işçilere göre asgari ücretle çalışmaya daha isteklidirler. Çünkü bu rakam bile onların kendi ülkelerinde kazanabileceklerinden daha fazladır”.

Göçmen işçi çalıştırmayı tercih etmeyen işverenlerde mevcuttur. Bu kesimin göçmen işçi çalıştırmamasının ana nedenleri olarak yeteri düzeyde İngilizce konuşma yeteneğine sahip olmaması, Büyük Britanya üniversitelerinden mezun olmamaları, gerekli tecrübeye sahip olmamaları ve başvuru olmamasıdır (Salt ve Clarke, 2001). Tarım ve hizmet sektörü gibi düşük nitelikli eleman ihtiyacının çok olduğu sektörlerde ana nedenlerden biri yeterli dil bilgisinin olmaması iken, Finans ve Muhasebe gibi daha teknik ve kalifiye eleman ihtiyacı olan sektörlerde ana nedenler olarak gerekli tecrübe ve eğitim altyapısının olmaması karşımıza çıkmaktadır.

2.1.6.2. Göçmen İşgücü İstihdam Etmenin Fayda ve Zararları

İşverenlere neden göçmen işçi çalıştırdıkları sorulduğunda alınan cevaplar büyük oranda “güvenilirlik”, “çalışma isteği” ve “işe karşı tutumları” olmaktadır.

Güvenilirlik olgusu işverenler açısından işten ayrılmama, düşük izin ve raporlu gün sayısı ile ölçülebilir. İşverenlerin bu konudaki genel görüşü göçmen işçilerin daha düşük izin ve raporlu gün sayılarına sahip olmaları ve göçmen işçiler uymak zorunda oldukları kurallar gereği çalışacakları sürelerin önceden belirli olmalarıdır (Solutions, 2005) .

Çalışma isteği ise çalışanların verimliliği ve hızı ile ölçülebilir. Göçmen işçilerin daha fazla çalıştıkları, mesai yapmaya istekli oldukları ve daha hızlı çalıştıkları söylenebilir. Bunun ana nedeni olarak ise mümkün olduğunca daha fazla iş yaparak daha fazla ücret

alma hedefi gösterilebilir. Fazla çalışmanın beraberinde getirdiği bir diğer fayda ise, işverenlere çalışma saatleri ile ilgili bir esneklik getirebilmesidir (Solutions, 2005).

İşe karşı tutum ise iş etiği, motivasyon ve uyumluluk ile ölçülebilir. Göçmen işçilerin işlerine daha bağlı oldukları, daha fazla çalışma isteğine sahip oldukları söylenebilir. İnşaat sektöründe faaliyet gösteren bir işverenin ifadesiyle (Solutions, 2005);

“göçmen işçiler daha fazla çalışıyorlar, daha fazla iş yapıyorlar, gerektiğinde hafta sonu çalışıyorlar ve yerli işçilerin çoğunlukla yaptığı gibi bundan şikâyet etmiyorlar”.

Göçmen işçi çalıştırmanın bir olumlu tarafı da, çalışanlar arasında bir rekabet yaratarak yerli işgücünün daha fazla çalışmalarını sağlamaları, işlerine daha fazla motive olmalarını sağlamalarıdır.

Bununla beraber işverenler açısından göçmen işçi çalıştırmanın bazı olumsuz tarafları da mevcuttur. En sık bahsedilen olumsuz tarafların başında yabancı dil bilgisi ile ilgili sorunlar gelmektedir (Solutions, 2005). Özellikle hizmet sektörü, yönetim ve işletme alanlarında dil bilgisi eksikliği olumsuz bir taraf olarak daha fazla karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir olumsuz taraf ise, göçmenlerin sahte çalışma belgelerinin olabildiği ve işverenleri yasal olarak sıkıntıya sokabilmeleridir. Diğer taraftan, göçmen işçilerin yaşadıkları topluma entegre olmaları ve çalışma ortamına ayak uydurmaları önemli bir sorun olarak çıkmaktadır. . Ancak genel olarak, bu tür sorunlar işverenleri göçmen işçi çalıştırmaktan vazgeçirecek nitelikte olmadıkları söylenebilir.

Genel bir değerlendirme yaptığımızda Büyük Britanyalı işverenlerin her ne kadar belirli olumsuz yönleri de olsa göçmen işçi çalıştırmaya eğilimli olduğunu görebiliyoruz. Ancak bu eğilim sektörler arası farklılık gösterebilmektedir. Özellikle tarım, inşaat, hizmet sektörü gibi düşük kalifiyeli elemanlara ihtiyaç duyan sektörlerde göçmen işçilere çok fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bir işveren durumu şu şekilde ifade ediyor (Solutions, 2005) ;

“eğer göçmen işçi istihdam edemezsem işletmemi kapamak zorunda kalırım. Bu bana diz çöktürür. Onlar olmadan iş yapabileceğimi zannetmiyorum”.

İşverenler açısından yönetim ve işletme, muhasebe ve finansman gibi alanlarda göçmen işgücü istihdamı işlerin idaresi için çok büyük önem taşımamaktadır. Her ne kadar

göçmen işgücü işverenlere ihtiyaçları oldukları esnekliği sağlasa da, işverenler aynı nitelikte olan yerli işgücünü daha fazla tercih etmektedirler (Solutions, 2005).

2.1.7. Avrupa Birliği'nin Göç İhtiyacı ve Göçler Konusundaki Tutumu

Avrupa devletleri 20. yüzyılın başlarından itibaren ekonomilerinin nitelikli ve nitelikli olmayan işçilere olan ihtiyaçları dolayısıyla işçi göçlerini bir politika seçeneği olarak değerlendirmişlerdir. Avrupa devletlerinin 1945'den itibaren işçi göçlerine kapılarını açmalarının ana nedeni ekonomiktir. Özellikle 1960'lardan sonra yaşanan hızlı sanayileşmenin, tarımın ekonomi içersindeki ağırlığının azalmasının ve iki dünya savaşlarının ekonomi ve işgücü üzerindeki etkisi dolayısıyla işgücüne ihtiyaç artmıştır. Özellikle 1945–1973 yılları arasında Avrupa devletleri Türkiye, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Yugoslavya, Tunus, Fas gibi ülkelerden işçi göçlerini kabul etmişlerdir. Bu dönemdeki göçlerin ana özellikleri kısa dönemli ve geçici olmalarıdır.

1970'lere gelindiğinde ise, yaşanan özellikle ekonomik sorunlar Avrupa devletlerini göç politikalarını gözden geçirmeye zorlamıştır. 1973 yılında patlak veren petrol krizi, ardından yaşanan ekonomik durgunluk, işçi maliyetlerinin artışı ve yüksek işsizlik ile beraber, göçmen işçilerin entegrasyon sorunları ve piyasaların işgücüne duyduğu ihtiyacın azalması sonucu Avrupa devletleri işçi alımlarını durdurmuşlardır. 1970'lerden sonra Avrupa devletlerine gerçekleşen göçler aile birleşimleri ve iltica yoluyla olmuştur.

1980'lerden sonra Avrupa devletlerinin göç politikalarında “Avrupa Kalesi” (Fortress Europe) görüşü hâkim olmuştur. “Avrupa kalesi” ifadesi hem göçler konusunda kontrolü elinde tutmak isteyen Avrupa hükümetleri hem de kamuoyunun göçmenlere karşı olan kısmı tarafından oluşturulan bu düşünceye dayanmaktadır (Favell ve Hansen, 2002: 582). Bu düşünce esasen, 1970 ve 1980'lerde üye devletlerin kapılarını göçlere kapamalarına yol açan bir tür ırkçılığın bir bütün olarak Avrupa'ya yayılmış hali olarak düşünülebilir (Favell ve Hansen, 2002: 582).

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Kalesi politikası tartışılır hale gelmiştir ve kimi yazarlara göre Avrupalı devletler göçleri destekler konuma gelmiştir. Favell ve Hansen, Avrupa Kalesi düşüncesinin esasen yanlış olduğunu ve serbest piyasanın gereklerinin hükümetleri daha açık ve liberal politikalar uygulamaya ve sınırlarını açmaya

zorladığını ve bu açılmanın sadece üye devletlerle sınırlı olmayacağını ifade etmektedir (Favell ve Hansen, 2002: 587). Avrupa devletlerinin görüşlerinde gerçekleşen bu yumuşamanın ana nedeni olarak yaşanan demografik değişim ve bunun sonucu olarak artan nitelikli işgücü ihtiyacı gösterilebilir.

Bugünkü nüfusun azalma ve yaşlanma sürecinin devam etmesi halinde Avrupa Birliği çalışan nüfusunun 2050 yılına kadar 40 milyon azalması ve yaşlı bağımlılık oranının %24'den %49'a çıkması beklenmektedir (Carone vd., 2005;24). Göçler bu açığın tamamını kapatabilir. Ancak bu durumda 2005–2025 yılları arasında Avrupa'nın her yıl 1,3 milyon göçmen işçiyi, 2025–2050 yılları arasında ise yıllık 1,6 milyon göçmen işçiyi iş piyasasına katması gerekmektedir. Göçmenlerin iyimser bir tahminle %70'lik kısmının emek piyasalarına katılacağını varsayarsak, yıllık net göçmen rakamları 2005–2025 yılları için 1,8'e, 2025–2050 yılları için 2,3'e yükselecektir. Bu durum şu anlama gelmektedir; Avrupa'nın 2050 yılına kadar net ekonomik anlamda aktif göçmen ihtiyacı 93 milyondur. Bu Avrupa'nın geçtiğimiz yüzyıllarda görmediği kadar yüksek bir rakamdır. (Carone vd., 2005).

Kimi üye devletler (Avusturya, Almanya, İtalya, İspanya ve Büyük Britanya) Belirli sektörlerde ortaya çıkan işgücü kıtlığı sonucu özel sektörün baskıları ardından göç seçeneğini tekrar gündemlerine almışlardır. Birçok Avrupa hükümeti özellikle kalifiye olmak üzere daha fazla göçmen istihdam etmek için harekete geçmiştir. Aynı zamanda sağlık sektörü, tarım sektörü gibi alanlarda istihdam edilmek üzere kalifiye olmayan işçi istihdamları da gündemdedir (UGO, 2000: 74).

Avrupa düzeyinde nitelikli işgücü alımı konusunda atılan en önemli adım ise 25 Mayıs 2009 tarihinde yasalaşan “Mavi Kart” uygulamasıdır. Mavi Kart uygulamasının amacı, emek piyasalarının çektiği işgücü sıkıntısını AB dışından nitelikli elemanları çekerek gidermek, uluslar arası alanda yaşanan “yetenekli eleman savaşlarında” ABD, Avustralya ve Kanada ile rekabet edebilmek ve üye devletlerin göç politikalarındaki farklılıkları giderebilmektir(Cerna, 2008;2). Temel prensibi ise Mavi Kart aracılığıyla kazanılan statü ile emek piyasalarına katılımın artırılmasıdır (Collet, 2008).

Avrupa Birliği içinde çalışan üçüncü ülke vatandaşlarının oranı %1,72'dir. Avustralya (%9.9.), Kanada (%7.3) ve ABD (%3.2) ile karşılaştırıldığında yabancı yetenekli iş gücünü çekme konusunda Avrupa Birliğinin yetersiz olduğu anlaşılabilir. Ayrıca üye

devletler nitelikli işgücü kabulünde farklı tanımlamalar kullanmakta ve farklı kabul şartları uygulamaktadırlar. Bu tür uygulamalar işgücünün mobilitesini engellemekte ve bölgesel dengesizliklere yol açmaktadır. Ayrıca, uzun prosedürler AB'nin nitelikli işgücünü çekebilme kabiliyetini de sınırlamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2007;4).

AB Komisyonu'nun Adalet ve Güvenlikten Sorumlu Üyesi Franco Frattini tarafından Ekim 2007'de gündeme getirilmesinden itibaren AB üyesi devletler arasında tartışma konusu olmuştur. Fransa, İtalya ve İspanya gibi kimi devletler mavi kart uygulamasını desteklemekte ve bu uygulamanın AB'nin rekabet gücünü ve büyümesini artacağını söylemektedirler. Avrupa Komisyonu başkanı Barroso Mavi Kart uygulaması üzerine yaptığı konuşmada uygulamayı şu şekilde desteklemiştir (Gümüş, 2010;436);

“Nitelikli işgücünün Avrupa Birliğine girişi bizim rekabet gücümüzü ve ekonomik büyümemizi arttıracaktır. Ayrıca nüfusun yaşlanması dolayısıyla yaşadığımız demografik sorunları çözmemize de yardımcı olacaktır. Mavi kart uygulamasıyla biz açık bir mesaj veriyoruz; Nitelikli işgücüne Avrupa Birliğine hoş geldiniz diyoruz. Aynı zamanda AB içinde yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarına açık haklar tanıyoruz. Bu uygulama birlik vatandaşlarını emek piyasalarındaki adil olmayan rekabetten koruyacak ve göçmenlerin topluma entegrasyonunu sağlayacaktır”.

Diğer taraftan İngiltere, Danimarka ve İrlanda gibi devletler kendi vatandaşlarının yaşayabileceği iş kayıpları, siyasi açıdan karar verme kabiliyetlerinin ellerinden alınması ve yasadışı göçmenlerin ülkede uzun süre kalmak için bu kısa süreli uygulamayı kullanabileceği konularında endişelerini dile getirerek uygulamayı eleştirmektedirler (Gümüş, 2010;436).

Mavi kart uygulaması birlik dışından ülkeler tarafından da eleştiriler almıştır. Bu konuda gelen eleştiriler genellikle gelişmekte olan ülkelere beyin göçüne neden olacağı üzerinedir. Faslı uluslararası ekonomi hukuku profesörü Tajeddin El Hussein mavi kart uygulamasını şu şekilde eleştirmektedir (Gümüş, 2010;436);

“bu yeni bir tür sömürgeleştirmedir, ayrımcılıktır ve bu uygulamayı güney ülkeleri desteklemeyecektir. Güney ülkeleri öğrencilerini yetiştirmek için büyük oranda para harcadıktan sonra kuzey ülkeleri bu kaynağı sömüreceklerdir. Bu büyük bir hatadır ve güneyin beyin gücünü tüketmek için yapılmış bir cezai suçtur”.

Mavi kart uygulaması bu karta sahip olanların emek piyasalarına girişlerini kolaylaştırmakta ve aile birleşimi, birlik içinde serbest dolaşım gibi bir takım sosyo-ekonomik haklar sağlamaktadır. Mavi kart uygulaması bütün üye devletlerde uygulanacak olan ortak kıstaslar ortaya koymaktadır. Mavi Kart bir ila dört yıllık süreler için verilecektir ve istendiğinde yenilenebilir. Mavi kart sahibi olarak bir üye devlette 18 ay geçirdikten sonra kişi ve ailesi bir başka üye ülkeye nitelikli iş aramak amacıyla seyahat edebilir.

Mavi Kart sahipleri üye devlet vatandaşlarıyla aynı haklara sahiptirler. Uygulamanın kart sahiplerine faydaları şu şekilde sıralanabilir (Avrupa Konseyi, 2009;1) ;

- a) Ücret ve işten çıkarılma dâhil eşit çalışma şartları,
- b) Örgütlenme özgürlüğü,
- c) Eğitim, mesleki yeterlilik ve diplomaların tanınması,
- d) Sosyal güvenlik ve emeklilik ile ilgili haklar,
- e) Konut, bilgi alma ve danışma hakkını da içeren mal ve hizmetlere erişim,
- f) Üye devletin topraklarında serbestçe dolaşma.

Mavi Kartın AB için sağladığı faydalar ise şu şekilde sıralanabilir (Avrupa Komisyonu, 2007;9);

- a) Birlik içinde nitelikli göçmenlerin kabulüne ilişkin tutarlı bir ortak yaklaşım ve nitelikli göçmenlerin bölgesel ve mesleksel açıdan dağılımında etkinlik,
- b) Firmaların eleman taleplerine ihtiyaçları temelinde daha etkili ve hızlı cevap verebilme,
- c) Uzun ve kısa dönemde AB'nin rekabet edebilirliğinin artışı,
- d) Potansiyel nitelikli göçmenlere açık bir çağrı,
- e) Emek piyasalarının ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda uygulamayı kendilerine göre uyarlama esnekliği,
- f) Nitelikli elemanların ve ailelerinin seyahat edilen ülkenin emek piyasalarına ve topluma sürekli ve etkili bir biçimde entegrasyonu,
- g) Firmalar için nitelikli eleman havuzu,
- h) "AB Mavi Kart Bilgi Tabanı" sayesinde nitelikli eleman taleplerinin etkili bir biçimde karşılanması.

Mavi kart uygulaması talebe dayalıdır ve bu üye devletlere ne kadar kişinin ülkeye girebileceğine karar verme imkânı sağlar.

Mavi Kart uygulaması gündeme gelişinden itibaren bütün üye ülkeler tarafından memnuniyetle karşılanmadı. Almanya, Hollanda ve İngiltere gibi ülkeler bu uygulamaya sert bir biçimde karşı çıktılar Almanya'nın bu uygulamaya karşı çıkışının temelinde, işgücü ihtiyacının yerel imkânlarla karşılanabileceği, işsizlik oranlarının yüksek oluşunun bunun bir ispatı olduğu ve göçlerin ulusal bir meseli olduğu görüşü yatmaktadır (Gümüş, 2010,444).

Alman Ekonomi Bakanı Michael Glos'a göre “*Almanya sadece belirli bir dönem ihtiyaç duyduğu için yüksek sayıda yabancı işçiyi kabul edemez*”.

Alman İstihdam bakanı Olaf Scholz'a göre ise “ eğer AB dışından göçler daha cazip hale getirilirse milyonlarca işsiz Almanın yeniden işe girme imkânları daha azalacaktır” (BBC, 2007)

Fakat diğer taraftan Alman işverenler, mühendislik ve bilgisayar teknolojileri alanında yaşanan nitelikli eleman sıkıntısının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin görülmeye başladığını söylemektedirler (Spiegel, 2007).

Hollanda Adalet Bakanı Nebahat Albayrak Mavi Kart uygulamasının bir değer kattığından emin olmadığını belirtmektedir; “bu uygulamanın gereksiz bürokratik işlemler olmaksızın esnek ve hızlı olduğundan emin olmamız gerekir” (Brand, 2007;1). Avusturya İç İşleri Bakanı Guenther Platter'a göre ise “bu uygulama anlaşmazlıklara yol açabilir”.

Yunanistan ve Finlandiya gibi ülkeler ise bu uygulamanın, sürdürülebilirliği tartışılan ulusal emeklilik sistemleri üzerinde yol açabileceği sorunlar ve bu uygulamadan yararlananların ne tür haklara sahip olacakları konusunda endişelerini dile getirmektedirler (Brand,2007;2).

İngiltere ve İrlanda ise bu uygulamaya katılmamışlardır. İngiltere göçmen alımlarında uyguladığı puan sistemiyle çelişeceği ve göçmen alımı kararlarının üye devletler tarafından alınması gerektiği düşüncesi uygulama dışında kalmalarının nedenleri olarak sayılabilir (Gümüş, 2010, 445).

Avrupa Parlamentosu içinde de bu konuyla ilgili olarak bir görüş birliği olduğunu söylemek zordur. Kimi üyeler AB'nin rekabet edebilme gücüne dikkat çekerek uygulamayı desteklemektedir. Fransız Parlamento üyesi Jean-Marie Cavada'ya göre; *“Bu uygulama Lizbon antlaşmasıyla sağlanan sürecin ilerlemesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca, AB nüfusu yaşlanırken ve belirli sektörlerde işgücü açığı çekerken, rakiplerimiz (ABD, Kanada ve Avustralya) nitelikli göçmenler için daha açık ve uygun şartlar sunmakta. En iyi elemanları çekmek için bir yol bulmak bizim görevimizdir”* (EurActive, 2007;1).

Kimi üyeler ise bu uygulamanın yasa dışı göçlerin önüne geçemeyeceğini savunmaktadır. İngiliz Parlamento üyesi Philip Bradbourn'a göre ise *“işgücü açığından önce AB içindeki yasa dışı göçmen girişlerinin çözülmesi gereklidir”* (EurActive, 2008;1).

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu genel sekreteri John Monks'a göre ise işsizliğin yaşandığı AB ülkelerinde işgücü ihtiyacının karşılanmasında öncelik yerel kaynaklara ayrılmalıdır; *“Göçler demografik değişim ve emek piyasası sorunlarını gidermek için iyi bir yol olamaz. Sosyal tarafların emek piyasalarının gerçek ihtiyaçlarının belirlenmesine katılmaları gerekir ve öncelik işsizlerin eğitimine olmalıdır. İstihdam açığı olan sektörleri ücretler ve çalışma şartları açısından yerel işsizler için cazip hale getirmek zorundayız”* (EurActive, 2007;2).

Collet (2008) konu ile ilgili yazdığı makalesinde uygulamanın birçok yönden yetersiz olduğu ve istenilen sonucu vermeyeceğini iddia etmektedir. Collet Mavi Kart uygulamasının eksikliklerini şöyle sıralamaktadır;

- a) Uygulama üye devletlerin sahip oldukları 27 ayrı göç sistemlerinin yerine geçmemekte, sadece bunlara ilave olarak yeni bir göçmen kabul sistemi getirmektedir,
- b) Uygulama göçmen işçilerin sayısının belirlenmesi kararı üye devletlere bırakmıştır. Ancak bu durum beraberinde birçok soru getirmektedir. Ulusal kotalar arasındaki koordinasyon nasıl sağlanacak ve uygulamanın sonuç vermesi için yönetmeliklerin uygulanmasında düzen nasıl sağlanacak?
- c) Uygulama mesleki yeterliliklerin tanınması konusunda bir madde içermemektedir,

- d) 27 farklı üye devletin emek piyasalarının farklı ihtiyaçları ve farklı uygulamaları olduğundan ortak tek bir uygulamanın yürürlüğe konması ihtiyaçların giderilmesinde etkili olamayacaktır.

Mavi Kart uygulaması doğru yolda atılmış doğru bir adım olup olmadığı açısından değerlendirilebilir. Mavi Kart uygulaması atılmış doğru bir adımdır. Geçmişte Avrupa devletlerinin yaptığı işçi kabul programları daha çok nitelikli olmayan işçilere yönelikti. Fakat devletlerin göç ihtiyacının sabit olduğu düşünülemez. Geçmişte yaşanan Avrupa'nın nitelikli olmayan elemanlara ihtiyacı bugün özellikle mühendislik ve bilgisayar teknolojisi alanlarında olmak üzere nitelikli elemanlara kaymıştır. Buna ilaveten, göçmenlere karşı Avrupa'da beslenen olumsuz düşünceler, daha çok nitelikli olmayan göçmenlerin topluma entegrasyonu sorunlarından kaynaklanmıştır. Halbuki, sahip oldukları yüksek eğitim seviyeleri sayesinde nitelikli elemanların topluma entegrasyonu daha rahat olabilmektedir. Dolayısıyla nitelikli ve nitelikli olmayan elemanlar için ayrı kabul programlarının uygulanması mantıklıdır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde Mavi Kart uygulamasının doğru bir adım olduğu düşünülebilir (Gümüş, 2010;449-450).

Diğer taraftan, kimi AB'ye yeni üye olan ülkelerden gelen işçilere karşı (Romanya ve Bulgaristan) Büyük Britanya gibi ülkeler çeşitli sınırlamalar getirmektedirler. Üçüncü ülkelerden işçilerin Mavi Kart dolayısıyla Birlik içinde çalışma hakları sağlanırken, Birlik üyesi olana kadar birçok zorlu aşamadan geçen, yeni üye ülkelere karşı böyle bir sınırlamanın getirilmiş olması adil görünmemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Mavi Kart uygulaması yanlış bir adımdır. Hâlbuki yeni üye ülkelerden gelen göçmenler, işgücü açığını kapamada yardımcı olabilirler (Gümüş, 2010; 451).

Ayrıca Mavi Kart uygulaması, gelişmiş AB devletlerindeki yüksek ücret, uygun çalışma şartları ve yüksek yaşam standartları dolayısıyla göç etmek isteyenler düşünüldüğünde, gelişmekte olan ülkelerde "beyin göçüne" neden olabilir. Bu tür bir uygulama gelişmekte olan ülkelerin gelişimlerini olumsuz etkileyebilir ve onları geri bırakabilir. Dolayısıyla, AB devletlerinin işgücü açıklarını gidermede kullanılabilecek araçlardan biri olan göçmenlerin yanında gençler için eğitim ve iş fırsatları yaratmaları da gerekir. Bu açıdan bakıldığında Mavi Kart uygulaması yanlış bir adımdır (Gümüş, 2010; 452).

AB ülkelerinin işgücü ihtiyaçları aynı değildir. Özellikle Fransa ve Almanya nitelikli işgücüne daha fazla ihtiyaç duyarken, diğer ülkelerin ihtiyaçları aynı düzeyde değildir. Sektörel açıdan düşünüldüğünde de ihtiyaçların aynı olmadığı söylenebilir. En çok ihtiyaç duyulan alanlar olarak mühendislik ve bilgisayar teknolojileri alanları karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, bölgesel ve sektörel temelli bir değerlendirmenin uygulamaya dâhil edilmesi uygulamanın etkinliği açısından daha faydalı olacaktır (Gümüş, 2010; 449).

Konunun birde doğru yönde atılmış bir adım olup olmadığı açısından değerlendirilmesi gereklidir. Mavi kart uygulaması nitelikli elemanların çekilmesi, daha etkili bir şekilde istihdamın gerçekleştirilmesi ve bu yolla nitelikli işgücü ihtiyacının giderilerek ekonomik büyümenin sağlanması ve diğer gelişmiş ülkelerle rekabet edilebilirliğin artırılması açısından faydalı olabilir. Fakat birlik üyeleri tarafından bu tür merkezi uygulamaların olumlu karşılandığı pek söylenemez. AB Anayasasının 2005 yılında Fransa ve Hollanda tarafından reddedilmesi ve Lizbon antlaşmasının İrlanda tarafından 2008 yılında reddedilmesi Eurocepticism (Avrupada bütünleşme karşıtlığı) düşüncesinin bir neticesidir (Gümüş, 2010; 452). Mavi Kart'ın gündeme geldiği ilk dönemlerde Avusturya hükümeti bu uygulamayı “aşırı merkezilik” olarak niteleyerek şiddetli bir biçimde eleştirmiştir (BBC, 2007). Büyük Britanya gibi, bu düşünceye sahip bütünleşme karşıtları yeni üye olan ülkelere gelen işçilerin serbest dolaşım ve çalışma haklarına yönelik çeşitli kısıtlamalar uygulamaktadırlar. Bulgaristan ve Romanya'dan işçi göçlerine karşı direnen bu devletlerin Türkiye gibi ülkelerin aday olması durumunda aynı direnişi göstereceği açıktır. Dolayısıyla, yaşanan ekonomik durgunluk da dikkate alındığında, göçler gibi hassas bir konunun böylesine “merkezi” bir yolla halledilmeye çalışılması birçok devlet tarafından doğru bir yol olarak görülmemektedir (Gümüş, 2010; 453). Bu durum ileriki dönemlerde AB devletleri arasında ayrılıklara neden olabilir ve bütünleşmeye zarar verebilir.

2.1.8. Büyük Britanya'nın İşçi Göçleri Karşısında Tutumu ve Son Göçler

Büyük Britanya geleneksel olarak göç almayan ülke “zero migration country” (sıfır göç ülkesi) olarak tanımlanmıştır. Büyük Britanya'ya geçmişte gerçekleşen göçler daha çok Commonwealth (Büyük Britanya İmparatorluğunun diğer adı) ve İrlanda'dan gerçekleşmiştir. 1998 yılına kadar sürdürülen bu politikadan artan işgücü ihtiyacı

sonucu vazgeçilmek ve daha açık, liberal göç politikaları uygulamak zorunda kalınmıştır. Günümüzde Büyük Britanya nüfusunun yaklaşık 4,8 milyonu (%8) yabancı kökenlidir. Günümüzde bu rakam AB'ye yeni katılan üyeler ve Büyük Britanya'nın yeni üyelere kapılarını açması sonucu giderek artmaktadır.

1998 yılına kadar, özellikle 1980'lerdeki Thatcher yönetimi döneminde, ana hedeflerden biri bahsedilen “zero migration country” konseptini başarmak ve devam ettirmek olmuştur. Ekonomik serbestlik ve serbest ticaretle oldukça katı ve kısıtlayıcı göç politikaları bu dönemde birlikte uygulanmıştır. Her ne kadar 1991 yılında göç sisteminde bir yumuşama sağlandı ve 1994'den sonra bu artarak devam ettirildiyse de, temelinde “kısıtlayıcılık” devam etti. 2000'li yıllara kadar ana amaç, mümkün olduğunda göçleri belirli sınırlar içinde tutmak olmuştur. 1998 yılında İşçi Partisinin başa gelmesiyle beraber göç politikalarında büyük oranda değişim olmuştur. Blair hükümeti döneminde (1997–2007) beş yeni göç kanunu¹ hazırlanmıştır ki, bu diğer sosyal politika alanlarında herhangi birinde çıkarılan kanun sayısından daha fazladır (Somerville, 2007). 1998 yılında Britanya Ticaret Bürosu başkanlığında ülkede özellikle bilişim sektöründe yabancı işçi istihdamını arttırmaya yönelik olarak Ulusal Vasıf Planlaması başlatılmıştır. Aynı zamanda 1999 yılında hükümet tarafından hazırlanan bir raporla göçlerin verimlilik ve büyüme üzerinde olumlu etkiler yarattığı sonucuna varılmıştır (Glover vd., 2001). Bunun üzerine hükümet göç politikalarında değişikliğe giderek bir dizi yeni programı yürürlüğe koymuştur. 2000 yılında çalışma izni için gerekli niteliklerde azalmaya gidildi ve 2002 yılında özellikle bilim adamı, doktor, iş adamı ve finans uzmanlarını ülkeye çekmek amacıyla Nitelikli Göçmen programını başlattı. Bu program esasen puanlama sistemine dayanmaktadır ve başvuru yapanlardan üç alanda gerekli puanı toplamaları istenmektedir; Kişisel özellikler (Eğitim, iş deneyimi); iş planı ve ekonomik fayda (Favell, 2002: 593). Bu değişiklikler sadece nitelikli elemanlarla sınırlı kalmamıştır. Mevsimsel Tarım İşçileri Programı ve Çalışan Tatilciler programları yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda hükümet, Büyük Britanya üniversitelerinden mezun olanlara ülkede bir yıl çalışma izni vermiştir. 2002 yılında İç İşleri Bakanlığı “Güvenli Sınırlar, Güvenli Yerleşim Alanları: Modern Britanyada Farklılık içinde Entegrasyon” adlı White Paper'ı yayınladı. Bu raporda “gelişmiş

¹ 2002 Göç ve Sığınma Kanunu (1999), Milliyet, Göç ve Sığınma Kanunu (2002), Sığınma ve Göç Kanunu (2004), Göç, Sığınma ve Milliyet Kanunu (2006), Büyük Britanya Sınırları Kanunu (2007)

ekonomiler giderek daha fazla bilgi temelli olmakta ve daha fazla nitelikli elemanlara bağımlı hale gelmektedir. Göçmenler bilgi temelli ekonomiyi zenginleştirebilecek ve yayabilecek yeni deneyim ve yetenekleri getirebilir” denilerek işçi göçlerinin önemi vurgulanmıştır. Göçlerden sorumlu bakan Beverley Hughes 2002 yılında yaptığı konuşmada “göçler ekonomimize katkı sağlar, iş alanlarını genişletir, başarı, iş ve fırsatlar yaratır” diyerek hükümetin göçler hakkındaki görüşünü açıklamıştır (Boswell, 2008). Aynı zamanda Hughes hükümetin göç politikalarındaki değişimi “göçlerin ekonomik anlamda olumlu katkısının bilincinde radikal bir değişim” olarak tanımlamıştır (House of Commons, 2003).

Büyük Britanya’ya göçler sıkı çalışma izni sistemi (work permit system) ile kontrol altında tutularak gerçekleştirilmiştir. 1992 yılında uygulanmaya başlayan bu sistem günümüzde de en sık kullanılan işçi göçü uygulamasıdır. Bu uygulamanın temelinde işverenler vardır. İşçiler bireysel olarak bir iş için işverene başvurularını yaparlar. İşveren, ülkede bu iş için gerekli nitelikte eleman olmadığını ispatlamak kaydıyla bu işçi için gerekli başvuruları yapar. Göçmen işçi çalıştırmak isteyen birçok işveren için esasen bu sistem oldukça bürokratik ve zaman kaybettiricidir.

Büyük Britanya’da, göçmen işçilerin ülkede çalışma izni almaları için gerekli yetenek ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Ülkedeki kalifiye eleman eksikliği en çok sağlık sektöründe hissedilmekte ve Ulusal Sağlık Kurumu hemşire ve doktor olmak üzere ilk göçmen çalışan alan kurumların başında gelmektedir. İşgücü kıtlığının yaşandığı diğer bir sektör ise bilişim sektörüdür. 2000 Mayıs ayında Eğitim ve İstihdam Departmanı, Britanyalı iş dünyasına özellikle sağlık ve bilişim sektörü gibi işgücü kıtlığının çekildiği sektörlerle Avrupalı olmayan işgücü alımı için normal göç kuralları dışında gerekli fırsatların verilmesi gerektiğini açıklamıştır (Favell ve Hansen, 2002: 593).

Büyük Britanya için, düşük kalifiyeli elemanlar için göç olanaklarını açıp açmamak ya da hangi ölçüde açılacağı önemli tartışma konularından biridir. Şu bir gerçektir ki, sığınma talebinde bulunanlar, yasal olmayan yollardan çalışanlarla beraber çoğunlukla ülkede ikamet ve çalışma amacı gütmektedirler. Ancak bu kişilere emek piyasasına giriş için gerekli yasal yollar kapalıdır. Diğer taraftan, eğer işverenler ihtiyaç duydukları elemanları yasal yollardan karşılayamıyorsa, ya da yasal yollardan karşılanan işgücü

ihtiyaçlarının çok altındaysa, bu açığı yasal olmayan yollardan karşılama yoluna gidebilirler. Bu ise, asgari ücret, sağlık ve güvenlik gibi temel kuralların dışında hareket eden bir emek piyasasını ortaya çıkarma riski taşır. Bununla beraber, bu kişilere yasal yolların açılmasının yasal olmayan yollardan çalışanların ve sığınmacıların sayısını azaltacağı konusunda henüz bir görüş birliği yoktur. Ayrıca kalifiye olmayanlar için uzun dönemli göçmen programları aile birleşimleri ve sosyal güvenlik sistemi üzerinde yaratabileceği yük açısından çeşitli riskler taşımaktadır (Spencer, 2002: 227).

Göçlerin sosyal etkisi ile ilgili tartışmalar ise özellikle 2004 sonrası Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin göçleriyle başlamıştır. Büyük Britanya İrlanda ve İsveç’le beraber 2004 yılında kapılarını yeni üye devlet vatandaşlarına emek piyasalarını açan ülkelere biri olmuştur. O dönemde sosyal güvenlik sisteminin (özellikle işsizlik ödeneklerinin) suiistimal edilebileceği yönünde çeşitli endişeler dile getirilmiştir. Daha sonraki dönemde, tartışmalar kabul edilen göçlerin ekonomik faydalarından daha çok, ne kadar göçmenin ülkeye giriş yapacağı konusuna kaymıştır. 2008 yılına kadar 760.000 kişi İşçi Kayıt Sistemine kayıt yaptırmıştır ve bunların yaklaşık %70’i genç ve bağımlı durumundaki Polonyalılardan oluşmuştur. 2006 yılından itibaren yerel otoritelerden daha çok okul, tıbbi hizmetler ve istihdam gibi konularda göçlerin yarattığı yük ile ilgili şikâyetler gelmeye başlamıştır. Buna hükümetin cevabı iki şekilde olmuştur. Bunlardan ilki 2007 Haziran ayında Göç Tavsiye Komitesi (MAC) ve Göçün etkileri Forumu (MIF)’in kuruluşudur. MAC bağımsız uzmanlardan oluşturulmuştur ve amacı hükümete farklı sektörlerdeki işçi kıtlığı hakkında bilgi vermek ve yeni puan sistemi hakkında tavsiyelerde bulunmak olarak belirlenmiştir. MIF ise yerel yönetim, sağlık, eğitim, güvenlik, adalet temsilcilerinden oluşturulmuştur ve amacı göçlerin yerel yönetimler üzerindeki etkilerini araştırmak olarak belirlenmiştir.

İkincisi ise 2008 yılında “Beş Aşamalı Sistem” adında yeni bir göçmen işçi alımı programı başlatmaktır. Bu, işçi alımında çeşitli kısıtlamalara gidilmesini ve yeni üye devletler olan Bulgaristan ve Romanya’ya çeşitli kısıtlamaların getirilmesini içermektedir. İç İşleri Bakanlığının 2007 yılında yaptığı açıklama şöyledir; “göçlerin ekonomiye olan olumlu katkısı açıktır. Belirli alanlarda, özellikle kamu hizmetlerinde, bazı sorunların olduğunu gösteren raporlar da mevcuttur. Göçlerin orta ve uzun vadeli etkilerini gözlemleyerek kısıtlamaları sürdürmek bir denge sağlamak için gereklidir,

Sonuç olarak hükümet Bulgaristan ve Romanya'ya emek piyasasının kapılarını aşama aşama açacaktır ” (Home Office, 2007).

Büyük Britanya'ya yönelen göçlerdeki artış ülkenin değişen göç politikaları ve ekonomik gelişmişliği ile paralellik arz etmektedir. Bunun en önemli göstergelerinden biri, 1 Mayıs 2004'den itibaren Avrupa Birliği üyesi olan Orta ve Doğu Avrupa ülkesi vatandaşlarına Büyük Britanya'nın İsveç ve İrlanda'yla birlikte serbest dolaşım hakkı tanınması olmuştur.

Göçleri etkileyen faktörler üzerine yapılan akademik çalışmalar genellikle ekonomik faktörler üzerinde durmaktadır. Basit bir ifadeyle literatür, kişi göçün ekonomik anlamda getirileri ve yine ekonomik ve sosyal anlamda götürülerini karşılaştırır, eğer getirileri götürülerini aşarsa kişiler göç ederler demektir. Karşılaştırma daha çok ücretleri iş bulma imkânları ve işsizlik/istihdam rakamları üzerinden yapılmaktadır.

Naskoteen ve Zimmer Amerikada yaptıkları bir araştırmada göç edilen ve edilecek ülke ücretleri arasında %10'luk bir farkın göç etme ihtimalini %7 oranında arttırdığını bulmuşlardır (Naskoteen ve Zimmer, 1980). Borjas yaptığı bir araştırma sonucu göç edilen ülkedeki istihdam oranlarındaki %10'luk bir artışın göç etme ihtimalini %2 düşürdüğünü tespit etmiştir (Borjas, 2005). Aynı zamanda göç edenlerin daha çok genç ve daha eğitilmiş olduklarına yönelik kanıtlarda mevcuttur (Borjas, 2005). Ayrıca, göç edenlerin ülkelerine dönme ihtimalleri oldukça kuvvetlidir. Göç eden bir kişinin aynı yıl içinde ülkesine dönme ihtimali %13, bir başka ülkeye göç etme ihtimali %15'dir (Devanzo, 1983 ve Dustmann, 2003).

Gilpin vd., (2006) Büyük Britanya'ya 2004 sonrası gerçekleşen göçlerin üzerine bir istatistiki bir araştırma yapmıştır. Araştırmasında göçlerin yüksek yaşam standartları (kişi başına düşen yıllık milli gelir) ya da iş bulma ihtimali nedeniyle gerçekleştiğini İşçi Kayıt Sistemi (WRS) rakamları dikkate alınarak incelemiştir. Araştırma sonucunda, Litvanya gibi düşük kişi başına düşen milli gelir oranına sahip ülkelere (2500 Avro) Slovenya gibi nispeten daha yüksek kişi başına düşen milli gelir oranına (11.400) sahip ülkelere nazaran daha fazla göç alındığını bulmuştur. Araştırma aynı zamanda Polonya gibi yüksek işsizlik oranına sahip ülke (%19) vatandaşlarının göç edenlerin başında yer aldığını göstermiştir. Pedersen vd., (2004)'nin 1990'larda OECD ülkelerine gerçekleşen göçler üzerine yaptığı araştırmada benzer sonuçları vermiştir.

Özet olarak, uygun makro-ekonomik ortam (düşük işsizlik oranı) ve yüksek yaşam standartlarının (kişi başına düşen yıllık gelir) Büyük Britanya'ya 2004 sonrası Orta ve Doğu Avrupa'dan gerçekleşen göçlerde ana faktörler olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir nokta bu ülkelerdeki ekonomik büyüme sonucu göçlerin sonraki dönemlerde hız kesebileceğidir.

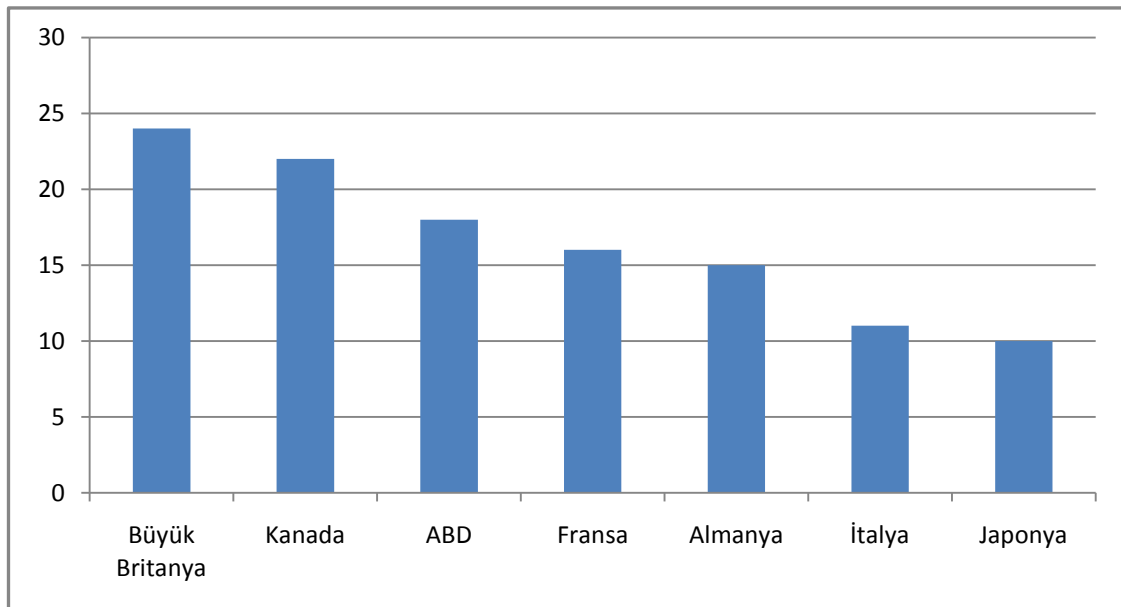
BÖLÜM 3. 2004 SONRASI GÖÇLERİN BÜYÜK BRİTANYA EMEK PİYASASINA ETKİLERİ

3.1. Büyük Britanya İşgücü Piyasası

Büyük Britanya’da göçmenlerin sahip olduğu işgücünden faydalanma imkânı uzun yıllardan beri devam eden bir olgudur. Özellikle kolonyal geçmişten gelen avantajlarla Büyük Britanya, İngiliz Milletler Cemiyetine mensup ülkelerden yerleşimci göçmenler çekmiştir (Voicu, 2008: 2).

Uluslar arası piyasalar ile karşılaştığımızda Büyük Britanya işgücü ve ürün pazarı diğerlerine göre daha esnek ve dinamiktir. Bu ülke işgücü piyasası son derece güçlü şokları emecek kabiliyettir (Portes ve French, 2005: 24). Bilindiği üzere G-7 olarak adlandırılan ülkeler ekonomik açıdan güçlü ülkelerdir. Büyük Britanya 1997-2007 arası verilere göre G-7 ülkeleri arasında ortalama Gayri Safi Milli Hâsıla artışında birinci sıradadır ve bu dönemde gerçekleşen göçlerin ülkeye pozitif katkı yaptığının bir göstergesidir (Stationary Office, 2008: 2). Aşağıdaki Tablo bununla ilgili veriler sunmaktadır.

Tablo 1: G-7 Ülkeleri 1997-2007 Arası Ortalama Büyüme Oranı (Binde)

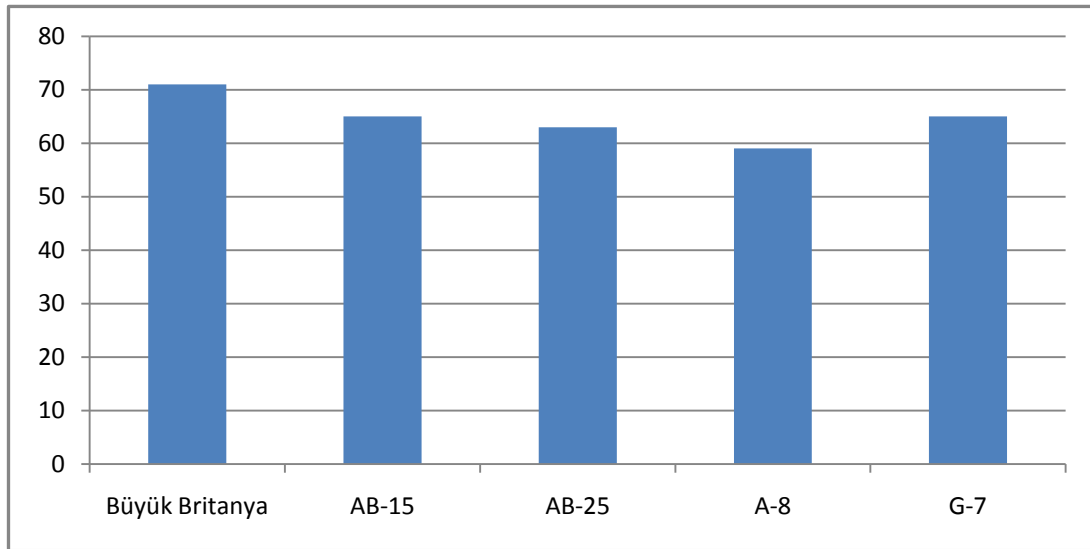
Kaynak : (Stationary Office: 2008;8)

Tabloya göre Büyük Britanya'nın ortalama büyüme oranı Japonya gibi yine gelişmiş bir ülkeye nazaran 2.5 kat daha fazla gözükmektedir. Büyük Britanya'yı sırası ile Kanada ve Birleşik Amerika binde 22 ile binde 18 oranları ile izlemektedir.

Ayrıca göçmenler geldikleri ülkeler ile göç ettikleri ülkeler arasında yatırımı artırıcı etkiye sahip olduğuna dair kesin veriler de mevcuttur (Stationary Office, 2008: 16).

Büyük Britanya zaman içerisinde gelen göçmenleri kendi bünyesinde başarılı bir şekilde istihdam eden örnek ülkelerdendir. Bu ülkeye gelen göçmenler diğer ülkelere nazaran iş bulma konusunda daha az problemle karşılaşmışlardır. Aşağıdaki birbiri ardı sıra gelen iki tablo Büyük Britanya'nın göçmenleri istihdam etmedeki ve işsizlik oranını düşürmedeki kapasitesini göstermektedir.

Tablo 2 : % Olarak İstihdam Oranları 2004/2005, (GB, AB-15, AB-25, A-8, G-7)

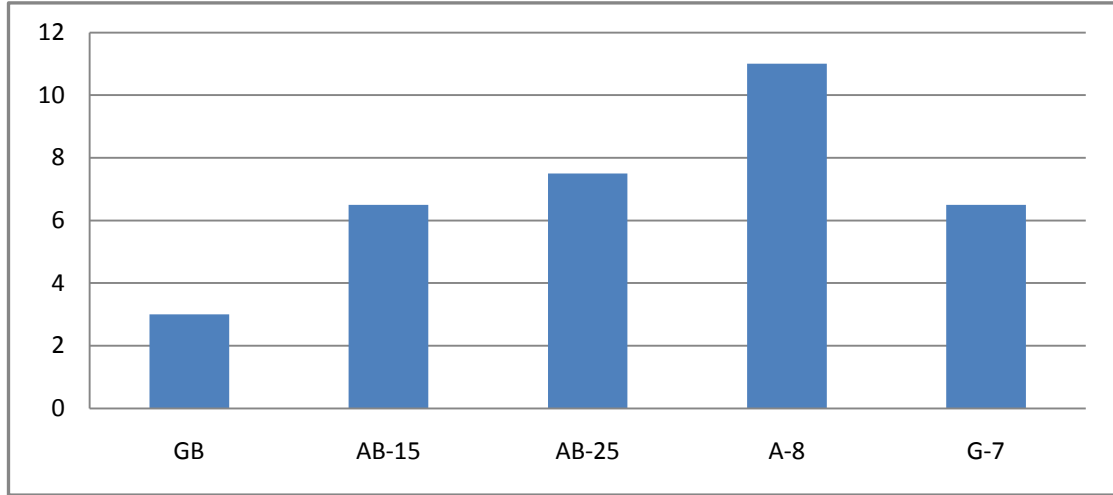

Kaynak : Portes ve French ; 2005; 9

Yukarıdaki tabloda açık şekilde görüldüğü üzere Büyük Britanya'daki istihdam oranı Avrupa Birliği içerisinde ve gelişmiş ülkelere nazaran 2004–2005 yılları itibariyle oldukça yüksek seyretmektedir. Ekonomik olarak güçlü ve işgücü piyasaları olgun olan Avrupa Birliği'nin diğer ülkelerine ve sanayileşmiş G-7 ülkelerine göre Büyük Britanya istihdamda da lider durumdadır. Yukarıdaki tablo aynı zamanda Büyük Britanya'nın bir ada devleti olmasına rağmen sanayisinin ne kadar güçlü olduğunun bir göstergesidir.

Buna ilaveten ve destekleyici olarak Büyük Britanya’da işsizlik oranını gösteren tablo aşağıdadır. Büyük Britanya 13 yıl boyunca sürekli şekilde istihdam oranı yükselen bir ülke olması ile de bu başarısını ispat etmiştir (Portes ve French, 2005: 10).

Tablo 3: % Olarak İşsizlik Oranları 2004/2005, (GB, AB-15, AB-25, A-8 , G-7)

Kaynak : Portes ve French ; 2005; 9

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Büyük Britanya işsizlik oranının düşük seviyede olması ile de diğer ülkelerden ayrılır. Büyük Britanya 2004–2005 yılları arasında gerçekleşen işsizlik oranlarında diğer gelişmiş Avrupa Birliği ve sanayileşmiş G–7 ülkelerine göre üstündür. G–7 ve AB–15 ülkelerine göre 2 kat, A–8 ülkelerine göre ise 3 kat diyebileceğimiz bir oranda işsizlik verilerinde başarılıdır.

3.2. A–8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Özellikleri

Daha öncede hakkında bilgi verildiği gibi Büyük Britanya 2004 yılından itibaren A–8 ülkeleri olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Lituanya, Letonya, Slovakya ve Slovenya’ya kapılarını sınırsız açmıştır. Diğer Avrupa Birliği üyeleri göçmenlere çeşitli sınırlamalar koymakla beraber Büyük Britanya bu ülkelere bir sınırlama getirmemiştir. Kısıtlamaların Büyük Britanya’da kaldırılmasının bir sebebi illegal girişlerin önüne geçilememesidir. Örneğin Hollanda da kısıtlamaların kaldırılması sonucu illegal yollarla girişlerde azalma görülmüştür (Avrupa Komisyonu, 2008: 9). Bu konuda bazı Avrupa Birliği ülkelerinin izlediği politika örnekleri ise şöyledir.

Örneğin Avusturya sadece belirlenen 65 meslek sahibinin serbest girişine izin vermekte olup 3 farklı meslek sahiplerine ise daha önceden belirlenmiş birtakım testleri geçtikten sonra serbest dolaşım imkânı sağlamaktadır. Belçika ise ihtiyaç duyduğu bazı mesleklerde hızlandırılmış süreçleri açıklarken, Almanya sanayide istihdam etmek üzere yetkinliği tescilli mühendisleri belirli testlerden geçirdikten sonra kabul etmektedir. Macaristan'dan ise sadece nitelikli çalışanlar AB-15 ülkeleri tarafından kabul edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2008: 4).

Serbest dolaşımdakilere Avrupa Birliği kanunları gereği hiçbir şekilde ayrımcılık yapılamaz ve AB vatandaşları için serbest dolaşım temel özgürlük haklarından biridir. Serbest dolaşımdakiler seyahat ettikleri ülkelerin vatandaşlarıyla aynı yerleşim hakkı, sosyal haklar ve vergi avantajlarına sahiptirler (Avrupa Komisyonu; 2008, 2). Dolayısıyla araştırma konumuzun öznesi olan A-8 ülkelerinden Büyük Britanya'ya gelen işgücü, yerli işgücü ile aynı şartlara sahiptir ve bu kanunlarla garanti altına alınmıştır.

Bu bölümde Büyük Britanya'ya A-8 ülkelerinden gelen göçmen işgücünün özellikleri verilecektir.

Büyük Britanya'ya son dönemde A-8 ülkelerinden göç edenlerin özellikleri ise genel hatları ile şöyledir; (Blanchflower ve Lawton, 2008: 4-6)

- % 43'ü 18-24 yaş; %39'u 25-34 yaş aralığında ve % 57'si erkektir,
- A-8 ülkelerinde gelenlerin % 30'u üniversite mezunu, % 22'si ise lise mezunudur,
- % 53'ü geçici işçi ajansları vasıtasıyla çalışıyor,
- Londra göçmenlerin en yoğun çalıştığı şehirdir,
- Göçmenlerin yarı zamanlı çalışanlarının oranı sürekli artmaktadır.

Aşağıdaki tabloda 2004 yılı başından ve 2008 yılı başına kadar A-8 ülkelerinden gelen işgücü sayıları ülkelere göre verilmiştir.

Aşağıdaki tabloya göre A-8 ülkelerinden Büyük Britanya'ya en fazla göçü Polonya vermektedir. Polonya 501.030 kişi ile 2004-2008 yılları arasında en fazla göç veren ülke olmuştur. Polonya'yı sırasıyla 82.660 göçmen ile Letonya ve 75.095 göçmen ile

Slovakya izlemektedir. Polonya'dan gelen göçmenler 2004–2008 yılları arasında gelen tüm göçmenlerin % 65 gibi baskın bir oranını teşkil etmektedir.

En fazla göçün olduğu zaman dilimi ise 2006 yılının 4. dönemimde olmuştur. Bu 3 aylık dönemde 63.330 kişi ülkeye giriş yapmıştır. Yaklaşık 4 yıl gibi kısa bir süre zarfında 768.490 kişinin bu ülkeye gelmesi, işgücü piyasası açısından hem önemli değişikliklere yol açabilecek, hem de beraberinde önemli problemleri getirebilecek bir hadisedir. Büyük Britanya'ya gerçekleşen son göç akımı, Büyük Britanya'daki istihdamın yaklaşık %2'sine tekabül etmektedir ve bu akım işsizlik ödeneğine bu süre içerisinde başvuran 96.000 kişi için açıklayıcı bir husustur (Lemos ve Portes,2008: 2).

Göç öncesi A–8 ülkelerinden gelen göçmenlerin istihdam içerisindeki payı oldukça düşüktü, fakat 2004 sonrası gerçekleşen göçlerle beraber bu sayı artışa geçmiştir. 2006 yıl verilerine göre A–8 ülkelerinden gelen göçmenlerin yüzdesi, A–8 ülkelerinden gelmeyen tüm göçmenlerden % 9 daha fazladır (Portes ve French, 2008: 14). Ayrıca A–8 ülkelerinden gelenler gayri resmi göçmen girişlerini azaltmakla kalmayıp diğer ülkelerden gelen göçmen sayısını da artırmıştır (Portes ve French, 2005: 15).

Tablo 4: Yıllara Göre A–8 Ülkelerinden Gelen Göçler

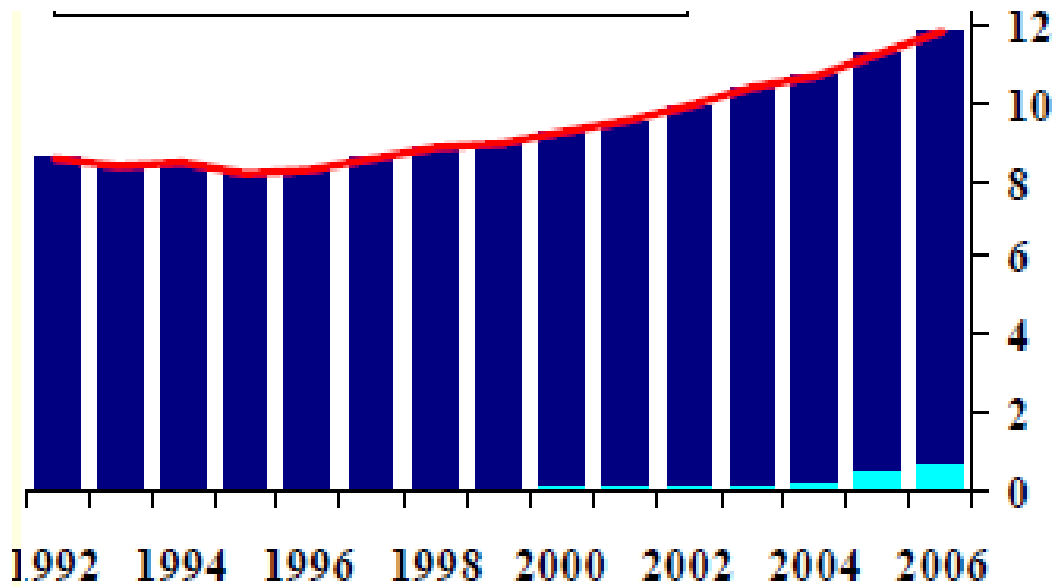
	Çek C	Estonya	Macaris	Lituan	Letonya	Polonya	Slovak.	Sloven	Toplam
Q2 2004	2,265	595	1,020	2,625	7,115	21,755	3,410	45	38,830
Q3 2004	3,080	690	1,200	3,375	7,065	26,085	4,885	60	46,440
Q4 2004	2,910	580	1,395	2,670	5,090	23,175	4,725	55	40,600
Q1 2005	2,720	710	1,430	3,030	5,540	23,205	4,805	50	41,490
Q2 2005	2,715	720	1,585	4,165	7,230	32,850	5,805	30	55,100
Q3 2005	2,860	600	1,670	3,290	5,720	38,310	6,375	35	58,860
Q4 2005	2,270	530	1,670	2,470	4,490	32,945	5,045	55	49,475
Q1 2006	1,860	390	1,430	2,555	4,220	31,850	4,295	55	46,655
Q2 2006	2,030	340	1,580	2,765	4,440	37,845	5,455	40	54,495
Q3 2006	1,955	340	1,620	1,960	3,735	39,645	5,3425	35	54,715
Q4 2006	2,215	325	2,190	1,880	4,015	46,975	5,690	40	63,330
Q1 2007	1,805	270	1,955	1,825	3,730	35,860	4,810	45	50,100
Q2 2007	1,660	270	1,955	1,480	3,380	33,905	4,980	40	47,670
Q3 2007	1,985	275	2,035	1,545	3,715	31,170	6,230	50	47,275
Q4 2007	1,895	210	2,515	1,270	3,090	25,865	5,760	55	40,660
Q1 2008	1,585	175	2,435	1,280	2,520	19,790	4,965	45	32,795
TOPLAM	35,810	7,020	27,955	38,185	75,095	501,030	82,660	735	768,490

Kaynak: Blancflower ve Lawton; 2008,22; Home Office UK Border Agency; 2009,12; <http://www.statistics.gov.uk/>

A-8 ülkelerinden gelen göçlerin zamanlaması ve miktarı açısından diğer göçler içerisindeki payının bilinmesi bize göçlerin boyutu hakkında daha açıklayıcı bilgi verecektir. Bununla alakalı aşağıdaki şekil A-8 ülkelerinden gelen göçlerin diğer göçler içerisindeki payını bize vermektedir.

Aşağıdaki şekilde en altta turkuaz renk ile gösterilen kısım A-8 ülkelerinden gelip ikamet eden göçmenleri, koyu mavi ile gösterilen yerler ise ülkede ikamet eden diğer göçmenleri temsil etmektedir. Şekilde A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin 2000 yılından itibaren azda olsa bir yekûn oluşturduğu ve 2004 yılından itibaren ise toplam göçmen sayısı içerisindeki payını önemli ölçüde artırdığı görülmektedir. Araştırma konumuzu 2004 yılı sonrası gerçekleşen bu gözle görülür artış oluşturmaktadır.

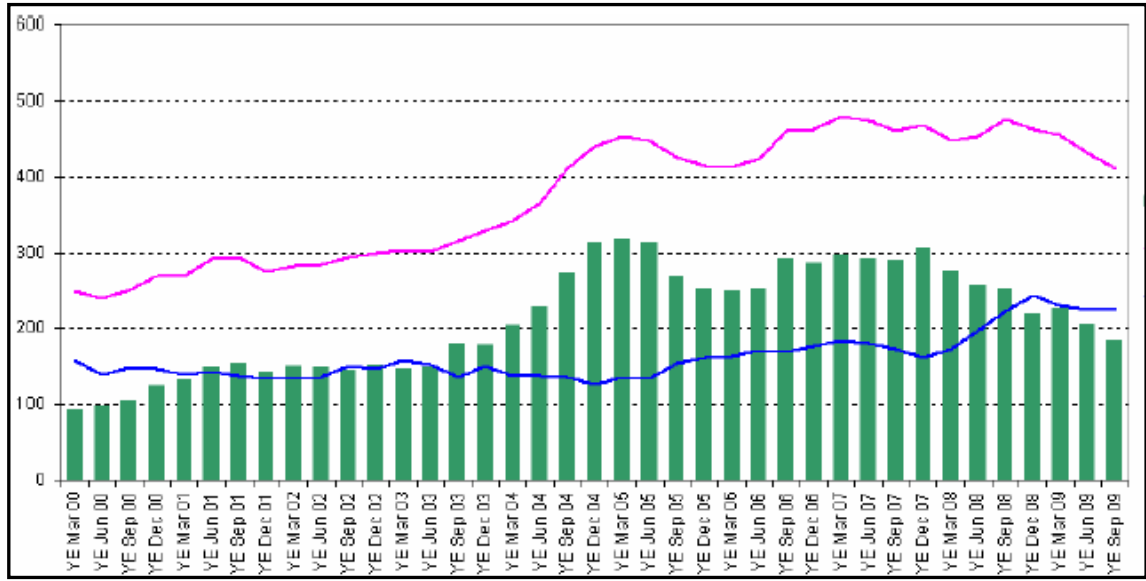
Şekil 1: Diğer Göçler İçerisinde A-8 Ülkelerinin Payı

Kaynak : Saleheen; 2008;8

Aşağıdaki şekil A-8 ülkelerinden 2000 yılı ile 2008 yılları arası Büyük Britanya'ya gelen, bu ülkeden ayrılan ve bu ikisinin farkı olarak ülkede fiili olarak bulunan işgücünü temsil eder. Üstteki çizgi ülkeye gelenleri, alttaki çizgi ülkeden gidenleri, sütunlar ise ikisinin farkını ifade etmektedir. Bu şekle göre özellikle 2004 yılı sonrası sınırların koşulsuz açılması ile birlikte bu ülkeye gelişlerde bir artış meydana gelmiş buna mukabil bu ülkeden çıkışlarda ise belirgin bir artış görülmemektedir. Bunun istisnası son yıl olan 2009'dur. 2004 yılı ile birlikte ülkede bulunan A-8 'li net işgücü sayısı da artış göstermiş olup 300.000 civarında seyretmiştir.

Şekil 2: A-8 Ülkelerinden Gelen, Giden ve Net İşgücü Tahmin Çizelgesi (04-09)

Kaynak : <http://www.statistics.gov.uk>

Aşağıdaki tablo da üç farklı aralıkta ve 2004 yılı ile 2007 yılları arasında ülkeye giriş yapan A-8 'li göçmenlerin yaş profillerini göstermektedir. Buna göre gelenlerin büyük çoğunluğunu işgücü verimliliğinin en yüksek olduğu 18 ila 34 yaş arası çalışma çağındaki gençler oluşturmaktadır. Gelenlerin toplam göç edenlere oranı % 82'dir. 25 ile 35 yaş arası toplamın % 39'unu oluşturduğuna göre 18 ile 25 yaş arasında olanların toplama oranı % 43'tür. Bu da gelenlerin içerisinde çalışma çağındaki çok genç yaşta olanların daha fazla olduğunu bize verir.

Tablo 5: Mayıs-2004 İle Aralık 2007 Arası Gelen Göçmenlerin Yaş Profili

Yaş Aralığı	Oran (%)
18-34	82
18-24	43
25-34	39

Kaynak: <http://www.hpa.org.uk>

Bu konuda bir çalışma da A-10 olarak adlandırılan ve A-8 ülkelerine ilaveten Bulgaristan ve Romanya'yı içine alan grup için Avrupa Komisyonu tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmaya göre hem göç veren hem de göç alan ülkeler için sürekli iş değiştirenleri ifade eden mobil çalışanların yaş ortalamasının tüm işgücünden daha genç olmasıdır. AB-10 ülkelerinden gelen işgücünün neredeyse % 80'i 35 yaşından daha genç olduğu tespit edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2008: 10).

Aşağıdaki tablo A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin yoğun olarak çalıştıkları işleri göstermektedir. Tabloya göre A-8 göçmenlerinden fabrika işçisi, teknisyen ya da süreç operatörü olarak çalışanlar tüm A-8 göçmenleri arasında % 27'lik bir paya sahiptir. Göçmenlerin Büyük Britanya endüstrisine katkısının daha fazla olduğu ortadadır. Üstün teknik bilgi ve yeteneğe sahip olanlar kendilerine sanayide istihdam oluşturabilmiştir.

İlk sıradaki istihdamdan sonra gelenler ise çok teknik bilgi gerektirmeyen, genellikle Büyük Britanya vatandaşlarının çalışmak istemedikleri istihdam alanlarıdır. Tabloya göre A-8 ülkelerinden gelenler içerisinde sanayide istihdam edilebilecek özelliklere sahip olanlar bu alanlarda istihdam edilmiş, bunun dışında kalanlar ise garsonluk tezgâhtarlık, amelelik gibi sağladığı avantajları daha kısıtlı olan alanlarda istihdam olunmuştur.

Tablo 6: A-8 Ülkelerinden Gelen İşgücünün Çalıştığı Meslek Grupları

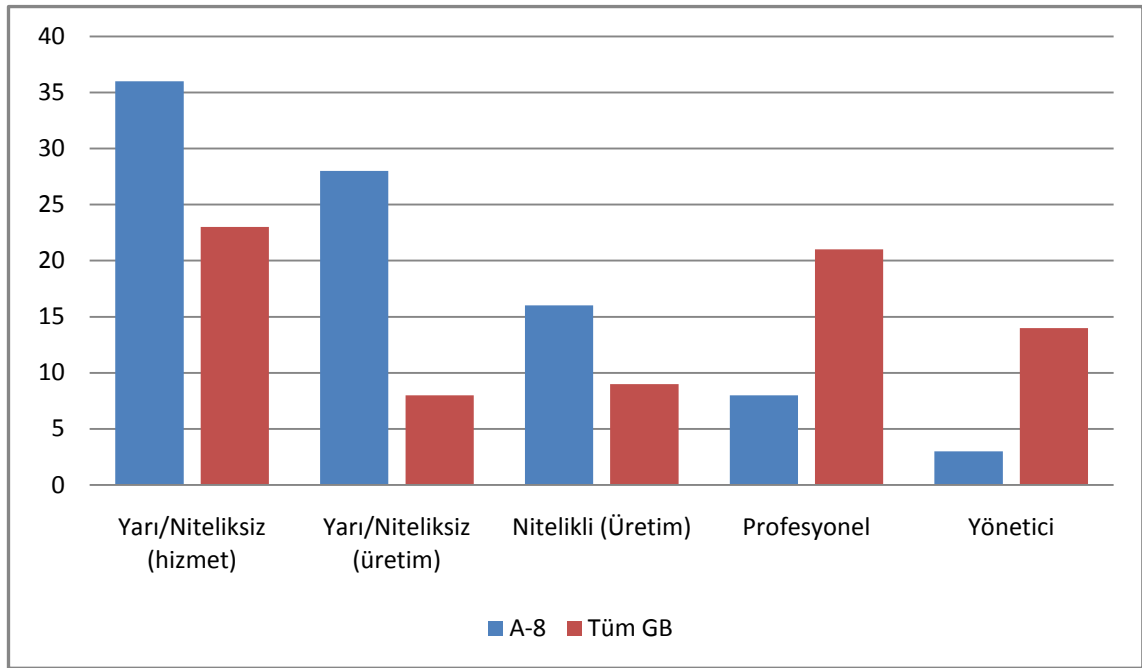
Meslek	%
Fabrika İşçisi	28
Depo Çalışanı	8
Paketlemeci	6
Mutfak Çalışanı	6
Temizlikçi	6
Çiftçi	4
Garson	4
Otel Çalışanı	4
Satış Elemanı	3
İnşaat işçisi	3
Acıklanmamış	28

Kaynak: <http://www.hpa.org.uk/>

Aşağıdaki tabloda A-8 ülkelerine mensup işgücünün yetenek, bilgi ve iş tecrübesi seviyelerine göre istihdam oranları verilmiştir. Oranlar her iki grubun kendi içerisindeki oranlarını temsil etmektedir. Tüm GB olarak adlandırılan kesime sadece yerli Büyük Britanya vatandaşları dâhil olmayıp daha önce Büyük Britanya'ya göç etmiş bulunan diğer unsurlarda yer almaktadır.

Tablo 7: Tüm İşgücünün ve A-8 Göçmenlerinin Niteliklerine Göre Çalıştıkları İşler (10.000)

Kaynak: Saleheen; 2008;17

Hizmet sektöründe çalışan nitelikli ve yarı nitelikli A-8 göçmenlerinin kendi nüfusları içerisindeki oranı, Büyük Britanya vatandaşlarına oranla daha fazladır. Üretim sektöründe çalışan niteliksiz ve yarı niteliksiz A-8 göçmenlerinin de kendi nüfusları içerisindeki oranı, Büyük Britanya vatandaşlarına oranla daha fazla olduğu tabloda gözükmektedir. Bu iki veri önceki tablonun verilerini daha kuvvetlendirmekte, A-8 göçmenlerinin nitelik açısından Büyük Britanya vatandaşlarına göre daha zayıf olduğunu ve buna göre istihdam şansı bulabildiklerini göstermektedir.

Tabloda yer alan ortadaki sütundan anlaşıldığı üzere üretim sektöründe nitelikli A-8 vatandaşlarının çalışma oranı daha fazladır. Üstün nitelikli olanlar üretimde kendilerine yerli çalışanlardan daha fazla istihdam bulmuşlardır. Büyük Britanya'da istihdam edilen

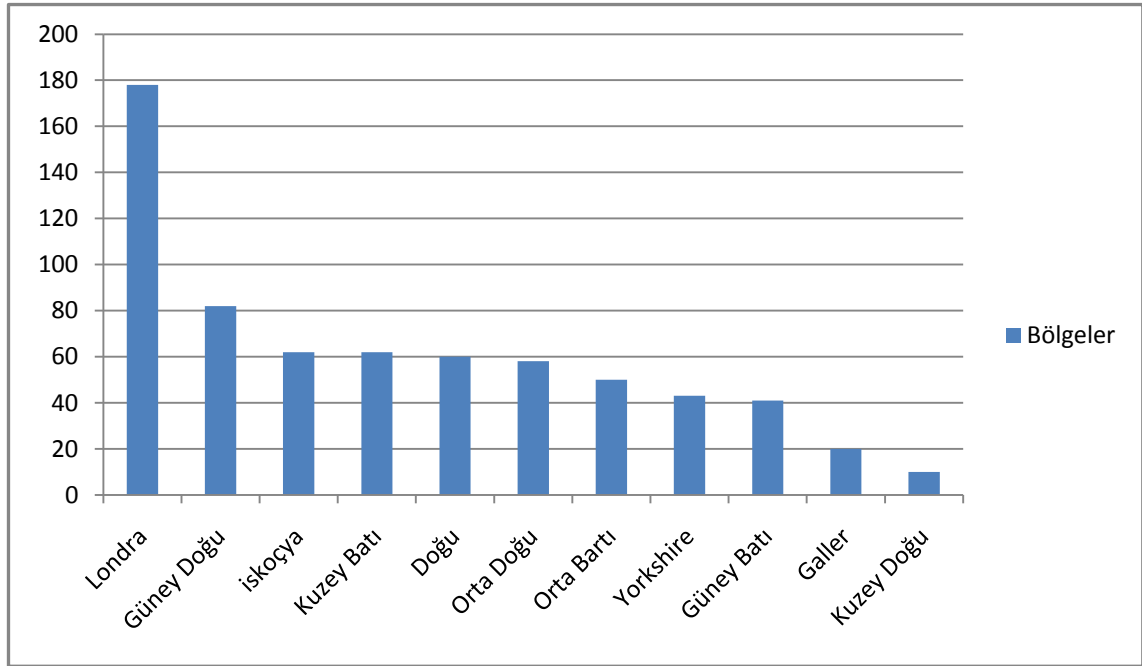
üstün niteliklere sahip göçmenlerin oranı diğer güçlü Avrupa Birliği ülkeleri olan Fransa ve Almanya'dakilere göre % 6 daha fazladır (Geis vd., 2008: 23).

Son iki çiftli sütun ise bize, profesyonellik gerektiren yöneticilik gibi mesleklerde yerlilerin oranının kendi nüfusları içerisinde daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tabloya bütüncül bir bakış açısıyla bakacak olursak, A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin daha çok sanayide istihdam edildiği, yerlilerin ise daha üst kademelerde tecrübe gerektiren ve inisiyatif kullanma gerektiren mesleklerde daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir. Bu tablodan çıkarılabilecek diğer bir sonuç ise yerlilerin iş başında iken yoğun emek gerektiren işlerden ziyade, zihin yorucu ve tatmin edici ücretleri olan mesleklerde çalıştıklarıdır.

Bu konuda Home Office tarafından yapılan bir çalışma mevcuttur. Bu çalışmaya göre Büyük Britanya'da çalışan yabancıların yaklaşık % 49'u yüksek nitelik gerektiren işlerde, %13'ü ise ortalama nitelik gerektiren işlerde çalışmaktadır. A-8 ülkelerinden gelenlerin %38'lik kısmı ise ortalama nitelik gerektiren işlerde çalıştırılmaktadır (Home Office, 2007: 21).

Tablo 8: A-8 Ülkelerinden Gelen Göçmenlerin İstihdam Edildikleri Bölgeler

Kaynak: Coat; 2009;35

Yukarıdaki tabloda ise Büyük Britanya’da istihdam edilen 2004 yılı sonrası gelen A–8 ’li göçmenlerin istihdam edildikleri bölgeler yer almaktadır. Tabloya göre ilk üç sırayı Londra, Güney Doğu ve İskoçya almaktadır. Özellikle ilk iki bölge Büyük Britanya’nın önemli sanayi bölgeleri arasındadır. A–8 göçmenleri daha çok emek yoğun sanayide istihdam edilmektedir.

Tablo 9: A–8 Ülkelerinden Gelen Göçmenlerin Büyük Britanya’da Süre Olarak Kalma Sayı ve Yüzde Olarak Planları

Süre	Sayı	Oran
3 aydan az	125,830	57
3 ay ila 5 ay arası	3,455	2
6 ay ila 11 ay arası	6,295	3
1 ila 2 yıl arası	9,145	4
2 yıldan fazla	18,550	8
Bilinmiyor	56,090	26
Toplam	219,365	100

Kaynak : <http://www.hpa.org.uk>

Yukarıdaki tablo A–8 ülkelerinden gelen göçmen işgücü arasında yapılan bir anketin verilerini içermektedir. Bu tabloya göre ülkeye giriş yapan 219.365 göçmene Büyük Britanya’da kalma süreleri konusunda planları sorulmuş ve göçmenlerin % 57’si 3 aydan az kalmak niyetinde olduklarını beyan etmişlerdir. 2 yıldan fazla kalmak çalışıp ikamet etmek isteyenlerin oranı ise % 8’dir. Bu konuda herhangi bir beyanda bulunmayanların oranı ise % 26’dır. Bu tabloya göre göç eden işgücü genel olarak önce emek piyasasının durumunu gördükten sonra hareket etmeyi düşünerek ülkeye giriş yapmaktadır.

A–8 ülkelerinden hayatlarının geri kalan kısmını garantiye almak için geçici bir işte çalışarak bir yıl ya da kısa bir süre için Büyük Britanya’ya gelmeleri muhtemel görünmemektedir. Sadece devlet yardımları ile Büyük Britanya’da bu ülkenin yaşam standartları altında yaşamak ile örneğin Estonya’da yaşamak arasında bir fark yoktur

(Hillier Ve Hayes, 2006: 13). Yani göçmenler arasında bu ülkeye sadece devlet yardımlarından faydalanmak üzere gelenler de mevcuttur.

Dünya Bankası'nın 2007 yılında Arnavutluk, Romanya, Malezya ve Irak gibi gelişmekte olan ülkelerde yaptığı bir araştırmaya göre, bu ülke vatandaşlarının gelişmiş batı ülkelerinde ev ya da araba sahibi olacak ve yahut kendilerine bir iş kuracak servete ulaşana kadar kaldıkları, bunu gerçekleştirdikleri andan sonra geri dönmek istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır (Balanchflower, 2007: 14).

Göçmenler ya da göçmenlik iyi yönetildiği sürece şüphesiz ki yerleştikleri ülkelere pek çok açıdan faydalı olmaktadır. Örneğin Büyük Britanya'da 2001 yılının ilk çeyreğinden 2006 yılının ortasına kadar olan her çeyrek dönemde göçmenlerin çalışan nüfusa katkıları % 0,5 olmuştur. Yine bu yıllar arası her çeyrek dönemde büyümeye ortalama katkıları % 2,7 olmuştur. 2006 yılındaki sterlin cinsinden ekonomiye katkıları ise 6 milyar'dır (Home Office, 2007: 11).

Büyük Britanya'da Home Office tarafından işyeri sahipleri arasında yapılan bir anket araştırmasına göre ise, işyeri sahiplerinin dörtte üçü göçlerin ülkeye pozitif katkıda bulunduğu konusunda görüş belirtmişlerdir (Home Office, 2007: 21).

3.3.Göçlerin İstihdam ve Ücret Rakamlarına Etkisi Ölçümü Uygulaması

Bu başlık altında tezin uygulama kısmı yer almaktadır. Büyük Britanya'ya 2004 senesinden sonra A-8 ülkelerinden yoğun olarak gerçekleşen işgücü göçünün Büyük Britanya emek piyasası çıktılarından ücret, işsizlik ve istihdam üzerinde herhangi bir etkiye sahip olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu araştırma konusu literatürden türetilmiştir. Bu araştırmadan çıkarılacak sonuca göre Türk emek piyasası hakkında Avrupa Birliğine giriş öncesi faydalı projeksiyonlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tez literatürdeki çalışmalardan bazı noktalarda ayrılmaktadır. Öncelikle diğer çalışmalar 2004 yılı ile en çok 2007 yılları arasında gerçekleşen göçlerin emek piyasası üzerindeki etkisini ölçmektedir. Bu çalışmada ise 2004 yılı ile 2009 yılı arasındaki göçlerin işgücü piyasası üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Yani zaman skalası diğer çalışmalara göre daha geniştir ve bu zaman skalasında bir çalışmaya literatür taramasında rastlanmamıştır. Diğer farklı olunan nokta ise çoklu doğrusal regresyon

modeli kullanılarak göçlerin işgücü çıktıları üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Farklılaşan diğer nokta ise ortaya çıkan sonucun hem Büyük Britanya emek piyasası üzerindeki etkisi hem de Türk emek piyasası üzerindeki muhtemel etkileri üzerinde durularak yorumlanmış olmasıdır.

3.3.1.Çalışmanın Ana Kütlesi (Evreni)

Çalışmanın amacını gerçekleştirmek için 1997 ve 2009 yılları arasında gerçekleşen hem tüm Büyük Britanya'ya hem de işgücünün yoğun olarak toplandığı Londra'ya ait işsizlik, istihdam ve ücret oranları toplanmıştır. Daha sonra ise elde edilen tüm veriler SPSS programına girilerek üzerlerinde regresyon ve korelasyon testleri uygulanmıştır. Yani çalışma evreni 2 farklı seviyede alınmıştır. Tüm Büyük Britanya ve Londra seviyesinde analizler yapılmıştır.

3.3.2.Çalışmanın Kısıtları

Çalışmamızda en büyük kısıt hemen hemen tüm çalışmalarda açık bir şekilde bahsedildiği üzere verilerin % 100 diyebileceğimiz maksimum bir güvenilirliğe sahip olmayışıdır. Fakat yapılan literatür çalışmalarında bu durumun çalışmaların güvenilirliğini etkileyebilecek noktada olmadığından da bahsedilmektedir.

Diğer bir kısıt ise işsizlik, istihdam ve ücret verilerinin günlük, haftalık ya da aylık olarak değil 3 aylık dilimler şeklinde elde edilmesidir. Fakat bu kısıt yapılan analizlerin sonucunda anlaşılmıştır ki analizlerin güvenilirlik ve anlamlılık derecelerini etkilememiştir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmı analizlere ayrılmıştır. Önce 2004-2008 yılları ile 2004-2009 yılları arası A-8 ülkelerinden gelen toplam göçlerin Büyük Britanya ücret, istihdam ve işsizlik rakamları üzerinde; sonra ise Londra'ya yerleşen A-8 'li işgücünün bu şehrin ücret, istihdam ve işsizlik yapısı üzerinde etkili olup olmadığı araştırılacaktır.

3.4.Uygulama Analizleri

3.4.1. A-8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Tüm Büyük Britanya İşgücü Piyasası Çıktıları Üzerine Etkisinin Analizi

Uygulama çalışmasının ilk kısmında A-8 ülkelerinden gelen göçlerin, Büyük Britanya çapında tüm yerli ve dışarıda doğanların oluşturduğu işgücünün istihdamı üzerinde, tüm

işsizlik verileri üzerinde ve tüm ücretler üzerinde 2004-2008 yılları ile 2004-2009 yılları arasındaki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla önce korelasyon daha sonra ise regresyon analizleri ile çalışma test edilmiştir.

3.4.1.1. 2004-2008 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon ve Regresyon Analizleri

Korelasyon katsayısı 2 değişken arası ilişkinin miktarını bulup yorumlamak için kullanılır. Analiz yapmak için bağımlı ve bağımsız değişkenleri adlandırmak gerekmektedir. Bunlar şu şekilde adlandırılmıştır;

Bağımlı değişken: A-8 göç rakamları,

Bağımsız değişkenler: Tüm GB yerliler + dışarıda doğanların istihdam verileri, Tüm GB ücretler genel seviyesi, tüm GB işsizlik rakamları.

Bu adlandırmadan sonra iki değişken arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için şu kıstaslar kullanılır.

- Korelasyon katsayısı 1 ise ilişki pozitif yönlü mükemmeldir,
- Korelasyon Katsayısı -1 ise ilişki negatif yönlü mükemmeldir,
- Korelasyon Katsayısı 0 ise ilişki de yoktur.

Korelasyon katsayısının büyüklük olarak yorumlanmasında ise genel olarak şu kıstaslar kullanılır. Korelasyon katsayısının mutlak değeri ;

- 1.00'e yaklaştıkça kuvvetli
- 0'a yaklaştıkça zayıf ilişki vardır denir.

Kurulan hipotezlerin kabul ve red kriterleri ise aşağıda ifade edilmiştir.

- Sig değeri 0,05'den büyükse H_0 kabul edilir.
- Sig değeri 0,05'den küçükse H_0 red edilir.

Aşağıda 2004 ile 2008 yılları arası bağımlı ve bağımsız değişkenler arası korelasyon analizleri ve sonuçları ikiyeşerli olarak verilmiştir. Dolayısıyla korelasyon analizi 3 başlık altında yapılacaktır.

3.4.1.1.1. A-8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar Arasındaki Korelasyon Analizi

A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin sayısı ile Büyük Britanya'daki tüm işgücü istihdamı arasında bir ilişkinin olup olmadığını ölçmek için ilk önce hipotezlerin kurulması gerekmektedir. Hipotezler ise şunlardır.

Tablo 10: A-8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar Korelasyon Tablosu

		A-8 göç rakamları	Tüm GB + Dışarıda Doğanlar İstihdam
A-8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	,381
	Sig. (iki yönlü)		,097
	N	20	20
Tüm GB +Dışarıda Doğanlar İstihdam	Pearson Korelasyonu	,381	1
	Sig. (iki yönlü)	,097	
	N	20	20

Korelasyon analizi sonucunda Sig=0,097>0,05 olduğundan kabul edilir. A-8 göç rakamları ile tüm dışarıda doğanlar istihdamı arasında ilişki yoktur.

3.4.1.1.2.A-8 Göçleri İle Tüm GB Ücretler Arasındaki Korelasyon Analizi

A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin tüm Büyük Britanya'daki ücretleri ilişkinin varlığını ölçmek için ilk önce hipotezlerin kurulması gerekmektedir. Hipotezler ise şunlardır.

Tablo 11: A-8 Göçleri İle Tüm GB Korelasyon Tablosu

		A-8 göç rakamları	Ücret
A-8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,336
	Sig. (iki yönlü)		,147
	N	20	20
Ücret	Pearson Korelasyonu	-,336	1
	Sig. (iki yönlü)	,147	
	N	20	20

Sig=0,147>0,05 olduğundan kabul edilir. A-8 göç rakamları ile ücret arasında ilişki yoktur.

3.4.1.1.3.A-8 Göçleri İle Tüm GB İşsizlik Rakamları Arasındaki Korelasyon Analizi

A-8 ülkelerinden gelen göçmenlerin tüm Büyük Britanya tüm işsizlik rakamları arasındaki ilişkiyi ölçmek için yine ilk önce hipotezlerin kurulması gerekmektedir. Hipotezler ise şunlardır.

Tablo 12: A–8 Göçleri İle Tüm GB İşsizlik Rakamları Korelasyon Tablosu

		A–8 göç rakamları	Tüm GB işsizlik rakamları
A–8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,342
	Sig. (iki yönlü)		,140
	N	20	20
Tüm GB işsizlik rakamları	Pearson Korelasyonu	-,342	1
	Sig. (iki yönlü)	,140	
	N	20	20

Sig=0,140>0,05 olduğundan kabul edilir. A–8 göç rakamları ile tüm GB işsizlik rakamları arasında ilişki yoktur.

2004–2008 yılları bağımlı ve bağımsız değişkenlerin korelasyon analizinin sonucu olarak şunu diyebiliriz. A–8 ülkelerinden gelen göçmen işgücü ile 2004 ile 2008 yılları arasında diğer bağımsız değişkenler olan Tüm Büyük Britanya yerliler ve dışarıda doğanların istihdam verileri, tüm Büyük Britanya ücretler genel seviyesi, tüm Büyük Britanya işsizlik rakamları arasında bir ilişki çıkmamıştır. Pearson katsayılarından çıkan sonuç ise oldukça zayıftır. Bu sonuç bundan önce bu konuda daha kısa süreli yapılan çalışmaları destekler niteliktedir. Bilindiği üzere korelasyon analizi sonucu değişkenler arasında ilişki varsa ve sonucu da kuvvetli ise regresyon analizi yapılabilir. Bu örnekte regresyon analizinin yapılmasına gerek yoktur, çünkü aralarında ilişki olmayan ya da zayıf olan bir ilişkinin ölçülmesi anlamsızdır.

3.4.1.2. 2004–2009 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon ve Regresyon Analizleri

2004 ile 2008 yılları arası için yapılan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki düzeyinin ölçülmeye çalışıldığı analizler bu sefer 2004 ile 2009 yılları arasında yapılmıştır. Bunun 2 sebebi mevcuttur.

- İlk analizde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişki çok zayıf bulunmuştur.
- 2008 yılında patlak veren ve etkileri 2009 yılında daha güçlü hissedilen ekonomik krizin neden olabileceği etkilerin varlığını araştırmaktır.

Bağımlı ve bağımsız değişkenler yine aşağıdaki gibi adlandırılmıştır;

- **Bağımlı değişken:** A–8 göç rakamları,
- **Bağımsız değişkenler:** Tüm GB yerliler + dışarıda doğanların istihdam verileri, Tüm GB ücretler genel seviyesi, tüm GB işsizlik rakamları,

3.4.1.2.1.2004–2009 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon Analizleri

3.4.1.2.1.1.2004–2009 Arası A–8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar İstihdamı Arasındaki Korelasyon Analizi

2004–2009 yılları arası A–8 ülkelerinden gelen göçmenler ile tüm Büyük Britanya'daki işgücü arasında ilişkinin olup olmadığını ölçmek için hipotezler şunlardır.

Tablo 13: A–8 Göçleri İle Tüm GB Doğumlular + Dışarıda Doğanlar Korelasyon Tablosu

		A–8 göç rakamları	Tüm GB + Dışarıda Doğanlar İstihdam
A–8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	,807**
	Sig. (iki yönlü)		,000
	N	24	24
Tüm GB +Dışarıda Doğanlar İstihdam	Pearson Korelasyonu	,807**	1
	Sig. (iki yönlü)	,000	
	N	24	24

Sig=0,000<0,05 olduğundan reddedilir. A–8 göç rakamları ile tüm GB + dışarıda doğanlar istihdam arasında ilişki vardır ve bu ilişkinin Pearson Korelasyon katsayına bakıldığında 0,807 pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

3.4.1.2.1.2. 2004–2009 Arası A–8 Göçleri İle Ücretler Arasındaki Korelasyon Analizi

A–8 ülkelerinden gelen göçmenlerin Tüm Büyük Britanya’daki ücretleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için hipotezler şunlardır;

Tablo 14: A–8 Göçleri İle Tüm GB Ücretler Korelasyon Tablosu

		A–8 göç rakamları	Ücret
A–8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,546
	Sig. (iki yönlü)		,006
	N	24	24
Ücret	Pearson Korelasyonu	-,546	1
	Sig. (iki yönlü)	,006	
	N	24	24

Sig=0,006<0,05 olduğundan reddedilir. A–8 göç rakamları ile ücret arasında ilişki vardır ve bu ilişkinin pearson correlation katsayısına bakıldığında -0,546 negatif yönlü ve orta dereceli bir ilişki olduğu söylenebilir.

3.4.1.2.1.3.2004–2009 Arası A–8 Göçleri İle İşsizlik Arasındaki Korelasyon Analizi

A–8 ülkelerinden gelen göçmenlerin Tüm Büyük Britanya tüm işsizlik rakamları arasındaki ilişkiyi ölçmek için hipotezler aşağıdadır.

Tablo 15: A–8 Göçleri İle Tüm GB İşsizlik Rakamları Korelasyon Tablosu

		A–8 göç rakamları	Tüm GB işsizlik rakamları
A–8 göç rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,792
	Sig. (iki yönlü)		,000
	N	24	24
Tüm GB işsizlik rakamları	Pearson Korelasyonu	-,792	1
	Sig. (iki yönlü)	,000	
	N	24	24

Sig=0,000<0,05 olduğundan reddedilir. A–8 göç rakamları ile tüm işsizlik rakamları GB arasında ilişki vardır ve bu ilişkinin pearson korelasyon katsayına bakıldığında 0,792 negatif yönlü ve güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

İlişkinin varlığından dolayı, bu ilişkinin büyüklüğü ve şiddetini görmek için bir sonraki bölümde 2004–2009 yılları için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında regresyon analizi yapılmıştır.

3.4.1.2.2. 2004 İle 2009 Yılları Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arası Regresyon Analizi

Bu başlıkta 2004 ile 2009 yılları arasındaki A–8 ülkelerinden gelen göçlerin, Büyük Britanya emek piyasası çıktıları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Analizde 1 bağımlı ve 3 bağımsız değişken aşağıdaki gibi analize girmiştir. Analize alınan bağımlı ve bağımsız değişkenler önce paragraf şeklinde daha sonra ise SPSS çıktısı formatında tablo olarak aşağıda gösterilmiştir.

Regresyon analizi tepki (bağımlı) değişkeni ile açıklayıcı bağımsız değişkenler arasındaki bağıntının belirlenmesin de ve bu bağıntı yardımıyla çıkarılacak istatistiksel

sonuçların elde edilmesin de kullanılan yöntemlerden oluşmaktadır. Bu aşamada basit regresyon modeli uygulanacak olup, bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler ayrı ayrı ve sırasıyla regresyon testine tabi olacaktır.

3.4.1.2.2.1. A-8 Göç Rakamları İle Tüm GB + Dışarıda Doğanlar İstihdamı Regresyon Analizi

Değişkenler şunlardır:

Bağımsız değişken: A-8 göç rakamları

Bağımlı değişkenler: Tüm GB + dışarıda doğanlar istihdam

Model özeti tablosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 16: Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart tahmin hatası	Değişim İstatikleri				
					R ² deki Değişim	F Değişim	df1	df2	Sig. F Değişim
1	,807 ^a	,651	,636	,49904	,651	41,108	1	22	,000

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit), A-8 göç rakamları

Burada R regresyon katsayısı olup bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi vermektedir. R=0,807'dir. belirleyicilik katsayısının 0,651 olduğunu görüyoruz. Bu oran sosyal bilimler için iyi bir orandır ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesini gösterir. Düzeltilmiş ise 0,636 serbestlik derecesine göre düzeltilmiş verir.

Aşağıdaki ANOVA tablosu daha önce belirlediğimiz 'nin anlamlılığını verir. Hipotezler ise aşağıdadır.

Tablo 17: ANOVA Testi Tablosu

Model		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1	Regresyon	10,237	1	10,237	41,108	,000 ^a
	Artık	5,479	22	,249		
	Toplam	15,716	23			

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit), A-8 göç rakamları

b. Bağımlı Değişken: Tüm GB + dışarıda doğanlar istihdam

F değeri=41,108 olan sig=0,000 olan Anova tablosunu yorumlarsak sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan reddedilir ve .

Aşağıda model denklemin oluşturduğu katsayılar tablosu bulunmaktadır.

Tablo 18: Katsayılar Tablosu

Model	Ayarlanmamış katsayı		Ayarlanmış Katsayı	t	sig	Korelasyonlar		
	B	Std Sapma	Beta			Sıfır Sıralı	Kısmi	Part
1 (Sabit)	72,772	,254		286,652	0,00			
A-8 göç Rakamları	,039	,006	,807	6,412	0,00	,807	,807	,807

a. Bağımlı Değişken: Tüm GB dışarıda doğanlar

Bu tablodaki t test istatistiğinden her bir parametrenin yani değişkenin katsayılarının anlamlı olup olmadığı belirlenir.

Buradan katsayısının t değeri=286,652 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

katsayısının t değeri=6,412 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

Buradan modeli yazacak olursak sabit terimli model:

Yani Göç rakamlarındaki 1 birimlik artış, tüm GB istihdam rakamlarında 0,039 oranında artışa neden olacaktır.

Sabit terimi olmayan model ise:

Yani göç rakamlarındaki 1 birimlik artış, tüm GB istihdam rakamlarında 0,807 oranında artışa neden olacaktır.

3.4.1.2.2.2. A-8 Göç Rakamları İle Ücretler Regresyon Analizi

Değişkenler şunlardır:

Bağımsız değişken: A-8 göç rakamları

Bağımlı değişkenler: Ücretler

Model özeti tablo halinde aşağıdadır.

Tablo 19: Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart tahmin hatası	Değişim İstatikleri				
					R ² deki Değişim	F Değişim	df1	df2	Sig. F Değişim
1	,546	,298	,266	8,11893	,298	9,334	1	22	,006

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit), A-8 göç rakamları

R=0,546'dır. belirleyicilik katsayısının 0,298 olduğunu görüyoruz. Bu oran sosyal bilimler için düşük bir orandır ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama

yüzdesini gösterir. Düzeltilmiş F ise 0,266 serbestlik derecesine göre düzeltilmiş verir.

Aşağıdaki ANOVA tablosu daha önce belirlediğimiz F 'nin anlamlılığını verir. Hipotezler ise aşağıdadır.

Tablo 20:ANOVA Testi Tablosu

Model	Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1 Regresyon	615,253	1	615,253	9,334	,006 ^a
Artık	1450,176	22	65,917		
Toplam	2065,430	23			

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit), A–8 göç rakamları

b. Bağımlı Değişken: Ücret

F değeri=9,334 olan sig=0,006 olan Anova tablosunu yorumlarsak sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan reddedilir ve .

Aşağıda Model denklemin olduğu katsayılar tablosu yer almaktadır.

Tablo 21: Katsayılar Tablosu

Model	Ayarlanmamış Katsayı		Ayarlanmış Katsayı	t	sig	Korelasyonlar		
	B	Std Sapma	Beta			Sıfır Sıralı	Kısmi	Part
1 (Sabit)	151,962	4,130		36,793	0,00			
A-8 göç Rakamları	-,305	,100	-,546	-3.055	0,06	-,546	-,546	-,546

Bağımlı Değişken: Ücret

Bu tablodaki t test istatistiğinden her bir parametrenin yani değişkenin katsayılarının anlamlı olup olmadığı belirlenir.

Buradan katsayısının t değeri=36,793 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

katsayısının t değeri=-3,055 sig.=0,006<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

Buradan modeli yazacak olursak sabit terimli model:

Yani A-8 göç rakamlarındaki 1 birimlik artış ücretleri 0,305 oranında azaltacaktır.

Sabit terimi olmayan model ise:

Yani A-8 göç rakamlarındaki 1 birimlik artış ücretleri 0,546 oranında azaltacaktır.

3.4.1.2.2.3. A–8 Göç Rakamları İle Tüm GB İşsizlik Regresyon Analizi

Değişkenler şunlardır:

Bağımsız değişken: A–8 göç rakamları

Bağımlı değişkenler: tüm işsizlik rakamları GB

Model özeti tablo halinde aşağıdadır.

Tablo 22: Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Tahmin Hatası	Değişim İstatikleri				
					R ² Değişim	F Değişim	df1	df2	Sig. F Değişim
1	,792 ^a	,627	,610	,62339	,627	36,924	1	22	,000

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit) A–8 göç rakamları

R=0,792'dir. belirleyicilik katsayısının 0,627 olduğu görülüyor. Bu oran sosyal bilimler için düşük bir orandır ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesini gösterir. Düzeltilmiş ise 0,610 serbestlik derecesine göre düzeltilmiş verir.

Aşağıdaki ANOVA tablosu daha önce belirlediğimiz 'nin anlamlılığını verir. Hipotezler ise aşağıdadır.

Tablo 23: ANOVA Testi Tablosu

Model	Kareler Tolamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Regresyon	14,349	1	14,349	36,924	,000 ^a
Artık	8,549	22	,389		
Toplam	22,898	23			

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit) A-8 göç rakamları

b. Bağımlı değişken : Tüm işsizlik rakamları GB

F değeri=36,924 olan sig=0,000 olan Anova tablosu yorumlanırsa sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan reddedilir ve

Aşağıda Model denklemin oluştuğu katsayılar tablosu yer almaktadır.

Tablo 24: Katsayılar Tablosu

Model	Ayarlanmamış katsayı		Ayarlanmış Katsayı	t	sig	Korelasyonlar		
	B	Std Sapma	Beta			Sıfır Sıralı	Kısmi	Part
1 (Sabit)	7,407	,317		23,356	0,00			
A-8 göç Rakamları	-,047	,008	-,792	-6,076	0,00	-,792	-,792	-,792

a. Bağımlı değişken: Tüm işsizlik rakamları GB

Bu tablodaki t test istatistiğinden her bir parametrenin yani değişkenin katsayılarının anlamlı olup olmadığı belirlenir.

Buradan katsayısının t değeri=23,356 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

katsayısının t değeri=-6,076 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

Buradan modeli yazacak olursak sabit terimli model:

A-8 göç rakamlarındaki 1 birimlik artış işsizlik üzerinde 0,047 oranında azalışa neden olmaktadır.

Sabit terimi olmayan model ise:

Yani A-8 göç rakamlarındaki 1 birimlik artış işsizlik üzerinde 0,792 oranında azalışa neden olmaktadır.

3.4.2. A-8 Ülkelerinden Gelen Göçlerin Londra İşgücü Piyasası Çıktıları Üzerine Etkisinin Analizi

Bu başlık altında A-8 ülkelerinden Büyük Britanya'nın başkenti Londra'ya olan işgücü akımının bu şehrin işgücü çıktıları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Buradaki amaç sadece genel olarak göçlerin işgücü üzerindeki etkisi incelemek değil, yerel de genelden farklı olan bazı muhtemel sonuçların üzerinde çalışmaktır. Değişkenler A-8 ülkelerinden gelen işgücü, Londra şehrindeki işsizlik, ücretler ve istihdamdır. Önce korelasyon daha sonra ise ihtiyaca binaen regresyon analizleri ile çalışma test edilmiştir.

Londra 300 farklı dilin konuşulduğu, 10.000 kişiden fazla nüfusa sahip 50 farklı etnik topluluğa sahip dünyanın en kozmopolit şehri olarak 2005 yılında yapılan bir toplantıda oy birliği ile ilan edilmiştir (Voicu, 2009: 8). Neden Başka bir bölge değil de başkent Londra'nın araştırma alanı olarak seçilmesinin nedenleri;

- Oldukça kozmopolit bir şehir olması,
- Büyük Britanya sanayisinin yoğunlaştığı bir bölge olması,
- Hizmet ve sanayi sektörlerinin birlikte, iç içe ve yoğun olarak bulunduğu bir bölge olması,
- A-8 göçmenlerinin en yoğun olarak bulunduğu şehir olması (Blanchflower ve Lawton; 2008: 6) (Coat, 2009: 35).

- Londra ve South East bölgeleri 2004 yılı göçleri öncesi ve sonrasında A–8 ülkelerinden gelen göçmenlerin en yoğun bulunduğu alanlar olmasındır. Özellikle A–8 ülkelerinden gelenlerin uzmanlık alanları ile bu bölgelerdeki işgücü talebinde bulunan sektörlerin açıklarının örtüşmesi bu yerlere olan yoğun göçlerin ana sebebidir (Blanchflower, 2007: 133).

3.4.2.1. 2004-2008 Arası Londra Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri Korelasyon Analizleri

Korelasyon analizi için bağımlı ve bağımsız değişkenleri adlandırmak aşağıdaki şekilde adlandırılmıştır;

Bağımlı değişken: A–8 Kayıtlı İşçi Rakamları

Bağımsız değişkenler: İstihdam Oranları, Ücretler, İşsizlik Rakamları

Aşağıda 2004 ile 2008 yılları arası bağımlı ve bağımsız değişkenler arası korelasyon analizi ve sonuçları yine ikişerli olarak verilmiştir. Dolayısıyla korelasyon analizi 3 başlık altında yapılacaktır.

3.4.2.1.1. Londra A–8 Kayıtlı İşçi Rakamları İle İşsizlik Oranları Korelasyon Analizi

Londra’da çalışan ve A–8 ülkelerinden 2004 yılından sonra gelen göçmenlerle Londra’daki işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi ölçmek için hipotezler şunlardır.

Tablo 25: Londra A–8 Göçleri İle İşsizlik Oranı Korelasyon Tablosu

		A-8 kayıtlı işçi rakamları	İşsizlik oranları
A8 kayıtlı işçi rakamları	Pearson Korelasyonu	1	,254
	Sig. (iki yönlü)		,266
	N	21	21
İşsizlik oranları	Pearson Korelasyonu	,254	1
	Sig. (iki yönlü)	,266	
	N	21	22

Sig=0,266>0,05 olduğundan kabul edilir. A–8 kayıtlı işçi rakamları ile işsizlik arasında ilişki yoktur

3.4.2.1.2. Londra A–8 Kayıtlı İşçi Rakamları İle Ücretler Korelasyon Analizi

Londra’da çalışan ve A–8 ülkelerinden 2004 yılından sonra gelen göçmenler ile Londra’daki ücretler arasındaki ilişkiyi ölçmek için hipotezler şunlardır.

Tablo 26: Londra A–8 Göçleri İle Ücretler Korelasyon Tablosu

		A-8 kayıtlı işçi rakamları	Ücretler
A8 kayıtlı işçi rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,966
	Sig. (iki yönlü)		,000
	N	21	21
Ücretler	Pearson korelasyonu	-,966	1
	Sig. (iki yönlü)	,000	
	N	21	21

Sig=0.000<0,05 olduğundan redde edilir. A-8 kayıtlı işçi rakamları ile ücret arasında ilişki vardır ve bu ilişkinin pearson correlation katsayına bakıldığında -0,996 negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki olduğu söylenebilir.

3.4.2.1.3. Londra A-8 Kayıtlı İşçi Rakamları İle İstihdam Oranları Korelasyon Analizi

Londra'da çalışan ve A-8 ülkelerinden 2004 yılından sonra gelen göçmenler ile Londra'daki istihdam oranları ilişkisini ölçmek için hipotezler ise şunlardır:

Tablo 27 : Londra A-8 Göçleri İle İstihdam Rakamları Korelasyon Tablosu

		A-8 kayıtlı işçi rakamları	İstihdam Rakamları
A8 kayıtlı işçi rakamları	Pearson Korelasyonu	1	-,492
	Sig. (iki yönlü)		,024
	N	21	21
İstihdam Rakamları	Pearson Korelasyonu	-,492	1
	Sig. (iki yönlü)	,024	
	N	21	21

Sig=0,024<0,05 olduğundan reddedilir. A-8 kayıtlı işçi rakamları ile istihdam rakamları arasında ilişki vardır ve bu ilişkinin pearson correlation katsayına bakıldığında -0,492 negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki olduğu söylenebilir.

Yapılan Korelasyon analizleri sonucu Londra da A-8 ülkelerinden gelen göçler ile istihdam ve ücretler arasında bir ilişkiye rastlanmıştır. İlişkinin şiddetini ölçen regresyon analizi aşağıda yapılmıştır.

3.4.2.2. 2004 İle 2009 Yılları Londra Şehri Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arası Regresyon Analizi

Bu başlıkta 2004 ile 2009 yılları (ilk 2 çeyrek) arasındaki A-8 ülkelerinden gelen Londra'ya yönelen göçlerin istihdam ve ücretler üzerindeki etkisinin derecesi regresyon analizi ile araştırılmıştır. Analizde 1 bağımlı ve 2 bağımsız değişken analize girmiştir.

3.4.2.2.1. Londra A-8 Göçleri İle Ücretler Arası Regresyon Analizi

Regresyon testi uygulanacak ilk 2 değişken aşağıdadır.

Bağımsız Değişken: A-8 göç rakamları

Bağımlı Değişkenler: Ücretler

Model özeti tablosu aşağıdadır.

Tablo 28: Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart tahmin hatası	Değişim İstatistikleri				
					R ² Değişim	F Değişim	df1	df2	Sig. F Değişim
1	,966 ^a	,933	,929	449,82033	,933	264,451	1	19	,000

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit) A-8 kayıtlı işçi rakamları

R=0,996'dır. belirleyicilik katsayısının 0,933 olduğu görülüyor. Bu oran sosyal bilimler için iyi bir orandır ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesini gösterir. Düzeltilmiş ise 0,929 serbestlik derecesine göre düzeltilmiş verir.

Aşağıdaki ANOVA tablosu daha önce belirlediğimiz 'nin anlamlılığını verir ve hipotezler aşağıdadır.

Tablo 29: ANOVA Testi Tablosu

Model	Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
1 Regresyon	5,3517	1	5,3517	264,451	,000 ^a
Artık	3844428,226	19	202338,328		
Total	5,7357	20			

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit) A–8 kayıtlı işçi rakamları

b. Bağımlı değişken: Ücretler

F değeri=264,451 olan sig=0,000 olan Anova tablosunu yorumlarsak sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan reddedilir ve .

Aşağıda katsayılar tablosu vardır ve bu tablodan model denklem çıkarılacaktır.

Tablo 30: Katsayılar Tablosu

Model	Ayarlanmamış Katsayı		Ayarlanmış Katsayı	t	Sig.	Korelasyonlar		
	B	Std. Sapma	Beta			Sıfır Sıralı	Kısmi	Part
1 (Sabit)	43798,619	680,548		64,358	,000			
A–8 kayıtlı işçi rakamları	-,528	,032	-,966	-16,262	,000	-,966	-,966	-,966

a. Bağımlı değişken: ücretler

Bu tablodaki t test istatistiğinden her bir parametrenin yani değişkenin katsayılarının anlamlı olup olmadığı belirlenir.

Buradan katsayısının t değeri=64,358 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

katsayısının t değeri=-16,262 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

Buradan modeli yazacak olursak sabit terimli model:

Sabit terimi olmayan model ise:

1. Denklem için:

azaltacaktır.

2. Denklem için:

azaltacaktır.

3.4.2.2.2.Londra A-8 Göçleri İle İstihdam Arası Regresyon Analizi

Regresyon testi uygulanacak ilk 2 değişken aşağıdadır.

Bağımsız Değişken: A-8 göç rakamları

Bağımlı Değişkenler: İstihdam Rakamları

Model özeti tablosu aşağıdadır.

Tablo 31: Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Tahmin Hatası	Değişim İstatikleri				
					R ² Değişim	F Değişim	df1	df2	Sig. F Değişim
1	,492 ^a	,242	,202	,55734	,242	6,054	1	19	,024

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit) A-8 kayıtlı işçi rakamları

R=0,492'dir. belirleyicilik katsayısının 0,242 olduğu görülüyor. Bu oran sosyal bilimler için düşük bir orandır ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesini gösterir. Düzeltilmiş ise 0,202 serbestlik derecesine göre düzeltilmiş verir.

ANOVA tablosu daha önce belirlenen 'nin anlamlılığını verir ve hipotezler şöyledir:

Tablo 32: ANOVA Testi Tablosu

Model	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Regresyon	1,880	1	1,880	6,054	,024 ^a
Artık	5,902	19	,311		
Total	7,782	20			

a. Yordayıcı Değişken: (Sabit)A-8 kayıtlı işçi rakamları

b.Bağımlı değişken: istihdam rakamları

F değeri=6,054 olan sig=0,024 olan Anova tablosu yorumlanırsa sig. değeri 0,05'ten küçük olduğundan reddedilir ve .

Aşağıda model denkleminin çıkarıldığı katsayılar tablosu bulunmaktadır.

Tablo 33: Katsayılar Tablosu

Model	Ayarlanmış Katsayı		Ayarlanmamış Katsayı	t	Sig.	Korelasyonlar		
	B	Std. Sapma	Beta			Sıfır sıralı	Kısmi	Part
1 (Sabit)	71,422	,843		84,701	,000			
A-8 kayıtlı işçi rakamları	-9,8895	,000	-,492	-2,460	,024	-,492	-,492	-,492

a. Bağımlı değişken: istihdam rakamları

Bu tablodaki t test istatistiğinden her bir parametrenin yani değişkenin katsayılarının anlamlı olup olmadığı belirlenir. Hipotezler aşağıdadır.

Buradan katsayısının t değeri=84,701 sig.=0,000<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

katsayısının t değeri=-2,460 sig.=0,024<0,05 olduğundan reddedilir yani katsayı anlamlıdır.

Buradan modeli yazacak olursak sabit terimli model:

Sabit terimi olmayan model ise:

Yani; A-8 göç rakamlarındaki 1 birimlik artış istihdamı 0,492 oranında azaltacaktır.

3.5. A–8 Göçlerinin Avrupa İşgücü Piyasası Üzerine Etkisi

A–8 Ülkelerinden gelen göçler Avrupa İşgücü Piyasası üzerinde direkt olarak etkiye sahip değildir. Bu etki işgücü göçünün en yoğun olduğu Büyük Britanya’da söz konusudur. Dolaylı ya da çok kısıtlı olan etkileri üzerinde bazı konulardan bahsedilebilir.

Öncelikle bu etkiler göç veren ülkelerin piyasalarında gerçekleşmiştir. Göç veren ülkelerde zamanla göçle ile birlikte işsizlikte azalma ve ücretlerde meydana gelmiştir. (Avrupa Komisyonu, 2008: 9). Göç veren ülkelere özellikle de kalifiye eleman göçleri bu ülkelerde işgücü piyasalarında bu açıdan sıkıntılara sebep olmuş ayrıca çalışma çağındaki işgücü miktarında azalma olduğu için işsizlik oranları da doğal olarak düşüşe geçmiştir.

Göçün muhtemel yerel ücretler ve istihdam üzerindeki negatif etkileri akademik ve kamu çevrelerince uzun soluklu tartışılma gelmiştir. Şimdiye değin bu etkinin olduğuna dair yeterince çalışma yapılmıştır. Fakat son yapılan çalışmalar özellikle uzun dönemde göçün ücretler ve istihdam üzerinde çok zayıf bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Son yapılan bu çalışmalar göçün iş piyasasına etkilerinin daha çok göç alan ülkenin emek piyasası yapısına, göç edenlerin yetkinlik ve beceri derecesine ve yerel emek piyasasına bağlı olduğunu göstermiştir (Dustman vd., 2005: 1). Yani göçün tüm Avrupa Piyasalarında etkisini ölçmek oldukça zordur. Bunun için her bir ülkenin piyasa şartlarını, işgücünün özelliklerini iyi bilmek, bunun ötesinde doğru ve güvenilir verileri elde etmek gerekmektedir.

Göçler piyasalar arasındaki alışverişi ifade etmektedir. Göçler aynı zamanda emek piyasasındaki dengesizliklerin bir sonucudur ve bunun en güzel çarpıcı örneği 1955-1973 yılları arasında Avrupa’ya olan işgücü göçleridir (Dustman vd., 2005: 1). Son iki yılda yaşadığımız ekonomik krizi de yukarıdaki ifade ile birlikte ele alırsak, Avrupa Birliği’nin ekonomik krizle birlikte işgücü arz fazlası zaten ortaya çıkmış durumdadır. A–8 ülkelerinden gelen göçlerin bu şartlar altında bir arz talep dengesizliğinden doğan bir etkisi olması oldukça güçtür.

Göçün literatürde tüm Avrupa Birliği emek piyasası üzerinde rastladığımız bir etkisi de diğer ülkelere olan göçler üzerindedir. Büyük Britanya’ya olan göçler ile birlikte diğer

ülkelere özellikle de Avrupa Birliği ülkelerine olan göçlerde sayı olarak azalma görülmüştür (Portes ve French, 2005: 7). A-8 ülkelerinden Büyük Britanya'ya olan yoğun göçler doğal olarak diğer AB üyesi ülkelere olan göçleri azaltmıştır ve buda diğer ülke işgücü piyasalarını az da olsa etkileme olasılığına sahiptir.

3.6. A-8 Göçlerinin Büyük Britanya Emek Piyasasına Etkisi

Büyük Britanya'da göçlerin piyasalardaki etkisi üzerinde yoğunlaşan şimdiki değin yapılan çalışmalar verilerin çok zengin ve güvenilir olmaması ve her şeyden önemlisi kaçak göçlerin sayısının ve niteliğinin tespit edilememesi gibi sebeplerle oldukça kısıtlı olmuştur. Bununla birlikte 2004 yılından itibaren gerçekleşen göçler hakkında elde edilen verilerin daha güvenilir olması, kısa sürelide olsa bu zaman skalasında yapılan ölçüm sonuçlarının daha sonraki çalışmalar için hazırlık aşaması özelliğinde olmasını sağlamaktadır (Portes ve French;2005;7).

Bu tez çalışmasından çıkan sonuca göre;

- 1- A-8 ülkelerinden gelen göçler Büyük Britanya işgücü piyasasındaki etkisi çok düşük seviyelerde olmuş, göçler ile ücretler, istihdam ve işsizlik arasında bir ilişkiye tüm Büyük Britanya çapında rastlanmamıştır.
- 2- Tüm Büyük Britanya çapında 2004 ile 2009 yılları arasında yapmış olduğumuz korelasyon analizinde istihdam, işsizlik ve ücretlerin sigma değeri 0,05'den büyük olduğu göçlerin bunlar üzerinde etki sahibi olduğuna dair hipotez red edilmiştir. Yani aralarında bir ilişki olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı regresyon analizi yapılmamış ve göçlerin etkisi 2004 ile 2009 yıllarını kapsayacak şekilde genişletilerek ölçülmüştür.
- 3- 2004 ile 2009 yılları arasındaki analizde ise göçlerin istihdam üzerinde pozitif ve güçlü, ücretler üzerinde negatif ve orta derecede, işsizlik üzerinde ise negatif ve güçlü şekilde etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yani bu yıllar arasında göçler istihdamı artırmış, ücretler ve işsizlik üzerinde ise düşürücü etki yapmıştır. Rakamlarla ifade edecek olursak göçlerdeki 1 birimlik artış istihdamda 0.039 birimlik artışa, ücretlerde 0.305 birimlik azalışa, işsizlikte de 0.047 azalışa neden olmuştur. Bu etkiyi 2008 yılında patlak veren ekonomik kriz ile açıklayabiliriz. Normal şartlar altında göçlerin istihdam,

işsizlik ve ücretler üzerinde etkiye sahip olmaması durumu kriz şartlarının da hesap edildiği 2008 ve 2009 yılları dahil edildiğinde değişmiştir.

4- Yerel bazda göçlerin etkisini araştırdığımızda ise Londra'ya olan göçlerin işsizlik üzerinde etkisi olmadığı fakat istihdam ve ücretler üzerinde etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Göçlerdeki 1 birim artış ücretler üzerinde 0,528 birim, istihdamda ise 0,492 birim azaltıcı etkiye sahiptir.

5- Büyük Britanya'da tüm piyasalar göçlerden etkilenmemiş gözükse de bazı sektörler bu göçlerden etkilenmiştir. Yani etkilenme boyutunda bir yerellik söz konusudur.

Sektör olarak göçmenler tarım ve balıkçılık sektörlerinde daha fazla iş imkanı bulmuşlardır (Portes ve French;2005;16-21). Bunun bir sebebi tarım sektöründe yerel işsizliğin fazla olmasıdır (Portes ve French;2005;28). Ciddi bir maliyet baskısı altındaki sektörler özellikle tarım sektörü göçleri iyi değerlendirmiştir (Portes ve French; 2005;29). Diğer bir sebep ise bu sektörlerin üstün özelliklere sahip eleman ihtiyacı hissetmemesi bununda A-8 göçmenlerinin geneli itibari ile düşük özellikleri ile uyuşmasıdır.

Bulgaristan ve Romanya'nın da dahil olduğu AB-10 ülkelerinden işçiler yoğunlukla ve sırasıyla imalat, yapı, otel ve ticaret hayatı ile alakalı işlerde istihdam edilmektedir (Avrupa Komisyonu; 2008, 10). A-8 ülkelerinden gelen göçmenler ise yoğunlukla inşaat ve üretim sektörlerinde yoğunlaşmaktadır (Home Office; 2007;20). Yani emek yoğun sektörler ülke geneline göre göçlerden muhtemelen daha fazla etki almıştır.

Bu sektörlerde yoğun göçle gelen istihdam işverenlere ortalama maliyetleri aşağıya çekme imkanı tanımış ve buda istihdamı artırıcı etki yapmıştır (Portes ve French; 2005;22). Azalan maliyetler ücret azalışı manasına gelmekte olup dolayısıyla sektör bazında ücretlerde bir etkilenme söz konusu olmuştur.

6- Göçler Büyük Britanya ekonomisine olumlu katkıda bulunmuştur. Büyük Britanya'da 2004 ve 2005 yılında toplam ekonomik büyüme oranı % 5,3'dür. Bunu % 0,9'u göçmenlerin ekonomiye direkt olarak katkılarından dolayı gerçekleşmektedir. Yani ekonomik büyümenin % 17'sini göçmenler sağlamaktadır (Home Office; 2007,11).

1997 yılından 2007 yılına değin Büyük Britanya’da işgücüne dahil olan kişi sayısı 2,7 milyon olup bu hem işsizlik oranının azaldığını hem de ekonomik hareketliliğin arttığının bir göstergesidir (Home Office; 2007,14).

Göçler ekonominin dengeleri üzerinde de etkiye sahip olmuştur. Bu etkiler aşağıda sıralanmıştır (Blanchflower; 2007;135);

- Yerel işgücünün, göçmen işgücünden kaynaklı korkularından doğan tüketim davranışlarındaki değişim,
- Yurt dışına göçmenler tarafından havale edilen fonların geri dönüşümünün sağlanmasının mükemmel olmaması,
- Firmaların sermaye ve işgücünü birbirinin yerine ikame etmesi,
- Büyük Britanya’ya olan son göçler ücretlerin talep dalgalanmalarına karşı daha az hassas olmasına ve tüm piyasanın daha likit hale gelmesi.

7- A–8 göçleri çok işgücü piyasasında çok farklı etkilerinden birini de kaçak göçler üzerinde göstermiştir. A–8 ülkelerinden gelen göçler yasal olmayan göçlerin önüne geçmiştir (Portes ve French;2005;1) .

Göçlerin tün Büyük Britanya işgücü piyasaları çıktıları üzerinde büyük oranda etkisinin olmamasının pek çok sebebi vardır.

1- Öncelikli olanı göçmenlerin özellikleridir. Büyük Britanya’da piyasa için aranılan özelliklere sahip olmayanlar için piyasa içi hareketlilik oldukça zayıftır (Gregg ve Diğerleri; 2000). Göçler ile gelenlerin çoğunun eğitim ve yetenek seviyelerinin düşük olduğu bilinen bir gerçektir ve durum böyle olunca gelen işgücü kombinasyonu piyasanın ücret ve istihdam yapısını etkileyememiştir. Göçmenler sayıları azda olsa işgücü piyasasında daha tamamlayıcı özelliklere sahiptirler (Home Office; 2007,11). Yani ara eleman olanlar uygun iş sahibi olabilmiş bunun dışında kalan çoğunluk ya iş bulamamış ya da uygun şartlarda iş sahibi olamamıştır.

2- Bir diğer sebep ise Büyük Britanya’nın piyasa yapısıdır. Büyük Britanya piyasası oldukça mobil bir piyasa ve bu bizi piyasaların göçlere hızlı bir şekilde cevap verip kendini dengeleyeceğini göstermektedir (Portes ve French;2005;35). Yani göç miktarı ne olursa olsun işsiz kalanlar kendilerine farklı şartlarda da olsa iş imkanı bulabilmekte dolayısıyla piyasa çabuk dengeye gelip göçlerden fazla etkilenmemektedir.

3- Göç edenlerin çoğunun genç olması, işsizlik oranında belirgin bir değişikliğin gözlenmemesinin de bir sebebidir (Balanchflower; 2007,25). Çünkü gençler mobilitesi yüksek gruptan sayılırlar.

4- İşgücü açığı da bu bağlamda piyasanın göçlerden etkilenmeyişi sebepleri arasında yer alabilir. 2007 yılında hazırlanan bir rapora göre ülke çapında boş bulunan işgücü açığı kadrosu rekor seviyededir. 2007 yılında 680.000 adet boş işgücü kadrosu bulunmaktadır ki bu da İngiliz vatandaşları için hala işgücü talebi olduğu manasına gelmektedir (The Stationary Office; 2008, 13). Bu bilgiyi ve daha önce yazılan niteliksiz işgücü göçlerinin ülkeyi belirli bir zaman sonra terk etmek zorunda kaldığı gerçeğini de hesaba katarsak, Birleşik Krallığın işgücünden ziyade nitelikli işgücüne ihtiyaç hissettiği ortaya çıkmaktadır.

İngiltere Kraliçesi tarafından görevlendirilip göçmenler üzerine hükümete tavsiye raporu yazan Stationary Office (2008;14) boş kadroların yüksekliği verisi üzerine yapılan tavsiye raporunda, hükümete yerli İngiliz vatandaşlarının eğitilip boş kadrolar için uygun hale getirilmesinin önemine işaret etmektedir. Bu raporda bunu gerçekleştirmek amacıyla düşük yeteneklere sahip İngiliz vatandaşlarına ilave finansal destek verilmesi, yetenekleri geliştirerek uzun dönemli eğitim projeksiyonlu istihdamı sağlayıcı imkânların düşünülmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu raporda yetenekli, eğitilmiş ve ihtiyaca uygun göçmenleri tespit edecek puanlama sisteminin göçmenlere kota ya da sınır getiren sistemden çok daha güçlü, etki ve esnek olduğu da yazılmaktadır. Puanlama sistemi ile ülkenin ihtiyacı olan farklı meslekler ve yetenekler bulunabilmektedir. Oysa göçmenlere bir kota ya da sınır koymak yetenekli pek çok göçmenin önüne geçmekte, ayrıca yerli halkın yetenekli göçmenler vasıtasıyla muhtemel olarak artacak verimliliğinin de önüne geçmektedir. Ayrıca ülkeye aynı zamanda çalışmak üzere gelen öğrencilerinde bu kotadan etkilenebileceği ve bu öğrencilerin sadece yılda eğitim ücreti ve barınma masrafları ile 8.6 milyar sterlinlik ülkeye katkı sağladığı bilinmektedir.

Göçlerin ülke geneline yayılmayıp yerellik arz etmesi, göçler ile ilgili problemlerin çözümü noktasında hükümetlerden ziyade yerel yönetimleri çözümler bulmaya itmektedir (Portes ve French;2005;30). Londra şehri için yapılan analiz bunun bir göstergesidir. Yani göçler için alınacak önlemler, yapılacak çalışmaların yerel bazda

karşılık bulması güçleşmekte bu yüzden sektör ve yerleşim bazında konuya eğilmek ülke için önemli bir strateji haline gelmiştir denilebilir.

Tüm yukarıda yazılanların ışığında A-8 ülkelerinden Büyük Britanya işgücü piyasasına olan göçlerin Büyük Britanya'ya sağladığı avantaj ve dezavantajları ise şu şekilde sıralayabiliriz.

Avantajları:

- Ülkede ara eleman açığı azalmıştır.
- İşgücü piyasasının kendini hızlıca dengeleyebilen yapısı bir defa daha test edilmiştir.
- İstihdam edilenlerin terli istihdama oranla daha genç, motivasyonu daha yüksek, daha güçlü ve istekli olması mevcut istihdam apısını kuvvetlendirmiştir.
- İşgücü açığının extra finansal destek ve çalışmalarla ülke içinden karşılanmasının gereği ortaya çıkmıştır.
- Daha yoğunlukla, yetenekli, tecrübeli ve İngiliz dilini iyi kullanabilen işgücüne olan ihtiyaç daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.
- Ekonomik büyümeye katkı sağlanmıştır.
- Yasal olmayan göçler azalmıştır.

Dezavantajları:

- Göç edenlerin çocukları için ilave eğitim olanaklarını hazırlanması, işsizlik ödenekleri, sigorta masrafları gibi konular devletin üzerindeki mali yükü artırmıştır.
- Nitelikli işgücüne olan ihtiyaç azalmamış aksine vurgulanmıştır.
- Balıkçılık ve tarım gibi sektörlerde istihdam artmış buda ücret azalışlarını tetiklemiştir. Bu azalışlar ise yerel işgücünün bu sektörlerde iş sahibi olma isteklerini azaltmıştır.

Tüm verileri bütün olarak yorumlayacak olursak, 2008 yılında patlak veren krize kadar göçler ülke çapında işsizlik, istihdam ve ücretler üzerinde bir etkiye sahip değildir. Bu etki yerel piyasalarda ve negatif yönlü olarak vardır. Krizle birlikte piyasanın istihdam ve ücret dengesi değişmiş buda analiz sonuçlarına etkide bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde demografik sorunların ve işgücü kıtlığının giderilmesinde en etkili ve kısa seçenek olarak işçi göçleri gelmektedir. Bu bağlamda yeni AB üyesi olan ülkelerden demografik sorunlar yaşayan Batı Avrupa'ya olan işçi göçleri bu sorunların giderilmesinde önemli bir fırsat gibi gözükmektedir. Bu noktada sorulması gereken soru, bu göçlerin gerçekten göç edilen ülkedeki işgücü eksikliğini karşılayıp karşılamadığı ve emek piyasalarını olumlu etkileyip etkilemediğidir.

Büyük Britanya, İrlanda ve İsveç, ihtiyatlı davranan ve geçiş dönemi uygulamaya karar veren diğer Avrupa devletlerinin aksine serbest dolaşıma başlangıçtan itibaren izin vermiştir. 2004 yılında Büyük Britanya tarafından A-8 ülkelerinden göçmenlere serbest dolaşım hakkı tanınmasının ardından gerçekleşen göç miktarı daha önce Büyük Britanyanın tecrübe etmediği kadar yüksek bir seviyededir. Dolayısıyla, bu derece yüksek sayıdaki göçün istihdam ve ücretler üzerindeki etkisi incelenmesi gereken önemli bir konudur ve 2004 yılından bu yana Avrupa Birliğinin genişlemesi ile ilgili yapılan tartışma konuları arasında başı çekmektedir. Yapılan bu tartışmalar da göz önünde tutularak bu tez çalışmasında, Büyük Britanya ve yerel piyasalardaki ücret ve istihdam yapısının A-8 ülkelerinden 2004 sonrası gerçekleşen işgücü göçlerinden ne ölçüde ve hangi yönde etkilendiği ortaya konulmuştur.

Çalışmadan çıkan sonuca göre A-8 ülkelerinden gelen göçler Büyük Britanya emek piyasasındaki etkisi çok düşük seviyelerde olmuş, göçler ile ücretler, istihdam ve işsizlik arasında anlamlı bir ilişkiye tüm Büyük Britanya çapında rastlanmamıştır. Bunun pek çok sebebi vardır;

- Göçmenlerin özellikleri (eğitim ve yetenek seviyesi düşük),
- Büyük Britanya'nın piyasa yapısı (mobil olması),
- Göç edenlerin çoğunun genç olması,
- İşgücü açığı.

Büyük Britanya'da tüm piyasalar göçlerden etkilenmemiş gözükse de bazı sektörler bu göçlerden etkilenmiştir. Yani etkilenme boyutunda bir yerellik söz konusudur. Sektör olarak göçmenler tarım ve balıkçılık sektörlerinde daha fazla iş imkânı bulmuşlardır. Bunun bir sebebi tarım sektöründe yerel işsizliğin fazla olmasıdır. Ciddi bir maliyet

baskısı altındaki sektörler özellikle tarım sektörü göçleri iyi değerlendirmiştir. Diğer bir sebep ise bu sektörlerin üstün özelliklere sahip eleman ihtiyacı hissetmemesi bununda A-8 göçmenlerinin geneli itibari ile düşük özellikleri ile uyuşmasıdır.

Tezde belirtildiği üzere geneli itibariyle Büyük Britanya emek piyasası çıktıları göçlerden etkilenmemiştir. Yoğun göçler ile ücret ve istihdam arasında bir ilişki bulunamamıştır. Normalde göçlerin istihdamı artıracacağı, yeni işgücü alanları oluşturacağı, Büyük Britanya gibi 560.000 boş kadroya sahip bir ülkede en azından istihdam üzerinde net bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir. Bu durum hem bu tez çalışmasında hem de yapılan diğer çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Bu işgücü piyasasının bir yönden ihtiyaçları ile alakalı bir durumdur. Büyük Britanya işgücü piyasası daha ziyade yetkin, tecrübeli ve eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla eğer ihtiyaç duyulan sektörler ve nitelikler doğru tespit edilip göçler bu yönde kabul edilirse işçi göçleri, özellikle Avrupa devletlerinin yaşadığı işgücü kıtlığı sorununa ve sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanan sorunlara bir çare olabilir.

Göçler Büyük Britanya ekonomisine olumlu katkıda bulunmuştur. Büyük Britanya'da 2004 ve 2005 yılında toplam ekonomik büyüme oranı % 5,3'dür. Bunu % 0,9'u göçmenlerin ekonomiye direkt olarak katkılarından dolayı gerçekleşmektedir. Yani ekonomik büyümenin % 17'sini göçmenler sağlamaktadır. Son olarak göçler ekonominin dengeleri üzerinde de etkiye sahip olmuştur. Bu etkiler Blanchflower (2007) tarafından şu şekilde sıralanmıştır.

- Yerel işgücünün, göçmen işgücünden kaynaklı korkularından doğan tüketim davranışlarındaki değişim,
- Yurt dışına göçmenler tarafından havale edilen fonların geri dönüşümünün sağlanmasının mükemmel olmaması,
- Firmaların sermaye ve işgücünü birbirinin yerine ikame etmesi,
- Büyük Britanya'ya olan son göçler ücretlerin talep dalgalanmalarına karşı daha az hassas olmasına ve tüm piyasanın daha likit hale gelmesi

Büyük Britanya işgücü piyasaları sektörel bazda istihdam arz ve talebi açısından dengesiz bir konuma sahiptir. Ayrıca işgücü de daha mobilize bir durumdadır. Sektörün göçmenler için ve yerli çalışanlar için verdiği ücretlerin farklılıkları söz konusu sektörün işgücü arz ve talep dengesizliğinin bir göstergesidir.

Diğer bir dikkat çekici durum ise 2008 yılı sonuna doğru gelenler arasından daha fazla ara eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla sanat sahibi ve teknik beceri sahiplerinin tercih edilmesidir.

Büyük Britanya'ya göçmen olarak girmek isteyen A-8 ülkelerinin vatandaşları puanlama sistemi vasıtasıyla değerlemeye tabi tutulur. Bu sistem yaş, eğitim ve mesleki tecrübe esasına dayanır ve her bir kalemde puan alan göçmenler bu sayede değerlemeye tabi tutulmuş olur. 2002 Ocak ayında yürürlüğe giren bu değerlendirme metoduna göre göçmenlerin ülkeye girebilmeleri için herhangi bir iş sahibi olması gerekmekte, eğer yeterli puana sahip iseler göçmen olarak ülkeye girebilmektedirler.

Bu bilgi ışığında her ne kadar serbest dolaşım hakkı elde edilse bile göçmenler işe yerleştirilme aşamasında bu çeşit ön şartlar ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu serbest dolaşımın sadece dolaşım hakkı olduğu manasına geldiği, hemen iş bulma, kısa sürede işgücü olarak istihdam edilebilme manasına gelmediği anlaşılmaktadır

Söz konusu ülkelerden göçmenler içerisinde eğitim seviyesi yüksek ve yetkin işgücü oranının yerleşiklere oranlara düşük olduğu elde edilen istatistiki verilerden anlaşılmaktadır. Bu oran kendi ülkelerindeki ortalamaya göre ise oldukça yüksektir.

Göçmenler İngiliz Hükümeti tarafından İngilizce eğitim programı uygulanmaktadır. Burada amaç İngilizce konuşamamanın göçmenlerin yeteneklerini piyasaya yansıtamamasının bir engel oluşturmamasını sağlamaktır.

Büyük Britanya'da işgücü arasında ayrımcılık yapıldığı bir gerçektir. Beyaz göçmenler beyaz yerli çalışanlara göre aynı istihdam imkânlarına sahipken, Pakistanlı ya da Bangladeşliler gibi azınlıkların aynı grup çalışanlarına göre daha zayıf çalışma imkânlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca bu azınlıkların bayan olanları daha zayıf istihdam imkânları ile yüz yüzedir.

A-8 ülkelerinden göç edenlerin sayısı ne kadar çok olursa olsun bunlara tam manasıyla göçmen denilemez. Bunların büyük çoğunluğu 1 yıldan daha az süre Büyük Britanya'da ikamet etmektedir. Uzun süre kalma iznine sahip gidip gelen göçmenler çoğunluğu oluşturmaktadır. A-8 ülkelerinden Büyük Britanya'ya gelen net göçmen sayısı 2005'te 61.000, 2006'da 71.000 olmuştur. Yani A-8 ülkelerinden bu ülkeye gelenler tam

manasıyla göçmen dahi olamamış, kısa sürede vatanlarına dönmek zorunda kalmışlardır.

Sonuç olarak, işçi göçlerinin göç edilen ülkelerin emek piyasaları üzerinde (istihdam, işsizlik ve ücretler) ciddi oranda olumsuz bir etki yaratmayacağı hipotezi Büyük Britanya emek piyasaları üzerinde yapılan istatistiki analizler sonucu doğrulanmıştır. Ayrıca uzun vadede ise özellikle Avrupa devletlerinin yaşadığı işgücü kıtlığı sorununa ve sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanan sorunlara bir çare olabileceği ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- ALTONJI, J.G. and D. Card (1991), “The Effects of Immigration on the Labor Market Outcomes of Less-skilled Natives”, **Immigration, Trade and Labor**, edited by J.M. Abowd and R. B. Freeman, University of Chicago Press, Chicago.
- ANGRIST, J. D. and A. D. Kugler (2001), “Protective or Counter-Productive? Labor Market Institutions and the Impact of Immigrants on Natives: Evidence from Western Europe”, **The Economic Journal**, Vol. 22, No: 4, March, s.302-331.
- AVRUPA KOMİSYONU (1996), “The Demographic Situation in the European Union”, **Office for Official Publications of the European Communities**, Luxemburg.
- AVRUPA KOMİSYONU (2001a), “Employment in Europe – Recent Trends and Prospects”, Brussels.
- AVRUPA KOMİSYONU (2001b), “Draft Joint Employment Report”, **COM (2001) 438 final**, Brussels.
- AVRUPA KOMİSYONU (2002a), “Barcelona European Council Presidency Conclusion”, 15-16 Mart, Barcelona.
- AVRUPA KOMİSYONU (2002b), “The Construction of An Index of Labour Market Adaptability For EU Member States”, Brussels.
- AVRUPA KOMİSYONU (2002c), “Directorate-General for Employment and Social Affairs, Family Benefits and Family Policies in Europe”, June 2002, Brussels.
- AVRUPA KOMİSYONU (2002d), “Commission Communication, Europe’s Response to World Ageing, A Contribution of the European Commission to the 2nd World Assembly on Ageing”, **COM (2002) 143 final**, 18 March 2002.
- AVRUPA KOMİSYONU (2002e), “The EU Economy 2002 review”, European Economy No. 6.
- AVRUPA KOMİSYONU (2003), The Impact of Aging Populations on Public Finances: Overview of Analysis Carried out at the EU Level and Proposals for a Future

Work Programme, **Economic Policy Committee**, EPC/ECFIN/435/03 final, Brussels.

AVRUPA KOMİSYONU (2004), “Directorate-General for Employment and Social Affairs Commission Staff Working Document: Issues Arising from Turkey’s Membership Perspective”, **SEC**, 1202, Brussels.

AVRUPA KOMİSYONU (2005a), “Green Paper of January 2005 on Managing Economic Migration”, **COM (2004) 4811 final**, Brussels.

AVRUPA KOMİSYONU (2005b), “The EU Economy 2005 review”, **European Economy**, No. 6, Brussels.

AVRUPA KOMİSYONU (2006), “Report on Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004–30 April 2006)”, **COM(2006) 48 final**, Brussels, 08 February 2006.

AVRUPA KOMİSYONU (2007), Proposal for a Council Directive on the Conditions for Entry and Residence of Third-country Nationals for the Purposes of Highly Qualified Employment: Summary of the Impact Assessment, No:1382, 23 October 2007, s. 1-32.

AVRUPA KOMİSYONU (2007), Making Europe more Attractive to Highly Skilled Migrants and Increasing the Protection of Lawfully Residing and Working Migrants, Brussels, ,23 October 2007, s.1.

AVRUPA KONSEYİ (2009), “Council Adopts the EU Blue Card: More Advantages for High-skilled Foreign Workers”, 25 May 2009, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/misc/107989.pdf, s.1-2, (Erişim Tarihi 15 Haziran 2009).

BAGAVOS, Christos and Claude Martin (2000), “Low Fertility, Families and Public Policies”, **Synthesis Report of The European Observatory on Family Matters Annual Seminar**, September 15-16, Seville.

BARNARD, Catherine (1996), **EC Employment Law**, Wiley, Revised Edition, UK.

- BARYSCH, Katinka (2005), **The Economics of Turkish Accession**, Centre for European Reform, London.
- BEAUMONT, Paul and Stephan Weatherhill (1999), **EU Law**, Penguin Book, London.
- BARTLETT, A. (2000), "Migration Could Stop Population Fall in Developed Countries", **National centre for Policy Analysis**, April 3, 2000, www.ncpa.org/oped/bartlett/bartlett00.html. (Erişim Tarihi 15 Haziran 2009).
- BERMINGHAM, JR. (2001), "Immigration: Not a Solution to Problems of Population Decline and Ageing, Population and Environment", **A Journal of Interdisciplinary Studies**, Vol. 22, No: 4, March, s. 355–363.
- BIANCHI, Stefania (2005), "EU Heads Towards A Population Crisis", **Inter Press Service News Agency**.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (2000a), Secretariat Population Division, Department Of Economic And Social Affairs, "Replacement Migration: Is it a Solution to Declining and Ageing Populations?". **ESA/P/WP.160**, 21 March 2000, New York.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (2000b), "UN Expert Group Meeting on Policy Responses to Population Ageing and Population Decline", **ESA/P/WP.163**, New York.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (2008), , "Population Division: World Population Prospects", **Department Of Economic And Social Affairs**, 2008 Revision, New York.
- BLANNCFLOWER, David, Jumana Salaheen and Chris Shadforth (2007), "The Impact Of The Recent Migration On The United Kingdom Economy", **IZA Discussion Paper**, Number: 2615, February 2007.
- BLANNCFLOWER, David and Helen Lawton (2008), "The Impact Of The Recent Expansion Of The European Union On The United Kingdom Labour Market", **Discussion Paper Series**, IZA DP Number: 3695; September 2008, s. 1-36.
- BLANCHFLOWER, D. G. and C. Shadforth (2009), "Fear, Unemployment and Migration", **The Economic Journal**, Vol.119, No:535, s.136-182.

- BOLKESTEIN, F. (2001), “Internal Market and Taxation Commissioner, Defusing Europe’s Pension Time Bomb”, Speech of 6 February 2001, Brussels.
- BONIN, Holger vd., (2008) “Geographic Mobility in the European Union: Optimising its Economic and Social Benefits” **IZA Research Report**, No. 19
- BORJAS, G.J. (1994), “The Economics of Immigration”, **Journal of Economic Literature**, 32(4), s. 1667-1717.
- BORJAS, G.J. (1999a), “The Economic Analysis of Immigration” Chapter 28, **Handbook of Labor Economics**, Vol.3, Elsevier, , s. 1697-1760.
- BORJAS, G.J. (1999b), **Heaven’s Door: Immigration Policy And The American Economy**, Princeton University Press, New Jersey.
- BORJAS, G.J. (2003), “The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining The Impact of Immigration on The Labor Market”, **NBER Working Paper**, No. 9755, Cambridge.
- BORJAS, G.J. (2005), **Labor Economics**, 3rd Edition, McGraw-Hill, New York.
- BORJAS, G.J. (2006), “Native Internal Migration And The Labor Market Impact of Immigration”, **NBER Working Paper**, No. 11610, Cambridge.
- BORJAS, G.J., R.B. Freeman and L.F. Katz (1996), “Searching for the Effect of Immigration on the Labor Market”, **NBER Working Paper**, No. 5454, Cambridge.
- BORJAS, G.J. and L. Katz (2005), “The Evolution of the Mexican-Born Workforce in The United States”, **NBER Working paper**, No.11281, Cambridge.
- BOSWELL, Christina (2003), **European Migration Policies in Flux: Changing Patterns of Inclusion and Exclusion**, Blackwell’s, Oxford.
- BOSWELL, Christina (2008), “The Uses and Abuses of Research in Migration Policy”, **Political Studies**, vol. 56, No: 2, s. 1-13.
- BOSWELL, C., S. Stiller and T. Straubhaar (2004), “Forecasting Labour and Skill Shortages: How can Projections Better Inform Labour Migration Policies”, **Hamburg Institute of International Economics**, Hamburg, July 2004.

- BÖRSCH-SUPAN, A. (1991), “Aging Population: Problems and Policy Options in the U.S. and Germany”, **Economic Policy**, Vol. 6, No: 12, s. 103-139.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2004), **Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum**, Pagem Yayıncılık, Ankara.
- BRAND, Constant (2007) “EU Plan to Set Up US-Style Green Card to Lure Skilled Labour to Europe Gets Lukewarm Support”, **AP World stream**, 08 November, s.1.
- CARD, D. (1990), “The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market”, **Industrial and Labor Relations Review**, vol. 43, No: 2, s. 245–257.
- CARD, D. (2001), “Immigrant Infows, Native Outfows, and the Local Labor Market”, *Journal of Labour Economics*, Vol.19 NO:1, s.22-64.
- CARD, D. (2005), “Is the new immigration really so bad?”, **Economic Journal**, Vol.115 NO:517, November, s. 300-323.
- CARD, D. and T. Lemieux (2001), “Can Falling Supply Explain The Raising Return The College For Younger Man? A Cohort Based Analysis”, **Quarterly Journal Of Economics**, Vol:116, No: 2, s. 705-746.
- CARONE, G., C. Declan, D.G. Nuria, M. Gilles, P. Batosz and S. Anio (2005), “The Economic Impact of Ageing Populations in the EU 25 Member States”, **European Commission**, Brussels, No: 236.
- CASTLES, Stephen (2006), “Back To The Future? Can Europe Meet Its Labour Needs Through Temporary Migration? **IMI Working Paper**, No.1,
- CERNA, Lucie (2008) “Towards an EU Blue Card? The Proposed Delegation of National High-Skilled Immigration Policies to the EU-Level”, **A Paper Prepared for the ISA Annual Conference**, San Francisco, 16 March 2008, s.1-20.
- CLEMENT, Wolfgang (2008), “The implications of demographic change” Zürich International Advice Council, 24–26 Nisan, 2008.

- COLLET, Elizabeth, (2007) “The Proposed European Blue Card System: Arming for the Global War on Talent?”, **Migration Policy Institute**, 7 January 2008, s.1-6.
- COATS, David (2009), **Migration Myths: Employment, Wages and Labour Market Performance**, The Work Foundation Publish, London.
- COLEMAN, D. (1992), “Does Europe Need Immigrants? - Population and Work Force Projection”, **International Migration Review**, vol: 26, no: 98, Special Issue: The New Europe and International Migration, s. 413-461.
- COLEMAN, D. (2000), “Why Europe does not need a ‘European’ migration policy”, European Commission Communication (COM (2000) 757 final).
- COLEMAN, D. (2001), “Population Ageing: An Unavoidable Future”, **Oxford Center for Population and Migration Studies Working Paper Series**, No:7, Oxford.
- COLEMAN, D. (2002), “Replacement Migration or Why Everyone’s going to have to Live in Korea?,”. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, Volume. 357.
- COLEMAN, D. (2003), **You’re Welcome? A Debate on Immigration and Effects of an Aging Society**, International Longevity Center, London.
- COLLINSON, Sarah (1993), **Europe and International Migration**, Pinter Publishers for Royal Institute of International Affairs, London.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), **The Impact of Free Movement of Workers in The Context of EU Enlargement**, Brussels.
- CONSTANT, A. (2005), “Immigrant Adjustment in France and The Impacts on The Natives”, Zimmermann K.F. (ed), **European Migration: What Do We Know?**, Oxford University Press, London.
- CONWAY, Edmund (2010), “UK’s Aging Population is A Bigger Economic Threat Than The Financial Crisis”, **Telegraph**, 12 February, 2010.
- COOPER, Richard (2001), “The Economic Impact Of Demographic Change: A Case For More Immigration”, Federal Banka Konferansı, Econpapers, s.305-309.

- CORTES, P. (2006), “The Effect of Low-Skilled Immigration on US Prices, Evidence from CPI Data, **Journal of Political Economy**, 2008, Vol. 116, No. 3, s.381-422.
- D’AMURI ET AL. (2008), “The Labour Market Impact of Immigration in Western Germany in the 1990s”, **NBER Discussion Paper**, No. 13, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- DE NEW, P. John and Klaus F. Zimmermann (1994), “Native Wage Impacts of Foreign Labor: A Random Effects Panel Analysis”, **Journal of Population Economics**, Springer, Vol. 7, No: 2, s. 177-92.
- DEUTSCHE BANK RESEARCH (2002), **The Demographic Challenge**, Frankfurt.
- DEVANZO, J. (1983), “Repeat Migration in The United States: Who Moves Back and Who Moves on?”, **Review of Economics and Statistics**, 65, November, s. 552-559.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, (2004), **Likely Effects of Turkey’ Membership upon the EU**, Ankara
- DIXON, Sylvia (2003), “Implication of Population Ageing for the Labour Market”, **Labour Market Trends**.
- DUBOUIS, Louis and Claude Blumann (2001), **Substantial Law of European Union**, Montchrestien Press, London.
- DUSTMANN, C. (2003), “Return Migration, Wage Differentials and The Optimal Migration Duration”, **European Economic Review**, April, Vol.47, No.2 s. 353–369.
- DUSTMANN, C., F. Fabri, I. Preston and J. Wadsworth (2003), “The Local Labor Market Effects on Immigration in The UK”, **Home Office Online Report 06/03**, www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr0603.pdf.
- DUSTMANN, Cristian, Francesca Fabbri and Ian Preston (2005), “The Impact of Immigration on The UK Labor Market”, Centre of Research and Analyses of Immigration, **Cream Discussion Paper**, Paper No:01/05, London.

EREN, Mesut, (2005) “Türk İşçilerinin Serbest Dolaşım Hakkı Engellenebilir mi?”, **TESEV**.

“EU ‘Blue Card’ Plans Criticized”, **BBC News**, 7th December 2007, s.1

ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE (2000), “Opinion SOC/036 On The Communication from the Commission Towards a Community Framework Strategy On Gender Equality (2001-2005) and On The Proposal For A Council Decision On The Programme Relating To The Community Framework Strategy On Gender Equality (2001-2005)”, **COM (2000) 335 final - 2000/0143 CNS**, Brussels.

ECONOMIC POLICY COMMITTEE (2003), “The Impact of Aging Populations on Public Finances: Overview of Analysis Carried out at the EU Level and Proposals for a Future Work Programme”, **EPC/ECFIN/435/03 final**, Brussels.

ERMISCH, John (2008), “Population Ageing: Crisis or Opportunity?”, **Institute for Social and Economic Research Paper (ISER)**, No.38, Essex.

ERZAN, Refik, Umut Kuzubaş ve Nilüfer Yıldız (2004), “Growth and Immigration Scenarios for Turkey and the EU”, CEPS Working Paper, No:13, Brussels.

“European Commission Launches New Push for ‘Blue Card’”, **Spiegel**, 7 November 2007, p 1-2.

EURACTIVE (2007), “Europe urged to Adapt Workforce to Ageing”, 22 Haziran,

EURACTIV (2008) “An EU 'Blue Card' for High-skilled Immigrants?”, 22 April 2008, <http://www.euractiv.com/en/social/europe/eu-blue-card-high-skilled-immigrants/article-170986>, s. 1. (Erişim tarihi 21 Eylül 2009).

EURACTIV (2009), “Blue Card Proposal Almost Unanimously Welcomed”, 24 October 2007, <http://www.euractiv.com/en/social/europe/blue-card-proposal-unanimously-welcomed/article-167869>, s.1-3, (Erişim tarihi 21 Eylül 2009).

EUROSTAT (2004a), “Statistics in Focus, Population and Social Conditions, 1/2004”, **First demographic estimates for 2003**, Luxembourg.

EUROSTAT (2004b), **Population Statistics 2004**, Luxembourg.

- EUROSTAT (2008b), Population projections 2008–2060 From 2015, Deaths Projected to Outnumber Births in The EU27, No: 119/2008
- EUWALS ET AL (2007), “Immigration, Integration and the Labour Market: Turkish Immigrants in Germany and the Netherlands”, **IZA Discussion Paper Series**, no. 2677, (Mart 2007).
- EUWALS, R. and A. Nieuwenhuis (2003), “Immigration and the Labour market”, **CPB Report**, No.2.
- EVANS, Andrew (1998), **A Textbook on European Union Law**, Oxford, Hart.
- EWART, Keep (2004), **Skill Shortages in the UK Issues, Problems and Ways Forward**, University of Warwick Press, London.
- FASSMAN, H. and R. Münz (2002). “Migration Challenges in Central and Eastern Europe- EU Enlargement and Future East-West Migration in Europe”, **UN Report**.
- FEDERAL OFFICE FOR MIGRATION AND REFUGEES (2005), “The Impact of immigration on local labour markets in Germany”, **Report**, October 2005.
- FLAM, Harry (2003), "Turkey and the EU: Politics and Economics of Accession," Seminar Papers 718, Stockholm University, **Institute for International Economic Studies**.
- FRANKLIN, D. (1993), “Migration: New Demands and Approaches for Europe”, ed. G. Luciani **Migration Policies in Europe and the United States**, Kluwer Press, London.
- FRIEDBERG, R.M. and Hunt, J. (1995), “The Impact of Immigration on Host Country Wages, Employment And Growth”, **Journal of Economic Perspectives**, Vol.9, No.23, s. 23-44.
- FRIJTERS, P., M. A. Shields and S. W. Price (2005), “Job Search Methods And Their Success: A Comparison of Immigrants And Natives in The UK”, **Economic Journal**, 115 November, Vol.115, No.507, s. 359-376.

- GEIS, W., S. Uebelmesser and M. Werding (2008), “Why Go To France or Germany, If You Could As Well Go To The UK or The US ? Selective Features of Immigration To Four Major OECD Countries”, **Cesico Working Paper**, Number: 2427, , http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1284969.
1 Ekim 2008
- GELATT, Julia (2005), “Schengen and the Free Movement of Persons Across Europe”, **Migration Policy Institute**, Brussels.
- GILPIN, N., M. Henty, S. Lemos, J. Portes and C. Bullen (2006), “The Impact of Free Movement of Workers From Central And Eastern Europe on The UK Labour Market”, Department of Work and Pensions, **Working paper**, No.29, London.
- GLITZ, A. (2005), “The Impact of Immigration on Local Labour Markets in German”, **UCL**, London, s.1-73.
- GLOCKLER, Gabriel Lie Junius, Giola Scappucci, Simon Usherwood, Julian Vassalo (1998), *Guide to Eu Policies*, London.
- GLOVER, Stephen et al. (2001), “Migration: An Economic and Social Analysis”, **RDS Occasional Paper**, no. 67, Home Office, London.
- GOVERNMENT ACTUARY'S DEPARTMENT (GAD) (2002), “National Population Projections”, 15 August, London.
- GOVERNMENT ACTUARY'S DEPARTMENT (2005), “Variant projections of the Update of the Government Actuary's Quinquennial review of the National insurance Funds as at April 2000”, 27 Haziran, London.
- GÜMÜŞ, Yasin Kerem, (2010), “EU Blue Card Scheme: The Right Step in the Right Direction?”, **European Journal of Migration and Law**, Cilt 12, No: 4, 2010, s. 435-453.
- GRANT, J., S. Hoorens, S. Sivadasan, M. Loo, J. Vanzo, L. Hale, S. Gibson and W. Butz (2004), **Low Fertility and Population Aging**, Rand Europe, RAND, Berlin.

- GREGG, Paul, Steve Machin and Alan Manning (2004), Blundell, Richard and Card, David and Freeman d, Richard B, (edts.) **Seeking a premier league economy: the economic effects of British economic reforms, 1980–2000**, University of Chicago Press, Chicago, USA, s. 371–410.
- HAQUE, R., C. Dustman, F. Fabbri, I. P., J. W., M. S. and S. Wheatley-Price (2002), “Migrants in The UK: Their Characteristics And Labour Market Outcomes And Impacts”, **RDS Occasional Paper**, No 82, Home Office, London.
- HELLERSTEIN, J. K., David N. and K. R. Troske (1999), “Wages, productivity and worker characteristics: evidence from plant level production function and wage equations”, **Journal of Labor Economics**, No. 17, s. 409-446.
- HAYES, David and Smith HILLER (2006), **Immigration and The UK Economy**, Barclays Capital, London.
- HEINZ, F. F. and M. Ward-Warmedinger (2006), “Cross-border labour mobility within an enlarged EU”, **European Central Bank Occasional Paper**, No. 52, October, Germany.
- HERNANDEZ, J. (2002), “Immigration, Labour, and Race in the UK”, **Migration Information Source**, Country Profiles, May 2002, UK.
- HERTOG, Beatrice, (2002), “Immigration: The Role of Civil Society in Promoting Integration”, Organized By The European Commission And The European Economic And Social Committee (ECOSOC), Brussels, 9-10 September 2002.
- HUGHES, Kirsty (2004). “Turkey and the European Union: Just another Enlargement? Exploring the Implications of the Turkish Accession”, **Friends of Europe**, Brussels.
- HOEM, J.M. (1990), “Social Policy and Recent Fertility Change in Sweden”, **Population and Development Review**, vol.16, s. 735-748.
- HOLZMANN, R. (2005), “Demographic Alternatives for Aging Industrial Countries: Increased Total Fertility Rate, Labour Force Participation, or Immigration”, **IZA Discussion Paper**, No: 1885, Bonn.

- HOME OFFICE (2002), “Secure Borders, Safe Haven – Integration with Diversity in Modern Britain”, **White Paper**,
- HOME OFFICE (2006), “A Points-Based System: Making Migration Work for Britain”, **Cm 6741**, March 2006, Home Office, London.
- HOME OFFICE (2007a), “Ministerial Statement – Migrants from Bulgaria and Romania”, **Border and Immigration Agency Report**, 30 October 2007, Home Office, London .
- HOME OFFICE (2007b), “The Economic And Fiscal Impact Of Immigration”, **Discussion Paper Presented To Parliament**, October 2007, No.7237, London.
- HOME OFFICE (2008), “The Path to Citizenship: Next Steps in Reforming the Immigration System”, **Border and Immigration Agency Report**, February 2008, Home Office, London.
- HOME OFFICE AND FOREIGN AND COMMONWEALTH OFFICE (2007), “Managing Global Migration: A Strategy to Build Stronger International Alliances to Manage Migration”, June 2007, London.
- HOME OFFICE UK BORDER AGENCY (2009), **Accession Monitoring Report: May 2004- March 2009**, London.
- HOUSE OF COMMONS (2003), Westminster Hall Debate on Immigration, 19 March.
- HOUSE OF LORDS REPORT, (2003), “Aspects of the Economics of an Ageing Population”, Volume:1, London.
- HÖHN, C. and K. Schwarz (1993), “Population Policies and Fertility Trends in Germany, with Particular Reference to the Former German Democratic Republic”, H.P. David and D. Pierotti (eds), **Demographic and Social Effects of Population Policies in Europe**, World Health Organization, Regional Office for Europe, Copenhagen.
- HÖHN C. (2000), “Policy Responses to Population Ageing and Population Decline in Germany”, Expert group meeting on policy responses to population ageing and

population decline, **Result Report**, UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York: UN.

<http://www.ons.gov.uk>

http://www.hpa.org.uk/web/HPAwebFile/HPAweb_C/1231243849907

<http://www.statistics.gov.uk/pdffdir/mig0510.pdf>

IOM (2000a), “Demographic Change and The Potential Contribution of International Migration”, A paper presented at the Expert Group Meeting on Policy Responses to Population Ageing and Population Decline, **Presented Paper**, Population Division, Department of Economic and Social Affairs United Nations Secretariat, New York, 16-18 October 2000.

IOM (2000b), “Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe”, **World Migration 2000: Managing Migration-Challenges and Responses for People on the Move**, IOM Publications, Geneva.

IOM (2003), “International Labor Migration and Demographic Change in Europe”, **World Migration 2003: Managing Migration-Challenges and Responses for People on the Move**, IOM Publications, Geneva.

IOM (2005), “World migration, Costs and Benefits of International Migration”, **World Migration 2003: Managing Migration-Challenges and Responses for People on the Move**, IOM Publications, Geneva.

İÇDUYGU, Ahmet (2006), “*Turkey and International Migration 2005*”, **SOPEMI Report for Turkey**, Istanbul.

JOHNSON, P. (1993), “Aging and European Economic Demography”, P. Johnson, and K. Zimmermann (eds), **Labor Markets in an Ageing Europe**, Cambridge University Press, Cambridge.

JOHNSTON, Philip (2007), “Rising Immigration sees UK population soar”, **Telegraph**, 23 October 2007.

JOINT HOME OFFICE AND HM (2003), “Full Employment In Every Region”, **Treasury Report**, , www.jointhomeoffice.uk. (Erişim tarihi Aralık2003).

- KAHANEC, Martin ve Klaus F. Zimmermann (2008), "Migration in an enlarged EU: A challenging solution? IZA Research Report.
- KÖKTAŞ, Arif (1999), **Avrupa Birliğinde işçilerin Serbest Dolaşım Hakkı ve Türk Vatandaşlarının Durumu**, Ankara, Nobel yayınları.
- KEELY, C. (2001), "Replacement Migration, The Wave of the Future?", **International Migration Review**, February 2001, Vol: 39, No: 6, s. 103-110.
- KİRİŞÇİ, Kemal (2007), "Turkey: a Country of Transition from Emigration to Immigration", **The Journal of Mediterranean Politics**, Vol: 12, No:1, s. 91-97
- KYRİERİ, Katerina-Marina (2007), "Demographic Changes, Immigration Policy and Development in the European Union", **EIPASCOPE**, Cilt 3. s.21-26.
- LALONDE, R. and R. Topel (1997), "Economic Impact of International Migration And The Economic Performance of Migrants", M. R. Rosenzweig and O. Stark (Edts.), *Handbook of Population and Family Economics*, Elsevier Science, Amsterdam.
- LEJOUR A. ve R. de Mooij (2004) "Turkish Delight - Does Turkey's Accession to the EU bring Economic Benefits?" **CESifo Working Paper** No. 1183, Münih.
- LEMOS, Sara and Jonathan Portes (2007), "New Labour? The Impact of Migration From Central And Eastern Countries on The UK Labour Market", **IZA Discussion Paper**, Number: 3756, October 2007, Leicester.
- LESTHAEGHE, R., H. Page and J. Surkyn (1988), "Are Immigrants Substitutes for Births?", **IPD Working Paper**, 1988-3, Interuniversity Programme in Demography, Brussels.
- LENAERTS, Koen and Nuffel Van Piet (2005), **Constitutional Law of the European Union**, London, Butterworths.
- LONGHI, S., P. Nijkamp, and J. Poot (2005), "A Meta-Analytic Assessment of The Effect of Immigration on Wages", **Journal of Economic Surveys**, vol: 19, no: 3, s. 1-27.

- LUTZ, W., Brian CO. and Segei Scherbov (2003a), “Europe’s Population at a Turning Point”, **Science**, vol: 299, March 2003, s. 1991-1992.
- LUTZ, W., Brian CO. and Segei Scherbov (2003b), “Europe’s Population at a Turning Point”, **Policy Forum**, vol: 299, No.5615, 28 Mart 2003, s.1991-1992.
- MANACORDA, M., A. Manning, J. Wadsworth (2006), “The Impact of Immigration on The Structure of Mala Wages: Theory And Evicence From Britain”, **IZA Discussion Paper**, No: 2352, http://personal.lse.ac.uk/manacorm/manacorda_manning_wadsworth.pdf.
- MARTIN Philip, Midgley, Elizabeth and Teitelbaum, Michael (2002), “Best Practice Option: Turkey”, **International Migration**, Vol. 40 (3), s.119-131.
- MARTIN, Philip L. (1991), **The Unfinished Story: Turkish Labour Migration to Western Europe**, International Labour Office, Geneva.
- MARTIN, Philip L. (2002), **Germany: Managing Migration in the 21. Century**, California Davis, University of California.
- MILIVOJA, S. (2002), “The European Population Committee’s Recent Demographic Studies and their Relevance for Social Cohesion”. **European Population papers series (2)**, March 2002, Council of Europe.
- MUENZ, R. (2004), **Migration, Labour Markets and Migrants’ Integration in Europe: A Comparison**, No:140, Hamburg Institute of International Economics, Hamburg.
- MUENZ, R. (2007), “Aging and Demographic Change in European Societies: Main Trends and Alternative Policy Options”, **Discussion Papers**, No:0703, Hamburg Institute for International Economics.
- MUENZ, R., Thomas Straubhaar, Florin Vadean and Nadia Vadean (2007), **The Cost and Benefits of European Immigration**, Hamburg Institute of International Economics (HWWI), Hamburg.
- NASKOTEEN, R. A. and M. Zimmer (1980), “Migration and income; the question of self-selection”, **Southern Economic Journal**, vol. 46, January, ss. 840-851.

- NEULOH, Otto (1976), “Structural Unemployment in Turkey: Its Relation to Migration”, Nermin Abadan-Unat, **Turkish Workers in Europe 1960–1975: a Socio-economic Reappraisal**, The Brill, Leiden.
- NIESSEN, J., Y. Schibel and R. Megani (1993), “EU and U.S. Approaches to the Management of Immigration”, J. NIESSEN, Y. Schibel and R. Megani, **Joint Council for the Welfare of Immigrants UK**, Migration Policy Group, Brussels.
- NIESSEN, J., and Yongmi Schibel (2002), **Demographic changes and the consequences for Europe's future - is immigration an option?**, MPG, Brussels.
- NIMWEGEN, N. (2007), “Europe at the Cross Roads, The Dual demographic challenge of population ageing and population decline”, **NIDI Paper**, Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute, NIDI Paper for NORFACE migration seminar (Maastricht, 8-9 November 2007).
- OECD (1991), “Migration: The Demographic Aspects”, OECD Publications, Paris.
- OECD (1998), “Maintaining Prosperity in an Ageing Society”, OECD Publications, Paris.
- OECD (2004), **Trends in International Migration Annual Report 2003**, OECD Publications, Paris.
- OECD (2006a), **International Migration Outlook, Organisation of Economic Cooperation and Development**, OECD Publications, Paris.
- OECD (2006b), **Economic Outlook, 80**, November, OECD Publications, Paris.
- ONS (2008), **2006-based National Population Projections**, 12 Haziran 2008.
- ORZECZOWSKA, E. (2001), **Replacement Migration as Policy Response to Ageing and Declining Populations of the European Union**, Master Thesis, University of Applied Sciences Fulda, Germany.

- OTTAVIANO, G. and G. Peri (2005), "Rethinking The Gains From Immigration: Theory And Evidence From The US", **NBER Working Paper**, no. 11672, Milano.
- ÖZCÜRE, Gürol ve Nimet Eryiğit, (2006), "Free Movement of Workers Regime and Immigration Scenarios for Turkey and the EU", **SEE Journal**, s.53-62.
- PEDERSEN, P. J. M. Pytlikova and N. Smith (2004), "Selection or network effects? Migration flows into 27 OECD countries, 1990-2000", April, **Discussion Paper**, No 1104, IZA Bonn.
- PERTEK, Jacques (2005), **Substantive Law of European Union**, University of France Press, France.
- PISCHKE, J. and J. Velling (1997), "Employment Effects of Immigration to Germany: An Analysis Based on Local Labor Markets", **The Review of Economics and Statistics**, Vol. 79, No.4, s.519-604.
- POLLARD, N, M. Latorre, D. Sriskandarajah (2008), " 'Floodgates or Turnstiles', Post-EU Enlargement Migration Flows To (And From) The UK", **Discussion Paper**, Institute For Public Policy, London.
- PORTES, Jonathan and Simon French (2005), "The Impact of Free Movement of Workers From Central And Eastern Europe on The UK Labour Market: Early Evidence", **Working Paper**, Number: 18, Department For Work And Pensions.
- RATNESAR, Romesh (2000), "Knocking on Europe's Door, Despite efforts to keep them out, an influx of immigrants is recasting the Continent's identity, European Economies need more of them", **Time Europe**, Cilt:155, No:25, London.
- ROCHE, Barbara (2000), "UK Migration in a Global Economy", 11 Eylül 2000 tarihli the Institute for Public Policy Research'de yaptığı konuşması, Home Office, Londra.
- RODIERE, Pierre (1998), **Social Rights of European Union**, LGDJ Press, Paris.
- RØNSEN, Marit (2001), "Fertility and family policy in Norway: is there a connection?", paper given at the IUSSP seminar on 'International Perspectives

on Low Fertility: Trends, theories and policies', **Presented Paper**, March 2001, Tokyo.

ROWTHORN, R. (2004), "The Economic Impact of Immigration", **A Civitas Online Report**, http://www.civitas.org.uk/pdf/Rowthorn_Immigration.pdf.

SACHDEV, D., B. Harries (2006), "Learning And Skills Planning And Provision For Migrants From Accession States – An Exploratory Study", **Learning And Skills Council**, www.lsneducation.org.tr.

SACZUK, K. (2003), "A Development and Critique of the Concept of Replacement Migration", Central European Forum for Migration Research, **Working Paper**, April 2003, No.4, Warsaw.

SALEHEEN, Yumana (2008), "The Impact of Immigration on Occupational Wages: Evidence From Britain", **OENB** Conference, 17 November 2008, No. 08/6, United Kingdom.

SALT, John (1976) **International Labour Migration: The Geographical Pattern of Demand**, Oxford University Press, London.

SALT, John and H. Clout (1976), "International Labour Migration: The Sources Of Supply", J. Salt and H. Clout (edts), **Migration in Post-War Europe: Geographical Essays**, Oxford University Press, London, 126–67.

SALT, J. and J. Clarke (2001), "Foreign Labour in The United Kingdom: Current Patterns And Trends", **Labour Market Trends**, October 2001, ss 473-483.

SANTER, Hubert And Camille Bullo (2009), "Demographic Change - An Unavoidable Challenge Looming" **Social Policy And Public Health**, Strasburg.

SEDEF, Koray (1999), **Study on Migration: the Case of Turkey**, No:73, Zft-actuell, Essen.

SKIRBEKK V. (2003), "Age and Individual Productivity: A Literature Survey", **MPIDR Working Paper WP 2003-028**, August.

- SOLUTIONS (2005) **An initial survey of migrant labour in the North East of Scotland**, Banff and Buchan College of Further Education. London.
- SOMERVILLE, William (2007), “The Immigration Legacy of Tony Blair”, **Migration Information Source**.
- SPENCER, Sarah (2002) “Migration Policy Dilemmas”, **Institute for Public Policy Research**. New Economy 2002.
- STARK, Laura and Hans-Peter Kohler (2000), The Public Perception and Discussion of Falling BirthRates: The Recent Debate over Low Fertility in the Popular Press, **MPIDR Working Paper**, Vol.19, No.3, s.451-477.
- STATIONARY OFFICE (2008) “ The Economic Impact of Immigration”, The Government Reply To The First Report From The House Of Lords Committee On Economic Affairs Sessions 2007-2008, Paper 82, **Report**, London.
- STRAUBHAAR, T. and K. F. Zimmermann (1993), “Towards a European Migration Policy”, **Population Research and Policy Review**, Vol. 12, No.3, s. 225-241
- STRAUBHAAR, T. (2000), “New Migration Needs a New European Migration Policy”, **Discussion Paper**, Hamburg Institute of International Economics.
- SÜSSMUTH KOMİSYONU (2001), “Zuwanderung gestalten – Integration fördern [Structuring immigration –FosteringIntegration]”, **Federal Ministry of the Interior**, Berlin.
- TESSIE, Bernard (2002), **Substantive Law of European Union**, Litec Press.
- TEZCAN, Ercüment (2009), **Soysal Kararı: Avrupa Adalet Divanından Üye Devletlere Standstill Dersi**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayını, Ankara.
- TINKER, Anthea (1997), “The Social Implications of an Ageing Population”, **Mechanism of Ageing and Development**, vol. 123, No:7, ss. 729-735.
- TITELBAUM, M. (2004), “Western Experiences with International Migration in the Context of Population Decline”, **The Japanese Journal of Population**, Vol.2, No.1, s.29-40.

- TUNCER, Baran (1968), **The Impact of Population Growth on the Turkish Economy**, No:3, Hacettepe Publish, Ankara.
- VOICU, Anca (2009), “Immigration And Interration Policies In United Kingdom”, **Romanian Journal of European Affairs**, Volume: 9, Number: 2, June 2009, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1420055.
- YÜKSEL, Saadet (2007), **Avrupa Birliğinde İşçilerin Serbest Dolaşımı Ve Türk İşçilerin Statüsü**, İstanbul, Arıkan yayınları,
- WALKER, A. (1999), “Attitudes to Population Ageing in Europe”, **University of Sheffield**.
- WINTER-EBMER, R. and J. Zweimüller (1999), “Do Immigrants Displace Young Native Workers: The Austrian Experience”, **Journal of Population Economics**, vol. 12, no. 2, s. 327-340.
- WINTERS, L. Alan, (2005), “Demographic transition and the temporary mobility of labour” **G-20 Workshop on Demographic Challenges and Migration**, 27-28 Ağustos 2005, s.53-75.
- WRIGHT, Robert (2005) “Demographic Change and the European Union Labour Market”, **National Institute Economic Review**.
- ZIMMERMAN, K. (1993), “Migration: A Challenge for Europe”, **Presented Paper**, Symposium 1993, Edt. by Horst Siebert, s.227-259.
- ZORLU, A. and J. Hartog (2002), “The Effect of Immigration on Wages in Three European Countries”, **IZA Discussion paper**, No.642, Bonn.

ÖZGEÇMİŞ

Yasin Kerem GÜMÜŞ 14.09.1980 yılında Sakaryada doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Sakaryada tamamladı.

2001 yılında Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünü bitirdi. 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim dalında yüksek lisansını tamamladı.

2009 yılında Sakarya Üniversitesinde Uzman kadrosuyla başladığı akademik kariyerine yine aynı üniversitede devam etmektedir.